

WSPÓŁPRACO

**RAPORT Z REALIZACJI
PROGRAMÓW STRATEGICZNYCH
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO**

KAPITAŁ LUDZ

AKTYWNOŚĆ
INFRASTR

za okres 2014–2016

PARTNERSTWO

INFORMATYZACJA BEZPIECZEŃSTWO

INNOWACJE

MARKA MAŁOPOLSKA

ZDROWIE PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

KOMUNIKACJA

KAPITAŁ INTELEKTUALNY

EKOLOGIA

GOSPODARKA WIEDZY TURYSTYKA

DZIEDZICTWO KULTUROWE

RAPORT Z REALIZACJI PROGRAMÓW STRATEGICZNYCH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

za okres 2014–2016

Opracowanie:
Zespół ds. Planowania Strategicznego
Departament Polityki Regionalnej
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Projekt graficzny, skład i łamanie DTP:
Oficyna wydawnicza Pegaz | www.epegaz.pl

ISBN: 978-83-65325-37-2

SPIS TREŚCI

5	Wprowadzenie
7	Wnioski z monitoringu wdrażania programów strategicznych
19	Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji
31	Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy
41	Program Strategiczny Ochrona Zdrowia
51	Program Strategiczny Włączenie Społeczne
62	Program Strategiczny Obszary Wiejskie
67	Program Strategiczny Transport i Komunikacja
83	Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego
103	Program Strategiczny Ochrona Środowiska
112	Program Strategiczny Marketing Terytorialny
120	Współpraca Terytorialna

WPROWADZENIE

Zgodnie z zapisami Planu Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011–2020 produktem prowadzonego monitoringu postępów realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (SRWM) są roczne raporty z realizacji Małopolskiego Planu Inwestycyjnego (MPI) oraz przygotowywane **w cyklu trzyletnim raporty strategiczne** z realizacji SRWM oraz programów strategicznych. Pierwszy raport trzyletni przygotowany został w 2014 roku i obejmował lata 2011–2013. Niniejszy raport przedstawia wyniki analizy przeprowadzonej w 2017 roku **odnoszącej się do lat 2014–2016**, obejmującej swoim zakresem przewidziane do realizacji przedsięwzięcia zapisane w programach strategicznych oraz MPI **według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku**.

Programy strategiczne opracowane zostały w celu realizacji założeń SRWM jako jej **dokumenty wykonawcze**, ułatwiające efektywne zarządzanie poszczególnymi politykami regionalnymi w perspektywie 2020 roku, w początkowym etapie stanowiąc także podstawę do stworzenia założeń Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Pakiet 10 programów strategicznych, będących instrumentami koordynacji poszczególnych dziedzin polityki rozwoju województwa, został opracowany w latach 2014–2016.

Programy strategiczne obejmują zarówno przedsięwzięcia realizowane przez podmioty zależne od samorządu województwa, jak i projekty niezależne od bezpośrednich działań administracji regionalnej. Dlatego też, w celu usprawnienia zarządzania inwestycjami wieloletnimi realizowanymi przez samorząd województwa oraz podległe mu jednostki, opracowany został dokument **Małopolski Plan Inwestycyjny na lata 2015–2023 (MPI)**, który stał się głównym instrumentem koordynacji działalności inwestycyjnej Zarządu Województwa Małopolskiego.

MPI jest dokumentem otwartym, tak więc zapisane w nim projekty poddawane są okresowej aktualizacji, a lista projektów jest modyfikowana, co skutkuje brakiem imiennego wskazania niektórych projektów w programach strategicznych. Aby w raportach trzyletnich dokonać oceny jak najszerszego katalogu projektów, analizą objęto zarówno przedsięwzięcia wpisane do MPI, jak i pozostałe projekty, które nie zostały ujęte w MPI, a których realizacja planowana była w ramach programów strategicznych. Podsumowanie analizy wszystkich projektów pod kątem wykonania rzeczowego i finansowego w podziale na programy strategiczne, na projekty z MPI i spoza MPI oraz w powiązaniu ze Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego przedstawione zostały w części I raportu. W części II pokazane zostały poszczególne programy strategiczne, w sposób opisowy ukazujące najważniejsze aktywności w ramach danego obszaru. Każdy z programów został przedstawiony według następującego układu:

- Cele i siatka priorytetów;
- Diagnoza sytuacji;
- Realizacja w latach 2014–2016;
- Najważniejsze projekty realizowane w latach 2014–2016;
- Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności UMWM oraz WSJO;
- Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji bądź zakończone w latach 2014–2016;
- Projekty nieujęte w PS, niezależne od administracji regionalnej;
- Wnioski i rekomendacje.

Analiza przedsięwzięć w niniejszym raporcie dotyczy 9 programów strategicznych, pominięty został Program Strategiczny Współpraca Terytorialna, na który składają się Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 (SPP) oraz Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR). Te dwa dokumenty mają odrębne systemy monitorowania, dlatego w raporcie odniesiono się jedynie do przedstawienia najważniejszych aktywności podjętych w ramach ich realizacji.

WNIOSKI Z MONITORINGU WDRAŻANIA PROGRAMÓW STRATEGICZNYCH

Liczba, wartość oraz okres realizacji planowanych przedsięwzięć

W ramach programów strategicznych przewidziano do realizacji 349 przedsięwzięć. Do końca 2016 roku podjęto decyzję o zaniechaniu realizacji 9 projektów¹, tak więc ostatecznie **przedmiotem analizy objętych zostało 340 przedsięwzięć**. Spośród wszystkich projektów uwzględnionych w programach strategicznych na dzień 31 grudnia 2016 roku, 139 wprowadzonych było do Małopolskiego Planu Inwestycyjnego, co było równoznaczne z nadaniem im priorytetowego charakteru.

Największym pod względem liczby zaplanowanych projektów jest Program Strategiczny Transport i Komunikacja (131), zaś najmniejszym Program Strategiczny Obszary Wiejskie (7).²

Tabela 01.

Liczba projektów wg programów strategicznych

PROGRAM STRATEGICZNY	LICZBA PROJEKTÓW
Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego	44
Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy	27
Marketing Terytorialny	10
Obszary Wiejskie	7
Ochrona Środowiska	29
Ochrona Zdrowia	27
Regionalna Strategia Innowacji	51
Transport i Komunikacja	131
Włączenie Społeczne	14
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego ²	1
RAZEM	340

Źródło: Opracowanie własne.

1. Przed 31 grudnia 2016 roku podjęto decyzję o zaniechaniu realizacji dziewięciu projektów: 1) Stworzenie międzymuzealnego centrum konserwacji i magazynowania muzealiów w Nowej Hucie; 2) Rewaloryzacja i konserwacja zabytkowych obiektów: Dom Gotycki i Dom Sieradzkiego w Nowym Sączu; 3) Wzmocnienie wartości kulturowej Pienin, poszerzenie możliwości programowych Muzeum Pienińskiego; 4) Rozwój funkcji skansenowskich obrazujących dziedzictwo kulturowe Orawy; 5) Barwy pogranicza polsko-słowackiego (Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego); 6) Zielona Praca 3 (Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy); 7) Wsparcie osób opuszczających zakłady karne (Program Strategiczny Włączenie Społeczne); 8) Poręczenia i Wsparcie Kapitałowe Działalności Innowacyjnej – Projekt: Uruchomienie funduszu typu *venture capital* związanego z ograniczeniem ryzyka inwestycji w OZE i alternatywne; 9) Infrastruktura Badawcza Jednostek Naukowych – Konsorcjum dla Odlewnictwa i Metalurgii FOUNDRYMET (Regionalna Strategia Innowacji).
2. Szczegółne miejsce zajmuje projekt Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego (MORR). Ze względu na zaangażowanie MORR w monitoring i ewaluację wszystkich programów strategicznych, projekt ten uznany został za horyzontalny i w związku z tym nie został przypisany wyłącznie do jednego programu.

Poszczególne przedsięwzięcia zidentyfikowane w programach strategicznych mają zróżnicowany charakter. W zależności od programu zapisane w nim przedsięwzięcia mają charakter bądź **indywidualnych projektów** (polegających na realizacji określonej inwestycji), bądź **działania zakładającego realizację pewnych typów projektów** (działanie jako suma, niezidentyfikowanych na etapie planowania, projektów). Na potrzeby monitoringu – tam, gdzie było to możliwe – z przedsięwzięć o szerszym zakresie wydzielone zostały poszczególne, odrębne projekty.

Spśród wszystkich projektów uwzględnionych w programach strategicznych aż 223 planowanych jest do realizacji przez podmioty zależne od samorządu województwa (departamenty UMWM, WSJO, wojewódzkie instytucje kultury, wojewódzkie placówki ochrony zdrowia, spółki wojewódzkie). 115 projektów miało być realizowanych przez podmioty niezależne od administracji regionalnej, wśród których największą grupę stanowiły jednostki samorządu terytorialnego (43), zaś na kolejnych miejscach uplasowały się podmioty powiązane z administracją centralną (np. GDDKiA) – 31 projektów oraz uczelnie wyższe 21 projektów. W przypadku dwóch projektów nie było możliwe jednoznaczne wskazanie podmiotu odpowiedzialnego za ich realizację.

Łączna wartość środków planowanych na realizację wszystkich przedsięwzięć zapisanych w programach strategicznych to 65,7 mld zł (suma szacunkowych wartości całkowitych wszystkich przedsięwzięć wpisanych do programów). Z tej kwoty aż 46,2 mld zł ma zostać przeznaczona na przedsięwzięcia realizowane przez podmioty niezależne od administracji regionalnej. Z kolei koszt realizacji przedsięwzięć planowanych do realizacji przez administrację regionalną i podmioty jej podległe wynosi 18,7 mld zł.

Zestawienie planowanych źródeł finansowania dowodzi znaczenia środków polityki spójności dla działań rozwojowych realizowanych przez samorząd województwa. **Ponad połowa (51%) wydatków zaplanowanych na realizację przedsięwzięć objętych programami strategicznymi ma zostać sfinansowana ze środków polityki spójności przyznanych Polsce na lata 2014–2020.** Kolejne dwa miliardy (2,2 mld) złotych ma zostać pozyskane ze środków wspólnej polityki rolnej oraz programów centralnie zarządzanych przez Komisję Europejską (np. Life, CEF).

Największą pod względem wartości skalę inwestycji zaplanowano w Programie Strategicznym Transport i Komunikacja – 33,8 mld zł. Drugim programem pod względem wielkości planowanego budżetu jest Regionalna Strategia Innowacji, w której zaplanowano inwestycje o łącznej wartości blisko 15 mld zł. Z kolei najmniejszy budżet potrzebny będzie do zrealizowania przedsięwzięć przewidzianych w Programie Strategicznym Marketing Terytorialny (59 mln zł).

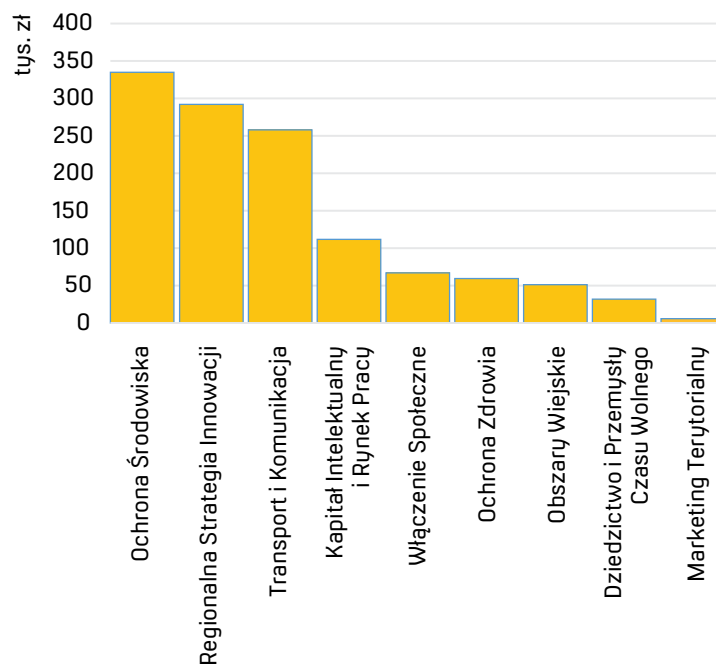
Wartość najtańszego projektu wynosi 90 tys. zł (projekt z KIRP: Walidacja efektów uczenia się nieformalnego i pozaformalnego), zaś najdroższego aż 7 mld zł (projekt z TiK: Budowa linii kolejowej Kraków Podłęża – Szczyrzyc – Tymbark/Mszana Dolna wraz z modernizacją odcinka linii kolejowej Nowy Sącz – Muszyna – granica państwa i Chabówka – Nowy Sącz). Zróżnicowanie wewnątrz tej grupy projektów potwierdza również analiza odchylenia standardowego, która wskazuje, że wartość poszczególnych projektów różni się od siebie o +/- 600 tys. zł. Tak duże zróżnicowania wynikają z uwzględnienia w programach strategicznych szerokiej palety przedsięwzięć obejmujących zarówno niewielkie (pod względem budżetu) projekty o charakterze społecznym, jak i duże przedsięwzięcia o charakterze infrastrukturalnym.

Ciekawych wniosków dostarcza również **analiza średnich wartości projektów oraz przedsięwzięć wg poszczególnych programów strategicznych.** Najwyższą średnią wartością charakteryzują się projekty/przedsięwzięcia zaplanowane w ramach Programu Strategicznego Ochrona Środowiska (blisko 335 tys. zł)³, na kolejnych miejscach znalazły się: Regionalna Strategia Innowacji (niespełna 292 tys. zł) oraz Transport i Komunikacja (niespełna 260 tys. zł).

3. W kontekście Programu Strategicznego Ochrona Środowiska, należy zauważyć wpływ dwóch projektów na średnią wartość projektów zapisanych w tym programie. Wartość dwóch przedsięwzięć (Realizacja gminnych programów ograniczenia niskiej emisji [PONE] oraz Dokończenie budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba) wynosi 4,38 mld zł, co stanowi 45% całkowitej wartości programu. Pominiecie dwóch najdroższych projektów przewidzianych do realizacji w ramach Programu Strategicznego Ochrona Środowiska sprawia, że średnia wartość zapisanych w nim zadań spada do poziomu 190 tys. zł.

Wykres 01.

Średnia wartość planowanych projektów wg programów strategicznych

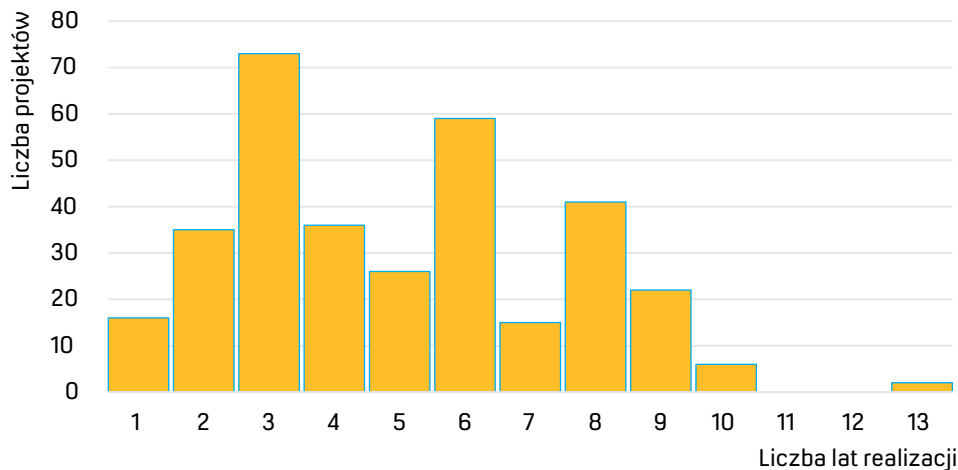

Źródło: Opracowanie własne.

Zdecydowana większość przedsięwzięć zaplanowanych w programach strategicznych to zadania wieloletnie (średni czas realizacji to 5 lat). Z najdłuższym średnim czasem realizacji projektu (7 lat) mamy do czynienia w przypadku Programu Strategicznego Kapitał Ludzki i Rynek Pracy. Podobne okresy dotyczą przedsięwzięć zaplanowanych w Regionalnej Strategii Innowacji oraz Programie Strategicznym Ochrona Zdrowia. Co ciekawe, pomimo największej liczby zaplanowanych projektów oraz ich największej skali, średni okres realizacji zadania zapisanego w Programie Strategicznym Transport i Komunikacja wynosi 4 lata i jest najkrótszy spośród wszystkich programów.

Wykres 02.

Okres realizacji planowanych projektów

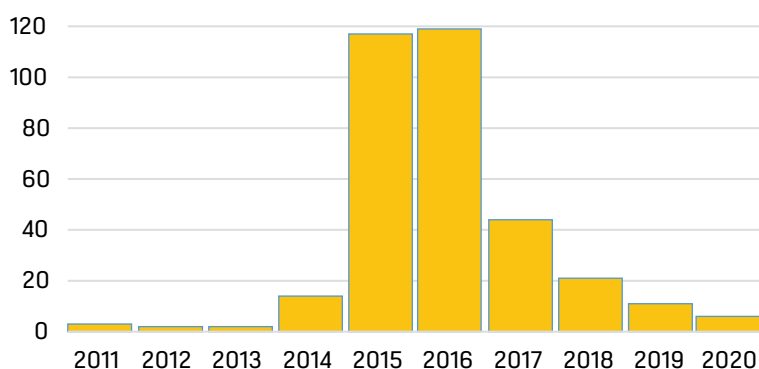

Źródło: Opracowanie własne.

Cykl realizacji znacznej części przedsięwzięć przewidzianych w programach strategicznych związany jest z wdrażaniem środków polityki spójności przyznanych Polsce na lata 2014–2020. Rozpoczęcie realizacji zdecydowanej większości przedsięwzięć zaplanowano na lata 2015–2016, zaś zakończenie na lata 2020–2023.

Wykres 03.

Lata rozpoczęcia realizacji projektów

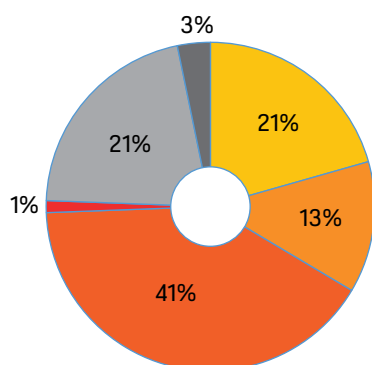
Źródło: Opracowanie własne.

Powiązanie przedsięwzięć z SRWM

Przypisując przedsięwzięcia do działań SRWM 2011–2020 przyjęto zasadę „jedno przedsięwzięcie = 1 działanie/1 kierunek polityki SRWM”.

Wykres 04.

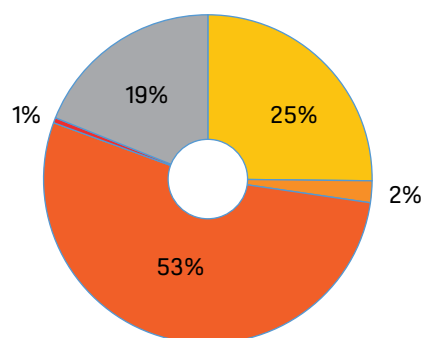
Planowane projekty wg obszarów SRWM 2011–2020 [n=340]

- Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności
- Obszar 2. Dziedzictwo i Przemysł czasu wolnego
- Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej
- Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich
- Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne
- Obszar 7. Zarządzanie rozwojem województwa

Wykres 05.

Wartość planowanych projektów wg obszarów SRWM 2011–2020 [n=340]

- Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności
- Obszar 2. Dziedzictwo i Przemysł czasu wolnego
- Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej
- Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich
- Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne

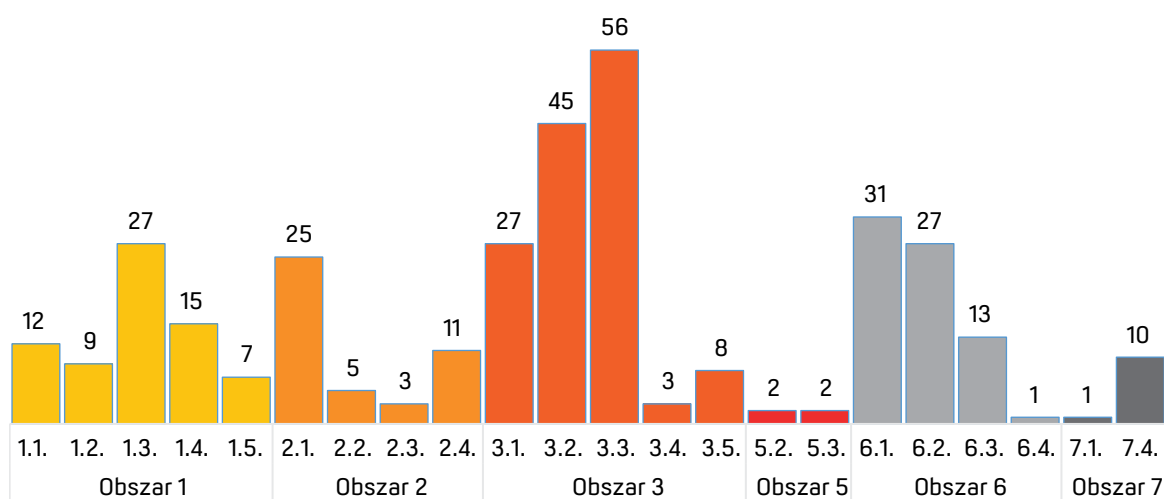
Źródło: Opracowanie własne.

Największa liczba (139) zaplanowanych w programach strategicznych przedsięwzięć wpisuje się w realizację celu strategicznego zdefiniowanego dla Obszaru 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej SRWM 2011–2020. Na kolejnych miejscach znalazły się Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne (72) oraz Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności (70). Jak pokazuje analiza wartości przedsięwzięć przypisanych poszczególnym obszarom SRWM, **na realizację celów trzech wyżej wymienionych obszarów przypada aż 97% (63,8 mld zł) wartości wszystkich projektów planowanych do realizacji w programach strategicznych województwa małopolskiego.**

Zaplanowane w programach strategicznych Województwa Małopolskiego **projekty realizują 22 spośród 30 kierunków polityki** opisanych w SRWM 2011–2020. **Największa liczba przedsięwzięć wpisuje się w dwa kierunki polityki SRWM dedykowane rozwojowi infrastruktury komunikacyjnej:** 3.3. Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie oraz 3.2. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych⁴.

Wykres 06.

Planowane projekty wg kierunków polityki SRWM 2011–2020

Źródło: Opracowanie własne.

Stopień realizacji projektów w ramach programów strategicznych

Z danych przekazanych przez operatorów programów strategicznych wynika, że spośród 340 zaplanowanych projektów/przedsięwzięć **213 (62,6% całości) znajduje się w realizacji**. Pod tym względem najbardziej zaawansowany wydaje się być Program Strategiczny Włączenie Społeczne, gdzie aż 80% projektów (zgodnie z informacjami przekazanymi przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej) jest w fazie realizacji. Równie zaawansowany wydaje się być wdrażany przez Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Departament Turystyki i Sportu Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego, gdzie rozpoczętych zostało 75% przedsięwzięć.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku **zakończonych było 15 projektów**, z czego aż dziewięć zostało zrealizowanych w ramach Programu Strategicznego Transport i Komunikacja (są to w głównej mierze projekty dotyczące modernizacji dróg wojewódzkich).

4. Nie oznacza to, że w osiem kierunków nie wpisuje się żaden projekt. Zgodnie z zapisami Planu Zarządzania SRWM 2011–2020 kierunki polityki 4.1; 4.2; 4.3; 4.4; 4.5; 5.1 realizowane są poprzez działania przewidziane w Subregionalnym Programie Rozwoju, natomiast kierunki 7.2 oraz 7.3 realizowane są poza systemem programów strategicznych.

Tabela 02.

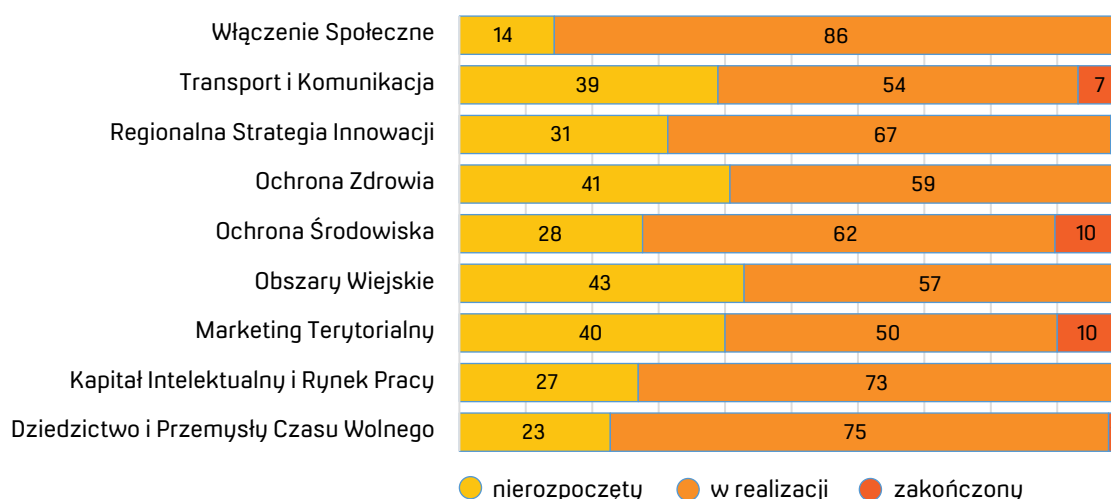
Status projektów wg programów strategicznych

PROGRAM STRATEGICZNY	LICZBA PROJEKTÓW WG PS	NIEROZPOCZĘTY		W REALIZACJI		ZAKOŃCZONY	
		LICZBA	%	LICZBA	%	LICZBA	%
Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego	44	10	23%	33	75%	1	2%
Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy	26	7	27%	19	73%	0	0%
Marketing Terytorialny	10	4	40%	5	50%	1	10%
Obszary Wiejskie	7	3	43%	4	57%	0	0%
Ochrona Środowiska	29	8	28%	18	62%	3	10%
Ochrona Zdrowia	27	11	41%	16	59%	0	0%
Regionalna Strategia Innowacji	51	16	31%	34	67%	1	2%
Transport i Komunikacja	131	51	39%	71	54%	9	7%
Włączenie Społeczne	14	2	14%	12	86%	0	0%
MORR	1	0	0%	1	100%	0	0%
RAZEM	340	112	32,9%	212	62,6%	15	4,4%

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 07.

Status projektów wg programów strategicznych w ujęciu procentowym

Źródło: Opracowanie własne.

Warto zaznaczyć, iż na większym stopniu zaawansowania znajdują się przedsięwzięcia uwzględnione w Małopolskim Planie Inwestycyjnym na lata 2015–2023, niż projekty/przedsięwzięcia nie uwzględnione w MPI, a wynikające wyłącznie z programów strategicznych. Spośród 139 projektów ujętych w MPI na dzień 31 grudnia 2016 roku, **aż 72% (100 projektów) miało status „W trakcie realizacji”**. W przypadku projektów nie ujętych w MPI odsetek ten wynosił **56% (113/201 projektów)**.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, na koniec 2016 roku w realizacji powinno być 76% (257) spośród wszystkich projektów zaplanowanych przez operatorów programów strategicznych. Tymczasem z analizy statusów poszczególnych przedsięwzięć wynika, że na dzień 31 grudnia 2016 roku w realizacji znajdowało się niespełna 63% (213) wszystkich przedsięwzięć. Analiza informacji przekazanych przez koordynatorów programów strategicznych pozwoliła na zidentyfikowanie 43 projektów, których data rozpoczęcia została określona pomiędzy rokiem 2011 a 2016, a mimo to w dalszym ciągu jest im przypisywany status „Nierozpoczęte”. Dla części spośród poniższych projektów, operatorzy programów strategicznych dostarczyli informacje pozwalające na zidentyfikowanie przyczyn opóźnień. Wśród takowych należy wskazać m.in. na:

- przeciągającą się fazę przygotowawczą (opracowanie wniosku aplikacyjnego, przeprowadzenie procedury przetargowej na wyłonienie wykonawcy studium, konsultacje oraz zawieranie porozumień z partnerami);
- nieogłoszenie (lub nierozstrzygnięcie) konkursów w ramach działań/poddziałów programów operacyjnych perspektywy 2014–2020, będących potencjalnym źródłem finansowania projektu;
- niezyskanie przez projekt dofinansowania w ramach działań/poddziałów programów operacyjnych perspektywy 2014–2020, będących potencjalnym źródłem finansowania projektu.

Wydatkowanie w ramach programów strategicznych

W ramach programów strategicznych **wydatkowano do końca grudnia 2016 roku kwotę 8,05 mld zł**, co stanowi niemal dwukrotność zaplanowanych na ten okres wydatków. Wydaje się, że tak wysokie wykonanie wynika w znacznej mierze z niedoszacowania na etapie planów przedsięwzięcia Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej zapisanego w Programie Strategicznym Ochrona Środowiska. Zapotrzebowanie gmin na ten typ przedsięwzięcia okazało się tak duże, że na jego realizację wydatkowano środki stanowiące 658% planu (2,4 mld wydatków przy zaplanowanych 361 mln zł).

Do końca 2016 roku na realizację projektów uwzględnionych w programach strategicznych wydano 8,05 mld zł, co stanowi 12,7% z całości zaplanowanych środków. Najwięcej środków zostało wydanych w ramach Programu Strategicznego Ochrona Środowiska (5,9 mld zł). Na kolejnych miejscach znalazły się: Program Strategiczny Transport i Komunikacja (1,58 mld zł), Program Strategiczny Ochrona Zdrowia (280 mln zł), Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy (234,7 mln zł) oraz Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego (195 mln zł).

Na realizację projektów z Małopolskiego Planu Inwestycyjnego do końca 2016 roku wydano 347,7 mln zł, co stanowi 8,7% całkowitej wartości projektów z tej grupy. Z kolei na realizację projektów uwzględnionych w programach strategicznych, a nie wprowadzonych do MPI w tym samym okresie wydano 7,7 mld zł, co stanowi 12,5% łącznej puli przewidzianej na ich realizację. W ramach Małopolskiego Planu Inwestycyjnego najlepiej realizowane są programy strategiczne Transport i Komunikacja oraz Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego.

Analiza stopnia realizacji poszczególnych programów strategicznych odnosząca się do poziomu wdrażania pokazuje, że w przypadku aż 266 projektów (na 340 = 79%) poziom poczynionych wydatków nie przekracza 10% zaplanowanych. W kolejnych 17 projektach poziom wydatków mieści się w przedziale 10–20%, zaś następnych 17 w przedziale 20–30%. W przypadku 93% projektów (315) poziom zrealizowanych wydatków nie przekroczył 50% planowanych wydatków. Widać zatem wyraźnie, że **realizacja większości przedsięwzięć znajduje się na początkowym etapie**. Z tej perspektywy za najbardziej zaawansowaną uznać należy realizację programów strategicznych Ochrona Środowiska, Transport i Komunikacja oraz Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego.

Z dostarczonych przez operatorów danych wynika, że źródłem z którego dotychczas wydatkowano największą ilość środków jest budżet państwa, co wynika w znacznej mierze z dużej liczby zadań ujętych w programach strategicznych, realizowanych przez podmioty podległe administracji centralnej. Aż 60% (ok. 5 mld zł) środków wydatkowanych było przez podmioty niezależne od administracji regionalnej. Kwota ta stanowi sumę trzech kategorii: budżet państwa, budżet JST oraz budżet własny (tj. środki pochodzące z budżetów będących w dyspozycji podmiotów-partnerów realizujących projekt).

Realizacja w ramach obszarów SRWM

W przypadku wszystkich obszarów SRWM oraz uwzględnionych w nich kierunków działań, większość powiązanych z nimi projektów znajduje się w realizacji.

Dotychczas w ramach programów strategicznych zrealizowanych zostało 15 przedsięwzięć, których wartość wynosi 782,6 mln zł. Aż dziewięć spośród wszystkich dotychczas zrealizowanych projektów wpisuje się w Obszar 3. SRWM 2011–2020. Wartość tych projektów wynosi 39,6 mln zł. Cała dziesiątka zakończonych w ramach tego obszaru projektów jest uwzględniona w MPI.

Z kolei kierunkiem polityki, w którego ramach dotychczas zrealizowanych zostało najwięcej projektów (8) jest 3.3. Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie. Wartość środków wydanych na ten kierunek polityki SRWM wynosi 14,6 mln zł.

Tabela 03.

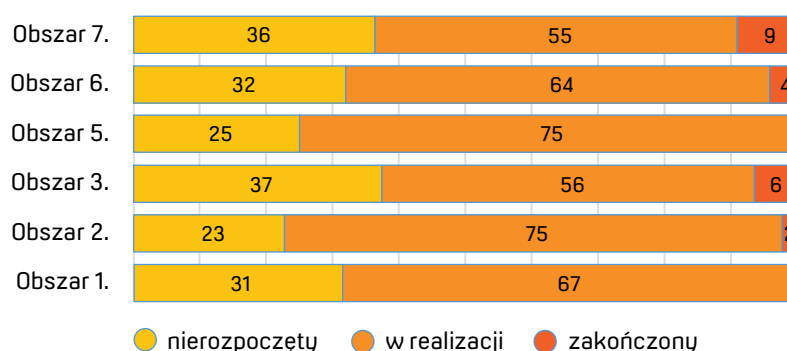
Status projektów wg obszarów SRWM 2011–2020

OBSZAR SRWM	ŁĄCZNIE PROJEKTY	NIEROZPOCZĘTE	W REALIZACJI	ZAKOŃCZONE
Obszar 1.	70	22	47	1
Obszar 2.	44	10	33	1
Obszar 3.	139	52	78	9
Obszar 5.	4	1	3	0
Obszar 6.	72	23	46	3
Obszar 7.	11	4	6	1

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 08.

Status projektów wg obszarów SRWM 2011–2020 [n=340]

Źródło: Opracowanie własne.

Do końca grudnia 2016 roku na realizację SRWM 2011–2020 wydano 8,05 mld zł. Zdecydowana większość tej kwoty (aż 75%) została przeznaczona na realizację celu określonego dla Obszaru 6. SRWM. Należy jednak pamiętać, że spośród blisko 6 mld zł wydatkowanych w ramach tego Obszaru środków, 4,5 mld zł przeznaczonych zostało na realizację dwóch projektów: Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz Dokończenie budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba.

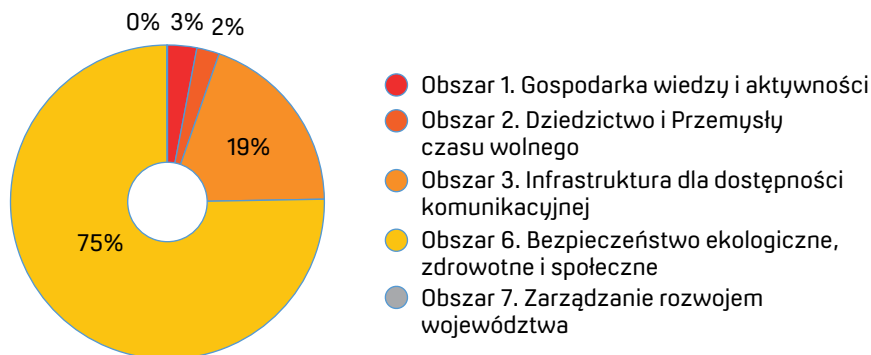
Ponadto w ramach tego obszaru zakończono realizację trzech projektów o łącznej wartości 713,8 mln zł. Zakończone projekty wpisywały się w kierunek polityki 6.1. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju Małopolski i realizowały zakres przedmiotowy działań:

- 6.1.4. *Rozwijanie systemu gospodarki odpadami* → projekt pn. *Instalacja termicznego przekształcania odpadów w Krakowie* (wartość: 673 mln zł)
- 6.1.5. Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych → projekty:
 - Obniżenie zagrożenia powodziowego na obszarze aglomeracji krakowskiej (wartość: 17,4 mln zł);
 - Obniżenie zagrożenia powodziowego w układzie zlewniowym (wartość: 23,4 mln zł).

Drugim po względem ilości wydatkowanych środków jest obszar dotyczący rozwoju infrastruktury komunikacyjnej i transportowej, w którego ramach na dzień 31 grudnia 2016 roku wydano 1,6 mld zł.

Wykres 09.

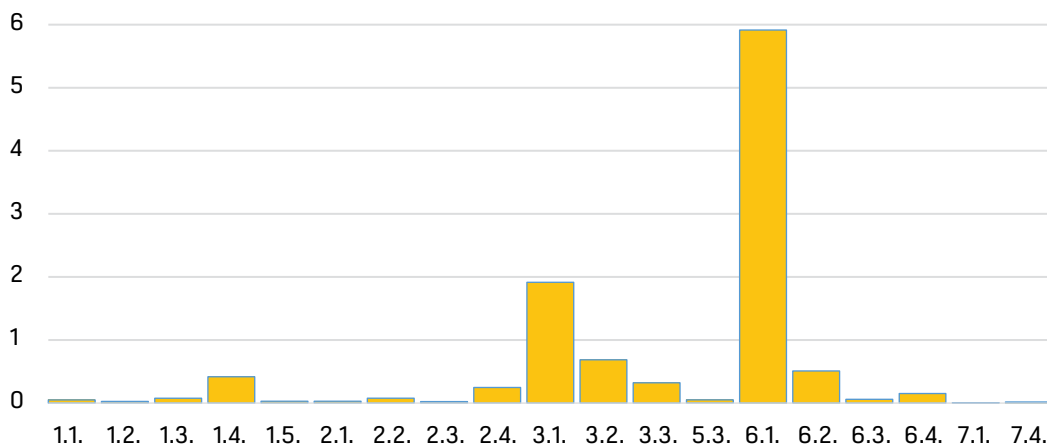
Udział poszczególnych obszarów SRWM 2011–2020 w dotychczasowych wydatkach

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 10.

Wydatkowanie wg kierunków polityki SRWM 2011–2020 (mld zł)

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując poziom wykonania według poszczególnych obszarów SRWM (tj. porównując liczbę wydatkowanych środków z planowaną kwotą na realizację przedsięwzięć wynikających z programów strategicznych i wpisujących się w dany obszar SRWM) najwyższą wartością wskaźnika charakteryzuje się Obszar 6., w którego ramach wydatkowano już połowę spośród pierwotnie założonej kwoty. W przypadku pozostałych obszarów, uwagę zwraca Obszar 2., w którego ramach wydatkowano dotychczas niespełna 14% spośród założonej kwoty.

Analiza poziomu wydatków poniesionych na poszczególne kierunki polityki SRWM 2011–2020 pozwala zidentyfikować te typy działań, na które w poszczególnych obszarach wydatkowano dotychczas najwięcej środków:

- 92% środków wydatkowanych w ramach Obszaru 1. przeznaczono na realizację zadań dotyczących rozwoju kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia;
- 70% środków wydatkowanych w ramach Obszaru 2. przeznaczono na realizację projektów ukierunkowanych na wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego;
- 65% środków wydatkowanych w ramach Obszaru 3. dedykowano zadaniom służącym uczynieniu z Krakowa nowoczesnego węzła międzynarodowej sieci transportowej;
- 94% środków wydatkowanych w ramach Obszaru 6. skonsumowały wydatki związane z poprawą bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystaniem ekologii dla rozwoju Małopolski.

Wskaźniki

Stałym narzędziem służącym monitorowaniu postępu rzeczowego realizacji przedsięwzięć są wskaźniki produktu i rezultatu. Za ich pomocą ocenić można na ile cel projektu lub przewidziane w ramach jego realizacji działania zostały osiągnięte.

Dla wszystkich programów strategicznych zostały przyjęte jednolite założenia – każde przedsięwzięcie powinno mieć przypisany co najmniej jeden wskaźnik produktu, za którego pomocą będzie można badać postęp w jego realizacji oraz na poziomie priorytetów określone zostały wskaźniki rezultatu, badające wpływ prowadzonych działań na otoczenie, występujące po zakończeniu i w wyniku realizowania projektu. Dla wszystkich wskaźników określona została wartość bazowa, pośrednia i docelowa.

Przeprowadzona analiza wskaźnikowa pokazuje brak wykonania dla zdecydowanej większości wskaźników, które są odzwierciedleniem, podobnie jak w przypadku analizy samych projektów, stosunkowo niskiego stopnia zaawansowania inwestycji. Jedynie dla niewielkiej liczby wskaźników produktu określona została wartość osiągnięta w 2016 roku (dla około 23%). Tak niskie wykonanie wskaźnikowe wynika w dużej mierze z charakteru samych projektów. W sytuacji, gdy przedsięwzięcia realizowane są przez podmioty niezależne od samorządu województwa, wyraźnie widać problem z pozyskiwaniem danych dotyczących osiąganych wskaźników. Sytuacja taka występuje szczególnie w przypadku RSI, gdzie partnerami wiodącymi w projektach są w przeważającej mierze jednostki inne niż województwo małopolskie i gdzie na 41 wskaźników jedynie do 3 przypisano w 2016 roku wartości. Stosunkowo niski poziom osiągania wskaźników ma też TiK (niecałe 15%), jednak w tym przypadku należy mieć na uwadze specyficzną w przypadku projektów drogowych ścieżkę realizacji, z często bardzo długą fazą przygotowania inwestycji. Tym samym, szczególnie w przypadku projektów drogowych, osiągnięcie jakichkolwiek wskaźników możliwe jest dopiero na końcowym etapie realizacji inwestycji.

Nieduże wykonanie związane jest także z przyjęciem w programach strategicznych znaczącej liczby wskaźników zerojedynkowych, gdzie wskaźnik jest określony na zasadzie wykonania/niewykonania inwestycji. W takiej sytuacji nie ma możliwości zbadania przyrostu wskaźnika w trakcie trwania inwestycji, ani oceny jakościowej (co zostało osiągnięte), jedynie stwierdzenie zrealizowania projektu.

Dla znacznej liczby wskaźników nie można było określić wykonania w 2016 roku z powodu opóźnień w realizacji projektów, wynikających najczęściej z przesunięć w czasie procedury naboru w konkursach programów unijnych.

Z powyższych problemów, dotyczących określenia wartości dla wskaźników produktu, wynikają też w znacznej mierze braki wykonania w zakresie wskaźników rezultatu, bowiem przy niskim wykonaniu wskaźników produktu nie można oczekiwać bezpośredniego przełożenia ich na rezultat, nawet w zakresie danych pozyskiwanych ze statystyki publicznej. Należy oczekiwać, że dopiero kolejna okresowa ocena realizacji programów strategicznych i SRWM, gdy stan realizacji projektów będzie bardziej zaawansowany, pozwoli na szersze oszacowanie wykonania wskaźników. Niewątpliwie jednak, należałoby dokonać rewizji w części zapisanych w programach strategicznych oraz MPI wskaźników i dokonać odpowiednich korekt zarówno w odniesieniu do nazw/wyboru wskaźników, jak i szacowania ich wartości.

Wnioski i rekomendacje

W trakcie analizy programów strategicznych szczególnie uwidoczniły się **problemy związane z pozyskiwaniem danych dotyczących przedsięwzięć realizowanych przez podmioty niezależne od administracji regionalnej**. W przypadku tych projektów trudnością było zarówno samo uzyskanie informacji, jak i jakość przekazanych danych, co znacznie utrudniało ich agregowanie. Trudności te uwidoczniły się jeszcze w trakcie analizy przy podziale na projekty realizowane w ramach MPI oraz poza MPI. Korzystnie pod względem kompletności oraz jakości danych przedstawiają się bowiem dane zbierane w trakcie monitoringu MPI, co należy wiązać przede wszystkim z obowiązkiem sporządzania oraz aktualizacji fisz projektowych. Obowiązek taki nie funkcjonuje w przypadku pozostałych projektów, co z kolei powoduje że operatorzy nie prowadzą bieżącego monitoringu przedsięwzięć zapisanych wyłącznie w programach strategicznych.

Trudności, jakie pojawiały się w trakcie oceny programów wynikały także w dużej mierze z **charakteru przedsięwzięć określonego jeszcze na etapie planowania**. Część projektów bowiem zdefiniowana została jako konkretne, zindywidualizowane zadania, część natomiast jako typy zadań. W pierwszym przypadku, w którym zakres przedmiotowy, podmiot odpowiedzialny za realizację oraz źródła finansowania zostały jasno określone, możliwość pozyskania kompletnych danych była znacznie większa, co przekładało się na jakość prowadzonej analizy. W drugim przypadku, gdzie podejście do zakresu przedmiotowego i finansowego było znacznie szersze i tym samym nieprecyzyjne, prowadzenie monitoringu było znacznie utrudnione.

Mając na uwadze powyższe trudności z pozyskaniem precyzyjnych danych, dotyczące zasadniczo projektów spoza MPI oraz realizowanych przez podmioty niezależne od administracji regionalnej, należy rozważyć **wprowadzenie dodatkowych rozwiązań w celu usprawnienia procesu monitoringu**. W celu poprawy jakości zbieranych danych wydaje się celowe wprowadzenie jednego z dwóch rozwiązań: 1) ograniczenia zadań zapisanych w programach strategicznych wyłącznie do projektów realizowanych bezpośrednio przez administrację regionalną oraz podmioty od niej zależne, bądź 2) wprowadzenie obowiązku sporządzania fisz projektowych dla wszystkich przedsięwzięć uwzględnionych w programach strategicznych. Należy jednak mieć na uwadze, że opcja zawężająca projekty tylko do tych zależnych od samorządu regionalnego będzie skutkować pominięciem w procesie mo-

monitorowania aktywności znacznej części podmiotów mających wpływ na rozwój regionu. Tym samym konsekwencją tego byłaby zmiana koncepcji strategii rozwoju regionu, na koncentrującą się jedynie na działaniach samorządu województwa, co uznać należy za niewystarczające z perspektywy kompleksowego monitorowania zmian społeczno-gospodarczych zachodzących w województwie. Druga opcja pozwoliłaby natomiast na utrzymanie dotychczasowego, szerszego podejścia, jednak niewątpliwie wymagałaby większego zaangażowania zarówno po stronie podmiotów odpowiedzialnych za realizację projektów, jak i operatorów zadań po stronie administracji regionalnej.

Przyjęte w systemie monitorowania **roczny oraz trzyletni cykl sprawozdawczości wydają się być niewystarczające z perspektywy bieżącego (operacyjnego) zarządzania projektami**. Problem ten dotyczy w szczególności projektów nieuwzględnionych w MPI i w związku z tym podlegających ocenie raz na trzy lata. Wydaje się bowiem, że w okresach pomiędzy kolejnymi cyklami monitorowania programów ich operatorzy nie śledzą w systematyczny sposób postępów realizacji. **Departamenty merytoryczne powinny prowadzić bieżący monitoring przedsięwzięć realizowanych w obrębie właściwych im obszarów tematycznych**. Dotyczy to nie tylko zadań realizowanych przez samorząd regionalny, ale również pozostałych kluczowych dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu aktywności podejmowanych przez podmioty regionalne i krajowe.

PROGRAM STRATEGICZNY REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI

Cele i siatka priorytetów

Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2020 (dalej: RSI) jest **dokumentem określającym priorytety i cele rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa małopolskiego** do roku 2020. Tym samym jego założenia rozwijają operacyjnie 4 okołoinnowacyjne kierunki polityki Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011–2020 (dalej: SRWM). Są to:

- 1.2. Budowa infrastruktury regionu wiedzy;
- 1.3. Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii;
- 1.5. Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości;
- 3.5. Rozwój infrastruktury dla społeczeństwa informacyjnego.

RSI jako główny cel stawia **zwiększoną konkurencyjność i innowacyjność gospodarki Małopolski**. Jego operacyjny grunt to realizacja harmonijnej polityki, koncentrującej się na poprawie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, innowacyjnej i naukowej, rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz stymulowaniu popytu na innowacje i wzmacnianiu więzi kooperacyjnych między nauką i gospodarką, zwłaszcza w dziedzinach specjalizacji regionalnej.

Cel główny jest uszczegółowiony trzema celami przypisanymi trzem priorytetom w następujący sposób:

- **Priorytet 1:** Stymulowanie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw. **Cel:** wysoka skłonność przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej i trwały wzrost poziomu wydatków sektora prywatnego na działalność badawczo-rozwojową. **Operacyjny wymiar celu:** ograniczanie barier i obniżanie kosztów wdrażania innowacji, upodmiotowienie przedsiębiorstw w zakresie kreowania polityki innowacyjnej oraz rozwoju województwa.
- **Priorytet 2:** Rozwój infrastruktury gospodarki opartej na wiedzy. **Cel:** zapewnienie korzystnych warunków zewnętrznych dla funkcjonowania przedsiębiorstw oraz zwiększona skłonność małopolskich firm do prowadzenia działalności innowacyjnej, w tym badawczo-rozwojowej. **Operacyjny wymiar celu:** wzmocnienie istniejącej i rozwój nowej infrastruktury dla gospodarki opartej na wiedzy oraz zwiększenie podaży wiedzy komplementarnej z potrzebami rozwojowymi przedsiębiorców.
- **Priorytet 3:** Rozwój społeczeństwa informacyjnego. **Cel:** osiągnięcie wysokiego poziomu konkurencyjności gospodarki Małopolski. **Operacyjny wymiar celu:** tworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie.

Spośród 51 objętych analizą projektów wpisujących się swoim zakresem w RSI, 12 wpisanych jest na Polską Mapę Drogową Infrastruktury Badawczej (dalej: PMDIB), a 15 (w tym 10 z PMDIB) objętych zostało Kontraktem Terytorialnym.

Diagnoza

Skuteczność realizacji naczelných założeń RSI mierzona jest wskaźnikami, których wartości docelowe są wyznaczone – podobnie jak w SRWM – na 2020 rok. Spośród 7 wskaźników celu głównego, 2 przekroczyły – w świetle aktualnych danych, dostępnych, w zależności od wskaźnika, za rok 2015 lub 2016 – 50% założonej realizacji. Są to: wartość regionalnego eksportu i liczba osób zatrudnionych w sektorze B+R. Pięć kolejnych wykazuje niższe, ale wyraźne zaawansowanie.

W świetle wskaźników poszczególnych priorytetów (RSI wskazuje po jednym takim mierniku) nie rysuje się perspektywa zagrożenia realizacji założonego scenariusza.

Tabela 04.

Wskaźniki celu głównego oraz priorytetów RSI.567

NAZWA WSKAŹNIKA	JEDNOSTKA MIARY	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ BIEŻĄCA	WARTOŚĆ DOCELOWA 2020	STOPIEŃ REALIZACJI
Wskaźniki celu głównego					
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (GERD)	%	1,39 (2012)	1,49 (2015) ⁵	2,3	22%
Nakłady na działalność B+R ponoszone przez sektor przedsiębiorstw w relacji do PKB (BERD)	%	0,52 (2012)	0,66 (2015) ⁶	0,9	36,8%
Zatrudnieni w B+R według sektorów wykonawczych – ogółem	tys. osób	18,1 (2013)	20,2 (2015)	22	53,8%
Liczba uzyskanych patentów w URPR	sztuka	257 (2014)	351 (2016)	500	38,68%
Liczba uzyskanych praw ochronnych na wzór użytkowy w URPR	sztuka	74 (2014)	84 (2016)	130	17,9%
Wartość eksportu w Małopolsce	mld euro	7,5 (2013)	8,5 (2015)	9	66,7%
Odsetek osób korzystających z e-administracji	%	29,5 (2014)	34,8 (2016)	44	36,6%
Wskaźniki priorytetów					
P1. Nakłady na działalność B+R ponoszone przez sektor przedsiębiorstw w relacji do PKB (BERD) ⁷	%	0,52 (2012)	0,66 (2015)	0,9	36,8%
P2. Przedsiębiorstwa przemysłowe, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną wg sektorów własności – ogółem.	%	13,6 (2013)	14,5 (2015)	15,8	40,9%
P3. Odsetek gospodarstw domowych z szerokopasmowym dostępem do Internetu.	%	71,7 (2014)	75,7 (2016)	90	21,9%

5. Wartość wskaźnika obliczona na podstawie wstępnego szacunku produktu krajowego brutto w 2015 roku. Ostateczna wartość PKB jest podawana zazwyczaj za drugi rok wstecz, w każdym IV kwartale roku.

6. Patrz przypis nr 1.

7. Wskaźnik tożsamy z jednym ze wskaźników celu głównego.

Diagnostycznym kontekstem dla wskaźników innowacyjnej gospodarki regionalnej są dane o kondycji i zaawansowaniu innowacyjnym przedsiębiorstw. Odsetek firm przemysłowych (14,5) i usługowych (8,6) ponoszących nakłady na działalność innowacyjną był w Małopolsce w 2015 wyższy niż w skali kraju (odpowiednio 14 i 7,5). Przewaga ta wpisuje się w trend wieloletni, od którego są pojedyncze odstępstwa (w roku 2014 województwo znalazło się nieznacznie poniżej średniej dla kategorii firm przemysłowych; analogiczna sytuacja dla firm usługowych miała ostatni raz miejsce w 2009 roku).

Małopolskie przedsiębiorstwa bywają innowacyjne, nawet jeśli nie ponoszą wydatków na ten cel – wprowadzających innowacje jest bowiem więcej niż finansujących ją (różnica wynosi 1–3 p.p. w kilku ostatnich latach). Przedstawiona relacja ma odzwierciedlenie na poziomie krajowym.

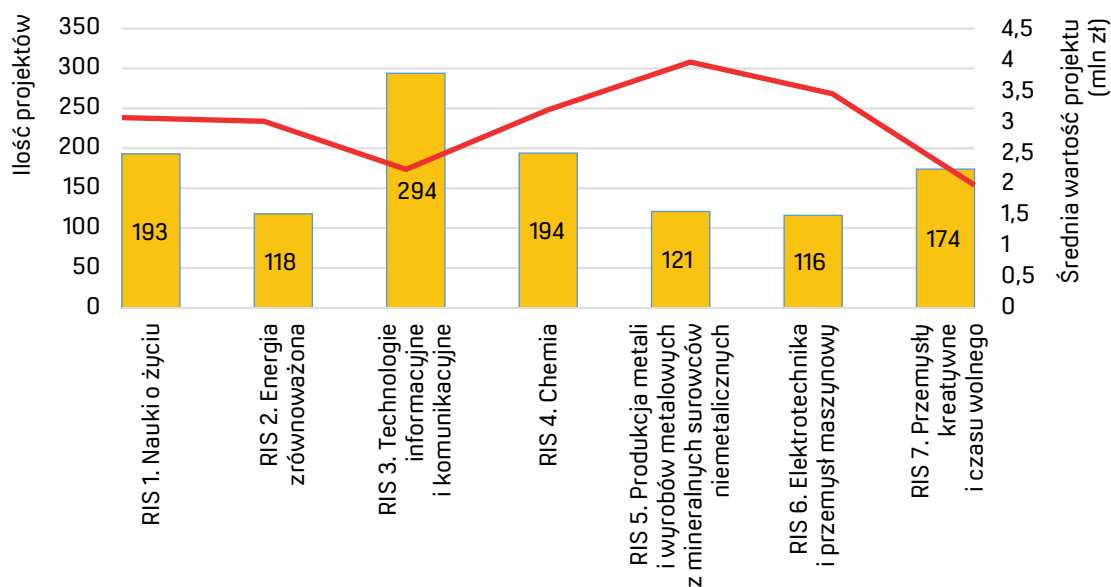
W Małopolsce najczęściej poziom zaawansowania innowacyjnego własnej firmy określany jest jako krajowy (29,8%) lub lokalny (28,7%). Według badań własnych województwa przeprowadzonych w 2015 roku, co piętnasta firma uważa się za innowacyjną w skali globalnej⁸.

Publiczne wsparcie działalności innowacyjnej cieszyło się Małopolsce w ostatnich latach (2013–2015) dużą popularnością – skorzystało z niego 25,1% aktywnie innowacyjnych przedsiębiorstw usługowych i co trzecie przemysłowe (35,6%). Dla przemysłu był to najwyższy wynik w skali wszystkich regionów, natomiast dla usług szósty.

Spośród 7 specjalizacji regionalnych, jakie wspiera RSI, największa aktywność projektowa dostrzegana jest w ramach Technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK). Według danych monitoringowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 (RPO WM), skumulowanych od momentu uruchomienia programu (połowa 2015 roku) do II kw. 2017 roku, przedsiębiorcy złożyli w konkursach 294 projekty z tej dziedziny. W pozostałych dziedzinach specjalizacyjnych odnotowano od 116 do 194 aplikacji do programu. Najwyższą średnią wartość złożonego projektu – niemal 4 mln zł – odnotowano dla specjalizacji Produkcja metali i wyrobów metalowych z mineralnych surowców niemetalicznych. W pozostałych dziedzinach specjalizacyjnych średnia wartość konkursowych przedsięwzięć wyniosła od 2 do 3,5 mln zł.

Wykres 11.

Liczba i średnia wartość projektów złożonych do RPOWM w ramach poszczególnych specjalizacji regionalnych (stan na koniec II kw. 2017 roku)

Źródło: Opracowanie własne.

8. *Innowacyjność i działania badawczo-rozwojowe wśród małopolskich przedsiębiorstw. Działalność wynalazcza w Małopolsce*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, 2016.

Najwyższy wskaźnik sukcesu w ramach RPO WM, czyli stosunek wniosków złożonych do wybranych do finansowania, odnotowywany jest w dziedzinie Elektrotechnika i przemysł maszynowy i wynosi niemal 50%. W pozostałych dziedzinach specjalizacyjnych parametr ten mieści się w zakresie 35–43%. Największy sukces mierzony wartością pozyskanych w ramach RPO WM środków odniesioną do wartości środków wnioskowanych, odnotowano dla specjalizacji Energia zrównoważona. Odsetek ten wyniósł 26. W pozostałych dziedzinach mieścił się w zakresie 11–23%.

W latach 2014 oraz 2016 przeprowadzono wskaźnikowe analizy weryfikacyjne obszarów inteligentnej specjalizacji regionalnej województwa małopolskiego pozwalające na ocenę czy w regionalnej gospodarce i nauce nie zaszły znaczące zmiany, które mogłyby zmodyfikować przyjęty katalog dziedzin specjalizacyjnych. Kilkanaście analizowanych wskaźników prowadziło każdorazowo do potwierdzenia zasadności obowiązującego wyboru oraz wyodrębnienia potencjalnych dziedzin specjalizacyjnych, takich jak poligrafia czy meblarstwo⁹. Ponadto, w 2016 roku zbadano wpływ poszczególnych specjalizacji na rozwój gospodarczy regionu. Wyodrębniono w ich ramach kilka branż, w których wykazano pozytywny związek zatrudnienia i dynamiki wpływów PIT, m.in. reklama, badanie rynku i opinii publicznej czy produkcja urządzeń elektrycznych¹⁰.

Realizacja Programu Strategicznego w latach 2014–2016

Zgodnie z przeglądem przeprowadzonym w 2017 roku, spośród 51 projektów realizowanych w ramach RSI 34 są w realizacji. Pozostałe 16 projektów ma status nierozpoczętych lub zakończonych. Dwa projekty o statusie „zaniechane” nie były przedmiotem przeprowadzanej analizy.

Wartość wpisanych do RSI projektów waha się od ok. 6,5 mln zł do 200 mln zł (poza tym zakresem znajdują się 2 projekty spółki Kraków Nowa Huta Przyszłości (dalej: KNHP), które wyceniane są na ok. 5,5 mld zł, a których planowana realizacja znacząco wykracza poza rok 2020, będący horyzontem dla RSI). Ich łączna wartość (nie licząc projektów KNHP) to 2,5 mld zł, z czego niemal 1,5 mld konsumują projekty z Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej.

Najczęściej wskazywane potencjalne lub już wykorzystywane źródła finansowania projektów z RSI to działanie 1.1 RPO (10 projektów), 2.1 RPO (6 projektów), 1.3 RPO (3 projekty) oraz 4.2 POIR (4 projekty). Inne wskazywane źródła to: 3.1.1, 3.2, 3.3, 3.4 RPO, 6.1.1 RPO, 8.4 RPO, 2.3 POIR, 3.1 POIR¹¹. Część projektów wpisanych na PMDiB ma zagwarantowane finansowanie bezpośrednio z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej: MNiSW) lub korzysta z grantów Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (dalej: NCBiR), Narodowego Centrum Nauki (dalej: NCN) i Fundacji Nauki Polskiej (dalej: FNP). Ich realizatorzy planują też wsparcie z Horyzontu 2020 (dalej: H2020).

Średnia długość trwania projektów wpisanych do RSI (z wyłączeniem projektów z PMDiB) to ok. 6 lat. Najczęstszy rok uruchomienia bądź deklarowanego uruchomienia projektów to 2017 i 2018.

Planowany na 2018 rok przegląd i aktualizacja dokumentu RSI otwierają możliwość weryfikacji wpisanych doń projektów kluczowych. W zakresie interwencji objętej SRWM, leżą między innymi projekty:

- Budowa Laboratorium Aerodynamiki Środowiskowej Politechniki Krakowskiej;
- Budowa Centrum Innowacji oraz Badań Prozdrowotnej i Bezpiecznej Żywności, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie,

9. Szczegółowa analiza wskaźnikowa i metodyka syntezy wyników dostępne są w opracowaniu *Analiza weryfikacyjna obszarów inteligentnej specjalizacji regionalnej województwa małopolskiego* – II edycja.

10. Więcej wyróżnionych branż oraz szczegółowa metodyka analizy wpływu, dostępne są w opracowaniu *Oddziaływanie inteligentnych specjalizacji regionalnych na rozwój gospodarczy Małopolski*.

11. Projekty chcące uzyskać wsparcie w ramach osi I RPO muszą wpisywać się w dziedziny inteligentnych specjalizacji regionu. Uzyskanie wsparcia z III osi jest natomiast dla takich projektów łatwiejsze – kryteria oceny je premiują.

które w maju 2017 roku zostały objęte Kontraktem Terytorialnym, jako wpisujące się w inteligentne specjalizacje województwa. Kilka kolejnych, jak wspomniano powyżej, nie rokuje realizacji i ich obecność w RSI wydaje się w obecnych okolicznościach nieuzasadniona.

Zgodnie z zapisami dokumentu RSI zawiera przedsięwzięcia na łączną kwotę 9 066,5 mln zł. Ze środków europejskich przewidziano na ich realizację 5 655,5 mln zł, z budżetu województwa 10,9 mln zł, a z innych źródeł 400,1 mln zł. Wśród źródeł finansowania ze środków europejskich zostały wskazane RPO WM 2014–2020 oraz programy krajowe POIR, POWER, POPC.

W wyniku monitoringu w 2017 roku uzyskano informacje, iż całkowita zaplanowana wartość przedsięwzięć i projektów ma wartość wyższą niż pierwotnie zakładano i opiewa na kwotę 9,44 mld. Najwięcej z tej kwoty stanowią środki UE, na które przewiduje się 4,68 mld zł oraz budżet własny – 2,43 mld zł. Z budżetu państwa planowanych jest 481,3 mln zł, z budżetu województwa 18,3 mln zł, z budżetu jednostek samorządu terytorialnego 20 mln zł, z innych 151,5, a dla 3,6 mld zł brak precyzyjnego źródła finansowania. Tak jak w przypadku bazowych planów finansowych RSI w powyższych wartościach nie uwzględniono dwóch projektów wspomnianych w RSI, tj. Park naukowo-technologiczny Branice oraz Centrum logistyczne – Strefa Aktywności Gospodarczej o łącznej wartości niemalże 5,5 mld zł. Z tymi projektami **całkowita wartość przedsięwzięć RSI wynosi 14,88 mld zł.**

Najwięcej środków w RSI przewidziano w ramach Priorytetu 2. Rozwój infrastruktury gospodarki opartej na wiedzy – 9,29 mld zł. Na Priorytet 1 Stymulowanie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przewidziane zostało 4,13 mld zł, a w ramach Priorytetu 3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego zaplanowanych zostało 1,46 mld zł.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach Programu Strategicznego w latach 2014–2016

Lata 2014–2016 to okres przejściowy między poprzednią a obecną wieloletnią perspektywą finansowania UE. Charakteryzują go dwa procesy o dużym nasileniu: wygaszanie i rozpoczynanie przedsięwzięć; niejednokrotnie rozdzielone koniecznym przestojem projektowym. Niewiele inicjatyw może się poszczycić w tym okresie ciągłością. Do nielicznych należy projekt SPIN, który w listopadzie 2015 roku płynnie przeszedł od realizacji jednej edycji (pod nazwą: SPIN – Model transferu innowacji w Małopolsce) do kolejnej (SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy). Pierwsza obliczona była na wypracowanie i przetestowanie mechanizmów kooperacji między przedsiębiorstwami a zorientowanymi na komercjalizację wiedzy naukowcami. W toku realizacji podpisano 85 porozumień o współpracy lub umów pomiędzy przedsiębiorcami/samorządami a uczelniami. Druga to już wdrażanie tych mechanizmów, w ramach Centrów Transferu Wiedzy (dalej: CTW), czyli zespołów naukowców i specjalistów z zakresu kontaktów biznesowych pomagających firmom przejść z sukcesem przez proces wprowadzania innowacji. Centra funkcjonują w ramach trzech małopolskich uczelni, będących jednocześnie partnerami projektu: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Politechniki Krakowskiej i Akademii Górniczo-Hutniczej. W przyszłości planowany jest nabór kolejnych partnerów, w ramach trzeciej edycji SPIN-u. Do końca 2016 roku w ramach drugiej edycji projektu obsłużono 18 przedsiębiorców poprzez usługi doradcze, audyt technologiczny oraz wsparcie przy przygotowaniu dokumentów do bonów na innowacje i inne źródła finansowania badań i wdrożeń. Usługi realizowane w projekcie są darmowe, w ramach limitu pomocy *de minimis*. Województwo małopolskie jest liderem projektu, służąc jako punkt kontaktowy dla przedsiębiorców, którzy są zainteresowani współpracą z CTW. Wysokość nakładów poniesionych tylko w latach 2014–2015 na pierwszą edycję SPIN-u to 9 302 206,75 zł (Działanie 8.2 POKL). Na drugą edycję do końca roku 2016 wydatkowano 823 890,05 zł (Działanie 1.3 RPO WM).

Podobnie do SPIN-u, ciągłość realizacji zachowuje projekt Małopolska Chmura Edukacyjna, który w latach 2014–2015 realizowany był jako projekt pilotażowy z MRPO Działanie 1.2 oraz POKL Poddziałanie 9.1.2 a od 2016 roku kontynuowany jest w ramach dwóch osi – drugiej i dziesiątej RPO WM. Wysokość nakładów poniesionych na pilotaż to ok. 11 mln zł (8,1 mln z MRPO i 2,7 mln z POKL). Na projekty w obecnej perspektywie, realizowane pod nazwami Małopolska Chmura Edukacyjna oraz Małopolska Chmura Edukacyjna – nowy model nauczania, w roku 2016 przeznaczono 165 tys. zł. Pierwszy z nich dąży do umożliwienia współpracy pomiędzy wiodącymi uczelniami wyższymi i szkołami ponadgimnazjalnymi w Małopolsce poprzez budowę systemu informatycznego umożliwiającego wzajemną współpracę. Drugi, realizowany w partnerstwie z wiodącymi krakowskimi uczelniami oraz innymi podmiotami z sektora edukacji, zakłada współpracę ekspertów z uczelni i szkół ponadgimnazjalnych w przygotowaniu dodatkowych, innowacyjnych zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem techniki chmurowej w 12 obszarach tematycznych.

Innym projektem kontynuacyjnym jest Zintegrowany System Informatyczny – etap II, którego zasadniczym celem jest reorganizacja zarządzania informacją gromadzoną i przetwarzaną przez UMWM. Ze względu na mnogość standardów oraz sposobów przetwarzania informacji wybrane dane UMWM są w ramach przedsięwzięcia identyfikowane, porządkowane i umieszczane w przygotowanej do tego Hurtowni Danych. Właściwa organizacja danych ma stać się podstawą do ich automatycznego przetwarzania i udostępniania. Implementacją powyższych założeń ma być dostawa i wdrożenie w UMWM oraz w wybranych jednostkach samorządu województwa systemu, w skład którego będą wchodzić, współpracujące za pośrednictwem szyny usługowej (z dotychczas wdrożonym w UMWM Zintegrowanym Systemem Informatycznym – etap I), następujące systemy:

- Zintegrowany system ds. planowania i obsługi finansowo-księgowej;
- Hurtownia Danych;
- Business Intelligence;
- Moduł Otwartych Danych.

Wart niemal 10 mln zł projekt, realizowany przez UMWM, przechodził w 2016 roku fazę przygotowawczą: powołano zespół zadaniowy do jego realizacji i podjęto działania zmierzające do wyłonienia Doradcy Technologicznego. Środki na finansowanie projektu planowane są do pozyskania z RPO WM.

Od 2015 roku UMWM realizuje projekt Regionalny System Cyfrowych Rejestrów Geodezyjnych, który wśród postawionych sobie celów ma między innymi zapewnienie dostępu do informacji poprzez rozwój otwartych standardów i opartych na nich regionalnych systemów informatycznych zapewniających integrację rozproszonej informacji z niezależnych źródeł, udostępnianych za pomocą wysokiej jakości usług publicznych. W przedsięwzięciu założono opracowanie koncepcji budowy Małopolskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej (MIIP-2), a docelowo opracowanie ok. 700 arkuszy map topograficznych. Projekt, wart 14 mln zł, przechodził w 2016 roku fazę przygotowawczą: powołano zespół zadaniowy do jego realizacji i ogłoszono postępowanie na opracowanie cyfrowych arkuszy mapy topograficznej. Środki na finansowanie projektu planowane są do pozyskania z działania 2.1.4 RPO WM.

Od połowy 2016 roku realizowany jest przez UMWM projekt pn.: Małopolski System Informacji Medycznej. Jego pomysłodawcy dążą do zwiększenia dostępności i poprawy jakości e-usług świadczonych w sektorze ochrony zdrowia poprzez unowocześnienie systemu obsługi pacjenta, ujednolicenie procesu gromadzenia danych medycznych umożliwiającego swobodną wymianę informacji pomiędzy szpitalami oraz szybszy i tańszy sposób leczenia bez konieczności powielania tych samych badań w różnych placówkach. Projekt stanowi kontynuację inwestycji realizowanej w ramach MRPO: Małopolski System Informacji Medycznej (MSIM) – projekt pilotażowy. Efekty w postaci uruchomionego systemu można już odczuć w trzech wojewódzkich jednostkach. Wartość projektu szacowana jest na 200 mln zł, a środki na finansowanie projektu planowane są do pozyskania z działania 2.1.5 RPO WM.

Nieliczne (nie uwzględniając drobnych realizacji z naborów konkursowych) projekty z poprzedniej i obecnej generacji programów operacyjnych miały zarówno swój początek, jak i koniec, między rokiem 2014 i 2016. W obszarze innowacyjnej gospodarki warto wymienić zrealizowaną z Działania 1.1 Schemat A MRPO Modernizację infrastruktury medialno-technicznej dla potrzeb innowacyjnego kształcenia i aktywizacji zawodowej w zakresie nowych mediów w społecznościach informacyjnych (realizator: Uniwersytet Papieski JP II). Na uwagę zasługuje też budowa Laboratorium obrazowania spektroskopowego dla potrzeb radiobiologii, terapii i badania układów złożonych (realizator: Instytut Fizyki Jądrowej PAN), wsparta z Działania 5.1 MRPO.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

W ramach bieżącej działalności Departament Rozwoju Gospodarczego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego realizuje szereg inicjatyw, procesów i projektów zbieżnych z priorytetami RSI. Ważnym elementem wdrażania RSI jest Proces Przedsiębiorczego Odkrywania (PPO) czyli oddolne identyfikowanie priorytetów w zakresie badań, rozwoju i innowacji, na których skoncentrowane mają być regionalne inwestycje prywatne i publiczne. Elementem PPO jest powołanie, facylitacja i koordynacja prac **Grup Roboczych ds. małopolskich inteligentnych specjalizacji** (dalej: GR). Grupy spotykają się w zależności od potrzeb, od połowy 2015 roku, opiniując plany analiz inteligentnych specjalizacji, dyskutując ich wyniki i wskazując perspektywiczne gospodarcze i naukowe nisze, w które powinny być inwestowane regionalne środki. Wyniki prac GR trafiają do Małopolskiej Rady Innowacji, czyli gremium opiniodawczo-doradczego dla Zarządu Województwa Małopolskiego w zakresie polityki innowacyjności.

Od 2014 roku województwo małopolskie współpracuje w ramach inicjatywy **Vanguard Initiative for New Growth through Smart Specialisation**. Inicjatywa Awangarda to unikatowe porozumienie regionów europejskich, które ma na celu wsparcie odrodzenia przemysłu w Unii Europejskiej dzięki współpracy gospodarczej w obszarach inteligentnych specjalizacji. Za pośrednictwem Inicjatywy region jest zaangażowany w projekt pilotażowy dotyczący biogospodarki.

Od lipca 2016 roku województwo realizuje w ramach Interreg Europe partnerski projekt **Inno-Bridge** – bridging the innovation gap through converting R&D results into commercial success in a more effective and efficient way. Celem projektu jest udoskonalenie regionalnej polityki innowacyjnej w zakresie transferu i komercjalizacji wiedzy w obszarach inteligentnych specjalizacji. Projekt ma pomóc w bardziej efektywnym i sprawnym wykorzystywaniu prywatnych i publicznych wyników prac B+R. Małopolska jest jednym z 9 europejskich partnerów projektu.

Na przestrzeni okresu sprawozdawczego realizowany był corocznie program **Małopolska – tu technologia staje się biznesem**. W 2016 roku przeprowadzona została jego czwarta edycja. Celem programu jest wzmocnienie potencjału i zwiększenie liczby wydarzeń i spotkań technologicznych, tzw. tech-eventów, a przez to rozwój społeczności start-upowej w regionie. W latach 2014–2016 województwo było partnerem 55 wydarzeń w ramach przedsięwzięcia. Uczestniczyło w nich blisko 55 tys. osób.

Na przestrzeni okresu sprawozdawczego województwo angażowało się corocznie w Światowy Tydzień Przedsiębiorczości w Małopolsce (dalej: ŚTP). W ramach przedsięwzięcia promowano przedsiębiorczość i zachęcano młode osoby do zakładania własnej działalności i bycia kreatywnym. W latach 2014–2016 roku partnerami ŚTP w Małopolsce było 138 partnerów, którzy zorganizowali blisko 800 aktywności, które przyciągnęły 30 tys. uczestników.

Również corocznie realizowany był **Małopolski Festiwal Innowacji** (dalej: MFI) składający się z konferencji otwierającej, tematycznych spotkań w zakresie możliwości rozwoju innowacji oraz kilkudziesięciu wydarzeń organizowanych przez różnorodnych partnerów. Celem MFI jest wsparcie

i promocja innowacyjnych i przedsiębiorczych postaw oraz wzmacnianie współpracy na linii nauka–biznes a także wsparcie komercjalizacji innowacyjnych pomysłów i rozwiązań technologicznych w regionie. Począwszy od 2016 roku koncepcja Festiwalu kładzie szczególny nacisk na małopolskie inteligentne specjalizacje.

W roku 2016 zrealizowano inicjatywę **Małopolska na targach innowacji**, w ramach której zapewniono kilkudziesięciu małopolskim firmom udział w międzynarodowych targach odbywających się w Polsce. Wyboru wydarzeń branżowych o uznanej renomie, organizowanych w największych centrach targowych w kraju, dokonano na podstawie oczekiwań i rekomendacji przedstawicieli branży. Najważniejszym kluczem doboru, zarówno wpartych firm jak i targów, było wpisywanie się w małopolskie inteligentne specjalizacje. Udział wystawców w każdym wydarzeniu targowym był dofinansowany na poziomie 90% kosztów. Wystawcom zapewniono wyposażoną przestrzeń wystawienniczą, promocję w ramach wydarzenia targowego oraz spotkania matchmakingowe z partnerami z Polski i zagranicy.

Na przestrzeni okresu sprawozdawczego województwo uczestniczyło w inicjatywie Digital Dragons (dalej: DD), czyli największym wydarzeniu w Europie Środkowo-Wschodniej, które adresowane jest do przedstawicieli branży gier wideo i służy promocji polskiego sektora gier jako jednej z najlepiej rozwijających się branż kreatywnych. DD organizowane jest przez Krakowski Park Technologiczny (dalej: KPT), a województwo od pierwszej edycji jest głównym partnerem przedsięwzięcia. DD zostało zapoczątkowane w 2012 roku w ramach wspólnego projektu KPT i województwa: Broker innowacji jako narzędzie dla efektywnego rozwoju systemu nowoczesnej gospodarki Małopolski. W latach 2014–2016 w DD uczestniczyło ponad 3 200 osób.

W latach 2014–2016 województwo zorganizowało we współpracy z partnerami z regionu 3 edycje **Małopolskiej Nocy Naukowców** (dalej: MNN). Celem organizowanych rokrocznie wydarzeń jest promocja zawodu naukowca, zachęcanie dzieci i młodzieży do wybrania w przyszłości kariery naukowej. W każdym roku wydarzenia odbywały się w 6 miastach regionu (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, Niepołomice, Skawina i Andrychów). Partnerzy – głównie uczelnie, instytuty naukowe i centra badawcze przedsiębiorstw – przygotowali łącznie w okresie sprawozdawczym około 3,5 tys. atrakcji, w których uczestniczyło ponad 200 tys. osób. W przygotowanie programu każdego roku angażowało się ok. 2,5 tys. osób, w tym naukowców, studentów i pracowników.

W omawianym okresie województwo angażowało się w inicjatywę Forum Nowej Gospodarki (dalej: FNG), organizując ją wspólnie z AGH i Euro InnoPark Sp. z o.o. We współpracę przy FNG włączone są także województwo śląskie i organizacje przedsiębiorców. FNG to stała debata o tematyce gospodarczej, o zasięgu ponadregionalnym. Forum odbywa się dwa razy do roku – na przemian w Krakowie i w Katowicach. Obrady Forum w latach 2014–2016 koncentrowały się na tematach takich, jak m.in.: ewolucja systemów energetycznych w kierunku „Internetu energii”, rozwój innowacyjnej energetyki i inżynierii biomedycznej; innowacyjność gospodarki w obszarze energetyki, IT, budownictwa niskoenergetycznego i ochrony patentowej programów komputerowych; gospodarcze i społeczne uwarunkowania rozwijania w Polsce rozwiązań „inteligentnego miasta” czy transformacja energetyki w Polsce Południowej i budowanie miast przyszłości opartych na gospodarce niskoemisyjnej.

Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji, bądź zakończone w latach 2014–2016

W latach 2014–2015 kończono realizację szeregu projektów przyczyniających się do wypełnienia celów rozwoju w zakresie innowacyjności regionalnej gospodarki, a rozpoczętych jeszcze w latach 2007–2013, a zatem finansowanych z poprzedniej puli funduszy unijnych. Do 2015 roku rozwijano między innymi infrastrukturę dydaktyczną 4 uczelni: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii

Górnictwo-Hutniczej, Uniwersytetu Papieskiego JP II oraz Uniwersytetu Pedagogicznego. Z umożliwiającego takie wsparcie Działania 1.1 Schemat A Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, finansowano w tym czasie 5 projektów:

- Rozbudowa, przebudowa i wyposażenie budynku UJ dla potrzeb Instytutu Psychologii;
- Budowa kompleksu Paderevianum II UJ szansą na wzmocnienie potencjału edukacyjnego regionu – etap I;
- Modernizacja, z uwzględnieniem potrzeb studentów z niepełnosprawnością, budynku Franciszkańska 1;
- Rozbudowa i doposażenie Wydziału Zarządzania AGH w celu poprawy jakości usług edukacyjnych;
- Przebudowa, modernizacja i remont auli wraz z wykonaniem sieci LAN w budynku dydaktycznym Uniwersytetu Pedagogicznego przy ul. Ingardena 4 w Krakowie.

Lata 2014–2015 to także zakończenie 3 projektów (Działanie 2.1 Schemat B MRPO) zorientowanych na tworzenie powiązań kooperacyjnych (w tym klastrów) pomiędzy przedsiębiorstwami, mających, między innymi, ułatwiać prowadzenie prac badawczo-rozwojowych:

- Utworzenie centrum badawczo-rozwojowego dla rozwoju druku cyfrowego poprzez nowatorskie aplikacje WTP oraz POD przez Małopolski Klaster Poligraficzny;
- Inicjatywa firmy Olimp Ewa Niemiec, tj. Krakowski Klaster Gastronomiczny, szansą na rozwój produkcji żywności funkcjonalnej w Małopolsce;
- Węzeł Krakowski – budowa węzła telekomunikacyjnego oraz uruchomienie innowacyjnych usług szansą na rozwój lokalnych ISP.

Na tworzenie sieci współpracy, przy czym w wymiarze międzynarodowym i z Małopolską jako stroną, zorientowane były dwa kończone po roku 2013 projekty wsparte przez Działanie 8.2 MRPO: realizowany przez Krakowski Park Technologiczny: SMART_KOM. Kraków w sieci inteligentnych miast oraz przez Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego: Business in Małopolska – Partnership Network.

Do 2015 roku kończono też tworzenie, poszerzanie lub dozbrajanie stref aktywności gospodarczej o powierzchni powyżej 20 ha. W latach 2014–2015, w ramach Działania 4.3 Schemat B MRPO, wspierano w ten sposób 10 projektów o wartości 120 mln zł.

Po roku 2013 kończono realizację kilku przedsięwzięć zorientowanych na tworzenie małopolskich ośrodków innowacji i wyposażanie ich w infrastrukturę badawczą. W ramach Działania 5.1 MRPO toczyły się w tym okresie następujące realizacje o wartości niemal 170 mln zł:

- Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej – Ośrodek Medycyny Eksperymentalnej i Innowacyjnej;
- Budowa hali maszyn ACK Cyfronet AGH;
- Centrum Energetyki;
- Małopolskie Laboratorium Budownictwa Energooszczędnego.

W pierwszym kwartale 2014 roku zakończono ponadto realizowany przez województwo małopolskie projekt Broker innowacji jako narzędzie dla efektywnego rozwoju systemu nowoczesnej gospodarki Małopolski, finansowany z Działania 8.2 POKL. W ramach projektu wypracowano model świadczenia usług w zakresie transferu wiedzy oraz pośrednictwa w budowaniu powiązań pomiędzy przedstawicielami różnych sektorów gospodarki, na którym w dużej mierze opierała się polityka innowacyjności województwa w kolejnych latach.

Z poziomu programu krajowego POIG – po 2013 roku zakończono kilka istotnych dla Małopolski projektów w infrastrukturę sfery B+R, w tym: Centrum Cyklotronowe Bronowice – stanowisko Gantry (178 mln zł) i Narodowe Centrum Promieniowania Elektromagnetycznego dla celów badawczych (etap I) (199 mln zł). W tych samych latach dofinansowano też projekty w ramach Priorytetu

3. Kapitał dla innowacji, w tym, wartą 17,5 mln zł działalność innowacyjną w ramach Jagiellońskiego Parku i Inkubatora Technologii. Ponadto, z Priorytetu 5. POIG poświęconego dyfuzji innowacji wsparło (Działanie 5.1) 2 inicjatywy klastrowe: Innowacyjne Odlewnictwo i Zrównoważona Infrastruktura. Ostatnia rozwinęła się na tyle pomyślnie, że w 2016 roku otrzymała status Krajowego Klastra Kluczowego. Po 2013 roku rozwijały się też (wsparcie z działania 5.3 kwotą 450 mln zł) 3 ośrodki innowacji:

- Małopolski Park Technologii Informatycznych;
- Park Technologiczny – Miasteczko Multimedialne;
- Jagielloński Park i Inkubatora Technologii – Life Science.

Projekty nieujęte w PS, najczęściej niezależne od administracji regionalnej

W kontekście szans rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw warto odnotować udział Krakowskiego Parku Technologicznego w rządowym programie Scale Up, zorganizowanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Jego celem jest połączenie potencjału start-upów z infrastrukturą, doświadczeniem oraz zasobami dużych korporacji, w tym spółek skarbu państwa. KPT został w 2016 roku wybrany do dofinansowania, jako jeden z 10 akceleratorów. Proponowane działania operacyjne oparte na metodologii Living Lab, czyli „metody ko-kreacji, współtworzenia i projektowania produktów przy zaangażowaniu także użytkowników końcowych”. Wsparciem KPT będzie objętych co najmniej 20 start-upów.

W przeprowadzonym w 2016 roku przez NCBiR konkursie GAMEINN, obliczonym na zwiększenie konkurencyjności krajowego sektora producentów gier wideo na rynku globalnym, z powodzeniem wystartowało kilka małopolskich podmiotów. Jedną z najwyższych kwot wsparcia (15 mln zł) otrzymał projekt Opracowanie samouczącego się systemu automatycznego modelowania spersonalizowanych wariantów rozgrywki w czasie rzeczywistym w grach z gatunku horror, opartego na interpretacji reakcji i psychologii gracza, złożony przez krakowski Bloober Team S.A.

Spośród ujętych zbiorczo w RSI – jako wpisujące się w dokument – 12 małopolskich projektów z PMDiB, kilka realizowanych jest niezależnie od administracji regionalnej i oferowanych przez nią środków. I tak, w całości finansowane przez MNiSW są przedsięwzięcia UJ: FAIR – Ośrodek Badań Antyprotonami i Jonami oraz SOLARIS – Narodowe Centrum Promieniowania Synchrotronowego. Podobny model realizacji zakładany jest dla planowanego do uruchomienia projektu IFJ: ESS – Europejskie Źródło Spalacyjne. Inne realizowane w latach 2014–2016 małopolskie projekty z PMDiB, które nie korzystały ani ze wsparcia regionalnego, ani ministerialnego, natomiast sięgały po granty NCN, NCBiR, FNP, H2020, FP7, a sporadycznie opierały się na środkach własnych, to:

- CTA – Obserwatorium astronomii gamma TeV. Realizator: UJ;
- SPIRAL2. Realizator: IFJ;
- C4@A4 czyli „Złożoność, Korelacje, Koherencja, Kognitywność – wzdłuż (autostrady) A4”. Realizator: UJ.

W 2016 roku dokonano w regionie selekcji regionalnych obszarów technologicznych o największym potencjale i zgłoszenia ich w ramach Regionalnych Agend Naukowo-Badawczych (dalej: RANB) tworzonych przez NCBiR. Dzięki zgłoszeniu do RANB propozycji zakresów tematycznych i zagadnień badawczych możliwe będzie skorzystanie przez małopolskie konsorcja ze środków zarezerwowanych dla Poddziałania 4.1.2 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.

W latach 2014–2016 realizowany był rozpoczęty w 2010 roku projekt KIC-InnoEnergy, zlecony przez budapesztański Europejski Instytut Innowacji i Technologii. Międzynarodowe konsorcjum realizujące projekt tworzy tzw. Wspólnotę Wiedzy i Innowacji (Knowledge and Innovation Community

– KIC). Koordynatorem węzła polskiego (noszącego nazwę CC PolandPlus i będącego jednym z sześciu w ramach projektu) jest Akademia Górniczo-Hutnicza. W projekt zaangażowane są uniwersytety, jednostki badawcze, firmy, jednostki kapitałowe, banki, samorządy terytorialne oraz agendy rządowe. Założeniem jest wdrażanie i komercjalizowanie wyników w dziedzinie zrównoważonej energii, we współpracy z przedsiębiorstwami. Projekt, z budżetem ok. 135 mln euro przewidziany jest do 2025 roku. W roku 2015 AGH przeprowadziło w ramach projektu nabór na studia doktoranckie w obszarze energii.

Wnioski i rekomendacje

Lata 2014–2016 to okres przejściowy w realizacji większości kluczowych, strategicznych projektów regionalnych. Sytuacja ta znajduje odzwierciedlenie w obszarze innowacyjnej gospodarki, czyli takich dziedzinach jak infrastruktura wiedzy i społeczeństwa informacyjnego, nowoczesne technologie, młoda przedsiębiorczość, współpraca między nauką a biznesem. Projektodawcy szukają możliwości finansowania w nowych programach operacyjnych, modyfikują koncepcje pod przyjęte kryteria wyboru, zawiązują partnerstwa, kompletują zespoły. Opisując stan na koniec 2016 roku, należy – w kontekście nowych realizacji – mówić o rozkręcających się mechanizmach i obiecujących perspektywach. Trzy pierwsze osie projektowe regionalnego programu operacyjnego otwierają bowiem przed projektodawcami wiele możliwości realizowania przedsięwzięć innowacyjnych lub stymulujących innowacyjność, kreujących popyt na innowację. W sumie zapisano w nich ponad 2,6 mld złotych.

Jednocześnie opisywany okres to czas wygaszania dotychczasowych przedsięwzięć. Będące w ostatnich latach na wyczerpaniu finansowanie z perspektywy 2017–2013 przyniosło Małopolsce wiele emblematycznych przedsięwzięć w obszarze innowacyjności. Dopełnione przez szereg udanych naborów na projekty konkursowe, dały one rezultat w postaci sprawnej transformacji w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, potwierdzonej chociażby dodatnią dynamiką nakładów na badania i rozwój czy wzrostem wskaźników współpracy między innowacyjnymi podmiotami. Ostatecznie zaowocowało to tytułem Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości 2016, przyznany Małopolsce przez Komitet Regionów UE. Potwierdzenie udanych przemian może być ponadto wyrażone następującymi dokonaniem:

- II miejsce Małopolski pod względem innowacyjności krajowych regionów wg raportu Indeks Millennium – Bank Millennium 2017;
- przynależność Małopolski – jako jednego z 9 regionów w kraju – do kategorii umiarkowanych innowatorów wg indeksu Regionalnej Tablicy Wyników 2016;
- IV miejsce Małopolski w rankingu najlepszych strategii przyciągania inwestycji zagranicznych European Cities and Regions of the Future – FDI Intelligence 2016/2017.

Wyniki te są możliwe w dużej mierze dzięki silnemu – w skali kraju – ośrodkowi metropolitalnemu, czyli Krakowowi. Miasto wyróżnia się, szczególnie ugruntowaną pozycją prężnego centrum akademickiego oraz europejskiego lidera centrów usług wspólnych, coraz wyższej jakości (B+R, IT) i środowiska przyjaznego rozwojowi start-upów. Potwierdzeniem są następujące wyniki:

- XC miejsce UJ w rankingu najbardziej innowacyjnych uczelni Europy – Reuters 2016. Jedyna uczelnia na liście z Europy Środkowo-Wschodniej;
- I miejsce Krakowa w skali Europy (przed Dublinem i Pragą) w rankingu Top 100 Outsourcing Destinations – THOLONS 2016;
- Tytuł Polskie Miasto Przyszłości nadany Krakowowi przez „Financial Times” w 2017 roku;

- II miejsce Krakowa (za Warszawą) pod względem największej liczby start-upów (11% krajowego udziału) wg raportu Fundacji STARTUP POLAND 2016;
- I miejsce Krakowa wśród polskich miast (23% udziału krajowego) ze względu na liczbę zatrudnionych (56 tys.) w centrach usług BPO/SSC/IT/R&D wg ABSL 2017.

Dodatkowej oceny realizacji regionalnej polityki innowacyjności regionu w ostatnich latach, pogłębionej o rekomendacje, należy się spodziewać w 2017 roku, kiedy dobiegną końca prace nad prowadzoną Ewaluacją ex-post wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2008–2013 w perspektywie jej oddziaływania na regionalną innowacyjność w horyzoncie 2016 roku. Rekomendacje z tej analizy, wraz z ustaleniami bieżącego monitoringu inteligentnych specjalizacji regionalnych i projektów kluczowych, będą stanowiły podstawę aktualizacji dokumentu RSI, planowanej na 2018 rok.

OPRACOWANIE: TOMASZ KWIATKOWSKI, MICHAŁ OSOSIŃSKI

PROGRAM STRATEGICZNY KAPITAŁ INTELEKTUALNY I RYNEK PRACY

Cele i siatka priorytetów

Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy (dalej: KliRP) to program strategiczny obejmujący obszar rynku pracy i edukacji, ukierunkowany na wsparcie efektywnej polityki zatrudnieniowej w Małopolsce.

Myślą przewodnią dla programu jest kompleksowe ujęcie rozwoju zawodowego każdego mieszkańca regionu, na który składa się edukacja i praca, poprzez wszystkie lata aktywnego życia. Przedsięwzięcia ujęte w KliRP zmierzają do osiągnięcia następującego celu głównego:

Konkurencyjny kapitał intelektualny i wysoki poziom aktywności zawodowej mieszkańców Małopolski warunkiem rozwoju regionu

Zasoby ludzkie są jednym z kluczowych atutów Małopolski i zajmują ważne miejsce w polityce rozwoju regionu. Małopolska jako atrakcyjne miejsca do życia i pracy tworzy szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki. KliRP traktuje małopolską gospodarkę i sferę kapitału intelektualnego jako system naczyń połączonych – wysokiej jakości zasoby ludzkie determinują rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy, która stanowi podstawowy warunek perspektywicznego rozwoju regionu.

Działania podejmowane w ramach KliRP ukierunkowane są na tworzenie warunków i wspieranie aktywnych postaw dla rozwoju kompetencji, wiedzy i umiejętności Małopolan w kontekście budowania gospodarczej przewagi regionu. Program skoncentrowany jest na pięciu obszarach-priorytetach, które obejmują:

- Kształtowanie postaw i kompetencji kluczowych najmłodszych Małopolan;
- Poprawę jakości i efektywności kształcenia zawodowego;
- Podejmowanie świadomych wyborów edukacyjno-zawodowych;
- Zwiększenie aktywności edukacyjnej Małopolan;
- Podjęcie i utrzymanie aktywności zawodowej.

Program obejmuje działania stanowiące kontynuację zadań już wcześniej realizowanych przez samorząd województwa małopolskiego oraz przedsięwzięcia nowe lub realizowane w nowej formule. Takich przedsięwzięć zdefiniowano w programie 26. Rozpoczynają się na etapie wczesnej edukacji przedszkolnej, następnie obejmują identyfikację i rozwój indywidualnych uzdolnień uczniów, rozwój edukacji zawodowej oraz kształcenia dorosłych na różnych etapach życia zgodne z potrzebami rynku pracy, a także działania ukierunkowane na wsparcie wejścia, utrzymania i powrotu na rynek pracy skierowane przede wszystkim do osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Diagnoza

Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy formalnie został przyjęty do realizacji w końcu 2015 roku, niemniej okres jego opracowywania obejmuje wcześniejszą perspektywę czasową. Program budowany był od 2012 roku. Jest to o tyle istotne, że od tego czasu zdecydowanie zmieniła się sytuacja na rynku pracy, a tendencja zmian trwa nadal. W końcu 2012 roku w Małopolsce zarejestro-

wanych było 161 tys. osób bezrobotnych, a stopa bezrobocia wynosiła 13,4%. Natomiast w końcu 2016 roku poziom bezrobocia spadł o 40% do 96 tys. zarejestrowanych i stopy 8,3%. Jest to najniższy poziom bezrobocia w regionie od 1999 roku odnotowany w końcu roku, a dynamika zmian niespotykana od dekady. Skala zmian w ostatnim okresie jest tak znaczna, że na nowo definiuje pozycje poszczególnych udziałowców rynku pracy. Dotąd w większości branż i zawodów to pracodawcy dyktowali warunki, obecnie zaczęto mówić o rynku pracownika, jednak nie we wszystkich jest on już faktem.

Mimo spadku bezrobocia, co jest pozytywnym zjawiskiem, ocena sytuacji na rynku pracy w ostatnim okresie nie jest jednoznaczna, ponieważ pojawiły się problemy niespotykane dotąd na polskim rynku pracy. W rejestrach bezrobotnych pozostały osoby, które najtrudniej zaktywizować, co wymaga indywidualnego podejścia i zastosowania metod pracy ukierunkowanych na klienta w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Według prognozy na rok 2017, po raz pierwszy od lat, liczba zawodów deficytowych przewyższa liczbę zawodów nadwyżkowych. Efektem tej sytuacji jest znaczna liczba wolnych miejsc pracy na rynku i nierealizowane zapotrzebowanie pracodawców na pracowników chętnych do podjęcia zatrudnienia w wielu branżach. Deficyt pracowników pogłębia się szczególnie w grupach zawodowych, w których wymagane są ściśle określone kompetencje i aktualne uprawnienia. W wielu przypadkach deficyty wynikają z charakteru poszczególnych zawodów – trudnych warunków pracy, niskich wynagrodzeń, konieczności dojazdów do miejsca pracy. Problemów z pozyskaniem pracowników nie niwelują absolwenci wchodzący na rynek pracy. Choć wśród młodzieży zauważalna jest zmiana preferencji w zakresie wyboru ścieżki kształcenia. Na popularności zyskują technika, które umożliwiają zarówno zdobycie matury, jak i kwalifikacji zawodowych. Jednak w przypadku części zawodów nadal istotny problem w łatwym i szybkim rozpoczęciu pracy stanowią niewystarczające umiejętności praktyczne, spowodowane małym wymiarem praktyk zawodowych. To z kolei nie pozwala na uzyskanie wymaganych przez pracodawców umiejętności i uprawnień.

Zmiany nastąpiły również w innych obszarach ujętych w KliRP. Od 2012 roku zdecydowanie wzrósł wskaźnik edukacji przedszkolnej i przekroczył 80%. Jest on już bliski wskaźnikowi docelowemu przyjętemu w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego – 85%. Istotne zmiany jakościowe zaszły w kształceniu zawodowym. Małopolska już w poprzednim okresie programowania unijnego przyjęła za priorytet odbudowę i rozwój szkolnictwa zawodowego. Działanie to jest kontynuowane, szczególnie w obszarze współpracy z pracodawcami i dostosowania do potrzeb rynku pracy. Zmiany jakościowe nastąpiły również w obszarze kształcenia osób dorosłych. Potrzeba rozwoju zawodowego widoczna jest szczególnie wśród osób pracujących, a także pracodawców wobec swoich pracowników. Wzrost świadomości nie przekłada się jeszcze na oczekiwany wzrost wskaźników, ale działania na postawy mają charakter długofalowy.

Należy jednak zaznaczyć, że mimo to priorytety wskazane w KliRP pozostają nadal aktualne i nie straciły na swoim znaczeniu. Program strategiczny nie jest bowiem nastawiony na osiągnięcie doraźnych krótkookresowych wskaźników, chociaż dzięki nim mierzony jest postęp jego realizacji. Wartością programu pozostaje przede wszystkim praca służąca budowaniu perspektywicznych rozwiązań prowadzących do wygrywania przez Małopolan rywalizacji o swoją przyszłość w globalnej konkurencji. W takim kontekście koniunkturalne trendy na rynku pracy nie wpływają na jego dezaktualizację.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

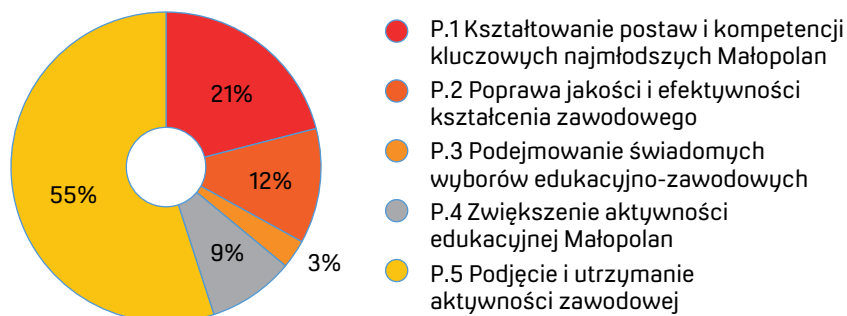
Do Programu Strategicznego Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy wpisanych zostało 26 przedsięwzięć. W ciągu 2016 roku uznano, że 2 przedsięwzięcia z programu strategicznego nie będą realizowane: Zielona Praca 3 – ze względu na brak źródła finansowania oraz Konserwator. W 2016 roku wprowadzono 2 nowe przedsięwzięcia w Priorytecie 5: Walidacja efektów uczenia się nieformalnego

i pozaformalnego oraz Konserwator, który realizowany będzie od 2017 roku jako program regionalny finansowany z Funduszu Pracy.

W końcu 2016 roku w ramach Małopolskiego Planu Inwestycyjnego monitorowanych było 25 przedsięwzięć wpisujących się w program strategiczny, o łącznej wartości 2 933 mln zł.

Wykres 12.

Struktura wydatków wg priorytetów w PS Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy

Źródło: Opracowanie własne WUP.

Większość rozpoczętych przedsięwzięć wpisanych jest w procedury konkursowe lub pozakonkursowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Działania w programie są już realizowane, chociaż ich zaawansowanie jest na różnych etapach: w 2016 roku dla części z nich ogłoszono już konkursy, część konkursów już rozstrzygnięto, ale wyłonione projekty się jeszcze nie rozpoczęły, a w części poniesiono już pierwsze wydatki. Generalnie spośród 26 przedsięwzięć w 11 zanotowano już wydatki w kwocie prawie 235 mln zł, co stanowi 8,1% wszystkich wydatków planowanych do 2023 roku. Największy poziom zaawansowania realizacji miał miejsce w Priorytecie 5, gdzie wydatkowano już 14% zaplanowanej kwoty, następnie kolejno w Priorytecie 3 – 1,6%, Priorytecie 2 – 0,8% i Priorytecie 1 – 0,3%. Do końca 2016 roku nie poniesiono jeszcze żadnych wydatków w Priorytecie 4.

Spośród 26 przedsięwzięć znajdujących się w KliRP i przewidzianych do realizacji w 2016 roku nie rozpoczęto 7, z czego 2: EURES – co po powrocie oraz Kształcenie zawodowe dorosłych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego ze względu na planowane zmiany w formule ich realizacji. W tych dwóch przypadkach rozpoczęto procedurę uzgodnień z Komisją Europejską, gdyż ich finansowanie przewidziano z Europejskiego Funduszu Społecznego.

W **Priorytecie 1**, obejmującym przedsięwzięcia z zakresu edukacji ogólnej:

- ogłoszono konkurs na tworzenie nowych miejsc przedszkolnych lub dostosowanie istniejących do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Konkurs został rozstrzygnięty w 2017 roku;
- w przypadku programów stypendialnych dla uczniów i studentów szczególnie uzdolnionych w jednym z nich prawie 700 osobom wypłacono środki, a w drugim rozpoczęto nabory w 2016 roku, a wypłaty będą realizowane w 2017 roku;
- prowadzono działania przygotowawcze w celu ogłoszenia konkursu dotyczącego rozwijania uzdolnień i zainteresowań uczniów oraz pobudzania aktywności edukacyjnej w zakresie kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy;
- prowadzono działania przygotowawcze w zakresie realizacji inwestycji Małopolskie Centrum Nauki. Dotyczyły one opracowania dokumentacji i pozyskania terenu;
- rozpoczęto realizację Małopolskiej Chmury Edukacyjnej. W 2016 roku w ramach projektów pozakonkursowych ogłoszono przetargi na zakup infrastruktury dla szkół, uczelni i bibliotek oraz wyłoniono partnerów odpowiedzialnych za prowadzenie zajęć edukacyjnych dla uczniów i szkoleń dla nauczycieli. W zajęciach uczestniczyło już 19 szkół.

W Priorytecie 2. dotyczącym kształcenia zawodowego ogłoszono konkurs na tworzenie centrów kształcenia zawodowego, które mają przyczynić się do podniesienia jakości kształcenia zawodowego w Małopolsce (dalej: CKZ). CKZ będą tworzone na bazie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i będą rozwijały swoją ofertę, specjalizując się branżowo. Ważnym elementem funkcjonowania tych centrów będzie ścisła współpraca z pracodawcami, która powinna wpłynąć na lepsze powiązanie ich działań z potrzebami rynku pracy. Wybór najlepszych projektów zostanie dokonany w 2017 roku i rozpocznie się proces tworzenia centrów kształcenia zawodowego w Małopolsce. Koordynację i wsparcie metodyczne dla centrów zapewni inne przedsięwzięcie – Modernizacja kształcenia zawodowego II, stanowiące kontynuację działań realizowanych w poprzednim okresie programowania.

W Priorytecie 3. rozpoczęto realizację projektu Kierunek Kariera, którego efektem ma być podwyższanie kompetencji osób dorosłych, w tym w szczególności znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Podstawową zasadą przyjętą w projekcie jest objęcie wszystkich jego uczestników usługami doradztwa zawodowego. Efektem pracy z doradcą zawodowym jest opracowany bilans kariery jako podstawa indywidualnej ścieżki rozwoju. W roku 2016 wsparciem w zakresie bilansu kariery objęto 1 336 osób.

W Priorytecie 4. obejmującym wsparcie dla osób pracujących, które z własnej inicjatywy pragną podnosić swoje kwalifikacje i kompetencje zawodowe, a także dla osób, których pracodawcy uznają, że rozwój ich kwalifikacji będzie korzystny dla rozwoju firmy:

- przeprowadzono konkurs na operatora dla usług dla firm, ale który nie został rozstrzygnięty. Wyboru operatora dokonano w 2017 roku po ponownym konkursie;
- wystąpiono o zmianę formuły w przypadku działania dotyczącego wsparcia osób z własnej inicjatywy chcących uczestniczyć w podnoszeniu kwalifikacji i kompetencji zawodowych jego realizacji, by można je powiązać z omówionym powyżej projektem Kierunek Kariera. Pozwoliłoby to bardziej skutecznie realizować wsparcie dla osób zainteresowanych rozwojem zawodowym.

Obie wskazane powyżej formy wsparcia oparte będą na mechanizmie podmiotowego finansowania, czyli to pracownik lub pracodawca będzie decydował o wyborze najkorzystniejszej dla niego oferty szkoleniowej.

W Priorytecie 5. dotyczącym podejmowania i utrzymania aktywności zawodowej:

- realizowano działania wobec osób, które szczególnie potrzebują wsparcia ze względu na ich trudną sytuację na rynku pracy, ale również działania ukierunkowane na wydłużenie aktywności zawodowej pracujących ze względu na starzejące się społeczeństwo. Osobami, które mogą liczyć na wsparcie w ramach tego priorytetu są młodzi pozostający bez pracy, w szczególności młodzi rodzice powracający na rynek pracy, osoby z terenów wiejskich, osoby powyżej 50. roku życia długotrwale bezrobotni czy z niepełnosprawnościami. Mogą to być również osoby, które dotąd pracowały i zostały zwolnione w wyniku restrukturyzacji firm. W 2016 roku w Małopolsce wsparcie uzyskało ponad 20 tys. osób ze wskazanych powyżej grup. Osobom tym oferowano wsparcie w poszukiwaniu pracy, wsparcie szkoleniowo-doradcze, bądź możliwość otrzymania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej;
- rozpoczęto realizację wsparcia dla powrotu osób młodych rodziców, po okresie wychowywania dziecka, poprzez tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, przede wszystkim w żłobkach. W 2016 roku został rozstrzygnięty pierwszy konkurs, na którym będą oparte realizowane projekty na tworzenie żłobków;
- ogłoszono konkursy dotyczące działań na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej w zakresie programów profilaktyki zdrowotnej oraz przekwalifikowań ze względu na pracowników przygotowujące do kontynuowania pracy na innym lub zmodyfikowanym stanowisku o mniejszym obciążeniu dla zdrowia. Realizacja tych konkursów nastąpi w 2017 roku.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

Lata 2014–2016 stanowiły okres zamykania realizacji poprzedniego okresu programowania oraz przygotowanie do nowej perspektywy unijnej 2014–2020 i rozpoczęcie realizacji pierwszych przedsięwzięć. Najważniejsze przedsięwzięcia, w których przypadku działania są na największym etapie zaawansowania przedstawiono poniżej.

Małopolskie Talenty

Projekt pozakonkursowy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego mający na celu realizację działań koncepcyjnych i przygotowawczych do stworzenia warunków i wdrożenia wsparcia w formie zajęć pozalekcyjnych dla uczniów na trzech etapach edukacyjnych: klasy 4–6 szkoły podstawowej, gimnazjum (obecnie 7–8 klasy szkoły podstawowej) i szkoły ponadgimnazjalnej. Celem tych działań jest rozwój uzdolnień z zakresu kompetencji kluczowych. Głównie zadanie w projekcie to koordynacja działalności centrów wsparcia uczniów zdolnych, w ramach którego w 2016 roku przeprowadzono analizę terytorialną potrzeb i możliwości tworzenia takich centrów oraz opracowano zasady ich funkcjonowania. Ma to na celu przygotowanie założeń konkursu na funkcjonowanie centrów. Ponadto w minionym roku opracowano i zaktualizowano programy doskonalenia dla kadry oświatowej oraz programy i materiały zajęć pozaszkolnych służących wspieraniu uzdolnień uczniów. Kolejne etapy realizacji projektu obejmować będą prowadzenie szkoleń dla nauczycieli i ich bieżące wsparcie merytoryczno-metodyczne, diagnozę uzdolnień uczniów w zakresie kompetencji kluczowych, a także prowadzenie Letniej Szkoły Młodych Talentów oraz Forum Młodych Talentów. W ramach prowadzonych działań projektowych wyłoniono partnera projektu, którym zostało Stowarzyszenie „Wiosna”, a w promocji pomagać ma utworzona strona internetowa projektu.

Planowana wartość projektu wynosi ponad 10 mln zł. W 2016 roku wydatkowano kwotę 225 731 zł.

Naukowe Inspiracje – Ciekawe i Kreatywne

Beneficjentami przedsięwzięcia są akademickie koła naukowe (studenci, doktoranci, opiekunowie kół naukowych, pracownicy naukowcy) oraz szkoły (uczniowie, nauczyciele) z terenu województwa małopolskiego. W ramach konkursu dofinansowywane są najlepsze innowacyjne projekty edukacyjne, które wspomogą rozwój działalności naukowej i samokształceniowej kół naukowych oraz przyczynią się do popularyzacji badań naukowych prowadzonych przez koła. Konkurs ma również na celu wsparcie partnerstw i współpracy podmiotów działających w sferze pożytku publicznego z akademickimi kołami naukowymi oraz szkołami poprzez umożliwienie uczestnictwa uczniów z małopolskich szkół w zajęciach, pokazach i warsztatach promujących działalność naukową, realizowanych przez studentów i pracowników naukowych. W ramach konkursu wspierane są zadania polegające m.in. na popularyzacji zagadnień i wyników badań naukowych wśród dzieci i młodzieży wszystkich etapów edukacyjnych przy wykorzystaniu potencjału kół naukowych, wsparciu aktywności naukowej studentów, doktorantów, uczniów, kształtowaniu i wspieraniu rozwoju kompetencji kluczowych w regionie, wsparciu projektów interdyscyplinarnych, opartych na współpracy międzyśrodowiskowej.

W latach 2015–2016 roku dofinansowano 54 wnioski, na które wydatkowano 403 993 zł, w tym z budżetu województwa małopolskiego 363 593 zł. Wartość projektu na lata 2015–2020 wynosi 1,33 mln zł.

Małopolska Chmura Edukacyjna – nowy model nauczania

Projekt pozakonkursowy Małopolska Chmura Edukacyjna – nowy model nauczania jest realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 i stanowi kontynuację pilotażu realizowanego w latach 2013–2015. Rozpoczęty został w 2016 roku

od wyłonienia partnerów odpowiedzialnych za prowadzenie zajęć edukacyjnych dla uczniów oraz szkoleń dla nauczycieli. Następnie realizowano zajęcia dla 19 szkół: do końca 2016 roku było to 90 godzin zajęć on-line i 90 godzin kół naukowych. Zakres zajęć obejmował biologię, chemię, fizykę, przedsiębiorczość, informatykę oraz matematykę. Głównymi tematami zajęć były np.: Metody izolacji DNA z tkanek roślinnych; Mikrorozmnażanie i sztuczne nasiona; Hodowle in vitro komórek zwierzęcych; Metody eksperymentalne w neurobiologii; Biologia pierścienic na przykładzie dżdżownicy ziemnej; Metody syntezy polimerów; Zanieczyszczenia gazowe i pyłowe – efekt procesów spalania; Co nas kręci w fizyce, czyli o obrotach ciał nie tylko niebieskich; Cztery żywioły – ziemia, woda, powietrze, ogień; Manager w świecie biznesu; Analiza otoczenia przedsiębiorstwa; Istota procesu motywacji; instrumenty motywowania; Teorie przywództwa, role kierownicze; Wprowadzenie do algorytmiki, ;widzenie komputerowe; Monitorowanie komunikacji bezprzewodowej na urządzeniach mobilnych; Wprowadzenie do SQL; Konstrukcje geometryczne; Kombinatoryka i rachunek prawdopodobieństwa. Rozstrzygnięto także przetarg na wykonawcę warsztatów weekendowych.

Do końca 2016 roku wydatkowano kwotę 164 683 zł, a całkowita wartość projektu wynosi 40,5 mln zł.

Kierunek Kariera

Celem projektu jest podwyższanie kompetencji osób dorosłych mieszkających, pracujących lub uczących się na terenie województwa małopolskiego, w tym w szczególności znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. W ramach projektu wsparciem zostanie objętych 46 500 osób. Podstawową usługą oferowaną klientom w projekcie jest doradztwo zawodowe. Efektem pracy z doradcą zawodowym jest opracowany bilans kariery służący określeniu indywidualnej ścieżki rozwoju zawodowego. Doradcy zawodowi oferują swoje usługi w 3 ośrodkach: w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu, gwarantując tym samym dostępność dla klienta.

Efektem bilansu kariery może być stwierdzenie potrzeby potwierdzenia kwalifikacji lub uzupełnienia w zakresie kompetencji kluczowych, tj. informatycznych oraz języków obcych poprzez szkolenia, kursy, studia podyplomowe bądź kształcenie w formach szkolnych. Może to dotyczyć również innych kompetencji, w których zakresie możliwe jest uzyskanie potwierdzenia kwalifikacji ogólnie uznawanym certyfikatem. Realizacja tych usług będzie przebiegać przy wykorzystaniu mechanizmu podmiotowego finansowania, czyli bonów szkoleniowych. Uczestnicy projektu będą zobowiązani ponieść część kosztów związanych z finansowaniem wsparcia. Jednocześnie projekt ten został powiązany z działaniami w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego, dającymi możliwość uczestnictwa w szkoleniach zawodowych. Tylko uczestnicy, którzy zostaną objęci usługą doradczą w ramach projektu *Kierunek Kariera*, będą mogli skorzystać ze wsparcia szkoleniowego. W rezultacie prawie 33 tys. osób uzyska kwalifikacje lub nabędzie kompetencje.

W 2016 roku w ramach projektu realizowane było wsparcie w zakresie poradnictwa zawodowego (Bilans Kariery). Wsparciem objęto 1 336 osób (1 121 w grupie osób powyżej 25. roku życia, 609 w grupie osób powyżej 50. roku życia, 936 w grupie osób o niskich kwalifikacjach).

Rozwój kompetencji zawodowych Małopolan wspierany jest również poprzez inicjatywy związane z podnoszeniem świadomości potrzeby uczenia się przez całe życie, jak Małopolski Dzień Uczenia się, Konferencja – Małopolska Otwarta na Wiedzę, wybór Edukacyjnej Gminy Małopolski, Ogólnopolski Tydzień Kariery, Małopolskie Partnerstwo na rzecz Kształcenia Ustawicznego oraz portal internetowy www.pociagdokariery.pl.

Do końca 2016 roku wydatkowano kwotę 1,5 mln zł, a całkowita wartość projektu wynosi 94 mln zł.

Małopolskie Gwarancje dla Młodzieży

Program Unii Europejskiej Gwarancje dla Młodzieży wdrażany jest w Polsce przez Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 (POWER), finansowany ze środków „Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych” oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekty realizowane w ramach POWER dotyczą aktywizacji zawodowej osób młodych do 30. roku życia z grupy niepracujących, nieuczących się, nieuczestniczących w szkoleniach. Osoby bezrobotne wspierane są w ramach projektów realizowanych przez powiatowe urzędy pracy. Osoby niezarejestrowane w urzędach mogą brać udział w projektach konkursowych.

Działania realizowane w ramach projektów obejmują dopasowane do indywidualnych potrzeb, możliwości czy predyspozycji wsparcie poprzez poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy, a w razie zdiagnozowanej potrzeby także inne formy, jak m.in. staże, praktyki zawodowe, szkolenia czy dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Programem zostanie objętych ponad 70 tys. osób bezrobotnych i biernych zawodowo.

Do końca 2016 roku wsparciem w ramach programu zostało objętych zostało w Małopolsce:

- 20 tys. młodych osób bezrobotnych;
- 1,5 tys. młodych osób biernych zawodowo.

Małopolska w latach 2015–2023 dysponuje kwotą ok. 807,5 mln zł na aktywizację zawodową osób młodych do 30. roku życia. Nasz region jest drugim województwem po śląskim (843,8 mln zł), które otrzymało najwięcej środków w ramach POWER. Do końca 2016 roku wydatkowano 200,1 mln zł.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

Małopolskie Partnerstwo na rzecz Osób Młodych

W 2016 roku Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie realizował projekt dofinansowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój – Małopolskie Partnerstwo na rzecz Osób Młodych. Celem projektu było wypracowanie adresowanych do instytucji rynku pracy rekomendacji w zakresie wspierania osób młodych na lokalnych rynkach pracy. Rekomendacje zostały wypracowane w toku następujących działań:

- cykl warsztatów subregionalnych i tematycznych Małopolskiego Partnerstwa na rzecz Osób Młodych;
- analizę danych zastanych oraz dostępnych badań i analiz w zakresie sytuacji, potrzeb i preferencji osób młodych w wieku 15–29 lat, uwzględniającą perspektywę lokalnych rynków pracy i pracodawców;
- przeprowadzenie badania ankietowego i spotkań z młodymi Małopolanami;
- spotkania z pracodawcami z terenu Małopolski.

Wypracowana przez Partnerstwo koncepcja wsparcia osób młodych w regionie znalazła odzwierciedlenie w założeniach do konkursów planowanych do ogłoszenia w 2017 roku.

W wypracowaniu rekomendacji do konkursów aktywnie uczestniczyło Małopolskie Partnerstwo na rzecz Osób Młodych, czyli regionalne forum dialogu i współpracy interesariuszy wspierających osoby młode oraz reprezentujących małopolską młodzież. Funkcjonuje ono od 2014 roku i obecnie liczy niemal 80 instytucji reprezentujących sektor obywatelski (fundacje, stowarzyszenia), biznesu (organizacje pracodawców, firmy, przedsiębiorstwa społeczne), edukacji (uczelnie, akademickie biura karier, szkoły), samorządowy (WUP w Krakowie, powiatowe urzędy pracy, gmina miejska Kraków,

miejskie jednostki organizacyjne), Małopolską Wojewódzką Komendę Ochotniczych Hufców Pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie. Wartość projektu wyniosła 400 tys. zł.

Barometr zawodów

Wykorzystując doświadczenia uzyskane w trakcie realizacji projektu Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie kontynuuje realizację badań, których celem jest rozpoznawanie i upowszechnianie informacji na temat sytuacji na rynku pracy w odniesieniu do poszczególnych zawodów. Barometr zawodów, realizowany w Małopolsce od 2010 roku stanowi krótkookresową (jednoroczną) prognozę przyczyniającą się do lepszego rozpoznawania zapotrzebowania na zawody na lokalnych rynkach pracy. Badanie ma charakter jakościowy. Powstaje w trakcie dyskusji grupowej (metodą panelu ekspertów), dzięki czemu możliwe jest dzielenie się wiedzą oraz uwzględnianie opinii uczestników – ekspertów rynku pracy – obserwujących rynek pracy z różnych perspektyw: od strony bezrobotnych oraz pracodawców. Barometr powstaje osobno dla każdego powiatu oraz dla całego województwa. Uczestnicy paneli oceniają tylko te zawody, które występują na lokalnym rynku pracy. Po przeprowadzeniu paneli eksperckich w każdym z powiatów tworzony jest Barometr zawodów dla województwa. Wyniki Barometru zawodów są wykorzystywane np. przez Wojewódzką Radę Rynku Pracy podczas procesu opiniowania wniosków o uruchomienie kierunków kształcenia w szkołach zawodowych czy w celu diagnozowania zapotrzebowania na szkolenia w powiatach, co przyczynia się do wspierania rozwoju kadr dla lokalnej i regionalnej gospodarki. Od 2015 roku WUP jest koordynatorem badania ogólnopolskiego na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Badanie jest finansowane z Funduszu Pracy w edycjach rocznych. W 2016 roku wydatkowano na ten cel 283 274 zł.

Małopolskie Standardy Usług Edukacyjno-Szkoleniowych (MSUES)

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie prowadzi system zarządzania jakością szkoleń w województwie, które są oparte na Małopolskich Standardach Usług Edukacyjno-Szkoleniowych (MSUES). System ten pozwoli na właściwą realizację usług w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Znak jakości MSUES oznacza dla klienta firmy szkoleniowej potwierdzenie, że szkolenia realizowane są na odpowiednim poziomie, firma szkoleniowa jest dobrze zarządzana, a jakość dostarczonych szkoleń jest sprawdzana i monitorowana. MSUES powstały we współpracy z partnerami Małopolskiego Partnerstwa na rzecz Kształcenia Ustawicznego, m.in. firmami szkoleniowymi oraz instytucjami zamawiającymi szkolenia. Województwo małopolskie jest właścicielem znaku jakości MSUES, na podstawie którego został zbudowany system celem doskonalenia rynku usług szkoleniowych.

Weryfikację zgodności z Małopolskimi Standardami Usług Edukacyjno-Szkoleniowych ma 155 firm, które otrzymały znak jakości MSUES i szkolą w Małopolsce. Znak jakości MSUES został uznany przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości jako certyfikat potwierdzający jakość świadczonych usług firm szkoleniowych na potrzeby rejestracji w Bazie Usług Rozwojowych.

Działania dotyczące Małopolskich Standardów Usług Edukacyjno-Szkoleniowych finansowane są z Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Wydatki w 2016 roku wyniosły 95 602 zł.

Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji, bądź zakończone w latach 2014–2016

Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy został zatwierdzony przez Zarząd Województwa Małopolskiego w końcu 2015 roku. Przyjęto więc założenie, że nie będą w nim umieszczane przedsięwzięcia i zadania realizowane w ramach poprzedniej perspektywy finansowej 2007–2013. Niemniej jednak działania realizowane w poprzednim okresie programowania wpisują się w zakres Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020. Dlatego rozliczając KliRP należy również odnieść się do osiągnięć i wskaźników zrealizowanych od początku wdrażania strategii.

Główne działania prowadzone w latach poprzednich w obszarze rynku pracy wpisane były w Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL) finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego. W okresie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego w różnych formach aktywizacji oraz projektach rozwojowych udział wzięło 657 tys. osób, co stanowi 20% mieszkańców Małopolski. Połowę w tej grupie stanowiły osoby uczące się, wśród których najmłodszy mieli szansę na otrzymanie wsparcia w postaci udziału w edukacji przedszkolnej, a uczniowie szkół na wyrównywanie braków edukacyjnych, rozwijanie kompetencji kluczowych czy zdobywanie pierwszych doświadczeń na rynku pracy. Z kolei osoby dorosłe mogły rozwijać swoje kompetencje zawodowe w celu utrzymania się lub poprawy swojej sytuacji na rynku pracy, a osoby mające cechy przedsiębiorcze mogły ubiegać się o środki europejskie na stworzenie własnego miejsca pracy. Powiązanie dwóch obszarów, których dotyczył PO KL, czyli edukacji i rynku pracy stanowiło priorytet w polityce regionu. Projekty w ramach PO KL były ukierunkowane na wzmocnienie powiązań pomiędzy szkołą a pracodawcą. Dzięki dostępności środków unijnych możliwe było wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół zawodowych, a w konsekwencji podniesienie zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia. Dalszy rozwój tych dwóch obszarów – edukacji i rynku pracy – wypełnia treść Programu Strategicznego Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy. Kontynuacją w ramach KliRP są również przedsięwzięcia na rzecz rozwoju świadomości i uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu ustawicznym, tak z własnej inicjatywy, jak również z inicjatywy pracodawców.

W okresie realizacji strategii ze środków poprzedniego okresu programowania (do końca 2015 roku) w obszarze edukacji i rynku pracy:

- powstało 640 ośrodków wychowania przedszkolnego, które objęły opieką 7,5 tys. dzieci (w tym w latach 2014–2015 – 496);
- 41 tys. uczniów szkół zawodowych wzięło udział w stażach i praktykach u pracodawców (w tym w latach 2014–2015 – 21 tys.);
- 20 tys. osób uruchomiło własną działalność gospodarczą (w tym w latach 2014–2015 – 6 tys.);
- 91 tys. pracowników podniosło swoje kwalifikacje (w tym w latach 2014–2015 – 20 tys.);
- 23 tys. przedsiębiorstw zostało objętych wsparciem szkoleniowym (w tym w latach 2014–2015 – 18 tys.);
- 135 tys. osób bezrobotnych zostało objętych pomocą aktywizacyjną (w tym w latach 2014–2015 – 31 tys.);

Ponadto w ciągu całego okresu:

- realizowano ponad 1,3 tys. programów rozwojowych szkół ogólnych (podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne),
- 317 szkół i placówek kształcenia zawodowego wdrażało programy rozwojowe.

Wnioski i rekomendacje

Mimo że Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy powstawał w innych uwarunkowaniach na rynku pracy, jego zapisy pozostają nadal aktualne. Program ma charakter rozwojowy, długofalowy, a większość efektów widoczna będzie w perspektywie kilkuletniej. Głównym założeniem Programu jest spójność dwóch obszarów – kształcenia i rynku pracy. Założenie to nadal pozostaje aktualne, a wszystkie działania realizowane w programie w perspektywie najbliższych lat będą podporządkowane temu kierunkowi. W szczególności będzie to realizowane przez ściślejszą współpracę między systemem edukacji a pracodawcami, czy ofertę rozwoju kompetencji osób pracujących zgodną z konkretnymi potrzebami pracodawców i realizowaną przez podmiotowe finansowanie usług szkoleniowych. Niektóre działania zapisane w KliRP wymagać mogą modyfikacji, ale raczej pod kątem sposobu realizacji, dostosowanego do szybkich zmian na rynku pracy, nie zaś w odniesieniu do przyjętych kierunków. Nowym wyzwaniem na rynku pracy jest zmiana jego charakteru, do czego przyczynia się najniższy od wielu lat poziom bezrobocia. Rosnące zapotrzebowanie na pracowników napotyka obecnie na przeszkodę w postaci braku kandydatów do pracy lub niedopasowania kompetencji i doświadczenia kandydatów do oferowanych miejsc pracy. Tym bardziej trafne pozostają zapisy KliRP wskazujące na potrzebę ścisłego powiązania kształcenia na różnych etapach życia z potrzebami rynku pracy, a także poszukiwania możliwości na zwiększenie zasobów pracy przez aktywizację osób do tej pory biernych zawodowo (m.in. osób z niepełnosprawnościami czy sprawujących opiekę nad osobami zależnymi) oraz podejmowanie działań zmierzających do wydłużania okresu aktywności zawodowej, między innymi przez profilaktykę zdrowotną.

W kontekście bieżącej realizacji przedsięwzięć zaznaczyć należy, że zdecydowana ich większość realizowana jest w ramach programów operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, zatem poziom zaawansowania wynika z etapu wdrażania tych programów. Część działań w programach operacyjnych rozpoczęła się w 2016 roku, ale nawet w tych przypadkach efekty w postaci wykonanych wskaźników nie mogą być jeszcze widoczne. Poza działaniami cyklicznymi, realizowanymi w okresach rocznych, jak stypendia czy bony edukacyjne, przedsięwzięcia wymagają działań przygotowawczych, jak przeprowadzenie konkursu i wybór realizatora. Ten etap miał właśnie miejsce w 2016 roku. Na dzień dzisiejszy nie jest zagrożona realizacja żadnego z przedsięwzięć.

OPRACOWANIE: ANETTA OKOŃSKA

PROGRAM STRATEGICZNY OCHRONA ZDROWIA

Cele i siatka priorytetów

Program Strategiczny Ochrony Zdrowia jest realizowany zgodnie z kierunkiem i przesłaniem wyrażonym w celu głównym jakim jest poprawa stanu zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa małopolskiego poprzez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie, zmniejszenie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz podnoszenie jakości i efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia.

Przedsięwzięcia objęte programem zostały wyznaczone nie tylko zgodnie z faktycznymi potrzebami zdrowotnymi mieszkańców Małopolski, ale również w pełnej zgodności z celami rozwojowymi Unii Europejskiej, tak aby w sposób najbardziej spójny umożliwić podmiotom leczniczym zlokalizowanym na terenie województwa małopolskiego pozyskiwanie funduszy w ramach nowej perspektywy unijnej na lata 2014–2020.

W raportowanym okresie przedsięwzięcia podejmowane w ramach działalności bieżącej, jak i w ramach realizacji priorytetów przewidzianych zapisami programu strategicznego, wykazywały pełną zgodność z założeniami SRWM zarówno w zakresie celu strategicznego, jak i samej strategii postępowania w ramach kierunku polityki 6.2 Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia. Zgodnie z przyjętymi zapisami, jednym z najważniejszych zadań, stojących przed organizatorami opieki zdrowotnej w regionie pozostaje poprawa poziomu zdrowia i związanej z nią jakości życia.

Wyznaczony kierunek polityki zdrowotnej jest i będzie kontynuowany przez realizację przedsięwzięć, nie tylko mających status strategicznych, ale również tych, które ze względu na ich zakres i znaczenie dla ochrony zdrowia w regionie w pełni wpisują się w wyznaczone w programie strategicznym priorytety.

Kierując się powyższymi zasadami w programie strategicznym przyjęto 4 priorytety, w ramach których wyznaczono do realizacji 27 przedsięwzięć strategicznych, w tym 12 przedsięwzięć inwestycyjnych infrastrukturalnych:

- **Priorytet 1. Wzrost dostępności do kompleksowych świadczeń zdrowotnych w regionie** – którego celem jest uzyskanie kompleksowości specjalistycznych świadczeń medycznych zapewniającej nie tylko wieloprofilowość poszczególnych podmiotów leczniczych, ale również wysoki poziom świadczeń medycznych oparty na najnowszej wiedzy i wprowadzonych najwyższych standardach postępowania. Założeniem nadrzędnym jest poprawa dostępności, gwarantującej niezwłoczne podjęcie procesu leczenia oraz jego kompleksowości, a co za tym idzie skuteczności, zapewniającej szybki powrót pacjenta do aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym (10 przedsięwzięć inwestycyjnych infrastrukturalnych);
- **Priorytet 2. Zapewnienie kompleksowego leczenia chorób psychicznych** – mający na celu zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi kompleksowej, wielostronnej i powszechnie dostępnej pomocy, dostosowanej do ich potrzeb zdrowotnych umiejscowionych blisko ich miejsca zamieszkania (2 przedsięwzięcia inwestycyjne infrastrukturalne);

- **Priorytet 3. Polityka senioralna** – dążący do kompleksowej opieki nad osobami starszymi oraz zwiększania dostępności do tego rodzaju świadczeń w regionie zgodnie z przewidywanymi tendencjami procesu starzenia się oraz rzeczywistymi potrzebami starzejącej się populacji (1 przedsięwzięcie);
- **Priorytet 4. Profilaktyka zdrowotna** – którego celem jest zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych, będącej wynikiem podjęcia działań prewencyjno-profilaktycznych, stanowiących skuteczne narzędzie zapobiegające wykluczeniu społecznemu oraz prowadzących do wydłużenia aktywności zawodowej lub skrócenia absencji na rynku pracy z powodów zdrowotnych. Działania profilaktyczne obejmować mają również wdrażanie programów zdrowotnych w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych dzieci, rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych oraz zagrożonych niepełnosprawnością (8 przedsięwzięć).

Diagnoza

W ochronie zdrowia został wprowadzony jednolity system oceny i diagnozowania potrzeb zdrowotnych, który stanowią Mapy Potrzeb Zdrowotnych, opracowywane przez Ministerstwo Zdrowia dla każdego województwa. Regionalne mapy potrzeb zdrowotnych stanowią zaawansowane narzędzie analityczne wspierające decyzje zarządcze w ochronie zdrowia, przedstawiają trendy demograficzne i epidemiologiczne, istniejącą infrastrukturę w ochronie zdrowia oraz przyszłe potrzeby w tym zakresie.

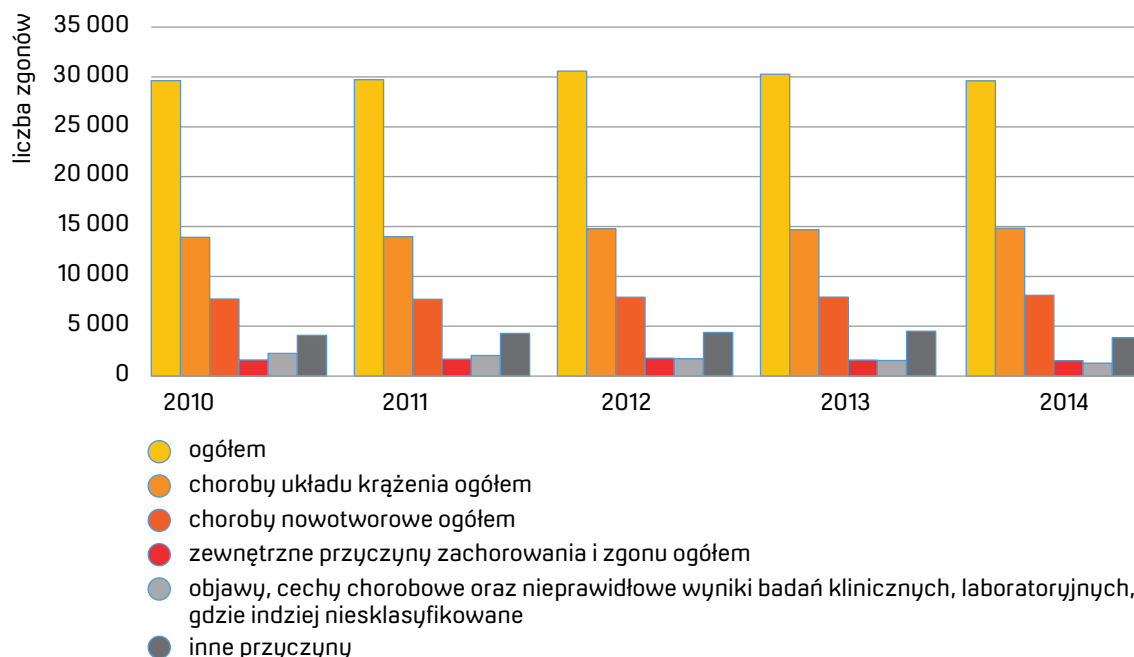
Przedsięwzięcia w ramach programu strategicznego są i będą realizowane ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych, a to oznacza konieczność zachowania pełnej zgodności podejmowanych przedsięwzięć z wytycznymi zawartymi w mapach. W systemie ochrony zdrowia funkcjonują obecnie następujące mapy dla województwa małopolskiego: kardiologiczna, onkologiczna, szpitalna oraz mapa dla 30 grup chorobowych. Zaplanowane przedsięwzięcia muszą być każdorazowo diagnozowane na podstawie właściwych mapy i co do zasady zgodne z kryteriami przyjętymi uchwałami Komitetu Sterującego do spraw koordynacji interwencji EFSI w ochronie zdrowia. Oznacza to konieczność wprowadzenia odmiennego, w porównaniu do innych programów strategicznych, podejścia do diagnozowania właściwego obszaru.

Bazując na diagnozie przedstawionej w programie, która została opracowana na podstawie danych z lat ubiegłych, można stwierdzić, że w raportowanym okresie nie zaszły zmiany demograficzne i epidemiologiczne wpływające na zmianę diagnozy.

Wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia, coraz dłuższa ekspozycja na czynniki chorobotwórcze środowiska życia i pracy czy m.in. podejmowanie zachowań ryzykownych – sprzyja rozwojowi przewlekłych problemów zdrowotnych, stanowiących zasadniczy problem epidemiologiczno-zdrowotny również w Małopolsce. Choroby układu krążenia (w 2015 roku zgony spowodowane chorobami układu krążenia stanowiły ponad 50% ogółu stwierdzonych zgonów w województwie małopolskim), choroby nowotworowe (zgony spowodowane chorobami nowotworowymi stanowiły 27,36% ogółu stwierdzonych zgonów w województwie małopolskim), choroby układu kostno-stawowego czy choroby psychiczne i zaburzenia zachowania (najczęstszą przyczyną leczenia w poradniach są zaburzenia nerwicowe i somatoformiczne – liczba leczonych po raz pierwszy w stosunku do 2014 roku ogółem jest wyższa o 2 906 osób) stanowią nie tylko główną przyczynę zachorowań, ale również istotną przyczynę trwałej lub okresowej niezdolności do pracy (z powodu chorób układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej zostało wystawionych 212,2 tys. zaświadczeń lekarskich, które stanowiły 14,5% ogółem liczby zaświadczeń lekarskich wystawionych w województwie małopolskim).

Wykres 13.

Zgony ogółem oraz zgony z powodu głównych przyczyn w Małopolsce w latach 2010–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę sytuację epidemiologiczną i demograficzną należy kontynuować realizację przedsięwzięć zmierzających nie tylko do zapobiegania chorobom, ale również dedykowanych szybkiej diagnostyce, skutecznemu leczeniu i rehabilitacji, co finalnie prowadzi do ograniczenia umieralności ogólnej, poprawia stan zdrowia i jakość życia mieszkańców oraz przyczynia się do szybkiego powrotu do aktywności zawodowej i zapobiega trwałej dezaktywacji zawodowej.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

W latach 2014–2016 na 27 przedsięwzięć objętych zapisami programu strategicznego rozpoczęto 16. W trakcie naboru/oceny do konkursu w ramach RPO WM na lata 2014–2020 (Działanie 12.1.2) znajduje się 12 przedsięwzięć inwestycyjnych infrastrukturalnych Priorytetów 1. i 2., siedem przedsięwzięć Priorytetu 4. oczekuje na ogłoszenie konkursu w IV kwartale 2017 roku, a termin realizacji przedsięwzięcia w ramach Priorytetu 3. wyznaczono na rok 2020.

Na koniec roku 2016, z zapisanych w Priorytecie 1. przedsięwzięć, opóźnione w stosunku do harmonogramu realizacji były 2 projekty. Powstałe opóźnienia oraz nierozpoczęcie do końca 2016 roku realizacji zadań wynikały z przedłużającej się procedury pozyskania decyzji pozwolenia na budowę lub późniejszym niż wcześniej zakładano terminem naboru wniosków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w działaniu 12.1.2, jako głównego źródła finansowania inwestycji w ochronie zdrowia zaplanowanych w programie strategicznym.

Lata 2014–2016, a zwłaszcza rok 2016, został poświęcony na przygotowanie niezbędnej dokumentacji projektowej oraz uzyskanie niezbędnych decyzji administracyjnych: pozwolenia na budowę lub uzgodnień z innymi organami administracyjnymi. W zależności od indywidualnych decyzji Inwestora przygotowana została pełna procedura administracyjna pozwolenia na budowę, bądź też Inwestor podjął decyzję o przygotowaniu dokumentacji dla realizacji całości projektu lub jego części

w procedurze „zaprojektuj i wybuduj” (Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera Spółka z o.o.). W takim przypadku niezbędne było opracowanie programu funkcjonalno-użytkowego, posiłkowa-
no się również koncepcją architektoniczną wewnątrz, specjalistycznymi opracowaniami branżowymi dla realizacji projektu (np. dokumentacją geologiczno-inżynierską, ekspertyzami konstrukcyjnymi, projektem nasadzeń zieleni). Czas ten został również wykorzystany do opracowania technologii wy-
posażenia oraz dokumentacji przetargowej (opisu przedmiotu zamówienia, specyfikacji, istotnych warunków zamówienia). W pojedynczych przypadkach, tam gdzie nie wpłynęło to na dostępność sal chorych, rozpoczęto oparte na środkach własnych szpitala roboty budowlane dotyczące przygo-
towania szerszego frontu robót (Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny im. dr S. Jasińskiego w Za-
kopanem) oraz wymieniono windy w pawilonie ginekologiczno-położniczym w Nowym Sączu, przy wsparciu środków z PFRON.

Dodatkowo rok 2016 został wykorzystany do uzyskania decyzji o celowości inwestycji (decy-
zja administracyjna wydawana przez wojewodę małopolskiego) na podstawie systemu IOWISZ (od
30.08.2016 roku obligatoryjnie) oraz na przygotowanie wniosku aplikacyjnego w ramach ogłoszo-
nego naboru w ramach RPO WM na lata 2014–2020, Poddziałanie 12.1.2, Regionalna Infrastruktura
Ochrona Zdrowia.

W dniu 10 stycznia 2013 roku Zarząd Województwa Małopolskiego podjął Uchwałę Nr 27/13
w sprawie przyjęcia deklaracji poparcia realizacji inwestycji dotyczącej budowy nowej siedziby Szpi-
tala Uniwersyteckiego w Krakowie-Prokocimiu. W uchwale tej wskazano m.in., że budowa nowej sie-
dziby szpitala jest inwestycją niezbędną dla zapewnienia mieszkańcom Małopolski odpowiedniego
poziomu wysokospecjalistycznej opieki zdrowotnej. W wyniku niniejszej uchwały w ramach prac nad
RPO WM 2014–2020 uwzględniono w treści programu wsparcie dla projektu dużego pn. Wyposażenie
nowej siedziby Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie – Prokocimiu.

Przedsięwzięcia zapisane w Prioryecie 1., będące w trakcie realizacji:

- Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim (NSSU);
- Rozwój Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu przez poprawę standardu i jakości usług medycznych;
- Rozbudowa Szpitalnego Oddziału Ratunkowego z wydzieleniem łóżek intensywnej terapii oraz rozbudowa oddziału anestezjologii i intensywnej terapii wraz z doposażeniem Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu;
- Utworzenie Małopolskiego Centrum Pediatrii i Kompleksowego Leczenia Dzieci z FASD;
- Uruchomienie Małopolskiego Centrum Macierzyństwa i Medycyny Kobiet (Szpital Specjali-
styczny im. Rydygiera w Krakowie);
- Rozwój Krakowskiego Centrum Rehabilitacji i Ortopedii w celu poprawy efektywności i or-
ganizacji systemu ochrony zdrowia w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej
i epidemiologicznej;
- Małopolskie Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replanta-
cyjnej wraz z Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej dla Dzieci (Szpital Specjalistyczny
im. Rydygiera w Krakowie);
- Poprawa jakości świadczonych usług zdrowotnych i bezpieczeństwa pacjentów Szpitala
im. J. Dietla w Krakowie;
- Modernizacja budynku Wojewódzkiego Szpitala Rehabilitacyjnego im. dr. S. Jasińskiego
w Zakopanem wraz z rozwojem bazy opieki medycznej.

Największe wydatki w ramach Priorytetu 1. zostały poniesione na realizację zadania Nowa siedziba
Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim (dalej: NSSU), którego realizacja i wydatki rozpoczęły się
w roku 2011. Łączne wydatki w latach 2014–2016 w działaniu 1–2 (Priorytet 1.) wyniosły: 249,6 mln zł.
Należy podkreślić, że są to wydatki przed uruchomieniem finansowania ze środków unijnych.

Wykonanie zadań w ramach Priorytetu 1. wynosi 19,80% z zaplanowanych środków w programie strategicznym (1,4 mld zł, uwzględniając poniesione wydatki związane z nową siedzibą Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim (NSSU) od 2011 roku). Przedsięwzięcia zapisane w **Priorytecie 2.** przewidziane są do realizacji po roku 2016, w **Priorytecie 3.** – w roku 2020, natomiast w **Priorytecie 4.** – przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w roku 2018.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

Realizacja wyznaczonego w Priorytecie 1. Celu, jakim jest uzyskanie kompleksowości specjalistycznych świadczeń medycznych zapewniającej nie tylko wieloprofilowość poszczególnych podmiotów leczniczych, ale również wysoki poziom świadczeń medycznych opartych na najnowszej wiedzy i wprowadzonych najwyższych standardach postępowania, nie byłaby możliwa bez rozwoju największego szpitala w regionie – Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie.

Inwestycja **Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim** powinna w istotny sposób wpłynąć na zapewnienie lepszej jakości i dostępności do usług zdrowotnych w regionie. Wybudowanie nowej siedziby szpitala uniwersyteckiego jest warunkiem zapewnienia ciągłości działalności medycznej, dydaktycznej i naukowej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego na oczekiwanym poziomie i z pełnym wykorzystaniem potencjału ludzkiego i intelektualnego uczelni.

Projekt budowy NSSU Kraków-Prokocim ma charakter funkcjonalny, tj. odwołuje się do potrzeb zdrowotnych populacji – obecnych oraz przewidywanych, z uwzględnieniem stwierdzanych trendów demograficznych i epidemiologicznych oraz zmian technologicznych i organizacyjnych w ochronie zdrowia.

Niniejszy projekt stanowi przedsięwzięcie strategiczne oznaczone jako 1.1.1 w Priorytecie 1. Kwota dofinansowania w wysokości 60 mln euro została wskazana w załączniku nr 4 do RPO WM 2014–2020 w ramach indykatywnego wykazu dużych projektów. Jednocześnie kwota ta została uwzględniona w planie finansowym wskazanym w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych RPO WM. Projekt ten znalazł się też na liście przedsięwzięć podstawowych w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Małopolskiego.

Na koniec 2016 roku uzyskano stan surowy otwarty części pawilonów, głównie łóżkowych oraz parkingu wielopoziomowego, i znaczne zaawansowanie pozostałych pawilonów o przeznaczeniu diagnostyczno-zabiegowym i administracyjno-dydaktycznym. Trwały prace związane z makro- i mikroniwelacją terenu oraz prace związane z wykonaniem kanalizacji sanitarnej, deszczowej czystej i brudnej oraz zakaźnej, kontynuowane były prace projektowe związane z zamiennym projektem wykonawczym.

Sumaryczne wydatki poniesione na realizację tej inwestycji w latach 2011–2016 to kwota 272,4 mln zł (z planowanej wartości inwestycji wynoszącej 1,2 mld zł), z czego w latach 2014–2016 wydatkowano: 246,2 mln zł, w tym z budżetu państwa 244 mln zł.

Szczególną rolę w przyjętym działaniu 1.2 Priorytetu 1. przypisuje się realizacji przedsięwzięcia strategicznego, jakim jest **Małopolskie Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replantacyjnej** wraz z **Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej dla Dzieci**, które w swym zakresie ma rozwój świadczeń medycznych obejmujących leczenie oparzeń, chirurgię replantacyjną i chirurgię plastyczną dzieci i dorosłych, będących m.in. ofiarami urazów termicznych, chemicznych, elektrycznych, w tym tzw. ostrej ręki oraz opieki nad pacjentem onkologicznym. Przedmiotowy zakres obejmuje także kompleksową rehabilitację oparzeń z zastosowaniem szerokiego spektrum metod fizjoterapeutycznych. Założeniem projektu jest rozwój jedyne w skali województwa ośrodka leczenia oparzeń oraz jednego z czterech w skali kraju ośrodka replantacyjnego, zapewniającego specjalistyczną opiekę dla pacjentów oparzonych oraz udzielającego świadczeń

tw. ostrej ręki (od 1.01.2013 roku) w skali ponadregionalnej. Dzięki rozwojowi Centrum utworzony zostanie wiodący w Europie ośrodek specjalizujący się w realizacji unikatowych, specjalistycznych procedur medycznych dla pacjentów w pełnym przedziale wiekowym.

Zakres przedsięwzięcia obejmuje budowę nowej siedziby MCOP skomunikowanej z budynkiem głównym szpitala, w tym z Centralnym Blokiem Operacyjnym i z Centralną Sterylizatornią. Projekt obejmie także zakup wyposażenia i aparatury medycznej.

W ramach zadania wykonano badania geologiczne gruntu na potrzeby opracowania mapy do celów projektowych oraz wykonano dokumentację geologiczno-inżynierską dla projektu budowy MCLiRO, przeprowadzono inwentaryzację aktualnego stanu zieleni oraz wykonano projekt nasadzeń zamiennych, uzyskano decyzję o oddziaływaniu inwestycji na Obszar Natura 2000, przygotowano program funkcjonalno-użytkowy, dokonano zakupu sprzętu i wyposażenia medycznego do leczenia oparzeń przeznaczonego dla Centrum Oparzeniowo-Plastycznego.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

Województwo małopolskie od wielu lat realizuje zadania z zakresu profilaktyki, w związku z tym działania wykonywane w tym obszarze w latach 2014–2016 stanowią ciągłość działań podjętych w latach poprzednich. Kompleksowe zadania z tego zakresu, realizowane przez samorząd województwa małopolskiego mają sprecyzowane długofalowe cele i służą:

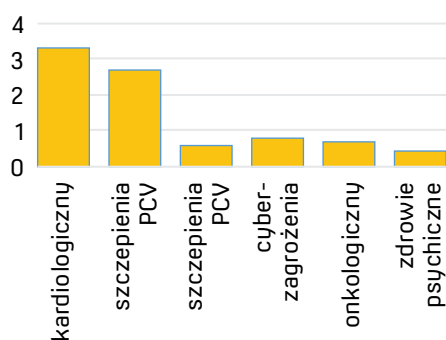
- wczesnemu wykrywaniu schorzeń oraz edukacji zdrowotnej;
- kształtowaniu właściwych zachowań prozdrowotnych;
- kształtowaniu właściwych postaw w środowisku rówieśniczym;
- uzyskiwaniu w dłuższej perspektywie czasowej pozytywnych efektów zdrowotnych (poprawę wskaźników epidemiologicznych).

W okresie sprawozdawczym, tj. w latach 2014–2016 na objęcie analizą programy zdrowotne/polityki zdrowotnej opracowane z inicjatywy województwa małopolskiego, wydatkowano łącznie 4,8 mln zł. Natomiast począwszy od opracowania i wdrożenia (w zależności od przedsięwzięcia), w latach 2011–2016 wydatkowano łącznie 7 946 753,04 zł.

W latach 2014–2016 bezpośrednimi działaniami w ramach przedstawionych programów, zostało objętych **204 398 uczestników**. Należy zauważyć, że liczba bezpośrednich uczestników programów finansowanych z budżetu województwa małopolskiego systematycznie rośnie. W całym okresie finansowania (2011–2016) programami objęto w Małopolsce ok. **334 236 osób**.

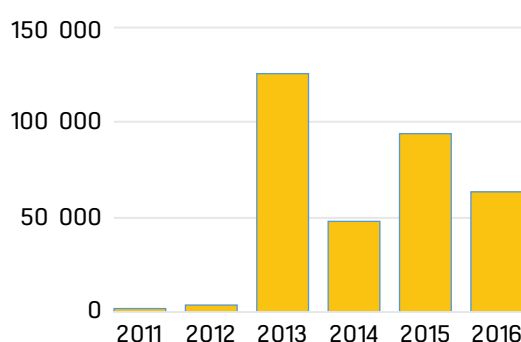
Wykres 14.

Finansowanie programów zdrowotnych/polityki zdrowotnej/projektu przez województwo małopolskie w latach 2011–2016 (w mln zł)

Wykres 15.

Uczestnicy programów zdrowotnych/polityki zdrowotnej/projektu finansowanych przez województwo małopolskie w latach 2011–2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Polityki Społecznej UMWM.

Poniżej przedstawione zostały wybrane przykłady realizowanych programów profilaktycznych.

W ramach **Programu zdrowotnego w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia w populacji mieszkańców województwa małopolskiego**, którego celem jest zmniejszenie umieralności i zachorowalności na choroby układu krążenia oraz poprawa stanu zdrowia, w latach 2014–2016 uruchomiono 27 jednostek obwodowych realizujących działania medyczne (badania przesiewowe). Na terenie Małopolski przeszkolono 410 nauczycieli prewencji – edukatorów zdrowia, którzy następnie przeprowadzili szkolenia edukacyjne wśród pacjentów, 549 osób w wieku produkcyjnym oraz 2 441 uczniów szkół gimnazjalnych. Wśród 4 240 pacjentów podstawowej opieki zdrowotnej oraz oddziałów kardiologicznych przeprowadzono badania przesiewowe ukierunkowane na ocenę aktualnego stanu zdrowia i ryzyka rozwoju chorób sercowo-naczyniowych. Programowi towarzyszyła kampania medialna w regionalnej telewizji i prasie.

W zakresie **Programu zdrowotnego dotyczącego profilaktyki zakażeń pneumokokowych w Małopolsce oraz Programu zdrowotnego profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) w Małopolsce**, samorząd województwa udzielił wsparcia merytorycznego (licencja niewyłączna nieodpłatna na wykorzystanie programów), finansowego (dofinansowanie do dawek szczepionki) oraz zapewnił koordynację przedsięwzięcia i kampanię informacyjno-edukacyjną. Dzięki tym działaniom pozyskano do współpracy początkowo 1 JST w 2014 roku, następnie było ich 6, w kolejnym 2016 roku już 9. Pozwoliło to na zwiększenie liczby dzieci szczepionych przeciwko pneumokokom. W przypadku szczepień przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego w pierwszym roku współpracy z powiatami, tj. 2016, współpracę podjęły 4 JST.

W latach 2014–2016 bezpośrednimi uczestnikami programu onkologicznego **Prozdrowotne oddziaływanie edukacyjne na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce** było 3 601 osób, spotkania edukacyjne odbyły się w 19 miastach zlokalizowanych w 5 subregionach Małopolski.

W przypadku **Profilaktyki depresji i rozpowszechniania postaw prozdrowotnych w obszarze zdrowia psychicznego**. Program edukacyjny dla mieszkańców województwa małopolskiego utworzono punkty konsultacyjne (w 2014 r. działało 9, w 2015 roku i 2016 roku – 11 punktów), uruchomiono ogólną infolinię dla osób zainteresowanych oraz zakładkę tematyczną, na której znajdują się informacje o programie Depresja. Wyprzedzić smutek na stronie www.profilaktykawmalopolsce.pl. W latach 2014–2016 z porad konsultacyjnych skorzystało 1 791 osób.

Projekt **Zagrożenia w Sieci – profilaktyka, reagowanie** ma na celu działania edukacyjne małopolskiej policji w obszarze uzależnienia od Internetu – nowych technologii, adresowanych do dzieci klas 4–6 szkół podstawowych oraz ich wychowawców. Od początku realizacji projektu, tj. od listopada 2012 roku do końca 2016 roku zajęcia edukacyjne z uczniami szkół podstawowych zostały przeprowadzone w **1 425 szkołach podstawowych** na 1 459 aktualnie działających, co stanowi 98% podstawówek w całym województwie. Dotychczasowa grupa odbiorców to **259 576 uczniów, 40 990 rodziców oraz 18 154 nauczycieli**.

Dążąc do zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi kompleksowej i wielostronnej pomocy, dostosowanej do ich potrzeb zdrowotnych i umiejscowionych blisko miejsca zamieszkania, w raportowanym okresie wykonano wiele prac modernizacyjnych i dostosowawczych w ramach zadania pn. **Rozwój bazy leczenia psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Specjalistycznego im. dr. J. Babińskiego w Krakowie (etap I)**. Zakres prac obejmował m.in. termomodernizację w zakresie modernizacji wewnętrznej instalacji centralnego ogrzewania, centralnej ciepłej wody i instalacji zimnej wody, zakup i montaż instalacji solarnej, montaż kolektorów słonecznych, remont wraz z modernizacją i dostosowaniem budynku dla potrzeb utworzenia Interdyscyplinarnego Centrum Terapii Zajęciowej dla Pacjentów, budowa urządzenia dźwigowego dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych, dostosowanie budynku do wymagań ppoż. oraz remont konserwatorski elewacji budynku, wybudowanie urządzeń dźwigowych, dostosowanie budynku do

potrzeb osób niepełnosprawnych, dostosowanie budynku do potrzeb utworzenia Oddziału Psychiatrii Sądowej o podstawowym stopniu zabezpieczenia, zakup pierwszego wyposażenia.

Na realizację całości zadań wydatkowano: 15 959 019 zł, w tym budżet województwa 13 683 867 zł oraz pozostałe źródła 2 275 152 zł.

Przywrócenie pacjentom pełnej lub maksymalnie możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej będzie możliwe dzięki wspieraniu podmiotów leczniczych wykonujących świadczenia medyczne w zakresie diagnostyki czy rehabilitacji. Realizując przywołane założenia wykonano w Szpitalu Specjalistycznym im. J. Dietla w Krakowie **Modernizację II Oddziału Chorób Wewnętrznych oraz Pracowni Endoskopowej, Modernizację Ośrodka Rehabilitacji Diennej oraz Modernizację Zakładu Diagnostyki Laboratoryjnej**. Na realizację prac modernizacyjnych wydatkowano 1 158 705 zł z czego z budżetu województwa kwotę 765 599 zł.

Stworzenie odpowiednich warunków dla pobytu pacjentek oraz noworodków, poprawa warunków pracy personelu oraz pełne dostosowanie do współczesnych wymogów sanitarnych to główne przesłanki jakie legły u podstaw realizacji projektu obejmującego **Dostosowanie pomieszczeń Oddziału Ginekologiczno-Położniczego z Onkologią Ginekologiczną oraz Oddziału Noworodków z Pododdziałem Intensywnej Terapii i Patologii Noworodka w Szpitalu Wojewódzkim im. św. Łukasza w Tarnowie**. Powierzchnia użytkowa objęta przebudową wyniosła ok. 1 011 m². Został utworzony m.in. nowoczesny kompleks oddziałów: sale dwu- i jednołóżkowe dla pacjentek, sale w systemie „matka z dzieckiem”, sala intensywnego nadzoru noworodka z niezbędnymi strefami dla II poziomu. Koszt całego zadania to 4 390 000 zł, z czego dofinansowanie ze środków budżetu województwa wyniosło 1 471 250,00 zł.

Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji, bądź zakończone w latach 2014–2016

Kluczowa dla rozwoju psychiatrii w subregionie tarnowskim stała się **Budowa Ośrodka Psychiatrycznego wraz ze Specjalistyczną Poradnią Konsultacyjną i zespołem techniczno-administracyjnym w Szpitalu Wojewódzkim im. św. Łukasza w Tarnowie**.

Od lat subregion tarnowski określany był mianem „białej plamy” na małopolskiej mapie zasobów opieki psychiatrycznej – występował niedobór łóżek psychiatrycznych we wszystkich zakresach przeznaczonych zarówno dla dorosłych, jak i dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi.

W 2015 roku zakończono budowę 4-kondygnacyjnego budynku ośrodka o powierzchni ok. 5 176 m², liczbą łóżek łącznie 90, w tym 20 łóżek na Oddziale Dziennym wraz z zagospodarowaniem wewnętrznego układu komunikacyjnego (parkingi, drogi). Zakupiono w ramach pierwszego wyposażenia meble, sprzęt do wyposażenia sal terapeutycznych i kuchni oddziałowych oraz sprzęt komputerowy.

Koszt całkowity inwestycji wyniósł 22 580 844 zł, w tym: 11 829 847,92 zł pochodziło ze środków MRPO 2007–2013, środki z budżetu województwa – 7 617 829,79 zł, PFRON – 2 952 847,92 zł, zaś pozostałe środki, to środki własne szpitala.

Mieszkańcy Małopolski należą do starzejących się społeczeństw. W 2015 roku ok. 18,6% populacji stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym. W tej grupie wiekowej systematycznie rośnie również odsetek osób w wieku 85 lat i więcej. Przykładając wielką wagę do zmian zachodzących w społeczeństwie i zdając sobie sprawę z rosnących potrzeb w zakresie geriatry w roku 2015 zakończono **Dostosowanie Zakładu Opieki Długoterminowej w Makowie Podhalańskim do wymogów Rozporządzenia Ministra Zdrowia z 26.06.2012 roku w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą realizowane przez Szpital Specjalistycznym im. L. Rydygiera w Krakowie Sp. z o.o.**

W 2015 roku otwarto **zmodernizowany budynek główny Zakładu Opieki Długoterminowej w Makowie Podhalańskim**, w którym kompleksowo odnowiono (prace budowlano-instalacyjne) ponad 3,5 tys. m². W zakresie zrealizowanych prac znalazły się m.in. przebudowa i zakup wyposażenia pomieszczeń pobytu pacjentów (meble, łóżka z szafkami, sprzęt audiowizualny), gabinetów zabiegowych, utworzenie i wyposażenie w sprzęt rehabilitacyjny sal do fizykoterapii, terapii ruchowej, warsztatów terapii zajęciowej, budowa ogrodu zimowego dla celów integracji i rekreacji pacjentów. Aby budynek stał się bardziej przyjazny dla pacjentów niepełnosprawnych przebudowano ciągi komunikacyjne, zmodernizowano windy, dostosowano do potrzeb ograniczonej sprawności pensjonariuszy sanitariaty i pokoje kąpielowe. Dodatkowe nakłady poniesione zostały także na poprawę bezpieczeństwa przeciwpożarowego, modernizację dachu, balkonów, poprawę dostępności komunikacyjnej oraz estetykę otoczenia budynku. Koszt całkowity inwestycji wyniósł 9 000 000 zł. Źródła finansowania zadania stanowiły budżet województwa – 2 500 000 zł, MRPO na lata 2007–2013 – 6 016 344,16 zł oraz PFRON – 500 000,00 zł.

Jednym z najważniejszych wyzwań XXI wieku jest rozwój efektywności energetycznej poprzez wdrożenie systemu racjonalizacji użytkowania i wytwarzania energii w budynkach, co skutkuje zmniejszeniem zużycia węgla, a także znacznym zmniejszeniem emisji do atmosfery dwutlenku węgla oraz innych zanieczyszczeń. Kierując się powyższymi przesłankami przystąpiono do realizacji projektu ukierunkowanego na **Poprawę efektywności energetycznej na terenie zabytkowego zespołu szpitalno-parkowego w Krakowie Kobierzynie poprzez wprowadzenie zintegrowanego systemu energii odnawialnej w Szpitalu Specjalistycznym im. dr. J. Babińskiego w Krakowie**.

Projekt realizowany w latach 2014–2015 obejmował wykonanie montażu wysokoparametrowych dwufunkcyjnych węzłów cieplnych oraz zasobników/stabilizatorów temperatury dla c.w.u, wymianę zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej w budynkach szpitalnych oraz roboty instalacyjno-budowlane w ramach wymiany instalacji c.o.

Wartość całego projektu realizowanego w latach 2014–2015 wyniosła 8 732 054 zł, współfinansowanie ze środków MRPO 2007–2013 w kwocie 7 415 921 zł.

Konieczność spełnienia wymogów określonych w rozporządzeniu ministra zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą stała się przesłanką do realizacji zadania dotyczącego **Dostosowania Oddziału Chirurgii Ogólnej i Naczyniowej oraz Oddziału Internistyczno-Kardiologicznego Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu do przywołanych zapisów rozporządzenia**. W ramach prac wykonano roboty remontowo-modernizacyjne umożliwiające wydzielenie izolatek, pomieszczeń *pro morte*, pomieszczeń porządkowych oraz do składowania czystej bielizny i węzła sanitarnego dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Pracami remontowymi objęto następujące pomieszczenia szpitalne: sale chorych na oddziałach, łazienki dla pacjentów, gabinety lekarskie, stanowiska pielęgniarstwa, korytarze, pomieszczenia socjalne. W ramach zadania zakupiono wyposażenie medyczne: łóżka szpitalne, szafki przyłóżkowe, stół medyczno-rehabilitacyjny, stół zabiegowy, wózki do przewozu pacjentów: reanimacyjny, wielofunkcyjny, inwalidzkie, parawan teleskopowy, mobilną lampę zabiegową.

Koszt całkowity zadania wyniósł 2 000 000 zł, współfinansowane ze środków MRPO lata 2007–2013 wyniosło 1 598 289,04 zł.

Projekty nieujęte w PS, najczęściej niezależne od administracji regionalnej

Program **Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie na lata 2011–2018** stanowi jedno z najważniejszych przedsięwzięć inwestycyjnych w sektorze ochrony zdrowia w Małopolsce. Projekt przewidywał gruntowną modernizację tego jedyne w regionie wysokospecjalistycznego szpitala dziecięcego. Głównym założeniem modernizacji stało się dostosowanie szpitala do współczesnych standardów i wymogów technicznych oraz stworzenie lepszych warunków do pobytu i leczenia dzieci.

Pod koniec 2016 roku zakończył się pierwszy etap przebudowy szpitala. Wyremontowane zostały oddziały i budynek A, tzw. Okrąglak – jedna z najstarszych części szpitala. Dzięki rozbudowie udało się uzyskać ok. 1 tys. m² dodatkowej powierzchni, gdzie mieścić się będą dyżurki lekarskie, pomieszczenia biurowe oraz pokoje nauki i zabaw dla dzieci. Powstał nowy Szpitalny Oddział Ratunkowy połączony służą z lądowiskiem dla helikopterów. Nowe oblicze mają także szpitalna kuchnia i apteka. Apteka – jako jedyna spośród działających w szpitalach pediatrycznych – została wyposażona w nowoczesny system automatycznego przygotowywania leków dożylnych i doustnych w jednostkowych dawkach dla konkretnego pacjenta. Z jednej strony to oszczędność, z drugiej poprawa bezpieczeństwa, bo leki są opatrzone kodem kreskowym i dokładnymi informacjami o pacjencie, co minimalizuje ryzyko ich błędnego podania.

Koszt pierwszego etapu modernizacji, która objęła pięć budynków to 140 483 000 zł. Prace zostały sfinansowane z rządowego Programu Przebudowy Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego na lata 2011–2018. W sumie na ten cel zostanie przeznaczonych 201 000 000 zł.

Wnioski i rekomendacje

Mając na względzie prowadzone obecnie postępowania konkursowe w ramach RPO WM na lata 2014–2020 oraz zaawansowane prace nad regionalnymi programami zdrowotnymi, których termin naboru konkursowego został wyznaczony na IV kwartał 2017 roku, przedłożony przez Departament Zdrowia i Polityki Społecznej raport z realizacji programu strategicznego przedstawia faktyczny stan realizacji 20 przedsięwzięć strategicznych zgodnych z przyjętymi priorytetami i celami ich realizacji.

Ponadroczne opóźnienie we wprowadzeniu przez ministra zdrowia Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020. Krajowe Ramy Strategiczne, dokumentu umożliwiającego podjęcie działań w sektorze ochrony zdrowia w ramach nowej perspektywy unijnej na lata 2014–2020 oraz nałożenie ustawowego obowiązku uzyskiwania przez podmioty lecznicze opinii o celowości inwestycji, to jedne z głównych przyczyn, które spowodowały opóźnienie w realizacji harmonogramu naboru w ramach konkursów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 – (terminu ogłoszenia naboru, oceny wniosków i finalnie podpisania umowy o dofinansowaniu projektu w Poddziałaniu 12.1.2.).

Dokonując podsumowania z realizacji zapisów programu strategicznego, a zwłaszcza ich uszczegółowienia, którymi są przedsięwzięcia strategiczne realizowane w latach 2014–2020, należy stwierdzić, że nie zmieniły się główne kierunki i priorytety polityki zdrowotnej w regionie. Bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców województwa nadal powinno być jednym z najważniejszych zadań stojących przed dysponentami opieki zdrowotnej w regionie. Poprawa stanu zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa małopolskiego powinna być prowadzona poprzez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie, zmniejszanie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz podnoszenie jakości i efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia.

PROGRAM STRATEGICZNY WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

Cele i siatka priorytetów

Celem głównym Programu Strategicznego Włączenie Społeczne jest:

Zintegrowana polityka społeczna koncentrująca się na wszystkich aktorach życia społecznego w Małopolsce, czerpiąca z ich potencjału, zmierzająca do harmonizacji działań, zapewniająca pożądaną jakość życia w regionie – Odpowiedzialne Terytorium.

Program Strategiczny Włączenie Społeczne koncentruje się na kluczowych działaniach i przedsięwzięciach w wybranych kierunkach polityki rozwoju regionu określonych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (dalej: SRWM) w części: Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej oraz Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna.

Priorytetami Programu Strategicznego Włączenie Społeczne są:

- **Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej** – realizujący SRWM w Obszarze 1. Gospodarka wiedzy i aktywności, Działaniu 1.5.3 – Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej.

Działania, założone w tym priorytecie, związane są z organizowaniem warunków dla wzmocnienia sektora ekonomii społecznej w województwie małopolskim. Realizacja wskazanego priorytetu zakłada także regionalną koordynację projektowanych działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej w Małopolsce.

- **Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie** – realizujący SRWM w Obszarze 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne, Działaniu 6.3.1 – Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie.

Nadrzędnym założeniem priorytetu jest:

- rozszerzanie oferty usług profilaktycznych, kierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży oraz rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności;
- ograniczenie zróżnicowania terytorialnego regionu pod względem zasobów i narzędzi włączenia społecznego dzieci, młodzieży i ich rodzin, uwzględniającego podwyższanie standardów usług już istniejącego systemu.

Realizacja priorytetu przebiega dwutorowo: w obszarze działań uprzedzających, tworzących warunki do prawidłowego funkcjonowania małopolskiej rodziny oraz w obszarze działań zwiększających dostępność Małopolan i ich rodzin do specjalistycznego wsparcia.

- **Priorytet 3. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa** – realizujący SRWM w Obszarze 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne, Działaniu 6.3.3 – Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa.

Działania skierowane są na kompleksowe przygotowanie Małopolski do zaspokojenia potrzeb społecznych pojawiających się z postępem procesu starzenia się społeczeństwa. Potrzeby w tym zakresie (istniejące i prognozowane) dotyczą różnych aspektów rzeczywistości, tak jak niejednorodna

jest grupa społeczna osób w wieku emerytalnym. Celem realizacji priorytetu jest także objęcie oddziaływaniem otoczenia osób starszych – opiekunów nieformalnych (rodziny).

- **Priorytet 4. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu** – realizujący SRWM w Obszarze 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne, Działaniach 6.3.4 – Rozwój systemu kształcenia kadr działających w obszarze integrującej polityki społecznej i 6.3.5 – Rozwój prorodzinnych form opieki zastępczej.

Realizacja zaprojektowanych interwencji oparta jest na dwóch kierunkach: bezpośrednim (wspieranie włączenia społecznego osób, rodzin i środowisk i walka z ubóstwem) oraz pośrednim (dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu). Założeniem pierwszego z działań jest sprzyjanie kreowaniu rozwoju opartego na włączaniu społecznym i przeciwdziałaniu ubóstwu. W celu poprawy spójności społecznej i terytorialnej tworzone będą warunki do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych, zarówno w kontekście geograficznym – na różne obszary o słabszych potencjałach, jak i włączania w procesy rozwojowe tych, którzy pozostawali dotychczas tylko biernymi odbiorcami zachodzących zmian. Założeniem drugiego z działań jest postępowanie oparte na specjalistycznej wiedzy będącej wyznacznikiem profesjonalizacji kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz systemu jako całości poprzez budowanie innowacji społecznych.

Diagnoza

W 2016 roku województwo małopolskie zamieszkiwało 3 382 260 osób (4. miejsce w kraju). Region jest jednym z czterech województw, w których zaobserwowano wzrost liczby ludności (2., po Mazowszu, lokata pod względem wzrostu ludności). W 2016 roku ponad połowę populacji Małopolski stanowiła ludność terenów wiejskich – 51,6%.

W regionie zmniejsza się odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, a zwiększa się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. Jest to podyktowane trzema przyczynami: spadkiem liczby urodzeń, ograniczeniem umieralności w późniejszych etapach życia (coraz dłuższym przeciętnym trwaniem życia Małopolan) oraz ruchami migracyjnymi.

W 2016 roku odnotowano znaczący spadek zasięgu zarówno ubóstwa relatywnego, jak i skrajnego. Poniżej pierwszej granicy żyło w Małopolsce w 2016 roku 16,9% osób (o 1,5 p. p. mniej niż w 2015 roku), a poniżej drugiej granicy – 5,3% Małopolan (wobec 8,4% w 2015 roku). Jednak zasięg ubóstwa mierzony jednym i drugim wskaźnikiem jest wyższy od średniej dla Polski (odpowiednio o 3 p. p. i 0,4 p. p.). Jak wynika z informacji GUS znaczący spadek zasięgu ubóstwa w całym kraju zaobserwowano zwłaszcza wśród takich grup, jak: rodziny wielodzietne, gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi, mieszkańcy wsi i miast poniżej 20 tys. mieszkańców oraz gospodarstwa domowe z głową gospodarstwa o niskim poziomie wykształcenia. W 2016 roku zaobserwowano istotną poprawę sytuacji gospodarstw domowych z dziećmi do lat 18. Skutkiem tego był widoczny spadek zasięgu ubóstwa skrajnego wśród dzieci w wieku 0–17 lat (z 9% w 2015 roku do nieco mniej niż 6% w 2016 roku).

Jednocześnie w 2016 roku odnotowano w Małopolsce wzrost wartości wskaźnika ustawowej granicy ubóstwa. Doświadczało go w 2016 roku 16,1% osób (wobec 14,3% w 2015 roku), a jego wartość jest wyższa o 3,4 p. p. niż dla kraju.

W 2016 r. objęto wsparciem blisko 193 tysiące osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej, co stanowi 5,7% ludności regionu. Pomocą społeczną objęto ponad 73 tysiące rodzin. Rodziny z dziećmi stanowiły 35,5% korzystających ze wsparcia. Natomiast rodziny z trójką i większą liczbą dzieci stanowiły 36,6% ogółu rodzin z dziećmi objętych świadczeniami pomocy społecznej.

Analizując zasoby pomocy społecznej Małopolski zwraca także uwagę, mimo poprawiającej się sytuacji, ciągle:

- **niedostateczne wykorzystanie istniejących zasobów mieszkań chronionych** – w 2016 roku w mieszkaniach chronionych oferowano w Małopolsce łącznie 396 miejsc, ale w ciągu roku skorzystało z nich tylko 256 osób, co oznacza, że były one wykorzystane w 65%;
- **deficyt usług opiekuńczych** – w 2016 roku z gminnych usług opiekuńczych skorzystało 6 846 mieszkańców. Zdecydowanie mniej mieszkańców korzysta ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi – 925 osób. Mimo poprawy sytuacji w tym zakresie należy stwierdzić, iż w 2016 roku województwo małopolskie zamieszkiwało prawie 532 tys. osób powyżej 65. roku życia, w tym ponad 142 tys. osób w wieku powyżej 80 lat. Dodatkowo wśród osób niepełnosprawnych ogółem (prawnie i biologicznie) w Małopolsce osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 53%. Wśród osób niepełnosprawnych prawnie w Małopolsce także dominowały osoby w wieku poprodukcyjnym (51,2%). Co więcej, w związku ze zwiększeniem poziomu społecznych zagrożeń dla zdrowia psychicznego, takich jak: bezrobocie, ubóstwo, przemoc, singularyzacja życia, rozluźnienie więzi społecznych, w tym rodzinnych, przewidywane jest nasilenie się ryzyka pogorszenia kondycji psychicznej społeczeństwa. W Małopolsce liczba leczonych z tytułu zaburzeń psychicznych wzrasta, a w 2016 roku wyniosła 125 077 osób, w tym po raz pierwszy aż o 3 1714 osoby.

Jednocześnie w ostatnich latach można zauważyć w Małopolsce wzrost liczby podmiotów ekonomii społecznej. W 2016 roku funkcjonowało 11 centrów integracji społecznej (o 3 więcej niż w 2015 roku) oraz 23 kluby integracji społecznej (o 10 więcej niż w 2015 roku). W zajęciach CIS uczestniczyły łącznie 464 osoby, natomiast ukończyło je 191 osób. Z kolei w zajęciach KIS uczestniczyły 1 753 osoby, natomiast ukończyły je 1 123 osoby. Na koniec roku 2016 funkcjonowało także 99 spółdzielni socjalnych.

Odnosząc się do zasobów pomocy społecznej należy podkreślić, iż od 2014 roku utrzymuje się niekorzystna tendencja zmniejszania się liczby pracowników socjalnych. W małopolskich ośrodkach pomocy społecznej zatrudniano w 2016 roku 1 673 pracowników socjalnych – o 12 mniej niż w 2015 roku i o 40 mniej niż w 2014 roku. Tym samym został przekroczony w skali województwa założony w *Ustawie o pomocy społecznej* wskaźnik 2 000 mieszkańców na jednego pracownika socjalnego (w 2016 roku o 22 osoby). To założenie nie było spełnione w 105 gminach (w 11 małopolskich powiatach, biorąc pod uwagę średnie z gmin). Jednocześnie ciągle jeszcze funkcjonowały w regionie ośrodki pomocy społecznej, w których zatrudniano mniej niż wymaganych 3 pracowników socjalnych. Dotyczy to 17 gmin (rok wcześniej 10, a w 2014 roku – 6 gmin). Ponadto w 2016 roku w Małopolsce istniały ośrodki, gdzie zatrudniano trzech pracowników w jednostce (3 jednostki w powiatach: dąbrowskim, wadowickim i proszowickim) lub czterech pracowników (1 jednostka w powiecie dąbrowskim).

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

W ramach realizacji Programu Strategicznego Włączenie Społeczne i Małopolskiego Planu Inwestycyjnego do końca 2016 roku realizowano następujące przedsięwzięcia:

Priorytet 1: Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej

Priorytet realizowany w ramach:

- konkursów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 (dalej: RPO WM):
 - Działanie 9.3. Wsparcie ekonomii społecznej, Typ A. Działania wspierające rozwój ekonomii społecznej, obejmujące usługi: animacji lokalnej, rozwoju ekonomii społecznej oraz wsparcia istniejących podmiotów ekonomii społecznej. W ramach

konkursu w 2016 roku wybrano do dofinansowania 5 projektów – małopolskich ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, na łączną kwotę prawie 39,3 mln zł (wartość dotacji – ponad 37,9 mln zł);

- projektów realizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach RPO WM i POWER:
 - Działanie 9.3. Wsparcie ekonomii społecznej, Typ B. Działania koordynacyjne w obszarze ekonomii społecznej, prowadzone na poziomie regionalnym – przedsięwzięcie zaplanowane do 2022 roku (planowana wartość: 5,04 mln zł). Realizacja przedsięwzięcia przebiegać ma poprzez realizację trzech kolejnych projektów. Pierwszy z nich, projekt pozakonkursowy Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej (o wartości 1,98 mln złotych i przewidywanym okresie realizacji do 2018 roku), jest prowadzony przez ROPS w Krakowie od 2015 roku. Szczególny nacisk położony został na tworzenie regionalnych sieci współpracy OWES, podmiotów ekonomii społecznej, organizację przedsięwzięć upowszechniających i promocyjnych służących zwiększaniu widoczności podmiotów ekonomii społecznej, współpracę z JST w zakresie realizacji przez podmioty ekonomii społecznej usług użyteczności publicznej, budowanie powiązań pomiędzy nauką, biznesem i ekonomią społeczną na poziomie regionalnym.
 - W 2016 roku ROPS w Krakowie złożył ofertę w otwartym naborze partnerów ogłoszonym przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dalej: MRPiPS) w celu wspólnej realizacji projektu pn. System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej finansowanego w ramach Działania 2.9 POWER, a następnie złożył wniosek o dofinansowanie projektu. W lutym 2017 roku MRPiPS wybrało ROPS w Krakowie na Partnera do tego projektu. ROPS w Krakowie będzie odpowiedzialny za prace grupy strategicznej Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, przegląd dokumentów strategicznych dotyczących sfery ekonomii społecznej, opracowanie modelu tworzenia programu rozwoju ekonomii społecznej. Działania ROPS w Krakowie w ramach projektu rozpoczęły się 01.08.2017 roku.

Priorytet 2: Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie

Priorytet realizowany w ramach:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego:
 - Poddziałanie 9.2.1. Usługi społeczne i zdrowotne w regionie Typ projektu: C. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. W maju 2017 roku zakończył się nabór wniosków o dofinansowanie. W odpowiedzi na konkurs wpłynęło 75 wniosków. Łączna kwota wnioskowanego dofinansowania w złożonych projektach wynosi prawie 129,4 mln zł, co stanowi 127% alokacji przewidzianej w ramach niniejszego konkursu;
 - Poddziałanie 9.2.2. Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT i Poddziałanie 9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – SPR, Typ projektu: C. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności ośrodków interwencji kryzysowej. W latach 2016 i 2017 w ramach konkursów wybrano do dofinansowania w ramach SPR 4 projekty z 3 subregionów (w powiatach: bocheńskim, chrzanowskim, gorlickim i myślenickim) o łącznej wartości 10,4 mln zł (wartość dotacji – ponad 9,6 mln) oraz Gminy Miejskiej Kraków (w ramach ZIT) na kwotę prawie 781 tys. zł (wartość dotacji: prawie 723,2 tys. zł);

- środków własnych województwa:
 - od 2010 roku projekt pn. Więzienie WIĘZI nie więzi, kierowany do rodziców odbywających karę pozbawienia wolności. Na ten cel przeznaczono w latach 2014–2016 środki w wysokości 22 000 zł. Projekt ma na celu wyposażenie rodziców odbywających karę pozbawienia wolności w wiedzę i praktyczne umiejętności podnoszące poziom ich kompetencji wychowawczych. Projekt zrealizowany został w prawie wszystkich jednostkach penitencjarnych z terenu województwa małopolskiego. W dotychczasowych edycjach projektu udział wzięło 97 osadzonych. W latach 2014–2016 w ramach projektu Więzienie WIĘZI nie więzi realizowanego w 4 małopolskich jednostkach penitencjarnych 53 ojców pozbawionych wolności doskonało kompetencje wychowawcze. Projekt został nominowany w 2014 roku do nagrody w konkursie pary prezydenckiej pt. Dobry Klimat dla Rodziny;
 - w latach 2014–2015 projekt pn.: Pierwszy dzwonek polegający na przyznaniu dotacji dla gmin na udzielenie wsparcia dla uczniów z rodzin wielodzietnych z województwa małopolskiego w zakresie zwiększania ich szans edukacyjnych. W latach 2014–2015 samorząd województwa małopolskiego przeznaczył ponad 10,6 mln zł na wsparcie rodzin wielodzietnych w wydatkach związanych z rozpoczęciem roku szkolnego. W ramach projektu województwo małopolskie udzieliło pomocy finansowej jednostkom samorządu terytorialnego, celem zapewnienia należytej realizacji obowiązku szkolnego przez dzieci z rodzin wielodzietnych poprzez szerszy dostęp do zakupu artykułów edukacyjnych oraz pomocy dydaktycznych, w szczególności podręczników wymaganych wg programu szkoły podstawowej, gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej. W ramach dwóch edycji projektu Pierwszy dzwonek pomoc finansowa trafiła do ok. 28 tys. rodzin pochodzących z całej Małopolski i została przeznaczona na zakup artykułów edukacyjnych i dydaktycznych dla blisko 80 tys. uczniów.

Priorytet 3: Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa

Priorytet realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego:

- Poddziałania 9.2.2 i 9.2.3 Typ B. Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych. W ramach konkursu w 2017 roku dofinansowanie otrzymało 16 projektów na łączną kwotę ponad 43,8 mln zł. Efektem realizacji projektów będzie powstanie w całej Małopolsce 24 dziennych domów pomocy dysponujących 630 miejscami. Jak wynika z deklaracji zawartych we wnioskach, planuje się objąć wsparciem w tych placówkach 1 516 beneficjentów;
- Poddziałania 9.2.2 i 9.2.3 Typ A działania wspierające opiekunów nieformalnych osób niesamodzielnych. W ramach konkursu w 2017 roku dofinansowanie otrzymał jeden projekt (Gmina Miasta Tarnowa) na kwotę ponad 6,4 mln zł. W ramach projektu planuje się utworzyć 15 miejsc czasowego pobytu, a wsparciem objąć 1 900 beneficjentów.

Dodatkowo założenia priorytetu realizowano w ramach konkursów ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego z obszaru pomocy społecznej w zakresie wspierania funkcjonowania społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych, organizowanych od 2012 roku. W latach 2014–2016 w ramach otwartych konkursów ofert dofinansowanych zostało 75 projektów na łączną kwotę blisko 1,7 mln zł, w tym w 2016 roku 2 projekty w ramach I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego na kwotę ok. 140 tys. zł. W 2017 roku wpłynęło 71 ofert, 41 ofert zostało poddanych ocenie merytorycznej, natomiast do dofinansowania wybrano 25 ofert na łączną kwotę 450 tys. zł. Projekty te najczęściej oferowały: warsztaty/ kursy tematyczne/ edukacyjne (rękodzielnicze, nt. zdrowego stylu życia, bezpieczeństwa), wydarzenia kulturalne, przedsięwzięcia

turystyczne, krajoznawcze (wycieczki), rekreację i rehabilitację ruchową, naukę obsługi komputera i korzystania z Internetu. Każdego roku z tego typu projektów korzysta ponad 3 000 seniorów z Małopolski.

Priorytet 4: Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu

Priorytet realizowany w ramach:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego:
 - Poddziałanie 9.1.1. Aktywna integracja – projekty konkursowe wyłącznie dla OPS/PCPR. W 2016 roku ramach konkursu wybrano do dofinansowania 63 wnioski na łączną kwotę prawie 64,9 mln zł;
 - Poddziałanie 9.1.2. Aktywna integracja – projekty konkursowe. W 2017 roku w ramach konkursu wybrano do dofinansowania 41 wniosków na łączną kwotę ponad 77,6 mln zł (wartość dotacji – prawie 72,9 mln zł);
 - Poddziałanie 9.1.2 Aktywna integracja – projekty konkursowe. W maju 2017 roku zakończył się nabór wniosków o dofinansowanie złożonych w ramach PRO WM. W odpowiedzi na konkurs wpłynęło 99 wniosków o dofinansowanie. Łączna kwota wnioskowanego dofinansowania w złożonych projektach wynosi niemal 151 mln zł, co stanowi 231,06% alokacji przewidzianej w ramach niniejszego konkursu.
- projektów realizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach konkursów POWER:
 - Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej (Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym). Projekt partnerski, obejmujący makroregion południowy, rozpoczął się 01.09.2017 roku i będzie trwać 36 miesięcy. Wartość projektu to ponad 4,7 mln zł (finansowane ze środków europejskich: niemal 4,6 mln zł). Kwota do dyspozycji w Małopolsce – ponad 1 mln zł.
 - Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych (IV Oś priorytetowa, Działanie 4.1: Innowacje społeczne). Projekt rozpoczął się w sierpniu 2016 roku, a jego realizacja przewidziana jest do 31.07.2019 roku. Wartość projektu wynosi 3,3 mln zł (finansowane ze środków europejskich prawie 3,1 mln zł.).
 - Bliżej Ciebie – model zintegrowanego leczenia i wsparcia środowiskowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi (IV Oś priorytetowa, Działanie 4.1: Innowacje społeczne). Projekt partnerski realizowany od maja do września 2016 roku, którego liderem był Szpital Specjalistyczny im. dr. J. Babińskiego SPZOZ w Krakowie, a partnerami: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie i Fundacja im. Boguchwała Winida na Rzecz Rozwoju Psychoterapii Psychoanalitycznej. Założeniem projektu było stworzenie nowej formuły objęcia leczeniem i wsparciem osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi w postaci wypracowanego modelu deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych i społecznych. W ramach projektu powstał Model Lokalnego Centrum Środowiskowej Opieki Psychiatrycznej oraz programy studiów podyplomowych: „Terapia społeczna osób chorujących psychicznie i ich rodzin”, „Rekomendacje do włączenia oferty ośrodków interwencji kryzysowej w kompleksową, interdyscyplinarną ścieżkę wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi”, „Rekomendacje w zakresie organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby z zaburzeniami psychicznymi”. Wartość projektu w całości finansowanego ze środków europejskich wyniosła ponad 106 tys. zł.

Nie rozpoczęto realizacji trzech przedsięwzięć usuniętych z Małopolskiego Planu Inwestycyjnego Uchwałami Zarządu Województwa (nr 833/17 i 849/16):

- Oswajamy dorosłość (Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie, Działanie 2.1 Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny, Przedsięwzięcie 2.1.3);
- Wsparcie osób opuszczających zakłady karne (Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie, Działanie 2.1 Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny, Przedsięwzięcie 2.1.4);
- Profesjonalizacja kadry pomocy społecznej (Priorytet 4. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu, Działanie 4. Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu, Przedsięwzięcie 4.2.1).

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

Projekt Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej

Projekt realizowany w latach 2008–2015, a współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.2. Wsparcie ekonomii społecznej. Wartość projektu to ponad 17,4 mln zł.

Celem projektu było wieloaspektowe wsparcie sektora ekonomii społecznej w województwie małopolskim poprzez działania na rzecz podmiotów ES, JST, JOPS, instytucji otoczenia biznesu, instytucji otoczenia ES, społeczności lokalnych. W ramach projektu objęto wsparciem 1 821 osób oraz 245 podmiotów ekonomii społecznej. Powstało blisko 300 nowych stabilnych i dobrej jakości miejsc pracy w 46 spółdzielniach socjalnych dla osób najłatwiej radzących sobie na rynku pracy. Dzięki projektowi liczba spółdzielni socjalnych w Małopolsce uległa podwojeniu. Dzięki zaangażowaniu się regionu w realizację projektu ARES udało się stworzyć systemowe ramy wsparcia dla sektora ekonomii społecznej, a rozwiązania przyjęte w Małopolsce stały się inspiracją dla ogólnopolskich działań mających zapewnić efektywne wydatkowanie środków. Chcąc tworzyć stabilne przedsiębiorstwa społeczne, mające oparcie w lokalnej społeczności, w sposób szczególny zaadresowano ofertę do samorządów lokalnych, dzięki czemu w Małopolsce funkcjonuje 11 spółdzielni socjalnych prowadzonych przez gminy. Małopolska stała się tym samym liderem w animowaniu spółdzielni socjalnych osób prawnych z udziałem JST. Poprzez działania edukacyjne w szkołach i na uczelniach (ponad 5 tysięcy odbiorców wsparcia) udało się dotrzeć z informacjami o ekonomii społecznej do młodzieży i studentów, pokazując sektor ekonomii społecznej jako miejsce realizacji pasji zawodowych. Podejmowane w projekcie działania wizerunkowe (konkurs Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej, Targi Ekonomii Społecznej, certyfikacja znakiem Zakup Prospołeczny) sprawiły, że podmioty ekonomii społecznej są obecnie bardziej widoczne i rozpoznawalne w swych środowiskach lokalnych.

Projekt Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej został laureatem międzynarodowego konkursu RegioStars 2016 (organizowanego od 2008 roku przez Dyрекję Generalną Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej w ramach Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast). Projekt otrzymał główną nagrodę spośród 104 projektów w kategorii (jednej z pięciu) Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu. Wybór laureatów przez niezależne jury oparty był na czterech najważniejszych kryteriach: innowacyjności, wpływowi na gospodarkę i społeczeństwo, zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz współpracy partnerskiej.

Projekt Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej

Projekt realizowany w latach 2008–2015 współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet VII. Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wartość projektu to ponad 4,3 mln zł.

Celem głównym projektu było podnoszenie efektywności polityki społecznej w regionie poprzez zapewnianie dostępu do informacji realizowane w ramach trzech płaszczyzn działania: prowadzenie badań i analiz, integrowanie dostępnych informacji z obszaru polityki społecznej (bazy danych), ułatwianie oceny skuteczności rozwiązań wdrażanych w obszarze polityki społecznej (promocja ewaluacji).

W ramach projektu m.in.: zrealizowano 25 badań tematycznych, opracowano 5 modeli usług społecznych oraz uruchomiono i prowadzono 3 bazy danych: *Małopolski Informator Społeczny* oraz *Internetową Bibliotekę Małopolskich Obserwatoriów i Internetowy Obserwator Statystyk Społecznych* (obie we współpracy z Małopolskim Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji). Z kolei promując ewaluację wśród małopolskich kadr instytucji pomocy i integracji społecznej wydano 5 publikacji, zorganizowano 2 konferencje, zrealizowano 3 cykle szkoleń dla 301 pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej objętych wsparciem szkoleniowym oraz przygotowano platformę internetową dotyczącą ewaluacji.

Projekt Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej zdobył wyróżnienie specjalne w ogólnopolskim konkursie „Dobre Praktyki EFS 2014”, organizowanym przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju. Wiązało się ono ze zdobyciem tytułu Najlepsza inwestycja w człowieka 2014.

Działania Obserwatorium są kontynuowane w ramach struktur ROPS w Krakowie.

Projekt Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej

Projekt realizowany w latach 2007–2015, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet VII – Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.3 Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej. Ostatnia edycja projektu realizowana była od roku 2013 do listopada 2015. Wartość wszystkich edycji projektu to ponad 16,9 mln zł, natomiast ostatniej edycji – prawie 5,7 mln zł.

Celem projektu było rozwijanie aktywnych form integracji społecznej oraz poprawa skuteczności i jakości funkcjonowania instytucji pomocy i integracji społecznej w Małopolsce poprzez:

- doskonalenie metod i technik pracy w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej;
- rozwój i wdrażanie nowatorskich i integrujących działań w zakresie przeciwdziałania ekskluzji społecznej;
- doskonalenie metod nowoczesnego i funkcjonalnego zarządzania w jednostkach pomocy i integracji społecznej;
- ocena jakości realizowanego wparcia w projektach systemowych OPS i PCPR.

Projekt służył także poprawie skuteczności i jakości funkcjonowania instytucji pomocy i integracji pomocy społecznej w Małopolsce także przez rozwój dialogu, partnerstwa i współpracy na rzecz przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego w regionie. W efekcie działań realizowanych w projekcie zawiązano 4 partnerstwa publiczno-społeczne.

Beneficjentami projektu byli pracownicy i wolontariusze instytucji pomocy i integracji społecznej, publicznych służb zatrudnienia oraz przedstawiciele innych służb społecznych, jednostek samorządu terytorialnego każdego szczebla, a także przedsiębiorcy, media lokalne, partnerzy społeczni i gospodarczy.

Efektem realizacji projektu była także Regionalna Platforma Współpracy, której celem jest wypracowanie rozwiązań systemowych, która działa do dziś.

Projekt Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych

Projekt rozpoczęty w 2016 roku powstał z myślą o wykorzystaniu innowacyjnych, a co ważniejsze oddolnych rozwiązań mających poprawić i zwiększyć skuteczność usług opiekuńczych na rzecz osób zależnych – szczególnie tych świadczonych na poziomie lokalnych społeczności. Cel projektu zostanie osiągnięty poprzez wypracowanie 40 innowacyjnych pomysłów dotyczących usług opiekuńczych dla osób zależnych, z których minimum 15% zostanie przygotowanych do upowszechnienia na szeroką skalę. Obecnie 15 pomysłów (spośród 36 złożonych w ramach naboru) jest przygotowywanych do testowania – 9 z nich kierowanych jest do osób starszych, a 6 do osób niepełnosprawnych, ale większość z nich ma charakter uniwersalny i może być adresowana do różnych grup osób zależnych.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

Projekt Małopolska Niania

W 2016 roku opracowano założenia projektu Małopolska Niania, będącego realizacją zapisów m.in. art. 182 *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* oraz Małopolskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej do 2020 roku.

Rozpoczęcie pilotażu projektu oferującego wsparcie małopolskich rodzin w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym miało miejsce w pierwszym półroczu 2017 roku. Wniosek o przyznanie dotacji na dofinansowanie opieki nad dziećmi do lat 3 złożyły 23 z 30 gmin zaproszonych do projektu (znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji w zakresie dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3).

Adresatami projektu są rodzice mieszkający na terenie województwa małopolskiego, aktywni zawodowo (są zatrudnieni, świadczą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych, prowadzą pozarolniczą działalność lub działalność rolniczą).

W ramach projektu rodzicom zostanie przyznane świadczenie Małopolska Niania na dofinansowanie zatrudnienia niani w wysokości 1500 zł miesięcznie w okresie do zakończenia roku szkolnego 2017/2018. Świadczenie zostanie sfinansowane przez gminę: w kwocie 1 000 zł ze środków pomocy finansowej otrzymanej z budżetu województwa małopolskiego i w kwocie 500 zł ze środków własnych gminy. W złożonych projektach wnioskowano o dofinansowanie zatrudnienia w ramach projektu 92 nian na kwotę dotacji: 920 000 zł.

Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji, bądź zakończone w latach 2014–2016

Projekt Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem

Projekt realizowany w latach 2012–2016 (finansowany ze Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, koordynowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie), którego celem było podniesienie dostępu mieszkańców Małopolski do usług opieki społecznej przez waloryzację bazy infrastrukturalnej domów pomocy społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych, doposażenie tych jednostek w sprzęt oraz profesjonalizację usług personelu. Wartość projektu to prawie 25,8 mln zł.

W wyniku realizacji projektu w 10 domach pomocy społecznej utworzono 160 nowych miejsc pobytu, uruchomiono 2 mieszkania chronione, zmodernizowano ponad 1 120 m² pomieszczeń mieszkalnych, zmodernizowano lub utworzono 1 180 m² pomieszczeń do rehabilitacji medycznej

oraz terapii zajęciowej, a także ponad 17 tys. m² terenów rekreacyjnych przy DPS oraz zakupiono ponad 2 600 sztuk sprzętu/wyposażenia. Kompetencje zawodowe podniosło ponad 730 pracowników, poprzez uczestnictwo w 180 różnego rodzaju formach szkoleniowych (szkoleniach, kursach, studiach podyplomowych).

Natomiast w wyniku realizacji projektów w 5 placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego zmodernizowano ponad 720 m² pomieszczeń mieszkalnych, zmodernizowano lub utworzono ponad 95 m² pomieszczeń do terapii zajęciowej, ponad 440 m² innych pomieszczeń, a także ponad 550 m² terenów rekreacyjnych przy placówkach. Kompetencje zawodowe podniosło 56 pracowników placówek, poprzez uczestnictwo w 20 różnego rodzaju formach szkoleniowych (szkoleniach, kursach).

Do roku 2015 realizowano także trzy projekty systemowe finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, koordynowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie – Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej.

Wnioski i rekomendacje

Większość przedsięwzięć Programu Strategicznego Włączenie Społeczne realizowanych jest w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9. osi priorytetowej. Do końca 2016 roku w ramach tej osi podpisano 104 umowy na dofinansowanie na kwotę ponad 194,1 mln zł, w tym finansowane ze środków europejskich ponad 164,6 mln zł, tym samym zakontraktowano 17,3% środków. **Jest to druga, co do liczby podpisanych umów o dofinansowanie (104), oś programu (25,6%)¹².** Większość z nich została zawarta w ramach aktywnej integracji (92,3%). Na tak wysoką kontraktację przełożyły się 2 konkursy, w tym jeden rozpoczęty w 2015 roku. W wyniku realizacji projektów w obszarze aktywnej integracji wsparto 1 127 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, co stanowiło 26,9% wartości zaplanowanej na 2018 rok (4 190) i 4,7 % wartości docelowej (23 900).

We wdrażaniu wszelkich instrumentów wsparcia regionalnego konieczne jest uwzględnianie preferencji dla działań profilaktycznych i interwencyjnych na terenach o zwiększonej kumulacji niekorzystnych zjawisk i problemów społecznych oraz inwestycji w zasoby na obszarach, na których występują utrudnienia w dostępie mieszkańców do usług społecznych. W szczególności istotne jest:

- ciągłe rozwijanie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi i miejsc opieki dziennej dla seniorów – rośnie udział osób starszych w populacji regionu, zwiększa się poziom społecznych zagrożeń dla zdrowia psychicznego, a liczba usług opiekuńczych oferowanych przez sektor pomocy społecznej utrzymuje się na zbliżonym poziomie;
- rozwijanie aktywnej integracji, w tym: reintegracji społecznej i zawodowej świadczonej przez centra i kluby integracji społecznej, rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej oraz warsztatach terapii zajęciowej, mieszkań o charakterze wspieranym;
- poszerzanie dostępu do usług społecznych o charakterze profilaktycznym w postaci placówek wsparcia dziennego dla dzieci, ośrodków interwencji kryzysowej, wsparcia opiekunów osób niesamodzielnych, w tym osób starszych.

12. Stan na koniec 2016 roku (Uchwała nr 25/17 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, str. 7 Streszczenia sprawozdania rocznego z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 (RPO WM)).

Z uwagi na rosnące nakłady finansowe w obszarze wsparcia rodziny, zarówno w ramach środków publicznych pozostających w dyspozycji administracji rządowej jak i środków budżetu samorządu województwa małopolskiego, w tym środków europejskich, rekomenduje się opracowanie i wykonanie analizy wpływu realizowanej obecnie interwencji na stopień realizacji celów polityki społecznej w obszarze demograficznym oraz sytuacji społeczno-ekonomicznej małopolskich rodzin. Istotny kontekst dla prowadzonych analiz tworzy utrwalający się trend spadku odsetka rodzin objętych wsparciem pomocy społecznej z tytułu ubóstwa czy bezrobocia, zwłaszcza wśród rodzin z dziećmi, w tym wielodzietnych.

Dla powodzenia powyższych interwencji nadal konieczne jest uwrażliwianie potencjalnych beneficjentów na istniejące potrzeby mieszkańców i stworzone przez Małopolskę możliwości ich zaspokajania. Jednocześnie, w związku z cyklicznie uruchamianymi konkursami, równie ważne jest monitorowanie podaży projektów z obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Równie ważne jest monitorowanie przedmiotu projektów składanych w odpowiedzi na ogłaszane nabory wniosków o dofinansowanie, tak by środki EFS maksymalnie wykorzystane zostały na te działania i usługi, których najbardziej brakuje w regionie.

Ważne jest też monitorowanie poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych w małopolskich OPS, a także liczby realizowanych kontraktów socjalnych, zwłaszcza w gminach, gdzie przekroczony jest limit 2 000 mieszkańców na jednego pracownika socjalnego założony w ustawie o pomocy społecznej i nie realizowane są projekty konkursowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

OPRACOWANIE: IWONA BANASIEWICZ

PROGRAM STRATEGICZNY OBSZARY WIEJSKIE

Cele i siatka priorytetów

Program Strategiczny Obszary Wiejskie (dalej: OW) jest dokumentem określającym priorytety i cele rozwoju terenów wiejskich województwa małopolskiego do roku 2020. Założenia programu strategicznego OW rozwijają działania Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (dalej SRWM) zawarte w Obszarze 5. Rozwój miast i terenów wiejskich w zakresie działań: 5.2.2 Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich: wdrożenie instrumentów wsparcia dla rozwoju ekologicznego rolnictwa i przetwórstwa oraz marketingu wysokiej jakości produktów żywności regionalnej oraz 5.3.3 Zabieganie o wdrożenie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących: przeciwdziałaniu rozpraszaniu zabudowy na obszarach wiejskich; właściwemu gospodarowaniu na obszarach wiejskich i chronionych.

Głównym celem programu strategicznego jest funkcjonalne zarządzanie przestrzenią oraz gospodarcze rozwinięcie obszarów wiejskich. Małopolska jest regionem o wyjątkowo niekorzystnej strukturze przestrzennej obszarów wiejskich. Z dużym natężeniem występuje tutaj większość czynników niekorzystnie wpływających na możliwość prowadzenia dochodowej działalności o charakterze rolniczym. Istotne zmiany przestrzeni rolniczej są możliwe do osiągnięcia w krótkim czasie jedynie w wyniku prac urzędniowo-rolnych.

Cel główny programu strategicznego jest realizowany za pomocą dwóch priorytetów:

- Wdrażanie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących zintegrowanemu rozwojowi obszarów wiejskich, którego celem jest osiągnięcie ładu przestrzennego oraz sprawne zagospodarowanie zasobu wodnego. Wdrażanie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących zintegrowanemu rozwojowi obszarów wiejskich koncentruje się na działaniach mających na celu poprawę gospodarowania oraz zrównoważenie gospodarowania zasobami wodnymi. Wyżej wymienione działania opierają się na projektach dotyczących uporządkowania przestrzeni wiejskiej poprzez scalanie i wymianę gruntów, i na innych innowacyjnych formach zagospodarowania przestrzeni wiejskiej, wspierania modernizacji obszarów wiejskich poprzez rozwój i odnowę wsi oraz powszechne retencjonowanie wody.
- Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich ma na celu wsparcie najbardziej istotnych dla rozwoju rolnictwa w Małopolsce kierunków produkcji rolniczej, wzmocnienie produktywności rolnictwa towarowego oraz wykorzystanie potencjału rolniczego, wytwórczego oraz przyrodniczego regionu. Istotnym celem jest także stworzenie rynku lokalnej żywności opartej na zasobach biologicznych, dziedzictwie kultury rolnej i tradycji kulinarnej regionu. Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich opiera się na działaniach dotyczących zrównoważonego rozwoju produkcji rolniczej, rybactwa śródlądowego, pszczelarstwa, gospodarki leśnej oraz rozwoju mikroprzedsiębiorstw. W ramach tego priorytetu realizowane są również działania wykorzystujące potencjał wytwórczy i przedsiębiorczość społeczności lokalnych, tworzenie grup producenckich i innych powiązań kooperacyjnych oraz małopolskich gospodarstw wielofunkcyjnych, a także gospodarcze wykorzystanie potencjału rolniczego i przyrodniczego w Karpatach. Cel Priorytetu 2. zostanie osiągnięty poprzez realizację czterech projektów dotyczących:

- lokalnych systemów żywności o wysokiej jakości,
- przeciwdziałania utracie gruntów rolnych i odłogom,
- powołania Stowarzyszenia pn. Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich (IROW) oraz
- utrzymania różnorodności biologicznej łąk i pastwisk górskich poprzez prowadzenie gospodarki pasterskiej.

Diagnoza

Obszary wiejskie w Małopolsce podlegają dynamicznym przemianom gospodarczym, społecznym i przestrzennym, w związku z czym postępującym zmianom ulega rola rolnictwa w rozwoju obszarów wiejskich.

W 2016 roku obszary wiejskie Małopolski zamieszkiwało 1 744,9 tys. osób – tj. o 0,4% więcej niż w roku poprzednim. Wzrost liczby ludności na obszarach wiejskich można zaobserwować dzięki wysokim migracjom z miast oraz dodatniemu przyrostowi naturalnemu.

Monitorując Priorytet 1. Wdrażanie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących zintegrowanemu rozwojowi obszarów wiejskich, można zauważyć spadek ogólnej powierzchni użytkowania gruntów o 0,1% w porównaniu do 2015 roku. W 2016 roku wynosiła ona 662 096 ha (43,6% całego obszaru województwa małopolskiego). Małopolska charakteryzuje się bardzo dużym rozdrobnieniem, lecz w porównaniu do lat ubiegłych nastąpiła poprawa struktury gospodarstw rolnych – zmniejszyła się liczba gospodarstw posiadających do 1 ha łącznie powierzchni użytków rolnych. Z całkowitej liczby gospodarstw (137 760 w województwie małopolskim w 2016 roku), tylko 2 890 (2,1%) posiadało do 1 ha łącznie powierzchni użytków rolnych. Rozwój struktury agrarnej w Małopolsce jest też widoczny w średniej powierzchni użytków rolnych przypadających na 1 gospodarstwo rolne, która w 2016 roku wynosiła 4,02 ha, natomiast w roku 2015 – 3,98 ha.

Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich, będąca kolejnym celem programu, realizowana jest m.in. poprzez podtrzymywanie funkcji produkcyjnych i ekonomicznych drobnych gospodarstw hodowli i chowu trawożernych zwierząt gospodarskich, w tym owiec. W 2016 roku pogłowie bydła zwiększyło się w stosunku do roku 2015 o ok. 2,6%, natomiast pogłowie trzody chlewnej zmalało o ponad 11%. Pogłowie owiec w 2016 roku w województwie małopolskim znacznie wzrosło w porównaniu do 2015 roku – o 7,6%. Udział Małopolski w krajowym pogłowie owiec w 2016 roku nadal był najwyższy i wyniósł ok. 32,5%. Widoczne zmiany zachodziły na podstawie wsparcia tradycyjnego chowu i ras zachowawczych zwierząt trawożernych poprzez m.in. udzielanie dopłat do pogłowia zwierząt hodowlanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014–2020. Dzięki wzrostowi pogłowia zwierząt trawożernych spada degradacja trwałych użytków zielonych.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

Według stanu na koniec grudnia 2016 roku, spośród 7 projektów kluczowych wpisanych do Programu Strategicznego Obszary Wiejskie, 2 są realizowane w pełni, zgodnie z pierwotnym harmonogramem, a 2 kolejne częściowo (np. jedna faza, moduł czy element). Pozostałe 3 projekty mają status „nierealizowanych” o niejasnej przyszłości (1) oraz „nierealizowanych”, ale z dobrymi perspektywami na rychłe uruchomienie (2).

W ramach Priorytetu 1., w którym zaplanowano 3 projekty, dwa z nich zostały rozpoczęte:

- Przedsięwzięcie 1.1.1 Uporządkowanie przestrzeni wiejskiej poprzez scalanie i wymianę gruntów i inne innowacyjne formy zagospodarowania przestrzeni;

- Przedsięwzięcie 1.2.1 Powszechne retencjonowanie wody na obszarach wiejskich.
- Priorytet 2. Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich opiera się na 4 projektach, spośród których dwa zostały rozpoczęte:
- Przedsięwzięcie 2.6.1 Lokalny system żywności o wysokiej jakości;
- Przedsięwzięcie 2.6.3 Powołanie Stowarzyszenia pn. Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich (IROW).

Wartość wpisanych do OW projektów waha się od ok. 100 tys. zł do 157 mln zł. Ich łączna wartość to ok. 359 mln zł. Ze środków europejskich przewidziano na ich realizację 292,28 mln zł, z budżetu województwa 6,04 mln zł, a z innych źródeł 60,4 mln zł. Wśród źródeł finansowania ze środków europejskich zostały wskazane RPO WM 2014–2020 oraz PROW 2014–2020. Średnia długość trwania projektów wpisanych do programu to 4 lata. Najczęstszy rok uruchomienia bądź deklarowanego uruchomienia projektów to 2016 i 2017. Najwięcej środków przewidziano w ramach Priorytetu 1. Wdrażanie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących zintegrowanemu rozwojowi obszarów wiejskich – 307,4 mln zł. Na Priorytet 2. Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich przewidziane zostało 51,5 mln zł.

Niewielki wskaźnik realizacji na koniec 2016 roku ma związek w szczególności ze stosunkowo krótkim okresem, jaki minął od wdrażania Programu Strategicznego OW.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

Wdrożenie projektów Programu Strategicznego OW rozpoczęło się w 2016 roku. Projekt **Powszechne retencjonowanie wody na obszarach wiejskich** zalicza się do najważniejszych przedsięwzięć, które zaczęto realizować w obecnym okresie sprawozdawczym. Przedsięwzięcie realizowane jest przez Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie oraz Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. W ramach projektu rozpoczęto pracę nad renaturyzacją stosunków wodnych w dolinach rzecznych poprzez kształtowanie koryt rzek i potoków w celu przywrócenia naturalnego biegu wód. Opracowano koncepcję dla projektu odtworzenia i renaturyzacji cieków Młynówka na dł. 5 km. Przeprowadzono analizę i ocenę warunków hydrologicznych, opracowano zasady wykonywania prac utrzymaniowych oraz inwentaryzację obszaru objętego projektem. Prowadzono także zadania związane z powszechnym retencjonowaniem wody na obszarach wiejskich, poprzez zatrzymywanie wód roztopowych i opadowych w sadzawkach i oczkach wodnych. W 2016 roku wypłacono osobom fizycznym 100 000 zł na budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji, mającej na celu zabezpieczenie zasobów wodnych na potrzeby ludności, rolnictwa i gospodarki oraz gromadzenie wody poprzez powszechną mikroretencję.

W ramach przedsięwzięcia **Uporządkowanie przestrzeni wiejskiej poprzez scalanie i wymianę gruntów i inne innowacyjne formy zagospodarowania przestrzeni wiejskiej** rozpoczęto pracę nad budową funkcjonalnej sieci komunikacyjnej na terenach wiejskich oraz przebudowę i modernizację istniejących dróg. W 2016 roku przyznano dotację beneficjentom w wysokości 6 063 947,55 zł na modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych. W 2016 roku został ogłoszony nabór wniosków o przyznanie pomocy na operacje typu „Scalanie gruntów”, nabór wniosków trwał od lipca do września 2016 roku. Wnioskodawcy złożyli 10 wniosków.

Pracę nad przedsięwzięciem 2.6.1 – **Lokalny system żywności o wysokiej jakości** rozpoczęto już w 2015 roku. Podjęto działania polegające na włączeniu małopolskich producentów do istniejącego systemu promocji, produkcji i dystrybucji żywności wysokiej jakości o zasięgu europejskim, które przyczyni się do podniesienia dochodowości gospodarstw rolnych oraz jakości żywienia

konsumentów. Rejestrację członków Sieci Dziedzictwa Kulinarnego Małopolski rozpoczęto w 2015 roku – rejestrując 12 podmiotów. W 2016 roku do Sieci Dziedzictwa Kulinarnego Małopolski należały 22 podmioty – 12 podmiotów odnowiło członkostwo oraz zarejestrowano 10 nowych producentów. W ramach promocji zdrowej żywności wysokiej jakości pochodzącej z lokalnych gospodarstw rolnych województwo małopolskie dołączyło do Listy Produktów Tradycyjnych prowadzonej przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Do końca 2016 roku zarejestrowano ok. 200 produktów pochodzących z województwa małopolskiego.

W ramach przedsięwzięcia realizowano także zadania z zakresu ochrony bioróżnorodności w rolnictwie. W 2016 roku Stacja Doświadczalna Oceny Odmian w Węgrzcach przeprowadziła badania naukowe mające na celu dobór odmian gatunków roślin rolniczych, zalecanych do uprawy na terenie województwa małopolskiego. Zabezpieczono także miejscowe odmiany roślin w bankach genów oraz zarejestrowano odmiany regionalne w katalogu krajowym. W ramach ochrony bioróżnorodności w rolnictwie wydano 200 800 zł.

W 2016 roku podjęto prace nad projektem **Powołanie Stowarzyszenia pn. Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich** (przedsięwzięcie 2.6.3). Głównym celem przedmiotowego projektu jest podejmowanie działań zmierzających do gospodarczego i kulturalnego rozwoju obszarów wiejskich oraz współpraca z instytucjami naukowymi i innymi organizacjami krajowymi i zagranicznymi o podobnym działaniu, dotycząca rozwoju obszarów wiejskich na terenie Małopolski.

W ramach tego projektu przeprowadzono konsultacje z pozostałymi jednostkami samorządu terytorialnego, które wraz z województwem małopolskim zamierzały stworzyć stowarzyszenie, a także opracowano dokumenty niezbędne do założenia funkcjonalnego podmiotu prawnego.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

W ramach bieżącej działalności Departament Rolnictwa i Geodezji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego realizuje szereg inicjatyw, procesów i projektów zbieżnych z Priorytetami Programu Strategicznego Obszary Wiejskie.

Departament Rolnictwa i Geodezji w 2015 roku w ramach rozwoju obszarów wiejskich w województwie małopolskim zlecił wykonanie pracy rozwojowej w zakresie wdrożenia dobrych praktyk i nowej metodyki zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich z zastosowaniem metodyki bawarskiej, dotyczącej wpływu urzędów rolnych na zintegrowany rozwój obszarów wiejskich i rozwój regionalny.

W 2015 roku zrealizowano projekt dotyczący wyznaczenia obwodów łowieckich na terenie województwa małopolskiego. Wyznaczenie obwodów łowieckich określa dzierżawców i zarządców poszczególnych obwodów, które stanowią obszar gruntów o ciągłej powierzchni, zamkniętej jej granicami. Utrzymanie populacji zwierząt łownych na poziomie określonym w Wieloletnich Łowieckich Planach Hodowlanych oraz rocznych planach łowieckich pozwala na zahamowanie nadmiernego przyrostu zwierząt łownych czyniących szkody. W przypadku wystąpienia szkód w uprawach i płodach rolnych poczynionych przez zwierzynę łowną, na terenie obwodu łowieckiego dzierżawcy lub zarządcy obwodów łowieckich obowiązani są do wypłaty ekwiwalentu za powstałe szkody. Wszystkie te działania prowadzą do zachowania bioróżnorodności, która przynosi wymierne skutki poprzez utrzymanie równowagi przyrodniczej.

Projekty nieujęte w PS, najczęściej niezależne od administracji regionalnej

W latach 2014–2016 prowadzono działania wspierające wielofunkcyjny proces rozwoju obszarów wiejskich w województwie małopolskim. Departament Rolnictwa i Geodezji wraz z Małopolskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Karniowicach współorganizował wystawy zwierząt hodowlanych, m.in.: AGROPROMOCJA, Wystawa Bydła Mlecznego, Wystawa Owiec, Święto Konia Małopolskiego, Szlakiem Konia Huculskiego, Klikowa Parada Konna oraz Podhalańska Wystawa Zwierząt Hodowlanych. Wystawy te miały na celu promocję i propagowanie hodowli lokalnych ras zwierząt. Podejmowano także działania wpływające na aktywizację gospodarczą, ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Małopolski oraz wspierano inne formy użytkowania zwierząt gospodarskich. W latach 2014 i 2015 Departament Rolnictwa i Geodezji oraz MODR zorganizowały kurs zawodowy, pozwalający uzyskać stopień czeladnika w zawodzie juhasa i bacy, a także przeprowadzono konferencje i szkolenia dla pszczelarzy, hodowców i producentów trzody chlewnej oraz zorganizowano wyjazdy studyjne, które pozwoliły rolnikom zapoznać się z przetwórstwem surowców rolniczych, działaniem grup producenckich, dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym innych regionów Polski i krajów UE.

Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach przy wsparciu finansowym województwa małopolskiego w 2015 roku przeprowadził działania mające na celu wdrażanie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, a w szczególności rolnictwa ekologicznego i integrowanej produkcji roślin w Małopolsce. Przeprowadzono konkurs na najlepsze gospodarstwo ekologiczne w województwie małopolskim oraz zorganizowano wyjazd studyjny do Lyonu na międzynarodowe targi żywności i rolnictwa ekologicznego. Głównym tematem targów była ochrona bioróżnorodności oraz tworzenie banków genów starych, rodzimych i tradycyjnych odmian roślin rolniczych i zwierząt gospodarskich. Przeprowadzono także warsztaty polowe w Węgrzcach, gdzie rolnicy zapoznali się z zasadami integrowanej ochrony mającej na celu ograniczenia chemizacji rolnictwa i stosowanie alternatywnych metod ograniczających występowanie chorób, szkodników i chwastów.

Wnioski i rekomendacje

Program Strategiczny Obszary Wiejskie został uchwalony w 2016 roku, stąd też wykazał się niewielkim wskaźnikiem realizacji przedsięwzięć w obecnym okresie sprawozdawczym. Przedsięwzięcia realizujące cele programu strategicznego pod koniec 2016 roku są w większości w fazie wdrażania. Monitorowanie postępów we wdrażaniu projektów PS OW pozwoliło ustalić ścieżki postępowania na przyszłe lata oraz identyfikację bieżących problemów i ryzyka.

Większość działań dotyczących obszarów wiejskich w Polsce jest niezależnych od samorządu województwa. Kwestie związane z finansowaniem rolnictwa, wsparciem rozwoju obszarów wiejskich należą głównie do kompetencji administracji rządowej. Możliwość oddziaływania samorządu województwa na obszary wiejskie jest ograniczona także względami prawnymi, czyli zapisami ustawy o samorządzie województwa.

Wiele działań i inicjatyw na terenach wiejskich podejmowanych jest przez organizacje pozarządowe. Przedsięwzięcia te często mają charakter lokalny i pomimo dużego rozproszenia silnie oddziałują na małopolską wieś. Jednak ze względu na niezależność tych działań (niezależność tzw. 3 sektora), bardzo trudne jest monitorowanie tych procesów. Większość działań w PS OW jest również realizowanych przez podmioty zewnętrzne, stąd wpływ województwa małopolskiego oraz możliwość ich monitorowania są bardzo niewielkie.

PROGRAM STRATEGICZNY TRANSPORT I KOMUNIKACJA

Cele i siatka priorytetów

Program Strategiczny Transport i Komunikacja jest dokumentem stanowiącym narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (dalej: SRWM). Określa on cele strategiczne do realizacji w perspektywie roku 2020 dla poszczególnych gałęzi transportu.

Cel główny w zakresie transportu jest adaptacją celu strategicznego SRWM:

„Celem Województwa w zakresie transportu jest wysoka zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu, przy poprawie płynności ruchu, jego bezpieczeństwa oraz sprzyjanie konkurencyjności gospodarczej i spójności przestrzennej, przy jednoczesnym zmniejszeniu emisji uciążliwości przez poszerzenie stosowania niskoemisyjnych środków transportu”.

Cel ten rozpisano na priorytety oraz cele strategiczne w ramach wdrażania SRWM.

Cele strategiczne **Priorytetu 1.** Kraków nowoczesnym węzłem międzynarodowej sieci transportowej skupione są na stolicy Małopolski. Z uwagi na to, iż Kraków leży na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym wymaga powiązania systemu transportowego miejskiego z układem regionalnym, krajowym i europejskim. Aby osiągnąć cele wyznaczone dla tego priorytetu realizowane są inwestycje w zakresie transportu kolejowego, drogowego i lotniczego, a także związane z rozwojem publicznego transportu zbiorowego.

Priorytet 2. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych skupia się na usprawnieniu systemu połączeń między subregionalnymi węzłami transportowymi w województwie. Realizowane działania zmierzają do zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej subregionów. Głównymi węzłami są: Tarnów, Nowy Targ, Nowy Sącz i Oświęcim. W priorytecie tym stawia się również na rozwój transportu ekologicznego oraz projekty zmierzające do zmniejszenia uciążliwości ruchu tranzytowego.

Realizacja **Priorytetu 3.** Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie ma na celu poprawę dostępności komunikacyjnej Małopolski pod kątem obszarów o słabym skomunikowaniu. Inwestycje w zakresie transportu kolejowego i drogowego służyć mają zwiększeniu dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie z Krakowem, subregionalnymi węzłami transportowymi oraz sąsiednimi regionami.

Głównym celem realizującym **Priorytet 4.** Wsparcie instrumentów zarządzania zintegrowanymi systemami transportowymi jest nawiązanie dialogu, współpracy pomiędzy samorządami terytorialnymi a organami administracji rządowej oraz innymi podmiotami działającymi w branży transportowej, mającej na celu wypracowanie optymalnych rozwiązań funkcjonowania systemu transportowego, a także źródeł ich finansowania.

Diagnoza

Małopolska jest regionem o rozwiniętym systemie transportowym, na który składa się: transport drogowy, kolejowy, lotniczy i (w niewielkim stopniu) żegluga śródlądowa. Ze względu na położenie geograficzne województwa (ponad 30% powierzchni województwa to tereny górskie) realizacja inwestycji w infrastrukturę transportową jest utrudniona i bardziej kosztowna.

Centralnym ośrodkiem generującym rozwój województwa jest Kraków, zlokalizowany na przecięciu drogowych i kolejowych korytarzy transportowych sieci TEN-T na linii wschód–zachód oraz na kierunku północ–południe. Pozycja Krakowa, jako jednego z głównych węzłów kształtującej się metropolii sieciowej, określa zasadnicze wyzwania dla systemu transportowego wewnątrz metropolii w zakresie jej powiązań z otoczeniem zarówno bliższym (regionalnym i krajowym), jak i otoczeniem międzynarodowym. Wysoką dostępność transportową w tym obszarze zapewnia skoncentrowanie wokół miasta i regionu głównych szlaków komunikacyjnych. Istotnym wyzwaniem jest jednak poprawa dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie, a w szczególności południowych, południowo-wschodnich oraz południowo-zachodnich terenów województwa oraz strefy przygranicznej.

Poza Krakowem głównymi ośrodkami subregionalnymi w województwie są: Tarnów, Nowy Sącz, Nowy Targ, Chrzanów, Oświęcim i Olkusz. Pełnią one funkcje ważnych ośrodków społeczno-kulturalnych i centrów gospodarczych w regionie. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych, sprawnie i skutecznie rozprowadzających transport w obszarze swego oddziaływania, bazując na połączeniach z Krakowem oraz między sobą i sąsiednimi regionami, pozwoli na stworzenie warunków dla pełniejszego wykorzystania lokalnych potencjałów i zwiększenia mobilności mieszkańców.

Ważnym elementem systemu transportowego regionu jest infrastruktura lotniskowa, do której zalicza się przede wszystkim Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, obsługujący ponad 4,9 mln pasażerów rocznie, co na przestrzeni ostatnich trzech lat oznacza wzrost o 36,5%. Jest to drugi polski port lotniczy, po warszawskim Okęcie, zarówno pod względem liczby odprawianych pasażerów, jak i operacji lotniczych.

Ruch transgraniczny między Małopolską a Republiką Słowacką (województwa: żylińskie i preszowskie) nie wykazuje silnego natężenia – najpopularniejsze jest przejście graniczne na drodze krajowej DK 7 w Chyżnem, zaś w układzie kolejowym – przejście w Leluchowie na linii nr 96 Muszyna/Plavec.

Istotnym ograniczeniem w ruchu transgranicznym jest fakt, iż tylko przejście w Chyżnem dostosowane jest do ruchu ciężarówek powyżej 12 t DMC.

Podstawowy szkielet układu drogowego Małopolski tworzą dwa ciągi transportowe na linii:

- wschód–zachód, który stanowi międzynarodowa droga E40 obejmująca autostradę A4 oraz drogę krajową nr 94;
- północ–południe, który stanowi międzynarodowa droga E77 obejmująca drogę ekspresową S7 i drogę krajową nr 7.

Sieć drogową Małopolski tworzy powiązany i wzajemnie uzupełniający się system dróg krajowych, wojewódzkich oraz lokalnych (powiatowych i gminnych). Na terenie województwa droga krajowa nr 7 krzyżuje się bezpośrednio z autostradą A4, zlokalizowaną w sieci bazowej TEN-T. Punktem stycznym obu korytarzy transportowych jest Kraków. Taka lokalizacja stolicy województwa sprawia, że miasto pełni funkcję węzła międzynarodowej sieci transportowej. Odgrywa również szczególną rolę w drogowym układzie transportowym kraju, jak i regionu, będąc także podstawowym elementem szkieletu transportowego Małopolski.

Układ drogowy w Małopolsce tworzy sieć dróg krajowych o łącznej długości 969,34 km (w tym 123,614 km stanowią autostrady i drogi ekspresowe), których zarządcą jest Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad – Oddział w Krakowie. Uzupełnieniem sieci dróg krajowych są drogi wojewódzkie o długości 1 374,9 km. Całości układu drogowego w województwie dopełnia sieć dróg powiatowych o długości 6 525,8 km oraz dróg gminnych o długości 15,115,9 km. Gęstość dróg publicznych o twardej nawierzchni wynosi w województwie małopolskim 158,9 km/100 km², co w porównaniu z innymi województwami klasyfikuje Małopolskę na drugim miejscu w kraju¹³.

13. Bank Danych Lokalnych, Transport i Łączność, GUS, dane z 2013 roku, www.stat.gov.pl

W województwie małopolskim układ głównych linii kolejowych włączonych do sieci TEN-T tworzą dwa szlaki kolejowe na kierunku:

- wschód–zachód, który stanowi linia kolejowa E-30,
- północ–południe, który stanowi linia kolejowa nr 8.

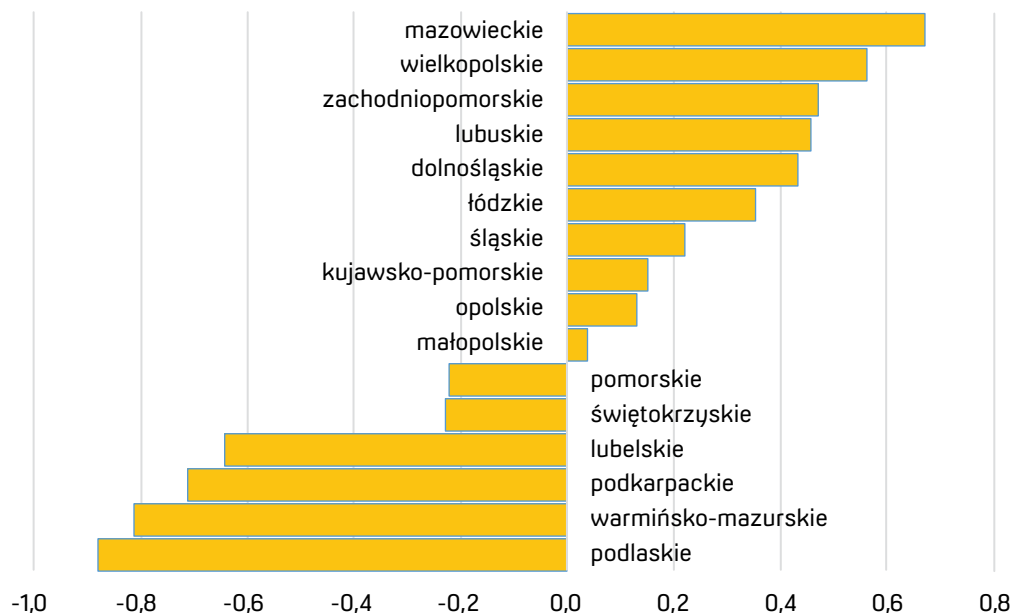
Całkowita długość linii kolejowych w województwie małopolskim wynosi 1 121 km, co stanowi 5,82% ogółu długości linii kolejowych w Polsce (wskaźnik znacznie niższy niż dla dróg). Ponad 77,61% wszystkich linii jest zelektryfikowanych, a 41,75% sieci kolejowej stanowią linie dwu- i więcej torowe¹⁴. Gęstość linii kolejowych jest o wiele mniejsza od drogowej i wynosi 7,4 km/100 km².

PKP PLK S.A. przygotowuje i prowadzi modernizację kolejnych odcinków linii w województwie, co pozwala poprawić komfort przejazdu, podnieść prędkość handlową i wyeliminować szkodliwy wpływ hałasu na środowisko, powodowanego przez pojazdy kolejowe.

Dostępność transportowa w Polsce na poziomie ponadprzeciętnym cechuje siedem województw, szczególnie zachodnią część Polski. Zalicza się do nich: dolnośląskie, lubuskie, zachodniopomorskie, wielkopolskie oraz trzy województwa centralnej i południowej Polski: mazowieckie, łódzkie, śląskie. Najniższa dostępność transportowa jest nadal charakterystyczna dla czterech województw Polski wschodniej (tj. podlaskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie, lubelskie). Z analiz Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową (dalej: IBnGR) wynika że województwo małopolskie zalicza się do regionów Polski o średnim poziomie dostępności transportowej. Mocną stroną są tutaj autostrada łącząca region z Europą Zachodnią oraz drugi co do wielkości port lotniczy w Polsce.

Wykres 16.

Wskaźnik dostępności transportowej województw w 2016 roku

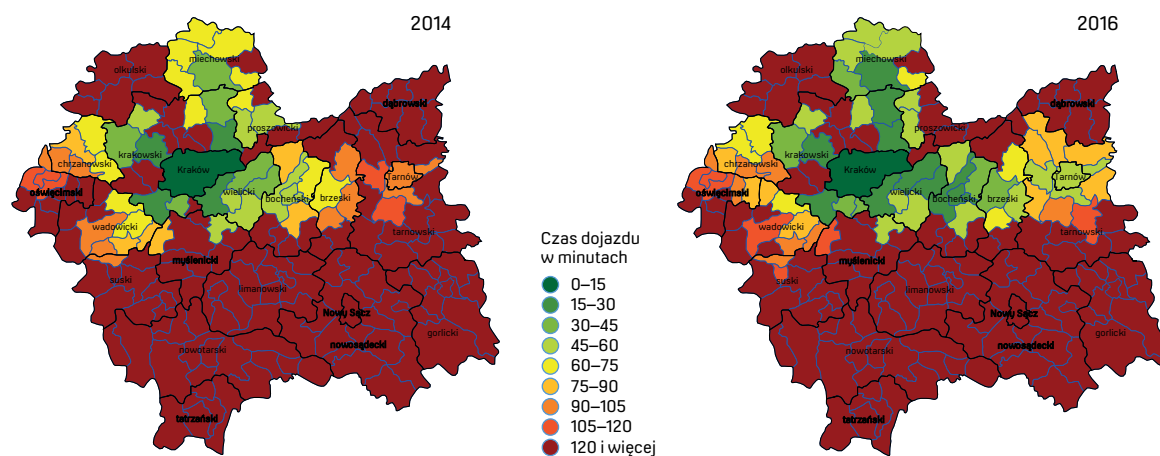
Źródło: Atrakcyjność inwestycyjna województwa i podregionów Polski 2016, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.

Dostępność komunikacyjna Krakowa i ośrodków subregionalnych jest niezbędna do zapewnienia spójności terytorialnej województwa, wpływa na różnorodne strefy życia gospodarczego oraz stanowi istotny element organizacji przestrzeni. Na poniższych mapach przedstawiono dostępność drogową i kolejową Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza w latach 2014 i 2016.

14. Transport kolejowy. Linie kolejowe, Bank Danych Lokalnych, Transport i łączność, GUS, dane z 2013 roku, www.stat.gov.pl

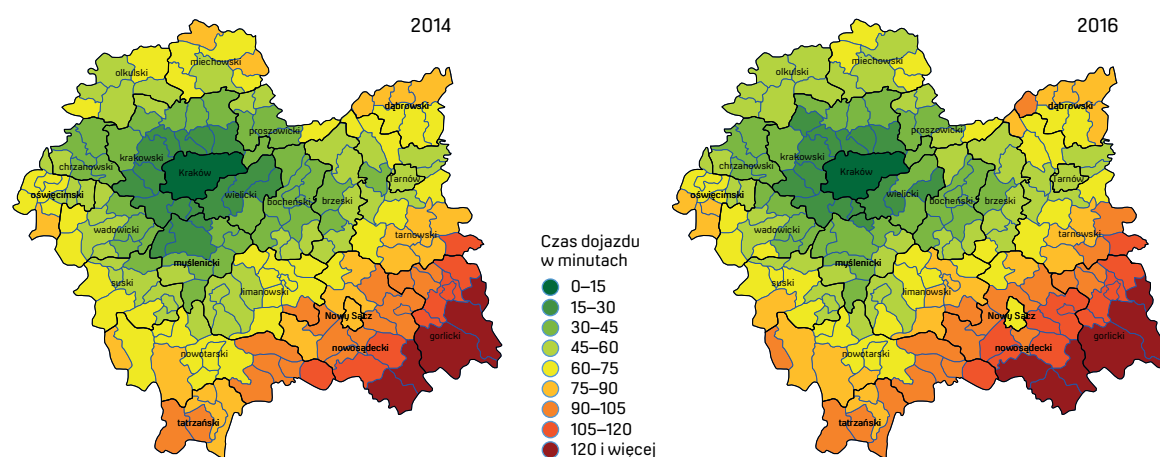
Mapa 01.

Kolejowa dostępność czasowa Krakowa w 2014 i 2016

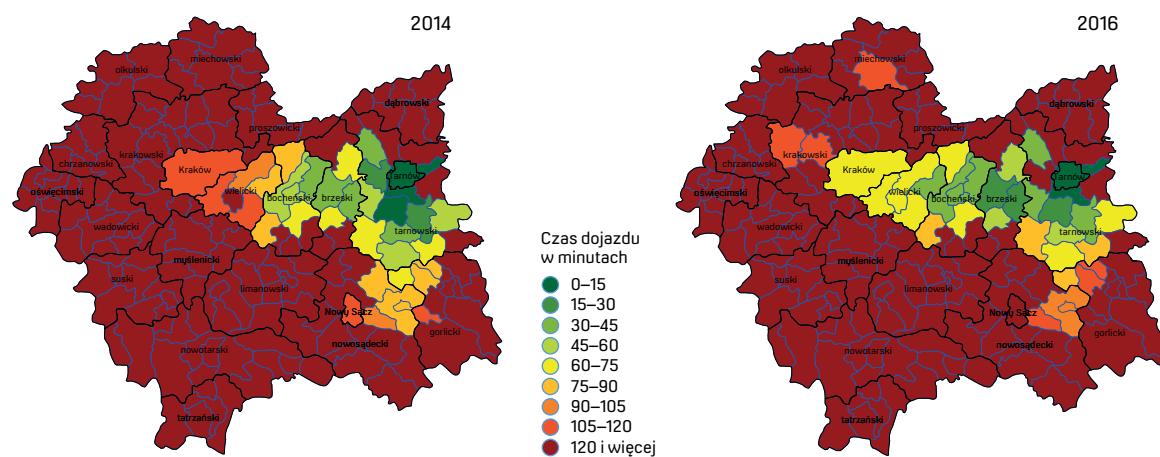
Mapa 02.

Drogowa dostępność czasowa Krakowa w 2014 i 2016

Mapa 03.

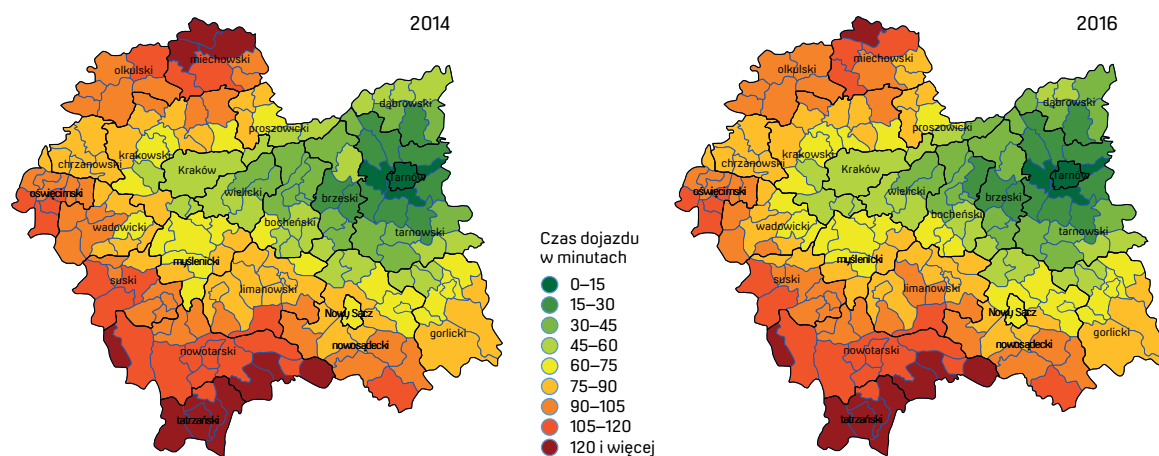
Kolejowa dostępność czasowa Tarnowa w 2014 i 2016

Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność transportowa wybranych miast Małopolski 2016–2023*, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023.

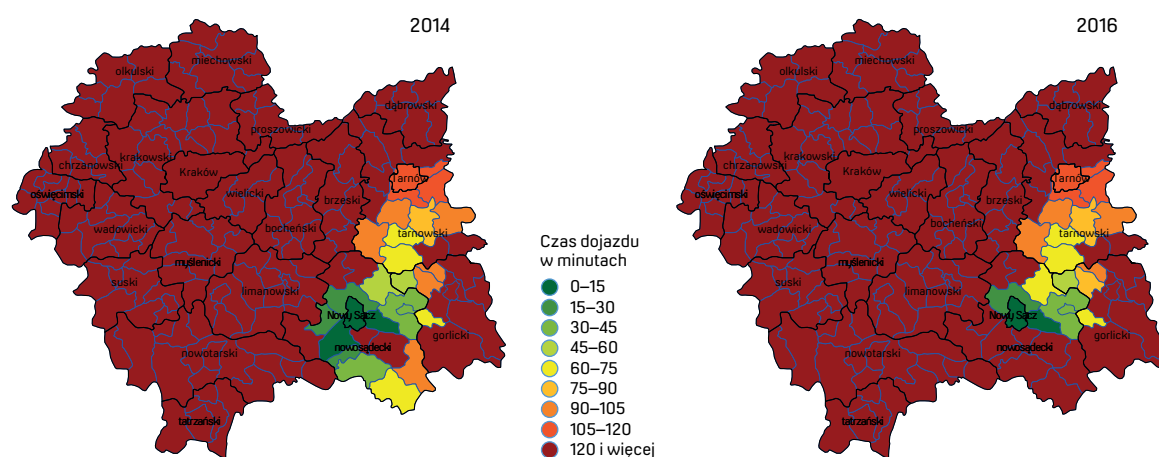
Mapa 04.

Drogowa dostępność czasowa Tarnowa w 2014 i 2016

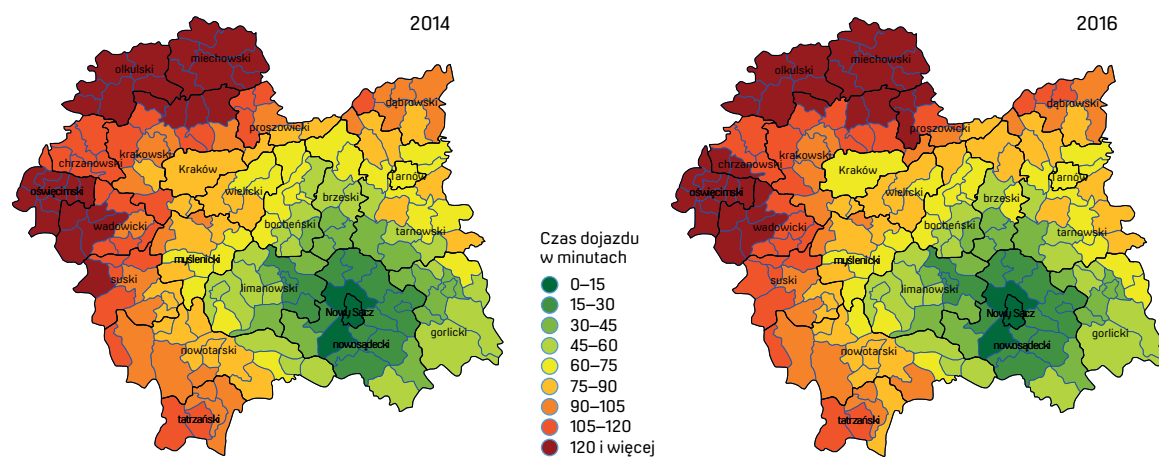
Mapa 05.

Kolejowa dostępność czasowa Nowego Sącza w 2014 i 2016

Mapa 06.

Drogowa dostępność czasowa Nowego Sącza w 2014 i 2016

Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność transportowa wybranych miast Małopolski 2016–2023*, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023.

Kraków jest obecnie najlepiej dostępnym miastem w obrębie województwa. Prawie dwie trzecie mieszkańców Małopolski (bez mieszkańców Krakowa) jest w stanie dojechać do stolicy regionów w czasie nieprzekraczającym 60 minut. Wysokim wskaźnikiem dostępności odznacza się również Tarnów, dla którego cały subregion mieści się w obrębie izochrony 60 minut. Wynika to z dostępności autostrady A4, a także zrealizowanej w ostatnich latach modernizacji oraz remontów dróg wojewódzkich (Tarnów–Szczucin, Tarnów–Tuchów), czy modernizacji drogi krajowej 4 (obwodnica Wojnicza). Najstabszą dostępnością drogową odznacza się Nowy Sącz, co spowodowane jest jego położeniem na uboczu głównych dróg, a także peryferyjnym położeniem pod względem gęsto zaludnionych obszarów województwa. Budowa drogi Brzesko–Nowy Sącz ma duże znaczenie dla podniesienia spójności terytorialnej regionu i dzięki niej dostępność miasta znacząco wzrośnie.

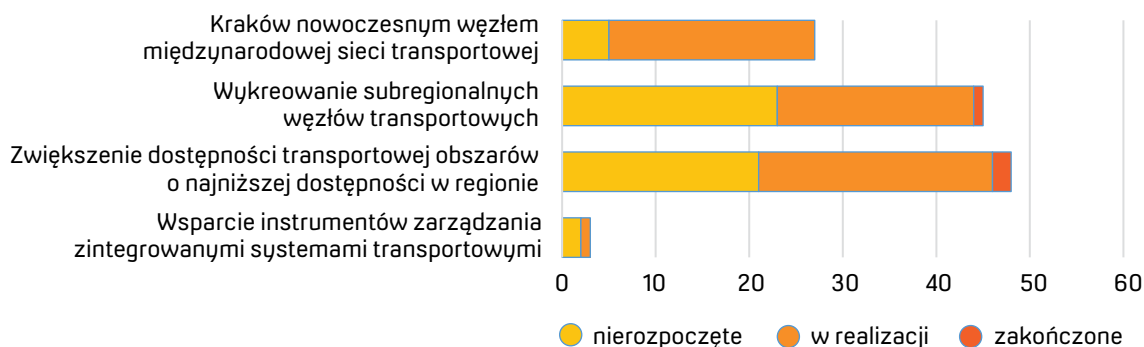
W ciągu ostatnich trzech lat można zaobserwować pozytywne zmiany w transporcie kolejowym, co przekłada się na poprawę dostępności kolejowej dla większości badanych miast w województwie małopolskim. W tym okresie znacznie poprawiła się dostępność kolejowa między Krakowem a Tarnowem dzięki zakończeniu remontu linii kolejowej E-30. Te miasta są najbardziej dostępne w ruchu kolejowym, gdyż połowa mieszkańców subregionu jest w stanie do nich dojechać w ciągu 60 minut. Wyjątek stanowi Nowy Sącz dla którego spadek dostępności spowodowany jest trwającymi tam pracami modernizacyjnymi.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

Program Strategiczny Transport i Komunikacja zawiera 131 przedsięwzięć inwestycyjnych, które pogrupowane są w czterech priorytetach. W **Priorytecie 1**. Kraków nowoczesnym węzłem międzynarodowej sieci transportowej mieści się 28 zadań (w tym 5 nierozpoczętych, a 23 w realizacji). **Priorytet 2**. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych zawiera 44 przedsięwzięcia (z czego 23 są nierozpoczęte, 20 w trakcie realizacji, a 1 zostało zakończone). W **Priorytecie 3**. Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie mieści się 56 zadań, spośród których 21 jest nierozpoczętych, 27 w trakcie realizacji, a 8 zostało zakończonych. **Priorytet 4**. Wsparcie instrumentów zarządzania zintegrowanymi systemami transportowymi zawiera 3 przedsięwzięcia spośród których 1 jest w realizacji, 2 nie zostały jeszcze rozpoczęte.

Wykres 17.

Przedsięwzięcia ujęte w PS TiK w podziale na priorytety i etapy realizacji

Źródło: Opracowanie własne.

Z powyższego wykresu wynika, że najwięcej przedsięwzięć zawartych jest w priorytetach drugim i trzecim, co stanowi ok. 76% wszystkich zadań zapisanych w programie strategicznym. Wynika to z faktu, iż w tych priorytetach znajdują się projekty realizowane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich,

które stanowią ok. 60% wszystkich projektów zawartych w programie (m.in. rozproszanie ruchu z autostrady A4, budowa obwodnic w ciągach dróg wojewódzkich, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Małopolski poprzez modernizację regionalnej sieci drogowej).

Największą część, spośród wszystkich przedsięwzięć w programie, stanowią te, które są w realizacji (ok. 54 %).

Wysokość wydatków planowanych ogółem to 33,8 mld zł. Natomiast suma wydatków poniesionych na koniec 2016 roku to 1,6 mld zł.

Wydatki poniesione w projektach na koniec 2016 roku stanowią ok. 4,7% wydatków planowanych ogółem.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

W latach 2014–2016 w zakresie transportu realizowane były projekty o kluczowym znaczeniu dla regionu. Nakierowane były na zwiększenie dostępności poszczególnych subregionów województwa małopolskiego poprzez rozwój infrastruktury związanej z publicznym transportem zbiorowym, jak również indywidualnym.

Szybka Kolej Aglomeracyjna (SKA) – finansowane w ramach RPO WM 2014–2020

Zadanie realizowane przez województwo małopolskie polega na zorganizowaniu nowoczesnego systemu transportu kolejowego, działającego na podstawie istniejącej, zmodernizowanej infrastruktury kolejowej, cyklicznych rozkładów jazdy, wspólnego biletu, wykorzystującego nowoczesny tabor, charakteryzującego się wysoką niezawodnością i punktualnością kursowania pociągów. Integralnym elementem systemu SKA są węzły przesiadkowe, terminale autobusowe i parkingi w systemie „Parkuj i Jedź”. W grudniu 2014 roku uruchomiona została linia SKA1 w relacji Kraków Główny – Wieliczka Rynek-Kopalnia, a we wrześniu 2015 roku wydłużono ją do stacji Kraków Lotnisko. Od grudnia 2015 roku funkcjonuje linia SKA2 na odcinku Kraków Główny – Sędziszów, a w grudniu 2016 roku uruchomiona została linia SKA3 na odcinku Kraków Główny – Tarnów. Rezultatem rozwoju systemu SKA jest wzrost liczby osób korzystających z transportu kolejowego. Do końca 2015 roku przewieziono 1 801 765 pasażerów, a do grudnia 2016 roku przewieziono kolejne 4 788 024, co oznacza wzrost o 165%. Wpływ na systematyczny wzrost liczby pasażerów ma efektywność i niezawodność połączeń kolejowych na terenie województwa.

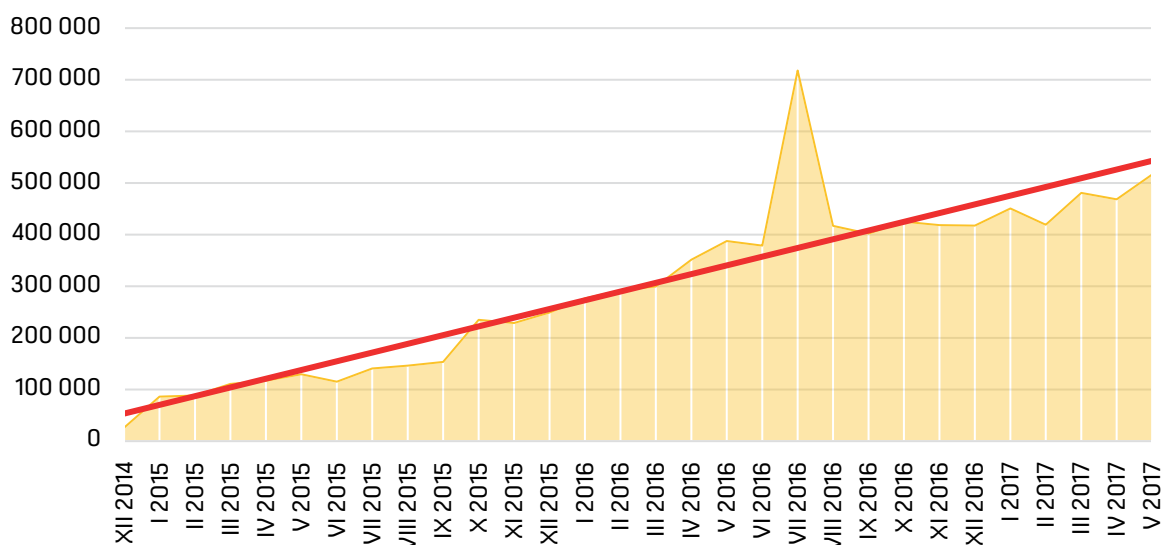
W latach 2014–2015 PKP PLK S.A. zmodernizowała i zelektryfikowała linię kolejową nr 118 obejmującą trasę Kraków Lotnisko – Kraków Główny. Wybudowane zostały trzy nowe przystanki: Kraków Młynówka, Kraków Zakliki i Kraków Olszanica, które ułatwiają mieszkańcom dostęp do transportu kolejowego. Modernizacja infrastruktury kolejowej pozwoliła zwiększyć prędkość kursowania pociągów do 80 km/h, co wpłynęło na skrócenie przejazdu na tej trasie o 4 minuty, (pomimo dodatkowych 4 przystanków, a przebudowa peronów poprawiła dostępność dla osób o ograniczonej mobilności).

Istotnym elementem inwestycji było przesunięcie końcowego przystanku do terminala pasażerskiego portu lotniczego, umożliwiając tym samym użytkownikom bezpośrednie dojście do wszystkich jego części. Projekt w znaczący sposób przyczynił się do poprawy skomunikowania pomiędzy ważnymi węzłami w województwie.

Liczbę osób podróżujących Szybką Koleją Aglomeracyjną na przestrzeni lat 2014–2016 obrazuje poniższy wykres. Należy podkreślić, że znaczny wzrost liczby pasażerów wystąpił w lipcu 2016 roku. W tym czasie w Krakowie odbywały się Światowe Dni Młodzieży.

Wykres 18.

Zestawienie ilości osób przewiezionych Szybką Koleją Aglomeracyjną w latach 2014–2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Spółkę Koleje Małopolskie.

Projekt pn. „Zakup elektrycznych zespołów trakcyjnych dla rozwoju kolei małopolskich”

Jest to kolejny z projektów strategicznych województwa małopolskiego realizowanych zgodnie z przyjętą Strategią Rozwoju na lata 2011–2020.

Nowy tabor kolejowy służy przede wszystkim do realizacji przewozów na terenie województwa małopolskiego (co nie wyklucza współpracy z innymi województwami, w szczególności ościennymi), w tym w ramach Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej. Zakupiony tabor jest taborem nowoczesnym i dostosowanym do potrzeb osób o ograniczonej mobilności. Nowy tabor to ekonomiczne i bezpieczne elektryczne zespoły trakcyjne, spełniające rygorystyczne normy europejskie.

Przedmiot projektu obejmował zakup 13 sztuk nowych elektrycznych zespołów trakcyjnych (EZT) w wersji czteroczołowej (8 sztuk) i pięcioczołowej (5 sztuk), przeznaczonych do obsługi połączeń pasażerskich w aglomeracji krakowskiej wraz z dokumentacją techniczną, udzieleniem licencji na oprogramowanie oraz przeszkoleniem pracowników operatora. Zamówienie obejmowało również udzielenie gwarancji na okres 60 miesięcy, licząc od daty odbioru końcowego każdego EZT i świadczenie kompleksowej usługi serwisowo-utrzymawczo-naprawczej przez okres 5 lat.

Projekt znajduje się w trakcie realizacji (wg stanu na koniec 2016 roku). W 2016 roku zakupiono i odebrano 6 szt. elektrycznych zespołów trakcyjnych. Pozostałe 7 szt. pociągów zostało odebrane w 2017 roku.

Inwestycja pn. „Zakup taboru kolejowego: nowoczesnych elektrycznych zespołów trakcyjnych na potrzeby rozwoju kolei małopolskich (POLiŚ 2014–2020)”

Projekt realizowany przez województwo małopolskie obejmuje zakup elektrycznych zespołów trakcyjnych na potrzeby przewozów pasażerskich o charakterze aglomeracyjnym wraz z kompleksową usługą serwisowo-utrzymawczo-naprawczą zakupionego taboru kolejowego. Zakupione zostaną 4 nowe elektryczne zespoły trakcyjne w wersji czteroczołowej.

Projekt na koniec 2016 roku znajdował się w fazie prac koncepcyjnych. Wniosek o dofinansowanie w ramach POLiŚ 2014–2020 złożony został w I połowie 2017 roku. Rozpoczęcie rzeczowej realizacji projektu, tj. zakup elektrycznych zespołów trakcyjnych planowane jest na 2019 rok po wcześniejszym uzyskaniu dofinansowania w ramach projektu.

Budowa połączenia DW 780 z Południową Obwodnicą Krakowa – Węzeł Mirowski

Projekt zrealizowany w latach 2015–2016. Przedsięwzięcie objęło m.in. rozbudowę drogi na odcinku około 1 km, budowę mostu nad rzeką Sanką i rozbudowę wlotów łącznicy autostradowej. Zostały wybudowane nowe ciągi pieszo-rowerowe oraz skrzyżowania typu rondo. Budowa połączenia DW 780 z obwodnicą Krakowa w węźle Mirowskim usprawniła ruch tranzytowy i turystyczny. Całkowity koszt zadania wyniósł 24 949 322 zł.

Obwodnica Oświęcimia od ronda ul. Chemików i ul. Fabrycznej w Oświęcimiu do DW nr 933 w m. Bobrek

Inwestycja stanowi połączenie między drogą wojewódzką 933 a drogą krajową 44. Czas realizacji przypada na lata 2015–2017. Wartość całkowita inwestycji to 119 823 976 zł. Zakres prac obejmuje budowę pięciokilometrowej drogi; ok. 3 km ciągów chodników, ścieżek rowerowych, ciągów pieszo-rowerowych; estakady nad rzeką Wisłą i linią kolejową; budowę pięciu skrzyżowań typu rondo. Projekt ściśle związany z budową obwodnicy Oświęcimia jest komplementarny z planowaną przez GDDKiA inwestycją dotyczącą budowy drogi S1 na odcinku Mysłowice–Bielsko Białe (uwzględniona w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Małopolskiego).

Obwodnica Miechowa

Rozpoczęta w listopadzie 2015 roku budowa obwodnicy Miechowa w ciągu DW 783 ma usprawnić ruch oraz poprawić komfort życia mieszkańców miasta, dzięki wyprowadzeniu ruchu tranzytowego poza jego centrum. Ponadto nastąpi lepsze połączenie województwa małopolskiego z województwem świętokrzyskim. Zakres inwestycji obejmuje m.in. budowę ok. 8,4 km drogi, budowę wiaduktu nad linią kolejową, budowę mostu nad rzeką Cicha oraz budowę czterech skanalizowanych skrzyżowań typu rondo. Projekt jest w trakcie realizacji, a zakończyć się ma we wrześniu 2018 roku. Wartość całkowita zadania wynosi 66 242 915 zł.

W ramach modernizacji/rozbudów ujętych w PS w 2016 roku zrealizowano następujące zadania:

1. „Modernizacja DW 977 Zabłędz–Chojnik, Ciężkowice oraz Moszczenica–Gorlice” – 4,6 km;
2. „Modernizacja DW 791 Rodaki–Klucze oraz Żurada–Trzebinia” – 5,27 km;
3. „Modernizacja DW 971 Powroźnik–Wierchomla” – 1,5 km;
4. „Modernizacja DW 946 Kuków–Sucha Beskidzka wraz z przebudową mostu w m. Kuków” – 3 km;
5. „Modernizacja DW 956 Sułkowice–Palcza oraz Budzów–Zembrzyce” – 8,14 km;
6. „Modernizacja DW 781 Chrzanów–Płaza oraz Podolsze–Gierałtowice i w m. Wieprz – 3,324 km;
7. „Modernizacja DW 964 Niepołomice–Wola Zabierzowska oraz Grobla–Niedary – 3,9 km;
8. „Modernizacja DW 783 Racławice – granica województwa – 2,6 km;
9. „Modernizacja DW 993 na odcinku Gorlice–Bednarka – granica województwa” – 3,7 km;
10. „Modernizacja DW 791 z zastosowaniem nawierzchni redukującej hałas w m. Olkusz, ul. 20-stu Straconych” – 1,2 km;
11. „Modernizacja DW 975 na odcinku Olszyny–Roztoka” – 1,26 km;
12. „Przebudowa mostów w ciągu DW 980 w m. Faściszowa, Siemiechów i Melsztyn”;
13. „Modernizacja DW 966 w m. Zagórzany” – 1 km;
14. „Modernizacja DW 979 w m. Gorlice” – 0,8 km;
15. „Modernizacja DW 975 w m. Łętowice” – 0,6 km.

Łącznie Zarząd Dróg Wojewódzkich – jednostka województwa małopolskiego – w 2016 roku zmodernizowała ok. 40,9 km dróg. Łączne koszty: 33 494 384,27 zł.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

W ramach bieżącej działalności województwo małopolskie realizuje przedsięwzięcia, które nie są ujęte w PS TiK, ale tworzą warunki dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji celów przyjętych w programie.

Wypełniając rolę organizatora przewozów kolejowych na terenie Małopolski, samorząd województwa dotuje wykonywanie regionalnych przewozów kolejowych. Przewozy te w latach 2015–2016 wykonywało trzech operatorów: Koleje Małopolskie Sp. z o.o., Przewozy Regionalne Sp. z o.o. oraz Koleje Śląskie Sp. z o.o. W ostatnich trzech latach województwo zamówiło prace eksploatacyjne w wysokości: 4 197 427 pockm w roku 2014, 4 565 680 pockm w roku 2015, 4 896 069 pockm w roku 2016. Na dotowanie kolejowych przewozów pasażerskich przeznaczono odpowiednio w latach 2014–2016 kwoty: 79 672 124 zł, 88 448 658 zł oraz 94 269 005 zł.

Równocześnie, wspierając rozwój usług przewozowych na wysokim poziomie jakości, samorząd dokonuje zakupu pojazdów szynowych, które są dzierżawione przez operatorów. Ponadto w ramach umowy przewozowej dofinansowuje proces remontów kapitałnych taboru posiadanego przez operatorów (jeśli jest to niezbędne dla utrzymania wielkości przewozów), wykorzystywanego do obsługi linii objętych umowami o świadczenie usług publicznych w zakresie wykonywania regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych przewozów pasażerskich.

Do chwili obecnej województwo małopolskie nabyło 33 pojazdy, w tym: 6 autobusów szynowych i 27 elektrycznych zespołów trakcyjnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 września 2001 roku o transporcie drogowym, Marszałek Województwa Małopolskiego jest organem właściwym w zakresie wydawania, zmiany i przedłużania zezwoleń na wykonywanie przewozów regularnych i regularnych specjalnych osób w krajowym transporcie drogowym oraz wydawania decyzji o odstąpieniu od warunków określonych w tych zezwoleniach, na liniach komunikacyjnych wykraczających poza obszar co najmniej jednego powiatu oraz tych, które przebiegają przez obszar co najmniej dwóch województw – w przypadku jeśli siedziba albo miejsce zamieszkania przewoźnika znajduje się na terenie województwa małopolskiego. Za pomocą Urzędu Marszałkowskiego obsługuje 314 przedsiębiorców wykonujących krajowy transport drogowy osób w ramach linii regularnych i regularnych specjalnych na podstawie 620 zezwoleń¹⁵.

W latach 2014–2016 województwo małopolskie podpisało średnio w roku ok. 270 umów określających szczegółowe zasady przekazywania dopłat przewoźnikom wykonującym krajowe autobusowe przewozy pasażerskie z tytułu stosowania ulg ustawowych. Na przedmiotowe dopłaty rocznie wydano z budżetu państwa kwotę ok. 57 000 000 zł.

W ramach działającej Wojewódzkiej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, której przewodniczy marszałek województwa podejmowane są działania mające na celu zwiększenie świadomości mieszkańców województwa małopolskiego w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego (dzieci, młodzież, dorośli), m.in. organizując konkursy i turnieje BRD, akcje promocyjne i prewencyjne (wydawnictwa, gadżety, ulotki, nagrody w konkursach BRD) oraz medialne telewizyjne (program „Jedź bezpiecznie”) i radiowe (program „Zapnij pasy”).

Ponadto w latach 2014–2016 Zarząd Województwa Małopolskiego w ramach zawartego porozumienia z Małopolskimi Ośrodkami Ruchu Drogowego w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu organizował konkurs na realizację zadania z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego pn. „Budowa miasteczek ruchu drogowego (rowerowego) w województwie małopolskim”. W dwóch edycjach zostało wybudowanych 7 miasteczek, a trzy kolejne czekają na realizację. Łącznie realizacja I i II edycji konkursu została dofinansowana w wysokości 2 150 346 zł.

15. Stan na 31 grudnia 2016 roku.

Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji, bądź zakończone w latach 2014–2016

W obszarze transportu realizowano również projekty, które nie są ujęte w Programie Strategicznym Transport i Komunikacja. Większość z nich została zakończona do 2016 roku.

Zakup taboru do obsługi połączeń pasażerskich w aglomeracji krakowskiej

Projekt współfinansowany ze środków Funduszu Spójności Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013, Priorytet VII Transport przyjazny środowisku, Działanie 7.3. Transport miejski w obszarach metropolitalnych.

Projekt obejmował dostawę 10 sztuk EZT, w tym: 6 sztuk w wersji trójczłonowej, typu 40WE oraz 4 sztuki w wersji dwuczłonowej, typu 41WE. W ramach udzielonego zamówienia dostawca pojazdów przeprowadził szkolenia pracowników, udzielił 120-miesięcznej gwarancji dla każdego pojazdu oraz świadczy usługę serwisowo-utrzymaniowo-naprawczą w okresie do 31.12.2020 roku.

Zakupione pojazdy w wersji dwuczłonowej i trójczłonowej mieszczą jednorazowo odpowiednio: 190 pasażerów (92 miejsc siedzących) oraz 290 pasażerów (138 miejsc siedzących). Każdy z nich został wyposażony w klimatyzację, monitoring wnętrza, instalacje rozgłoszeniowe i informacyjne, system zliczania pasażerów z systemem pomiaru punktualności pojazdów i dynamicznej informacji pasażerskiej oraz sieć wi-fi do bezprzewodowego dostępu do Internetu dla podróżnych. Pojazdy są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych, dzięki specjalnie zamontowanej windzie dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz przygotowaniu specjalnych, wydzielonych stref do mocowania wózków.

Zadanie zrealizowano w latach 2013–2015. Dostawa pojazdów miała miejsce w latach 2014 i 2015. Pojazdy zostały przekazane operatorom świadczącym usługi w zakresie publicznego transportu zbiorowego na podstawie umów dzierżawy. Pojazdy są wykorzystywane do obsługi pociągów w ruchu aglomeracyjnym na terenie aglomeracji krakowskiej.

Wartość projektu wynosi: 119 401 864,64 zł, w tym zakup taboru 118 941 000 zł.

Zakup taboru kolejowego do obsługi połączeń międzywojewódzkich realizowanych przez województwa: małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie

Zadanie zrealizowały wspólnie 4 województwa w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013, Priorytet VII Transport przyjazny środowisku, Działanie: 7.1 Rozwój transportu kolejowego. Beneficjentem projektu było województwo świętokrzyskie, a pozostałe podmiotami upoważnionymi do ponoszenia wydatków kwalifikowanych.

Całkowita wartość projektu: 273 957 691,00 zł, w tym wartość dofinansowania przez Unię Europejską: 188 977 859,01 zł.

Wyżej wymienione przedsięwzięcie polegało na zakupie 19 trójczłonowych elektrycznych zespołów trakcyjnych wraz z ich późniejszym serwisowaniem z następującym podziałem:

- województwo małopolskie: 6 sztuk;
- województwo świętokrzyskie: 6 sztuk;
- województwo śląskie: 6 sztuk;
- województwo podkarpackie: 1 sztuka.

Rozbudowa linii tramwajowej KST etap II B wraz z układem drogowym (ul. Lipska – ul. Wielicka) w Krakowie

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013 zakładał budowę nowego odcinka Krakowskiego Szybkiego Tramwaju wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Wartość projektu wyniosła 174 199 481,93 zł, z dofinansowaniem w wysokości 87 075 128,07 zł z Funduszu Spójności. Okres realizacji inwestycji: od 22 kwietnia 2013 roku do 31 grudnia 2015 roku. Podmiotem realizującym zadanie był Zarząd Infrastruktury Komunalnej i Transportu w Krakowie.

Zakres rzeczowy inwestycji obejmował budowę nowego odcinka trasy tramwajowej Krakowskiego Szybkiego Tramwaju o długości 2,19 km biegnącej od skrzyżowania ulic Saska – Lipska – Kuklińskiego do ulicy Wielickiej, poprowadzonej estakadą nad torami kolejowymi w obszarze dworca Kraków Płaszów. Powstały nowe perony tramwajowe, a usytuowanie przystanków tramwajowych na estakadzie umożliwiło podróżnym szybki dostęp do peronów dworca kolejowego. Prace budowlane obejmowały również między innymi niezbędną infrastrukturę drogową: przebudowane zostało skrzyżowanie ulic Saska – Lipska – Kuklińskiego, przebudowano ulicę Saską, Żołnierską, Gromadzką, Prokocimską oraz infrastrukturę techniczną. W związku z realizacją inwestycji zbudowane zostały nowe ciągi. Ten ostatni fragment pierwszej trasy Krakowskiego Szybkiego Tramwaju (KST) pozwolił znacznie skrócić czas dojazdu z Bieżanowa lub Kurdwanowa do Ronda Mogińskiego czy Dworca Głównego, a także poprawił dostępność transportową Dworca Kraków Płaszów. Nowa estakada biegnąca nad torami kolejowymi nie tylko umożliwia szybki i bezpieczny przejazd tramwajów, co jest udogodnieniem dla pasażerów, ale także, dzięki infrastrukturze wyposażonej w chodniki i ścieżki rowerowe, komfortową komunikację pieszą i rowerową. Całą trasę wykonano w taki sposób, by ułatwić przejazd pojazdom uprzywilejowanym, które obecnie mogą omijać trasy o dużym natężeniu ruchu. Ponadto ułatwiono dostęp do peronów kolejowych dworca Kraków Płaszów – z estakady można się na nie dostać schodami lub windą.

Ponadto w zakresie zadania Rozbudowa linii tramwajowej KST etap II B wraz z układem drogowym (ul. Lipska – ul. Wielicka) w Krakowie zrealizowana została przebudowa systemu dróg na odcinku o długości 1,5 km, w tym budowa ul. Gromadzkiej, przebudowa skrzyżowania ulic Wielickiej i Prokocimskiej oraz poszerzenie ulic Prokocimskiej i Żołnierskiej. W ramach prac kolejowych w ciągu odcinka 2,19 km do zadań wykonawcy należało poszerzenie linii KST wraz z przystankami tramwajowymi, budowa trakcji tramwajowej, stacji elektroenergetycznej zasilającej przewody trakcyjne z technologicznymi i wewnętrznymi instalacjami: elektryczną, wody, ogrzewania oraz system mechanicznej wentylacji, a także wykonanie systemu kontroli terenu oraz systemu informacji pasażerów.

Realizacji zadania towarzyszył także szereg innych prac, związanych m.in. z budową ekranów dźwiękoszczelnych, wykonaniem systemu drenażu, sygnalizacji ruchu oraz rekonstrukcji systemów usług komunalnych: kanalizacji i systemu odprowadzania ścieków. W sumie w ciągu dwóch lat prac budowlanych i modernizacyjnych wykonano 2,19 km nowej linii tramwajowej. Powstały trzy perony przesiadkowe dostosowane do potrzeb osób o ograniczonej sprawności ruchowej, 1 250 metrów nowej kanalizacji opadowej, 2 626 metrów nowej kanalizacji sanitarnej i ogólnospławnej, 672 metrów linii wodociągowej oraz 886 metrów nowej sieci c.o.

Rozwój infrastruktury MPL Balice

W ramach projektu została wykonana rozbudowa i przebudowa terminalu pasażerskiego wraz z niezbędną infrastrukturą, która po połączeniu z obiektem istniejącym zapewniła pełną obsługę ruchu pasażerskiego dla przylotów i odlotów samolotów.

Całkowity koszt przedsięwzięcia wynosił 429 624 133,17 zł, projekt realizowany był ze środków UE w wysokości 156,01 mln zł. Działania realizacyjne były podjęte w 2013 roku, a zakończenie prac nastąpiło w 2015 roku. Projekt zrealizowany przez MPL Balice.

Małopolska Karta Aglomeracyjna – system zarządzania transportem zbiorowym w województwie małopolskim

Realizacja projektu w latach 2013–2015 przyczyniła się do zintegrowania istniejących systemów Krakowskiej Karty Miejskiej oraz Tarnowskiej Karty Miejskiej z usługami świadczonymi przez spółki Koleje Małopolskie oraz Przewozy Regionalne. System MKA daje możliwość korzystania z parkingów „Parkuj i Jedź” oraz zakupu biletów okresowych i jednorazowych w automatach i poprzez aplikację mobilną iMKA. Stając się użytkownikiem systemu MKA pasażer zyskuje dostęp do usług związanych z publicznym transportem zbiorowym w województwie małopolskim.

Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 16 211 290,20 zł, w tym dofinansowanie ze środków UE (MRPO) 12 927 194,71 zł.

Z systemu można korzystać za pomocą: karty MKA – spersonalizowanego nośnika, na którym można zapisywać usługi transportowe, aplikacji iMKA na smartfony lub tablety, która udostępnia wszystkie usługi systemu MKA. Karta MKA ma własną infrastrukturę w postaci automatów MKA. Automaty zlokalizowane są w rejonie przystanków kolejowych na trasach SKA, w Krakowie w Punkcie Obsługi Klienta oraz w centrum Tarnowa, a także w wybranych pociągach.

Obecnie rozpoczyna się drugi etap projektu Małopolska Karta Aglomeracyjna. Do 48 automatów, z których już teraz korzystają użytkownicy systemu dołączy kolejnych 130 urządzeń. 42 z nich trafi do pociągów, pozostałe zostaną zainstalowane na przystankach kolejowych na trasach SKA, w miastach partnerskich MKA oraz na budowanych w regionie parkingach „Parkuj i Jedź”.

W zakresie usług MKA pojawi się karta MKALite dedykowana turystom i mieszkańcom regionu. Będzie to nowoczesna kartonowa karta chipowa wydawana w automatach MKA. Na tym nośniku usług transportowych będzie można zapisać np. bilety weekendowe czy wspólne bilety na pociąg i transport miejski dla siebie i całej rodziny. Ta nowa usługa jest znakomitą rozwiązaniem zwłaszcza dla turystów, którzy coraz liczniej odwiedzają Małopolskę i korzystają z usług zarówno Kolei Małopolskich, jak i komunikacji miejskiej w dwóch największych miastach regionu – w Krakowie i Tarnowie.

Obecnie sieć automatów MKA pozwala na zakup biletów papierowych na wyznaczoną trasę SKA oraz biletów okresowych – zarówno kolejowych, jak i biletów komunikacji miejskiej w Krakowie i Tarnowie. Urządzenia dają także możliwości rezerwacji miejsc parkingowych oraz przeniesienia biletów zakupionych przez portal na kartę MKA.

Zarząd Dróg Wojewódzkich realizował następujące projekty w ramach MRPO 2007–2013:

Przebudowa skrzyżowań w ciągu DW nr 774 na skrzyżowania typu rondo (Balice)

Projekt realizowany w okresie od 14.06.2011 roku do 30.12.2015 roku, obejmujący przebudowę i rozbudowę 6 skrzyżowań na skrzyżowania typu rondo, miał na celu nie tylko poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu, ale także upłynnianie ruchu i poprawę dostępności komunikacyjnej regionu. Koszt modernizacji na odcinku drogi DW 774 wyniósł 19 313 669,64 zł, w tym dofinansowanie ze środków UE (MRPO): 15 711 664,58 zł.

Przebudowa DW nr 964 na odcinku ul. Asnyka w Wieliczce wraz z budową rond

Przedmiot inwestycyjny realizowany w latach 2012–2015 miał rozwiązać problem dostępności komunikacyjnej na DW 964 w Wieliczce, w tym usprawnienie ruchu i dostosowanie infrastruktury skrzyżowań do ruchu wielkogabarytowego. Zakres rzeczowy objął rozbudowę odcinka DW nr 964 na odcinku około 1 km wraz z rozbudową istniejących skrzyżowań: ul. Lednickiej (DW 964) z ul. Gdowską (DW 966) i ul. Słowackiego na skrzyżowanie typu rondo oraz ul. Asnyka (DW 964) z ul. Piłsudskiego na skrzyżowanie typu rondo. Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 9 526 981,50 zł, w tym dofinansowanie ze środków UE (MRPO): 7 323 227,36 zł.

Modernizacja DW nr 768 Koszyce–Brzesko Etap I

Modernizacja DW 768 w latach 2013–2015 objęła I Etap budowy połączenia autostrady A4 na odcinku Kraków–Tarnów z drogą wojewódzką nr 768 Koszyce–Brzesko. Cała inwestycja ma służyć bezpośredniemu połączeniu drogi wojewódzkiej i autostrady A4 oraz ograniczyć ruch tranzytowy w mieście Mokrzyńska. Dodatkowo wzrośnie poziom bezpieczeństwa w ciągu DW 768 oraz polepszeniu ulegnie dostępność do miejsc aktywności gospodarczej. Zakres rzeczowy I Etapu składał się z budowy drogi 4,3 km, budowy dróg serwisowych, budowy skrzyżowań z drogami powiatowymi oraz drogą gminną, budowę estakady składającej się z trzech konstrukcji inżynierskich (mostu i wiaduktu drogowego oraz murów oporowych), budowy obiektów inżynierskich (przejścia dla zwierząt). Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 39 615 651,10 zł, w tym dofinansowanie ze środków UE (MRPO): 31 586 192,17 zł.

Obwodnica Wojnicza – Indykatory Plan Inwestycyjny MRPO

W 2014 roku zakończona została inwestycja związana z budową obwodnicy Wojnicza rozpoczęta w 2010 roku. Nowa droga liczy 7,05 km długości i wchodzi w ciąg drogi wojewódzkiej nr 975. Dzięki zrealizowanemu przedsięwzięciu został przeniesiony ruch tranzytowy z miasta Wojnicz, poprawiając bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców. Całkowity koszt projektu wyniósł 49 621 094,20 zł, przy czym kwota 42 049 637,02 zł została sfinansowana ze środków UE (MRPO).

Budowa DW nr 981 na odcinku Sędziszowa–Bobowa

Droga wojewódzka nr 981 stanowi ważne połączenie pomiędzy czterema powiatami i trzema drogami krajowymi. Budowa i przebudowa DW 981 przyczyniła się do poprawy bezpieczeństwa. Zakres rzeczowy projektu obejmował likwidację kolizyjnych skrzyżowań drogi wojewódzkiej z torami kolejowymi, budowę drogi na odcinku 1,5 km, rozbudowę drogi długości 0,4 km, budowę skrzyżowania, budowę 6 zatok autobusowych i chodnika. Przedsięwzięcie było realizowane w latach 2012–2015. Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 10 357 855,19 zł, z czego 6 724 013,67 zł dofinansowane było ze środków UE (MRPO).

Obwodnica zachodnia Chrzanowa

Przedsięwzięcie inwestycyjne wykonane w roku 2015 przyczyniło się do poprawy dostępności komunikacyjnej regionu, upłynnienia ruchu i wzrostu bezpieczeństwa użytkowników ruchu drogowego w centrum Chrzanowa, jak również na DW 933. Projekt obejmował budowę drogi o długości 2,7 km, dwóch skrzyżowań typu rondo, ścieżki rowerowej, chodników oraz zatok autobusowych i budowę obiektów inżynierskich. Koszt inwestycji to 20 141 834,06 zł, przy czym 12 838 343,14 zł pochodziło ze środków UE (MRPO).

Projekty nieujęte w PS, najczęściej niezależne od administracji regionalnej

Instrumentem osiągania założonych w SRWM celów jest realizacja zintegrowanego systemu transportowego województwa, niezależnie od gestorów poszczególnych podsystemów oraz instytucji.

Przystanek osobowy Kraków Sanktuarium na linii nr 94 wraz z infrastrukturą komunikacyjną

Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 obejmował budowę węzła przesiadkowego obsługującego przystanek kolejowy Kraków Sanktuarium. Inwestycję realizowano w okresie od 30 listopada 2015 do 30 czerwca 2017 roku. Wartość projektu wyniosła

27 532 172,40 zł, w tym wartość dofinansowana 22 689 446,21 zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Jednostką realizującą było miasto Kraków.

Zakres projektu obejmował budowę węzła przesiadkowego obejmującego przystanek kolejowy Kraków Sanktuarium, miejsca postojowe dla niepełnosprawnych oraz stanowiska postojowe w systemie Bike & Ride.

Projekt obejmował w szczególności budowę dwóch peronów jednokrawędziowych o długości 200 metrów każdy, o szerokości wynoszącej 9 metrów, usytuowanych na odcinku prostym torów linii nr 94. Dojście do peronów odbywa się: dwoma kładkami dla pieszych, windami, schodami stałymi, schodami ruchomymi i chodnikami. Wraz z budową peronów, zaprojektowana została kompletna infrastruktura niezbędna do funkcjonowania przystanku jako integralnego obiektu komunikacyjnego. Bezpieczeństwo podróżnych zostało zwiększone dzięki zastosowaniu systemów monitoringu wizyjnego.

Węzeł Poronin na skrzyżowaniu drogi DK 47 z DW 961

Budowa węzła drogowego na przecięciu drogi krajowej nr 47 z drogą wojewódzką nr 961 rozpoczęła się 10.10.2016 roku. Inwestycja prowadzona jest na podstawie zawartego porozumienia przez Zarząd Dróg Wojewódzkich z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad. Ma trwać 22 miesiące i kosztować 43 868 000 zł. W ramach projektu oprócz bezkolizyjnego skrzyżowania ma powstać rondo czterowlotowe, wiadukt drogowy oraz kolejowy nad DW 961. W ciągu DK 47 zamiast starego mostu ma powstać nowy na potoku Poroniec oraz wybudowany zostanie nowy most na rzece Biały Dunajec, a także dla poprawy bezpieczeństwa i dla usprawnienia ruchu przewiduje się budowę chodników, zatok autobusowych oraz dróg dojazdowych.

Budowa drogi ekspresowej S7 Lubień–Rabka Zdrój

Droga S7 jest ważnym szlakiem komunikacyjnym województwa małopolskiego na kierunku północ–południe. Podstawowym celem projektu jest zapewnienie sprawnego połączenia komunikacyjnego w ruchu regionalnym i międzynarodowym. Inwestycja od Lubienia do Rabki Zdrój rozpoczęła się w 2016 roku. Liczący 16,7 km przebiega na trzech odcinkach: Lubień–Naprawa, Naprawa–Skomielna Biała, Skomielna Biała–Rabka Zdrój. Inwestycja powinna zakończyć się po 22 miesiącach od podpisania umowy na odcinkach Lubień–Naprawa oraz Skomielna Biała–Rabka Zdrój, natomiast po 54 miesiącach na odcinku Naprawa–Skomielna Biała. Zakres rzeczowy projektu obejmuje budowę tunelu pod Małym Luboniem o długości 2,1 km, budowę nowego odcinka drogi krajowej nr 47 od Rabki Zdrój do Chabówki, 14 obiektów inżynierskich oraz wiaduktów i estakady. Projekt realizowany przez GDDKiA Oddział Kraków i ujęty został w Kontrakcie Terytorialnym.

Trasa Nowohucka

Na terenie miasta Krakowa GDDKiA Oddział Kraków zrealizował (stan na 2017 rok) kolejny odcinek drogi S7, tzw. Trasę Nowohucką obejmującą odcinek od Węzła Rybitwy do Węzła Igołomska o długości 4,5 km stanowiąca wschodnią obwodnicę Krakowa. Trasa ta odciąża takie dzielnice Krakowa jak Bieżanów i Nowa Huta przed nadmiernym natężeniem ruchu. Największą inwestycją była budowa dwóch najdłuższych mostów w Małopolsce prowadzących przez Wisłę. Ponadto projekt zawiera przebudowę drogi nr 79, budowę dwupoziomowych wyżej wymienionych węzłów, przebudowę istniejącej linii tramwajowej oraz innych obiektów inżynierskich. Prace rozpoczęły się w 2014 roku, a zakończyły w lipcu 2017 roku.

Łącznica kolejowa Kraków Zabłocie – Kraków Krzemionki

Realizowany przez PKP PLK S.A. projekt łącznicy kolejowej nad ul. Wielicką w Krakowie ma na celu skrócenie czasu przejazdu pociągu. Budowę przedsięwzięcia zaplanowano na lata 2015–2017. Estakady kolejowe o długości ponad 1 km poprowadzone zostały nad układem drogowym. Wraz

z budową estakad budowane są przystanki Kraków Zabłocie i Kraków Krzemionki w Podgórzu. Nowo powstałe przystanki będą dostosowane do potrzeb osób o ograniczonej mobilności. Zadanie zostało ujęte w Kontrakcie Terytorialnym.

Trasa Łagiewnicka

Realizowana przez miasto Kraków jest elementem III obwodnicy Krakowa. Zakres rzeczowy projektu obejmuje dwie jezdnie o długości 3,7 km, dodatkowy pas ruchu dla komunikacji zbiorowej pomiędzy węzłami, tunele dla samochodów, budowę mostu na rzece Wildze oraz linię tramwajową łączącą osiedle Kurdwanów z ul. Zakopiańską. Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu na rzecz Inwestycji Strategicznych (tzw. Plan Junckera).

Rozbudowa węzła autostradowego Rudno

Realizowany przez GDDKiA Oddział Kraków projekt rozbudowy Węzła Rudno był realizowany w latach 2015–2017. Inwestycja polegała na dobudowaniu dwóch łącznic w węźle, ronda oraz infrastruktury towarzyszącej. Przeprowadzone działania umożliwiły połączenie autostrady A4 z drogami krajowymi DK79 i DK44. Został rozwiązany problem komunikacyjny zjazdu z autostrady w kierunku Katowic.

Wnioski i rekomendacje

Okres 2014–2016 to czas znacznych zmian zarówno w zakresie realizacji infrastruktury transportowej, jak i organizacji transportu zbiorowego. Zmiany te w bezpośredni sposób przekładają się na sposób podróżowania mieszkańców województwa małopolskiego i jakość ich życia. W latach 2014–2016 zanotowano wzrost udziału transportu kolejowego w codziennych podróżach mieszkańców Małopolski. Tendencja wzrostowa wynika przede wszystkim z realizowanych prac infrastrukturalnych, rozwoju oferty przewozowej oraz wzrostu jakości usług przewozowych.

Opisując stan na koniec 2016 roku, należy mówić o prężnie rozwijającym się systemie Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej oraz wyższym standardzie usług przewozowych, m.in. dzięki zakupom nowoczesnego taboru. Kluczowym elementem było wdrożenie i rozwój systemu pn. Małopolska Karta Aglomeracyjna – narzędzia integrującego funkcjonujące w regionie usługi przewozowe w jeden spójny i czytelny system. W tym miejscu należy podkreślić, że Małopolska Karta Aglomeracyjna została ogłoszona finalistą konkursu RegioStars w kategorii CityStars. Konkurs ten jest organizowany każdego roku przez Dyрекcję Generalną Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej w ramach Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast w Brukseli. Ponadto działania województwa zostały zauważone przez Najwyższą Izbę Kontroli, która w raporcie pt. Zarządzanie Regionalnym Pasażerskim Transportem Kolejowym wskazała wdrożenie systemu MKA jako dobrą praktykę.

Województwo małopolskie wskazywane jest jako jeden z przykładów realizacji polityki transportowej, zmierzającej do zwiększenia liczby osób korzystających z transportu kolejowego. Obrany kierunek działań przyczynia się do realizacji celów określonych w Strategii Rozwoju Transportu w Województwie Małopolskim na lata 2010–2030 i Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020, a zapoczątkowane projekty będą w dalszym ciągu realizowane i rozwijane.

Województwo małopolskie zwraca również uwagę na konieczność modernizacji dróg, łącznie w 2016 roku zmodernizowano ok. 40,9 km dróg za kwotę: 33 494 384,27 zł. Zrealizowano w tym zakresie projekty modernizacyjne między innymi na następujących drogach wojewódzkich: DW 977, DW 791, DW 971, DW 946, DW 956, DW 781, DW 964, DW 783, DW 993, DW 975, DW 980, DW 966, DW 979, DW 975. Projekty te przyczyniają się do usprawnienia połączeń oraz poprawy dostępności zarówno w ruchu regionalnym, jak i lokalnym.

PROGRAM STRATEGICZNY DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO

Cele i siatka priorytetów

Głównym celem Programu Strategicznego Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego (dalej: PS DziPCW) jest wysoka konkurencyjność regionu oparta na aktualnych i innowacyjnych walorach dziedzictwa kulturowego i treściach kultury oraz na rozwiniętej atrakcyjności turystycznej. Dzieje się tak również dzięki stymulowaniu, wspieraniu i modelowaniu postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych.

Uwzględniając zakres działań Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (dalej: SRWM), zapisy programów regionalnych: Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Małopolsce oraz dokumentów strategicznych z obszaru turystyki, założenia polityki spójności na lata 2014–2020 w PS DziPCW zostały sformułowane 4 priorytety. Ich realizacji służy 10 działań precyzujących kierunki interwencji i stanowiących ramy konkretnych rozwiązań.

Priorytet 1. Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych. **Cel:** zachowanie ciągłości i autentyczności regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz rozwój miast i miejscowości regionu, oparte na jakościowych walorach przestrzennych i zasobach kultury, powiązanych z poprawą jakości życia i spójności społecznej oraz stymulowaniem gospodarki.

Priorytet 2. Pobudzanie kreatywności oraz wzrost dostępu do oferty czasu wolnego. **Cel:** wzmocnienie funkcji metropolitalnych Krakowa, opartych na walorach kulturowych i innowacyjnych technologiach oraz wysokiej dostępności do oferty kulturalnej sprzyjającej kształtowaniu postaw i kompetencji, pobudzającej twórczą aktywność i kreatywność, stwarzającej możliwości rozwoju i przedsiębiorczości oraz przeciwdziałającej wykluczeniu i rozwarstwieniu społecznemu.

Priorytet 3. Kreowanie innowacyjnej i atrakcyjnej oferty czasu wolnego dla wzmocnienia przewagi konkurencyjnej regionu. **Cel:** Zrównoważony rozwój turystyki w regionie poprzez poprawę infrastruktury turystycznej przyjaznej środowisku oraz wzmocnienie konkurencyjności i innowacyjności oferty turystycznej regionu, podnoszenie jakości obsługi ruchu turystycznego w celu stymulowania wzrostu liczby gości odwiedzających Małopolskę.

Priorytet 4. Od zdrowego stylu życia do mistrzostwa sportowego. **Cel:** rozwój i wzrost wykorzystania potencjału sportowego w Małopolsce oraz tworzenie warunków do zwiększenia aktywności sportowej mieszkańców Małopolski przez wspieranie organizacji imprez sportowych rangi mistrzostw świata i Europy oraz pucharu świata, szkolenia dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo, promowanie zdrowego stylu życia, wspieranie organizatorów zajęć i imprez sportowo-rekreacyjnych oraz inwestorów ogólnodostępnych i specjalistycznych obiektów sportowych.

Każdemu priorytetowi przypisano działania, do których zostały przyporządkowane przedsięwzięcia strategiczne, będące przykładem potencjalnych projektów realizujących założenia programu.

Diagnoza

Dziedzictwo kulturowe Małopolski jest dziedzictwem powszechnie uznawanym i rozpoznawanym, a jednocześnie stanowi mocny wyraz regionalnej tożsamości. Małopolska posiada unikatowe dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej, stanowiące strategiczny zasób, będący jednym z głównych obszarów decydujących o przewadze konkurencyjnej regionu. Elementem tego zasobu są liczne zabytki o wysokiej randze historycznej i jakości artystycznej. Na 31 grudnia 2016 roku w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figurowało ok. 47 000 obiektów, w rejestrze zabytków figurowało 5 076 zabytków nieruchomych, w tym na terenie miasta – 1 419. Według stanu na koniec 2016 roku 105 gmin (58% wszystkich gmin) ma i prowadzi gminną ewidencję zabytków. Od czasu wejścia w życie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku 88 gmin (48% wszystkich gmin) opracowało gminne programy opieki nad zabytkami. Na obszarze województwa małopolskiego funkcjonują 3 parki kulturowe, w porównaniu z 30 w skali kraju (10%).

Małopolska to region o niezwykle bogactwie krajobrazów naturalnych i kulturowych, łączy bujność wielokulturowego dziedzictwa o zróżnicowanym charakterze z nowoczesnością i innowacyjnością podejmowanych procesów modernizacyjnych i tworzeniem dobrych warunków dla kreatywności i przedsiębiorczości. O wyjątkowości Małopolski świadczy chociażby liczba obiektów objętych szczególnymi formami ochrony. Znajduje się tu 6 zespołów zabytkowych wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, 5 zespołów zabytkowych uznanych za Pomniki Historii, 6 – związanych z małopolskimi tradycjami – wpisów na listę dziedzictwa niematerialnego, 1 obiekt uhonorowany Znakiem Dziedzictwa Europejskiego. W granicach województwa mieści się ponadto 6 parków narodowych, chroniących nie tylko wartości przyrodnicze, ale również krajobraz kulturowy danego obszaru. Rzeczywisty udział sektora kreatywnego wśród wszystkich aktywnie działających podmiotów gospodarczych w Małopolsce był na poziomie 6,87%, w porównaniu z 6,47% w skali kraju. W województwie małopolskim w 2015 roku funkcjonowało 12 klastrów kreatywnych.

Małopolska jest regionem o wyjątkowej w skali kraju różnorodności kulturowej społeczności lokalnych o wielowiekowych tradycjach, nacechowanych mocną, odrębną tożsamością kulturową. Pozostałości po dawnych kulturach i narodach stanowią potencjał ważny dla promocji i społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Małopolska to również region o ogromnym zróżnicowaniu etnograficznym – wyróżnia się kilkanaście regionów etnograficznych różniących się od siebie gwarą, strojem, muzyką, obrzędami i lokalnymi zwyczajami. Niematerialne dziedzictwo kulturowe Małopolski, świadczące o dawnej wielokulturowości i wielowyznaniowości tych ziem, tworzy bezcenną tkankę kulturową, która umożliwia istnienie różnorodnych grup i środowisk oraz określa wyznawane przez nie wartości, w tym także stosunek do dziedzictwa materialnego, nadając mu kontekst i znaczenie.

Region charakteryzuje¹⁶ duża aktywność twórcza mieszkańców oraz wielość i różnorodność amatorskich grup artystycznych, z dominacją grup folklorystycznych. Według stanu na koniec 2015 roku w Małopolsce działa 281 zespołów regionalnych, w tym 153 dziecięce, około 170 kapel ludowych, ponad 350 grup kołędniczych, ponad 200 grup śpiewaczych, 50 teatrów wiejskich. W regionie odnotowano także istnienie około 500 kół gospodyń wiejskich prezentujących różne działania artystyczne. Województwo małopolskie skupia ponad 13,1 tys. aktywnych organizacji pozarządowych – 8,5% z ogółu w kraju – zajmując pod tym względem czwarte miejsce w Polsce, plasując się za województwami mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. Zauważalny jest stały rozwój tego sektora i wzrost jego aktywności w życiu publicznym. Głównie w obszarze Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego działa 1 546 organizacji, stanowiących 11,8% wszystkich organizacji

16. Sprawozdanie z realizacji w latach 2014–2015 Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017. Dane z Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu.

w województwie, działalność w obszarze Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej zadeklarowało 529 podmiotów (4%).

Instytucje kultury odgrywają kluczową rolę zarówno w zakresie ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, jak i w kształtowaniu postaw i kompetencji w zakresie kultury i sztuki oraz postaw i kompetencji społecznych. Dostęp do kultury uwarunkowany jest jakością i różnorodnością oferty w zakresie kultury i sztuki, ale także gęstością sieci instytucji kultury oraz jakością infrastruktury kultury. Dzięki projektom inwestycyjnym, realizowanym w znacznej mierze przy wsparciu środków europejskich, poprawia się dostęp do oferty kulturalnej w regionie. W województwie małopolskim wg stanu na koniec 2016 roku działa druga co do wielkości w Polsce – po województwie mazowieckim – liczba instytucji kultury. Jest ich łącznie 1 630, co stanowi ponad 10% wszystkich instytucji kultury w Polsce. Liczba centrów kultury (449) oraz galerii sztuki i salonów (61) lokuje województwo na pierwszym miejscu w Polsce, liczba muzeów (128, co stanowi 13,6% ogółu muzeów) – na drugim. Instytucje i realizowane przez nie projekty, przedsięwzięcia pozainstytucjonalne i oddolne działania tworzą bogatą i zróżnicowaną tkankę kulturowej aktywności.

Małopolska nadal pozostaje jednym z najbardziej popularnych regionów turystycznych Polski. Według badań ruchu turystycznego realizowanych na zlecenie województwa małopolskiego, w 2016 roku Małopolskę odwiedziło ponad 14,9 mln osób, w tym 3,1 mln stanowili odwiedzający zagraniczni (o 6,9% więcej w stosunku do roku poprzedniego). Podobnie jak w latach ubiegłych województwo małopolskie plasuje się na drugiej pozycji w kraju, pod względem turystów korzystających z noclegów.

Małopolska należy do regionów o największym potencjale całorocznej bazy noclegowej oraz zajmuje 2. miejsce w Polsce pod względem wskaźnika przedsiębiorców turystycznych. W 2016 roku w regionie znajdowały się 522 obiekty hotelarskie (wzrost o 13,4% w stosunku do 2013 roku) oraz działalność prowadziło 556 organizatorów i pośredników turystycznych (tj. o 19,3% więcej niż w 2013 roku).

Polskie miasta i regiony zyskują na rozwoju branży MICE, czyli konferencji i organizacji wydarzeń. Według raportu *Przemysł spotkań i wydarzeń w Polsce 2016* opracowanego przez Poland Convention Bureau POT¹⁷, na 33 980 zorganizowanych w Polsce spotkań, 39% stanowiły te odbywające się na terenie województwa mazowieckiego (13 322 spotkania), na drugim miejscu zostało sklasyfikowane województwo małopolskie 16% (5 553 spotkania). Kraków ponownie bardzo mocno zaznaczył swój charakter jako miasto konferencyjne, m.in. ze względu na zrealizowane w ostatnich latach inwestycje w duże centra konferencyjne i wystawiennicze (Centrum Kongresowe ICE, Tauron Arena Kraków, Międzynarodowe Centrum Targowo-Kongresowe EXPO Kraków).

Małopolska zajmuje czołowe miejsce na sportowej mapie kraju – według danych z gmin i powiatów – w 2016 roku na terenie województwa funkcjonowało ok. 5 500 obiektów sportowych podstawowej bazy sportowej, w tym 4 149 najpopularniejszych (1 164 stadionów/boisk do piłki nożnej, 2 260 boisk do gier małych, 70 hal, 626 małych hal/sal, 44 kryte pływalnie). W Małopolsce zarejestrowanych jest ponad 2 800 stowarzyszeń kultury fizycznej.

Ofertę sportowo-rekreacyjną w regionie współtworzy 635 klubów sportowych, 494 ludowe kluby sportowe, 55 parafialnych klubów sportowych, 1 086 uczniowskich klubów sportowych, 121 Ognisk Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej oraz 433 inne stowarzyszenia. Czołowe miejsce województwa małopolskiego potwierdzają przede wszystkim wyniki młodzieży czynnie uprawiającej sport wyczynowy, skutkujące pierwszym miejscem w kraju w sportach zimowych oraz sukcesami znanych w kraju, Europie i na świecie małopolskich zawodników (np. Justyna Kowalczyk, Robert Kubica, Agnieszka Radwańska, Kamil Stoch, Rafał Majka).

17. *Przemysł spotkań i wydarzeń w Polsce 2016* Poland Convention Bureau POT, Warszawa 2016, <http://download.poland-convention.pl/data/PDF/PrzemyslSpotkanwPolsce2016.pdf>

Sport, oprócz okazji do rywalizacji, pozytywnego wpływu na poprawę zdrowia i wzmacniania kontaktów międzyludzkich, pełni funkcje ekonomiczne i promocyjne. Znani w świecie małopolscy sportowcy poprzez swoje osiągnięcia wzmacniają zainteresowanie regionem, określoną dyscypliną sportu, działają na wyobraźnię młodego pokolenia, potencjalnych następców. Ich popularność wpływa na zwiększenie liczby trenujących, ułatwia pozyskiwanie sponsorów. Ponadto obiekty sportowe, na których odbywają się imprezy najwyższej rangi (Wielka Krokiew i tor łyżwiarstwa szybkiego w Zakopanem, hala widowiskowo-sportowa Tauron Arena Kraków, tor kajakowy Kolna, stadiony piłkarskie Cracovii i Wisły w Krakowie) stanowią atrakcje turystyczne.

Popularność sportowców, nowoczesne obiekty sportowe i wysokiej rangi imprezy (np. puchar świata w skokach narciarskich, Tour de Pologne) generują popyt na przemysł okołosportowy, pobudzają rynek hotelarski, branżę gastronomiczną i rozrywkową. Przy umiejętnym zarządzaniu rynkiem sportowym tendencja ta może mieć charakter długofalowy, nie związany już z poszczególnymi wydarzeniami stricte sportowymi. Sport ma w sobie duży potencjał i umiejętnie „podany” ma pozytywny wpływ na wiele branż z pozoru z nim nie związanych.

Wspieranie młodych talentów to najlepsza inwestycja w przyszłość polskiego sportu. Coroczne klasyfikacje najlepszych polskich sportowców młodego pokolenia, listy medalistów imprez sportowych najwyższej rangi zawierają średnio 30–40 nazwisk zawodniczek i zawodników z Małopolski.

Według *Aktywności sportowej Polaków*, raportu przygotowanego przez TNS Polska, pod względem aktywności fizycznej Polacy wypadają poniżej średniej dla krajów Unii Europejskiej. Niemal jedna trzecia Polaków uprawia sport lub inne aktywności fizyczne regularnie (co najmniej 3 razy w tygodniu). Jednak odsetek osób niepodjęających żadnej aktywności sportowej jest podobny (32%). Zauważalnie częściej sport uprawiają mężczyźni oraz mieszkańcy miast. Najaktywniejsi sportowo jesteśmy do 25. roku życia. Po trzydziestce ta aktywność stopniowo spada, aby ponownie wzrosnąć w grupie 60+. Aktywnościami fizycznymi, które najchętniej podejmujemy są: jazda na rowerze (53% aktywnych fizycznie), bieganie (33%) oraz pływanie (29%)¹⁸.

Według raportu *Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2016* jeden na trzech mieszkańców regionu podejmuje aktywność fizyczną, rozumianą jako aktywność ukierunkowaną m.in. na poprawienie stanu zdrowia, kondycji itd., nie związaną z wykonywaniem prac domowych czy zawodowych i zaplanowaną w czasie, 3 razy w tygodniu bądź nawet częściej. Kolejna trzecia część Małopolan robi to jeden do dwóch razy w tygodniu. Rzadziej, 1–3 razy w miesiącu, aktywność podejmuje co siódmy mieszkaniec województwa. Najpopularniejszymi aktywnościami są jazda na rowerze i turystyka piesza. Ponadto Małopolanie uważają, że w największym stopniu na terenie ich gminy brakuje ścieżek rowerowych i pływalni¹⁹.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku PS DziPCW obejmował swoim zakresem 44 przedsięwzięcia o szacunkowej wartości ponad 1,4 mld zł, w tym prognozowane dofinansowanie ze środków unijnych sięgające ponad 553,4 mln zł, udział budżetu województwa małopolskiego sięgający ponad 222,1 mln zł.

18. Aktywność sportowa Polaków, TNS Polska, wrzesień 2015, <http://www.tnsglobal.pl/wp-content/uploads/2015/10/TNS-Polska-Aktywność-sportowa-Polaków.pdf>

19. „Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2016”, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego https://www.obserwatorium.malopolska.pl/wp-content/uploads/2017/05/2016-badanie-opinii_ost.pdf

Najczęściej wskazywane potencjalne lub już wykorzystywane źródła finansowania przedsięwzięć ujętych w PS DziPCW to Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020, programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, budżet województwa małopolskiego, budżety własne innych jednostek samorządu terytorialnego oraz środki własne operatorów przedsięwzięć.

Najwięcej projektów realizowanych będzie w trybie 6- i 3-letnim. Najczęstszy rok uruchomienia bądź planowanego uruchomienia projektów to lata 2016 i 2017.

Według stanu na koniec 2016 roku w ramach Priorytetu 1. ujętych było 29 przedsięwzięć o szacunkowej wartości 795 mln zł, w tym zakładany udział środków unijnych na poziomie ponad 546 mln zł oraz wsparcie z budżetu województwa małopolskiego na poziomie ponad 45 mln zł. Spośród tych projektów 21 było w fazie realizacji, przy czym do tej puli zaliczono również 19 takich przedsięwzięć, których faktyczna faza realizacji nie została jeszcze rozpoczęta, natomiast zostały już wykonane wszystkie prace koncepcyjne przygotowujące projekty do właściwego etapu realizacyjnego.

Osiem przedsięwzięć nie zostało rozpoczętych. Są to przedsięwzięcia w głównej mierze dotyczące Działania 1.3 Kompleksowe programy rewitalizacji społecznej i ekonomicznej oraz kształtowanie przestrzeni. Projekty te planowane są do realizacji przy udziale środków unijnych pozyskanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Ich realizacja może rozpocząć się po uzyskaniu decyzji o dofinansowaniu przedsięwzięcia ze środków unijnych. Konkursy dla projektów rewitalizacyjnych były zaplanowane na 2017 rok.

W Priorytecie 2. według stanu na koniec 2016 roku ujęte były 2 przedsięwzięcia o szacunkowej wartości 40,8 mln zł, w tym zakładany udział środków unijnych na poziomie ponad 18,2 mln zł oraz wsparcie z budżetu województwa małopolskiego na poziomie 6 mln zł. Przedsięwzięcia te zostały rozpoczęte i są w fazie realizacji.

W ramach realizacji Priorytetu 3. zdefiniowano 7 kluczowych przedsięwzięć na kwotę blisko 205 mln zł, z tego zaplanowano środki z budżetu województwa małopolskiego w wysokości ok. 62,5 mln zł.

W okresie raportowania corocznie wdrażano działania zaplanowane w ramach Przedsięwzięcia 3.1.1. Komponent 2., m.in. otwarty konkurs ofert pn. Małopolska Gościnna 2015–2016, w ramach którego dofinansowano m.in. 108 projektów turystycznych na łączną kwotę wsparcia przekraczającą 3,6 mln zł. Wartość poniesionych wydatków wyniosła ponad 4,8 mln zł. Podobnie w latach 2015 i 2016 województwo małopolskie realizowało Przedsięwzięcie 3.3.1 Komponent 2., obejmujące działania na rzecz rozwoju Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej i wydatkowało na ten cel ponad 2,4 mln zł.

W 2015 roku rozpoczęto wdrażanie 2 kluczowych projektów województwa małopolskiego ujętych w ramach Przedsięwzięcia 3.3.1 m_MSIT – zintegrowany system komunikacji, zarządzania i sprzedaży oferty turystycznej Małopolski (Komponent 1.) oraz Przedsięwzięcia 3.2.1 VeloMałopolska – Budowa i promocja zintegrowanej sieci tras rowerowych. Na ich realizację wydatkowano środki w łącznej wysokości blisko 40 mln zł, z tego dofinansowanie z UE wyniosło prawie 24,8 mln zł.

Zakończono również realizację Przedsięwzięcia 3.1.2 Małopolska – centrum wydarzeń o randze międzynarodowej Światowe Dni Młodzieży (ŚDM) Kraków 2016 i wydatkowano na ten cel z budżetu samorządu województwa środki finansowe w wysokości blisko 2,8 mln zł.

Wychodząc z założenia, że na rynku turystycznym działają podmioty powołane do współpracy z branżą turystyczną i wyspecjalizowane w tej dziedzinie, jakimi są regionalne czy lokalne organizacje turystyczne, odstąpiono od realizacji przez samorząd województwa projektu pn. *Małopolski Inteligentny System Specjalizacji (MISS)* w ramach Przedsięwzięcia 3.1.1. Komponent 1. Działania zorientowane na środowisko przedsiębiorców oraz na wzmocnienie konkurencyjności MŚP w sektorze przemysłu czasu wolnego, zaplanowane zostały w latach 2016–2019 przez Małopolską Organizację Turystyczną w ramach projektu pn. Promocja oferty gospodarczej branż przemysłu czasu wolnego

oraz wsparcie małopolskich MŚP w ekspansji na rynki zewnętrzne, dofinansowanego w 2016 roku z Działania 3.3. RPO WM 2014–2020.

Programy i projekty definiujące Priorytet 4. są zadaniami cyklicznymi, realizowanymi w trakcie roku budżetowego. W ramach priorytetu wdrażanych jest średniorocznie ok. 13 programów i projektów, które swym zakresem obejmują wszystkie przedsięwzięcia, w tym 5 realizowanych wspólnie z Ministerstwem Sportu i Turystyki. Ogółem, średnioroczna kwota zaangażowana w realizację Priorytetu 4., uwzględniająca środki z budżetu województwa małopolskiego i MSiT, wynosi ponad 20 mln zł. Działania te uzupełniają dążenia województwa do stałej poprawy specjalistycznej i podstawowej bazy sportowej, skutkujące wzrostem jej dostępności dla społeczności lokalnych. W omawianym okresie samorząd województwa rozpoczął również realizację 4 projektów sportowych wynikających z bieżącej działalności województwa, nieujętych w kluczowych przedsięwzięciach PS DziPCW i wybranych w I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego 2016 o wartości ok. 370 tys. zł.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

Kultura i dziedzictwo kulturowe

W latach 2014–2016 projekty ujęte w PS DziPCW najczęściej znajdowały się we wczesnej fazie realizacji związanej z procesem aplikacyjnym o fundusze europejskie, przygotowaniem dokumentacji projektowej, studiów wykonalności, analiz, koncepcji, pozyskiwania wymaganych prawem pozwoleń. Etap faktycznej realizacji projektów nastąpi od 2017 roku.

Tabela 05.

Przedsięwzięcia wybrane do dofinansowania środkami unijnymi – stan na koniec 2016 rok

LP.	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	REALIZATOR	WARTOŚĆ PROJEKTU w mln zł	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA w mln zł		
				środki unijne	budżet WM	inne
1	Małopolska Biblioteka Cyfrowa w horyzoncie 21. Wieku – stworzenie innowacyjnej platformy udostępniania regionalnych zasobów cyfrowych w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie	Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie	14,1	11,4	2,7	0
2	Zachowanie, restauracja i prezentacja autentyzmu zamku Lipowiec i rozwój Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego w Wygiełzowie	Muzeum Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i zamek Lipowiec	2,5	1,68	0,82	0
3	Konserwacja i remont obiektów zabytkowych Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu	Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu	3,2	1,9	0,69	0,66

Tabela 06.

Wybrane przedsięwzięcia pozostające w procesie wyboru – stan na koniec 2016 roku*

LP.	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	REALIZATOR	WARTOŚĆ PROJEKTU w mln zł	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA w mln zł		
				środki unijne	budżet WM	inne
1	Remont konserwatorski i modernizacja zabytkowego obiektu stanowiącego siedzibę krakowskiej Filharmonii im. K. Szymanowskiego	Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie	13,7	11,65	2,05	0
2	SKANSENOVA – systemowa opieka nad dziedzictwem w małopolskich muzeach na wolnym powietrzu	Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu	13,75	9,15	1,7	2,7
3	Rewaloryzacja zespołu zabytkowych budowli inżynierskich dawnego lotniska Rakowice-Czyżyny wraz z adaptacją na potrzeby Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie	Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie	11	9,35	1,1	0,55

* Projekty zgłoszone do Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Małopolskiego.

Turystyka

Światowe trendy turystyki wskazują na coraz większe zapotrzebowanie na unikatową ofertę specjalistyczną, niepowtarzalną i zaskakującą. Sięganie po historię, kulturę regionalną czy lokalną do budowania innowacyjnej oferty turystycznej jest ważne, bowiem dziedzictwo zarówno kulturalne, jak i naturalne regionu są wyróżnikami identyfikującymi Małopolskę, stanowiącymi o jej wyjątkowości. Dlatego w analizowanym okresie w ramach Przedsięwzięcia 3.1.1 Małopolska pasuje do Ciebie, samorząd województwa podejmował konsekwentne działania mające na celu tworzenie produktów turystycznych, opartych m.in. na walorach i tradycji danego miejsca, a przez to autentycznych i niepowtarzalnych, będących alternatywą dla turystyki masowej. Przygotowując ofertę turystyczną brano pod uwagę pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy regionu oraz, poprzez aktywizację lokalnej społeczności, na zwiększenie poziomu zatrudnienia. Działania realizowane były poprzez otwarty konkurs ofert z dziedziny turystyki pn. Małopolska Gościnna, w ramach którego zidentyfikowano i dofinansowano 108 projektów turystycznych na łączną kwotę wsparcia przekraczającą 3,6 mln zł. Przykładowo, począwszy od 2015 roku z sukcesem wdrażana jest oferta turystyki kolejowej pn. **Małopolskie Szlaki Turystyki Kolejowej**, stanowiąca całoroczną propozycję odkrywania Małopolski w niekonwencjonalny sposób, czyli podróżowanie historycznym taborem kolejowym po Małopolsce. Oferta obejmuje nie tylko przejazd zabytkowym taborem kolejowym, lecz także wyjątkowe spotkania z lokalną tradycją, historią, kuchnią regionalną. W latach 2015–2016 uruchomiono 39 turystycznych przejazdów kolejowych, w których wzięło udział ponad 10 000 osób. Wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego wyniosła 580 tys. zł (realizator: Nowosądeckie Stowarzyszenie Miłośników Kolei).

Kontynuowano również wdrażanie programu **Otwarty Szlak Architektury Drewnianej**, zakładającego udostępnienie mieszkańcom i odwiedzającym Małopolskę w letnim sezonie turystycznym ok. 50 obiektów drewnianych, a tym samym aktywizację szlaku i tworzenie nowych miejsc pracy

w regionie. W okresie 2015–2016 otwartych dla turystów zostało 139 obiektów (2015 rok – 71, 2016 rok – 68), które każdego roku odwiedziło ok. 500 tys. osób. Wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego wyniosła 950 tys. zł (realizator: Małopolska Organizacja Turystyczna).

Promocja Województwa Małopolskiego w związku ze Światowymi Dniami Młodzieży Kraków 2016

W dniach 26–31 lipca 2016 roku odbyły się w stolicy Małopolski – Krakowie **31. Światowe Dni Młodzieży** (dalej: ŚDM), które oprócz wymiaru religijnego i duchowego, stworzyły niepowtarzalną okazję do promocji Krakowa i Małopolski. Według szacunków organizatora na ŚDM przyjechało do Małopolski ok. 2 mln młodych ludzi z całego świata, co pozwoliło dotrzeć z komunikatem promocyjnym do szerokiego grona odbiorców. Promocja województwa jako regionu przyjmującego pielgrzymów prowadzona była w latach 2015–2016 na rynku krajowym oraz na rynkach zagranicznych, zarówno podczas akcji promocyjno-informacyjnych zapraszających na ŚDM, jak i podczas Wydarzeń Centralnych ŚDM. Województwo małopolskie promowane było m.in. w ramach kampanii medialnej „Świętość i Miłosierdzie”, w oficjalnym spocie promocyjnym „Miłosierdzie bez granic” oraz w teledysku do hymnu ŚDM Kraków 2016. Promocja Małopolski na rynkach zagranicznych prowadzona była we współpracy z zagranicznymi ośrodkami Polskiej Organizacji Turystycznej, Instytutami Polskimi, ambasadami RP (Niemcy, Austria, Portugalia, Hiszpania i Włochy), podczas pielgrzymki 300 motocyklistów z Krakowa do Watykanu zakończonej spotkaniem z papieżem Franciszkiem oraz podczas legendarnego Karpackiego Wyścigu Kurierów (U-23). Logo Małopolski eksponowane było m.in. na 13 tys. parasoli wykorzystywanych przez służbę liturgiczną w trakcie tzw. Wydarzeń Centralnych ŚDM, w komunikatach medialnych poświęconych ŚDM Kraków 2016 oraz na oznakowaniu ważnych zabytków w regionie. Na oficjalnym portalu ŚDM Kraków 2016: www.krakow2016.com stworzona została specjalna zakładka poświęcona ofercie turystycznej województwa małopolskiego. Dzięki współpracy z Gminą Miejską Kraków, logo województwa obecne było na elementach dekoracji i oznakowania Krakowa w związku ze Światowymi Dniami Młodzieży Kraków 2016.

Szacuje się, że w ramach akcji promocyjnej dedykowanej wydarzeniu komunikaty promocyjne dotarły do min. 6 mln odbiorców. Wszelkie działania promocyjne podjęte przez samorząd województwa miały na celu zwiększenie rozpoznawalności Małopolski jako atrakcyjnej destynacji turystycznej oraz stworzenie pozytywnego wizerunku regionu, co powinno przełożyć się na zwiększenie ruchu turystycznego w następnych latach. Nie można bowiem zapominać, iż pielgrzym to jednocześnie turysta. Wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego wyniosła blisko 2,8 mln zł.

VeloMałopolska – budowa i promocja zintegrowanej sieci tras rowerowych

Małopolska charakteryzuje się wyjątkowo dogodnymi warunkami do rozwoju turystyki aktywnej i rekreacyjnej. Według szacunków PTTK w regionie jest ok. 5 tys. km oznakowanych szlaków rowerowych. Przeważnie są to krótkie ścieżki rowerowe o charakterze lokalnych pętli, które nie tworzą dłuższych, spójnych tras. W celu stworzenia infrastruktury dla ruchu rowerowego na europejskim poziomie, w 2015 r. województwo małopolskie rozpoczęło budowę ponad 700 km zintegrowanej sieci głównych tras rowerowych, przebiegających przez całe województwo, które połączą najciekawsze turystycznie i przyrodniczo miejsca w regionie (8 tras głównych: Wiślana Trasa Rowerowa, VeloDunajec, VeloMetropolis – małopolski odcinek trasy EuroVelo 4, VeloNatura – małopolski odcinek trasy EuroVelo 11, VeloSkawa, VeloRaba, VeloPrądnik, VeloRudawa). Projekt uwzględnia również wyposażenie tras w infrastrukturę towarzyszącą, tj. MOR (Miejsce Obsługi Rowerzystów). Planowany termin zakończenia projektu to 2020 rok. W 2015 roku została opracowana dokumentacja projektowa dla budowy sieci tras rowerowych w województwie małopolskim, na koniec 2016 roku do dyspozycji rowerzystów zostało oddanych ok. 105 km tras: VeloDunajec od Ostrowa do Biskupic

Radłowskich (14 km), Wiśłana Trasa Rowerowa, odcinek Drwinia–Szczucin (91 km) oraz wybudowano odcinek Wiślanej Trasy Rowerowej od Brzeszcz do Skawiny z wyjątkiem kładki na Skawince – 84 km (trasa nie została oddana do użytku).

Wartość projektu Opracowanie Koncepcji Programowej budowy I etapu zintegrowanej sieci tras rowerowych w województwie małopolskim wyniosła ok. 5 365 tys. zł. (wartość dofinansowania: ok. 3 756 tys. zł – Działanie 9.3 MRPO WM 2007–2013). Wartość projektów z zakresu budowy tras rowerowych w latach 2015–2016 wyniosła blisko 34,4 mln zł (w tym dofinansowanie UE Działanie 6.1 RPO WM 2014–2020 – ok. 20,9 mln zł, WFOŚ – 1,5 mln zł, budżet państwa – 98,8 tys. zł, budżet województwa małopolskiego – blisko 11,9 mln zł).

m_MSIT – mobilny Małopolski System Informacji Turystycznej

Małopolski System Informacji Turystycznej (dalej: MSIT) został utworzony w latach 2009–2012 przy wsparciu środków unijnych MRPO na lata 2007–2013 przez województwo małopolskie w partnerstwie z 25 gminami i powiatami z Małopolski. W latach 2014–2016 do systemu przystąpiło 6 nowych punktów: w Bukowinie Tatrzańskiej, Bochni, Wieliczce, Ochotnicy Dolnej, Niedzicy oraz Krościenku nad Dunajcem. W 2016 roku system MSIT liczył 40 punktów IT. Województwo małopolskie corocznie aktualizowało i rozwijało treści turystyczne w regionalnym portalu turystycznym: www.visitmalopolska.pl, zarządzało oznakowaniem turystycznym regionu, wyposażało punkty IT w wydawnictwa informacyjno-promocyjne, gadżety promocyjne oraz ubiór dla informatorów turystycznych, przeprowadzało szkolenia dla pracowników punktów IT i certyfikacje jednostek MSIT oraz realizowało kampanie promocyjne MSIT. Wartość środków przeznaczonych z budżetu województwa małopolskiego na funkcjonowanie MSIT w okresie 2015–2016 wyniosła ponad 2,4 mln zł.

W 2015 roku województwo małopolskie rozpoczęło realizację projektu **m_MSIT – mobilny Małopolski System Informacji Turystycznej**, planowanego do dofinansowania ze środków RPO WM na lata 2014–2020. Projekt realizowany będzie w latach 2015–2019. Platforma dystrybucji treści cyfrowych m_MSIT-mobilny Małopolski System Informacji Turystycznej, wykorzystująca najnowsze technologie i narzędzia multimedialne, służyć będzie udostępnianiu zasobów cyfrowych w sposób otwarty i zapewniający możliwość ich ponownego wykorzystania oraz wytworzenia na ich podstawie nowych usług cyfrowych, a także umożliwi prezentację oferty turystycznej regionu w nowoczesny i atrakcyjny sposób. Do końca 2016 roku opracowano dokumentację projektową, wykonano analizę przedwdrożeniową oraz rozpoczęto prace w zakresie rozbudowy platformy cyfrowej, migracji bazy danych MSIT, stworzenia aplikacji mobilnej przeznaczonej na 3 systemy operacyjne, wdrożenia nowoczesnych technologii, w tym technologii beacon i IoT. Wartość wydatków w latach 2015–2016 wyniosła 247,9 tys. zł (UE – około 209 tys. zł, wkład własny – 38,6 tys. zł).

Sport

Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w Sportach Zimowych (dalej: OOM) jest pierwszą ogólnokrajową imprezą sportową o randze mistrzostw Polski dla młodych sportowców w kategorii wiekowej juniora młodszego. Zadanie wpisuje się w Przedsięwzięcie 4.2.2 Trening czyni mistrza. W 2015 r. decyzją ministra sportu i turystyki jej gospodarzem zostało województwo małopolskie, mające najlepszą w Polsce bazę sportową i organizacyjną oraz bardzo dobre opinie resortu i uczestników poprzednich OOM w sportach zimowych. Organizacja finałów OOM po raz kolejny przez Małopolskę była wielkim wyróżnieniem dla osób zaangażowanych w sport w regionie, w szczególności w sporty zimowe, w których nasi zawodnicy odnoszą największe sukcesy, od 14 lat plasując województwo małopolskie na pierwszym miejscu w punktacji generalnej olimpiady. Małopolska gościła 1 398

zawodników, trenerów, opiekunów, sędziów i przedstawicieli polskich związków sportowych, reprezentujących 15 województw. Finały OOM rozegrano w 12 kategoriach sportowych, zwycięzcą w klasyfikacji medalowej zostało województwo małopolskie, zdobywając 141 medali, w tym: 49 złotych, 48 srebrnych, 44 brązowych. Bezpośrednim realizatorem zadania w imieniu województwa małopolskiego był – wyłoniony w procedurze otwartego konkursu ofert – Małopolski Związek Stowarzyszeń Kultury Fizycznej. Wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego wyniosła 400 tys. zł.

Z uwagi na fakt, iż coraz więcej regionów lokuje sport w swoich strategiach promocji ze względu na jego uniwersalność, prostotę przekazu, emocje i medialność, przez co budowany jest pozytywny wizerunek regionu sprzyjającego sportowi i jego rozwojowi, województwo małopolskie, aspirując do roli krajowego lidera w lokalizacji imprez sportowych najwyższej rangi, podjęło decyzję o realizacji w latach 2015–2016 **kampanii promującej sport w Małopolsce podczas imprez i wydarzeń sportowych związanych z 12. Mistrzostwami Europy w Piłce Ręcznej Mężczyzn EHF EURO 2016 roku**. Pola promocji zostały wyznaczone podczas: meczów PGNiG Superligi kobiet i mężczyzn oraz meczów PGNiG Finał 4. Pucharu Polski kobiet i mężczyzn, meczów sparingowych reprezentacji Polski kobiet i mężczyzn organizowanych w Polsce, gali losowania grup finałowych 12. ME EHF EURO 2016 w Centrum Kongresowym ICE Kraków, finałów 12. ME EHF EURO 2016 rozgrywanych w Tauron Arenie w Krakowie, spotkań kibiców w Strefie kibica, na Małym Rynku w Krakowie oraz organizowanych w regionie Weekendów z piłką ręczną – rozgrywek dla dzieci i młodzieży z małopolskich szkół podstawowych, popularyzujących tę dyscyplinę sportową. W przedmiotowej kwestii województwo podjęło współpracę ze Związkiem Piłki Ręcznej w Polsce, bezpośrednim realizatorem imprez i wydarzeń sportowych związanych z 12. ME EHF EURO 2016 oraz samych mistrzostw. Wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego wyniosła 1 mln zł.

Realizowane były także programy i projekty cykliczne z zakresu sportu i upowszechniania kultury fizycznej 2015–2016:

- a) Programy realizowane wspólnie z Ministerstwem Sportu i Turystyki:
 - Współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży szkolnej w ramach Igrzysk Młodzieży Szkolnej, Gimnazjady i Licealiady (wartość 380 tys. zł);
 - Ogólnopolski system sportu młodzieżowego, szkolenie kadr województwa w dyscyplinach objętych współzawodnictwem w kategoriach wiekowych młodzika, juniora młodszego, juniora i młodzieżowca (wartość 2,3 mln zł);
 - „Mały Mistrz” – program wspierający stowarzyszenia kultury fizycznej w organizacji szkolenia dzieci z klas I–III (wartość 850 tys. zł);
 - „Junior Sport” – program wspierający stowarzyszenia kultury fizycznej w organizacji szkolenia dzieci z klas IV–VI w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych w trzech tematycznych blokach: I – szybkość, zwinność, wytrzymałość, II – gry zespołowe, blok III – sporty charakterystyczne, najpopularniejsze w danej miejscowości (wartość 900 tys. zł);
 - Program rozwoju regionalnej infrastruktury sportowej, którego realizacja oparciu ta jest na środkach z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, będących w gestii MSiT (wartość 8 144 750 zł, w tym na zadania nowe 15 226 400 zł, na zadania kontynuowane 12 918 350 zł).
- b) Projekty województwa małopolskiego:
 - „Już pływam” – projekt wspierający małopolskie gminy w organizacji szkolenia pływackiego dla uczniów z klas szkół podstawowych w formie zajęć pozalekcyjnych (wartość 1,3 mln zł);
 - „Jeżdżę z głową” – projekt wspierający małopolskie gminy w organizacji nauki jazdy na nartach (zjazd i biegi) oraz na snowboardzie (zjazd) dla uczniów III klas szkół podstawowych (wartość 1,1 mln zł);
 - „Wakacje z piłką nożną” – projekt kierowany do młodych adeptów piłki nożnej w wieku 10–13 lat z terenu województwa małopolskiego, którzy wakacje spędzają w miejscu zamieszkania (wartość 630 tys. zł);

- „Weekendy z piłką ręczną” – projekt wspierający organizację szkolenia i turniejów sportowych w piłce ręcznej dla dzieci z klas III i IV o zasięgu wojewódzkim (wartość 500 tys. zł);
- „Rodzinne Rajdy Rowerowe” – projekt obejmujący cykl imprez rowerowych w każdym z subregionów województwa małopolskiego (wartość 400 tys. zł);
- „Małopolska na sportowo” – projekt wspierający najbardziej wartościowe przedsięwzięcia sportowe rangi światowej, europejskiej i ogólnopolskiej, jak również projekty z zakresu upowszechniania sportu w środowisku wiejskim, akademickim i osób niepełnosprawnych (wartość 2,05 mln zł);
- „Sportowa Małopolska” – projekt promujący sport w Małopolsce podczas imprez najwyższej rangi, takich jak: puchar świata w skokach narciarskich, wyścigi kolarskie Tour de Pologne i Małopolski Wyścig Górski, Festiwal Biegowy, Małopolska Juliada i inne (wartość 2,3 mln zł);
- Promocja osiągnięć sportowych – nagradzanie wybitnych sportowców z Małopolski w sferze sportu seniorskiego, dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych (wartość 586 tys. zł).

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

Kultura i dziedzictwo kulturowe

W ramach bieżącej działalności zarówno Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, jak i regionalne instytucje kultury realizują szereg inicjatyw, projektów, procesów zbieżnych z priorytetami i celami PS DziPCW. Poniżej wymieniono kilka najbardziej znaczących z nich zrealizowanych w okresie 2014–2016.

Mecenat Małopolski

Mecenat nad działalnością kulturalną polega na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji kulturalnej oraz działań i inicjatyw kulturalnych. Stwarzając możliwości kreowania oferty kulturalnej i świadomego uczestnictwa w kulturze i sztuce, mecenat stanowi instrument wzmacniania kompetencji kulturowych, stymulowania, wspierania i modelowania postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych. Tym samym przyczynia się do wzmocnienia konkurencyjności regionu, opartego na aktualnych i innowacyjnych walorach dziedzictwa kulturowego i kultury. Sprzyja też rozwojowi innowacyjnej gospodarki opartej na powszechnej, nie tylko gospodarczej, kreatywności.

W latach 2014–2016 dofinansowano łącznie 737 zadań na kwotę 7,6 mln zł.

Mecenat Małopolski Plus

Konkurs Mecenat Małopolski Plus przewiduje wspieranie wieloletnich, cyklicznych (realizowanych co najmniej od 3 lat lub 3 edycji) przedsięwzięć z zakresu kultury, które mają stałe miejsce w kalendarium małopolskich wydarzeń kulturalnych i charakteryzują się wysokim poziomem merytorycznym i artystycznym.

W latach 2014–2016 na wsparcie 62 projektów przeznaczono 2,9 mln zł.

Ochrona zabytków Małopolski

System wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa małopolskiego. Celem programu wsparcia finansowego z budżetu województwa małopolskiego jest zahamowanie procesów degradacji i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania, jak również utrzymanie obiektów o niekwestionowanych wartościach artystycznych i historycznych.

W latach 2014–2016 wsparcie uzyskało łącznie 348 projektów na kwotę 8,8 mln zł.

Kapliczka

Konkurs Kapliczka jest jedną z form ochrony zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego, wynikających z realizacji strategicznych zadań rozwoju województwa małopolskiego. Zabytkowe kapliczki stanowią ważny element lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz są świadectwem religijności mieszkańców małych ojczyzn.

Wsparcie jest udzielane w formie dotacji w ramach konkursu Kapliczka dla jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa małopolskiego, podejmujących prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkowych kapliczkach.

W latach 2014–2016 wsparcie zostało udzielone łącznie 146 projektom na kwotę 758 tys. zł.

Bon Kultury

To innowacyjna w skali kraju, cykliczna i długofalowa inicjatywa z zakresu edukacji kulturalnej i rozwoju kompetencji, realizowana od 2009 roku. Celem projektu jest rozszerzenie oferty edukacyjnej publicznych instytucji kultury, budowanie tożsamości lokalnej i ponadregionalnej, podnoszenie poziomu wiedzy o kulturze, sztuce i ich twórcach, kształcenie oraz rozwijanie kompetencji kulturowych i kreatywnych. Ma on zachęcić do częstszego uczestnictwa w kulturze i czerpania z tych spotkań inspiracji, radości odkrywania siebie i otaczającej rzeczywistości.

W latach 2014–2016 zorganizowano łącznie 6 525 zajęć, w których wzięło udział ponad 140 tys. osób, z budżetu województwa małopolskiego wydatkowano na ten cel blisko 2,4 mln zł.

Kongres Kultury Regionów

Województwo małopolskie zainicjowało formułę Kongres Kultury Regionalnej jako forum wymiany idei i pomysłów, służące również upowszechnianiu wiedzy o kulturze regionów i jej nobilitacji jako dziedziny, która kształtuje człowieka i przesądza o tym, jak radzi on sobie we współczesności. I edycja Kongresu w 2015 roku odbyła się pod hasłem Dziedzictwo – inspiracje, II edycja w 2016 r. – pod hasłem Współnieć dziedzictwo.

W latach 2015–2016 z budżetu województwa małopolskiego wydatkowano na ten cel 536 tys. zł.

Regionalny Fundusz Filmowy

W 2009 roku w ramach współpracy województwa małopolskiego z Gminą Miejską Kraków został zainicjowany projekt kulturalny Regionalny Fundusz Filmowy w Krakowie, służący intensyfikacji produkcji filmowej w Małopolsce. Co roku ogłaszany jest konkurs na wspieranie produkcji filmowej, w którym nagrodę stanowi dofinansowanie najciekawszych produkcji filmowych. Warunkiem otrzymania wsparcia finansowego na produkcję filmową jest jej związanie z Małopolską poprzez tematykę, twórców, a przede wszystkim przez miejsce realizacji filmu. Istotnym założeniem konkursu jest fakt, iż producenci filmowi są zobowiązani do wydatkowania na obszarze Małopolski środków przekraczających równowartość kwoty wsparcia finansowego uzyskanego z RFF, co prowadzi do aktywizacji lokalnego rynku usług.

W latach 2014–2016 wsparto łącznie 9 produkcji, przeznaczając z budżetu województwa małopolskiego kwotę 1,5 mln zł.

Filmoteka Małopolska

Głównym celem programu Filmoteka Małopolska jest utrwalenie w postaci filmów dokumentalnych i notacji filmowych wydarzeń, miejsc i ludzi związanych z Małopolską. Program jest prowadzony w dwu kategoriach: Małopolska dawniej oraz Małopolska dziś. W pierwszej z nich powstają filmy mające przybliżyć i upamiętnić miejsca i wydarzenia szczególnie związane z dziedzictwem kulturowym regionu oraz postaci związane z jego bogatą historią: twórców, artystów, naukowców, sportowców,

społeczników; w drugiej – filmy prezentujące aktualne wydarzenia społeczne i kulturalne, ukazujące codzienne życie mieszkańców Małopolski, mówiące o ludziach, którzy wrosli w pejzaż regionu.

W latach 2014–2016 z budżetu województwa małopolskiego wydatkowano na ten cel 1 mln zł.

Miasto Kreatywne

Miasto Kreatywne to cykliczny projekt, realizowany przez województwo małopolskie od 2013 roku, każdorazowo odpowiadający na inne potrzeby i koncentrujący się na innych zagadnieniach. Edycja w 2015 roku odbywała się pod hasłem Idea, inicjatywa, innowacje – start-upy; w 2016 roku ideą przewodnią była Współpraca biznesu z kulturą. Miasto kreatywne to inicjatywa, która promuje idee przedsiębiorczości oraz wspiera merytorycznie zainteresowanych założeniem swojej działalności, pokazuje dobre przykłady, z których można czerpać i wzorować się na nich oraz daje wskazówki, w jaki sposób postępować, by odnieść sukces, zmierzając do wypracowania metod długofalowego wsparcia, uwzględniających różnorodność potrzeb poszczególnych działań kreatywnych oraz stworzenia zintegrowanego i spójnego systemu umożliwiającego symbiotyczny rozwój sektorów, które współtworzą przemysły kreatywne, nadając im dynamikę.

W latach 2015–2016 z budżetu województwa małopolskiego wydatkowano na ten cel ok. 65 tys. zł.

Forum Przestrzeni. Małopolska

Jest to cykliczne przedsięwzięcie realizowane przez województwo małopolskie.

W latach 2014–2016 odbyły się trzy edycje Forum Przestrzeni poświęcone:

- w 2014 roku – pojęciu i znaczeniu rewitalizacji, z prezentacjami założeń projektów rewitalizacji przygotowywanych przez małopolskie samorządy w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014–2020, stanowiących próbę refleksji nad przyszłością przestrzeni miejskiej;
- w 2015 roku – rewitalizacji i odnowie przestrzeni miejskiej, stawiające ważne pytania: jak działać, aby w gąszczu wymagań, jakie zostały postawione przed osobami planującymi i wdrażającymi programy rewitalizacji nie zagubić sensu rewitalizacji i co zrobić, żeby ten proces mógł właściwie i trwale oddziaływać na społeczność lokalną;
- w 2016 roku – dwóm kluczowym zagadnieniom: Idealizm i pragmatyzm. Życie przestrzeni, życie w przestrzeni, z warsztatami w dwóch grupach tematycznych Miejskie ekosystemy oraz Aktywność dla przestrzeni, przestrzeń do działania poświęconym aktualnym problemom z zarządzaniem przestrzenią miast i jej używaniem oraz debatą podejmującą szereg kwestii dotyczących rozwoju polskich miast w okresie potransformacyjnym.

W latach 2014–2016 z budżetu województwa małopolskiego wydatkowano na ten cel ok. 75 tys. zł.

Projekty w ramach współpracy międzyregionalnej

W ramach realizacji celów wynikających z PS DziPCW prowadzono współpracę z obwodem lwowskim (Ukraina), krajami preszowskim, żylińskim i koszyckim (Słowacja), regionami Kluż (Rumunia), Owernia–Rodan–Alpy (Francja), Istria (Żupania Istryjska w Chorwacji). Realizowane były zróżnicowane działania: warsztaty konserwatorskie, warsztaty twórców ludowych, warsztaty kreatywne dla muzealników, spotkania i warsztaty teatralne, seminaria poświęcone różnorodnej tematyce, warsztaty edukacji kulturowej, wystawy, wystawy plenerowe, prezentacje sztuki współczesnej, plenery artystyczne, występy chórów i zespołów muzycznych, festiwale, koncerty zespołów folklorystycznych, wizyty studyjne.

W latach 2014–2016 z budżetu województwa małopolskiego na realizację około 26 wydarzeń wydatkowano blisko 465 tys. zł.

Turystyka

Oprócz projektów zaplanowanych w ramach przedsięwzięć kluczowych PS DziPCW, w ramach bieżącej działalności rozpoczęto realizację dwóch projektów turystycznych wybranych w I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego: „...Chodźcie na Turbacz...” – nowe szlaki rowerowo-biegowe w Gorcach oraz „Raj w Dolinie Racławki”, mających na celu budowanie przewagi konkurencyjnej regionu, opartej na rozwoju lokalnego produktu turystycznego w postaci zintegrowanego, spójnego systemu szlaków turystycznych oraz popularyzację aktywności fizycznej i rekreacji, jako formy spędzania czasu wolnego. Wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego w latach 2016–2017 wyniesie 362 tys. zł (2016 rok – 223 tys. zł, 2017 rok – 139 tys. zł).

W związku z setną rocznicą wybuchu I wojny światowej, w 2014 roku uruchomiono Małopolski Program Obchodów pn. „100-lecie I Wojny Światowej” 2014–2015, w ramach którego odbyły się wydarzenia rocznicowe na krakowskich Błoniach, w Łowczówku, Kluczach, Limanowej, Gorlicach, Sękowej i Łużnej. Uzupełnieniem była krajowa i zagraniczna kampania promująca Małopolskę jako arenę wydarzeń historycznych oraz program edukacyjno-kulturalny skierowany do turystów i mieszkańców regionu, realizowane w imieniu województwa małopolskiego przez Małopolski Instytut Kultury w Krakowie (wartość wydatków z budżetu województwa małopolskiego wyniosła 1 mln zł).

W latach 2014–2016 województwo małopolskie włączało się w realizację projektów partnerskich, tym cenniejszych, że pozwalających na tworzenie oferty regionalnej, a także rodzących trwałe partnerstwa i pomysły dalszej współpracy. W 2016 roku województwo małopolskie przystąpiło do projektu pn. „Szlak Kultury Wołoskiej”, mającego na celu budowanie i promowanie turystyki zrównoważonej na terenie Karpat poprzez stworzenie nowej oferty produktowej pogranicza polsko-słowackiego, prezentującej dziedzictwo kulturowe osadników wołoskich. Projekt realizowany będzie w latach 2017–2018 w partnerstwie 10 podmiotów z terenu pogranicza polsko-słowackiego. W dniu 16 sierpnia 2016 roku projekt został złożony do dofinansowania z Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska–Słowacja 2014–2020 w odniesieniu do Osi priorytetowej 1, Priorytet inwestycyjny 6c. Wartość projektu dla województwa małopolskiego wynosi 1,1 mln zł, w tym w 2017 roku – 300 tys. zł, w 2018 roku – 800 tys. zł.

Sport

Oprócz projektów zaplanowanych w ramach przedsięwzięć kluczowych PS DziPCW, w ramach bieżącej działalności rozpoczęto realizację 4 projektów sportowych wybranych w I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego 2016:

- „Akademia kobiecego futbolu” – rozwój i promocja piłki nożnej kobiet i dziewczynek w województwie małopolskim; zadanie dwuletnie realizowane w latach 2016–2017 (wartość zadania: 80 tys. zł, w tym: 2016 – 30 tys. zł; 2017 – 50 tys. zł);
- „Siatkówka w Krakowie” – ogólnorozwojowe zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży w przedziale wiekowym 6–18 lat z elementami siatkówki; zadanie dwuletnie realizowane w latach 2016–2017 (wartość zadania: 92,3 tys. zł, w tym: 2016 – 41,5 tys. zł; 2017 – 50,8 tys. zł);
- „Strój sportowy dla juniora na MINI MUNDIAL 2016 powiatu krakowskiego” – zakup 45 kompletów strojów do gry w piłkę nożną dla 13 klubów sportowych (wartość zadania: 95 tys. zł);
- „Pełnosprawni przez sport” – organizacja całorocznych, nieodpłatnych treningów sportowych dla osób z niepełnosprawnością z powiatu tatrzańskiego; zadanie dwuletnie realizowane w latach 2016–2017 (wartość zadania: 99,9 tys. zł, w tym: 2016 – 12,9 tys. zł, 2017 – blisko 87 tys. zł).

Projekty wpisują się w Działanie 4.2 Kuźnia talentów sportowych, przedsięwzięcie 4.2.1 Usportowieni Małopolanie, wartość środków z budżetu województwa małopolskiego przeznaczonych na ich wdrożenie wyniesie blisko 370 tys. zł.

Projekty rozpoczęte wcześniej, ale będące w realizacji, bądź zakończone w latach 2014–2016

Kultura i dziedzictwo kulturowe

Na szczególną uwagę zasługują dwa duże projekty inwestycyjne zakończone w omawianym okresie, które zrealizowane zostały przez regionalne instytucje kultury. Projekty te były współfinansowane w ramach Funduszy Europejskich poprzedniej perspektywy finansowej na lata 2007–2013.

Budowa nowej siedziby Cricoteki, w tym muzeum Tadeusza Kantora

Nowopowstały budynek Cricoteki inspirowany jest dziełem Tadeusza Kantora. Ze zderzenia dwóch materii (jak w rysunku Tadeusza Kantora człowiek niosący stół) powstała przestrzeń łącząca nowoczesną architekturę z budynkami najstarszej w Krakowie elektrowni. W efekcie rewitalizacji powstał wielofunkcyjny budynek mieszczący przestrzeń wystawiennicze, archiwum Cricoteki wraz z czytelnią, salą teatralną, salą edukacyjną, księgarnią oraz Crico-cafe, usytuowaną na najwyższym piętrze budynku, skąd można podziwiać panoramę Krakowa. Zwiedzający mogą też zrelaksować się na placu przed budynkiem.

Nowa siedziba Cricoteki kosztowała ponad 42 mln zł, z czego 34 mln zł pochodziły z małopolskiego regionalnego programu operacyjnego 2007–2013, a ponad 8 mln zł z budżetu województwa małopolskiego. Uroczyste otwarcie obiektu miało miejsce we wrześniu 2014 roku.

Rewitalizacja zabytkowego obiektu Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie przy ul. Radziwiłłowskiej 3

Zwiedzający mogą przekonać się, jak wygląda praca nad spektaklami – zarówno z perspektywy artystów sceny, jak i rzemieślników kryjących się po drugiej stronie kurtyny. Znajdują się tam m.in. nowoczesne magazyny, pracownie krawieckie, ekspozycja muzealna, wypożyczalnia kostiumów i rekwizytów. Istnieje możliwość uczestnictwa w warsztatach rzemiosł teatralnych, a nawet otwartych dla publiczności próbach spektakli. Stała wystawa „Lamus Teatralny” to ekspozycja edukacyjna łącząca elementy multimedialne z namacalnymi teatralnymi artefaktami – oryginalnymi kostiumami, rekwizytami, kolekcją broni białej. Przewodnią zasadą ekspozycji jest interaktywność, mobilność, uczestnictwo i kreatywność zwiedzających, a także edukacja poprzez zabawę. Uroczyste otwarcie obiektu miało miejsce w czerwcu 2016 roku.

Koszt realizacji: 9,5 mln zł, w tym 6,6 mln zł dofinansowanie w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz 1,3 mln zł z budżetu województwa małopolskiego.

Projekt pn. **Małopolska Biblioteka+** to inicjatywa samorządu województwa małopolskiego. Celem projektu było wzmocnienie procesu przekształcania bibliotek gminnych w nowoczesne ośrodki życia społecznego, poprzez poprawę stanu infrastruktury i wprowadzenia bogatszej, rozszerzonej oferty zmodernizowanych bibliotek, skierowanej do różnych grup odbiorców, a wszystko to w zgodności ze standardami krajowego Certyfikatu Biblioteka+. Konkurs Małopolska Biblioteka+ adresowany był do gmin wiejskich, gmin miejsko-wiejskich i małych gmin miejskich (do 15 tys. mieszkańców) z terenu województwa małopolskiego i miał na celu udzielenie pomocy finansowej w formie dotacji celowej na uzupełnienie wkładu własnego dla projektów realizowanych w ramach rządowego Programu Wieloletniego Kultura+ Priorytetu Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek przez gminne biblioteki publiczne, dla których gminy te pełnią funkcję organizatora. W latach 2014–2015 w kolejnych edycjach konkursu Małopolska Biblioteka+ województwo małopolskie udzieliło pomocy finansowej łącznie 13 gminom w kwocie ogółem 830 tys. zł.

Turystyka

W 2015 roku zakończono wdrażanie projektu Tworzenie ogólnopolskiego produktu turystycznego – **Małopolski odcinek Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej – etap I**, dofinansowanego ze środków MRPO WM 2007–2014, realizowanego w latach 2012–2015 w partnerstwie 10 samorządów z Małopolski. W efekcie powstał szlak kulturowy, będący częścią ogólnopolskiego szlaku turystycznego, prowadzący do miejsc, które w latach 1914–1915 były areną kluczowych zmagania na froncie wschodnim I wojny światowej wraz z infrastrukturą dla obsługi ruchu turystycznego. Wykonano ścieżki pieszo-rowerowe po szlaku o łącznej długości 32 km wraz z ich wyposażeniem w miejsca odpoczynku i punkty dostępu dla turystów, odbudowano gontynę na cmentarzu wojennym nr 123 w Łużnej, wykonano remont cmentarza nr 46 w Koniecznej; oznakowano 86 cmentarzy powiatu tarnowskiego i trasy wokół Krzywopłotów oraz wykonano system informacyjno-promocyjny o szlaku (oznakowanie drogowe, wydawnictwa promocyjne, strona internetowa, wystawa multimedialna, film promocyjny). Wartość projektu wyniosła ponad 7,8 mln zł (dofinansowanie – blisko 4,9 mln zł; wartość działań przypisanych województwu małopolskiemu – ponad 550 tys. zł).

Projekty nieujęte w PS, najczęściej niezależne od administracji regionalnej

Kultura

Przeszłość przyszłości – remont i wyposażenie Muzeum XX. Czartoryskich w celu udostępnienia unikatowych zbiorów XX. Czartoryskich w Krakowie

Projekt zakłada przeprowadzenie remontu konserwatorskiego obiektu zabytkowego Pałacu XX. Czartoryskich wraz z wyposażeniem pomieszczeń ekspozycyjnych, edukacyjnych, związanych z działalnością merytoryczną, w celu wprowadzenia do obiektu wystawy stałej, na którą składają się unikatowe zabytki z bogatych zbiorów Czartoryskich. Projekt pozwoli nadać zabytkowemu obiektowi szereg funkcjonalności, które powinna spełniać nowoczesna instytucja muzealna (niezbędne roboty konserwatorskie i wykończeniowe; aranżacja i wyposażenie pomieszczeń ekspozycyjnych, edukacyjnych związanych z działalnością merytoryczną; zabezpieczenie obiektów przed zniszczeniem, kradzieżą; nowoczesny system oświetlenia eksponatów; interaktywny audioprzewodnik). Po zakończeniu realizacji projektu szacuje się liczbę nowych odbiorców na poziomie ponad 92 tys. osób rocznie. Do końca 2016 roku opracowano studium wykonalności; studia projektowe; dokumentację przygotowawczą (projekt budowlany; wykonawczy; kosztorysy; ekspertyzy); dokumentację projektową; przeprowadzono badania rynku; opracowano kosztorysy inwestorskie.

Realizatorem projektu jest Muzeum Narodowe w Krakowie. Szacunkowy koszt całkowity przedsięwzięcia wynosi 39 mln zł. Inwestycja planowana jest na lata 2009–2019. Projekt został ujęty w Kontrakcie Terytorialnym.

Budowa Pawilonu Józefa Czapskiego

W 2016 roku zbudowany został w Krakowie Pawilon Józefa Czapskiego, w którym mieści się muzeum poświęcone wybitnemu polskiemu intelektualistcie, pisarzowi i malarzowi, krytykowi sztuki – Józefowi Czapskiemu. Na ponad 600 m² znajdują się m.in.: odtworzony pokój artysty z Maisons-Lafitte, sala ze stałą ekspozycją, sala wystaw zmiennych, czytelnia i kawiarnia. W piwnicach budynku znajdują się szatnie i pomieszczenia gospodarcze. Na trzeciej kondygnacji jest sala multimedialna, w której są wyświetlane filmy związane z tematyką przygotowywanych ekspozycji czasowych oraz filmy dotyczące Józefa Czapskiego.

Realizatorem projektu było Muzeum Narodowe w Krakowie, a koszt realizacji wyniósł 17,3 mln zł, w tym 15,5 mln zł dofinansowania w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Inwestycja była prowadzona w latach 2014–2016.

Pieskowa Skała. Konserwacja architektury zamku i poszerzenie oferty edukacyjno-kulturalnej

W latach 2014–2016 w ramach projektu przeprowadzono wielobranżową konserwację zamku, w tym elewacji korpusu głównego, murów i bastionów oraz dziedzińca krużgankowego; przeprowadzono prace badawcze wystroju wnętrza kaplicy św. Michała Archanioła, w celu rozpoznania jej pierwotnego wystroju oraz wyboru optymalnych metod zabezpieczenia i konserwacji; pomieszczenia w oficynie zamku zostały zaadaptowane na cele edukacyjno-kulturalne; zakupiono wyposażenie; przeprowadzono digitalizację wybranych zbiorów, przygotowano interaktywne prezentacje multimedialne i filmy, wizualizację oraz gry o charakterze promocyjno-dydaktycznym; zakupiono i zainstalowano nośniki informacyjne na dziedzińcu zewnętrznym: infokiosk, mobilny system wystawienniczy, makiety zamku dla osób niewidomych.

Realizatorem projektu był Zamek Królewski na Wawelu – Oddział Zamek w Pieskowej Skale.

Koszt realizacji wyniósł 12,7 mln zł, w tym 10,8 mln zł dofinansowanie w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Muzeum Interaktywne w Narodowym Starym Teatrze (Centrum Edukacji Teatralnej)

W grudniu 2016 roku została otwarta nowa, interaktywna placówka Muzeum Interaktywne Centrum Edukacji Teatralnej. Jest to muzeum o profilu teatralnym, w którym wdrożono innowacyjny program kulturalny i edukacyjny oraz stworzono przestrzeń poświęconą dziejom Narodowego Teatru Starego w Krakowie. Przestrzeń nowego muzeum są miejscem performansów, projekcji multimedialnych, koncertów, a przede wszystkim licznych warsztatów edukacyjnych (możliwych także online), poświęconych teatrowi i kulturze.

Realizatorem projektu był Narodowy Teatr Stary im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie. Koszt realizacji wyniósł 9,7 mln zł, w tym 8,4 mln zł dofinansowanie w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Inwestycja prowadzona była w latach 2014–2016.

Turystyka

Centrum Kongresowe ICE Kraków

Niewątpliwie jedną z najbardziej znaczących inwestycji, podnoszących pozycję Krakowa i Małopolski jako miejsca organizacji wydarzeń o randze międzynarodowej, była – zakończona w 2014 roku przez Gminę Miejską Kraków – budowa w sercu Krakowa Centrum Kongresowego ICE Kraków – biznesowej i kulturalnej wizytówki miasta, pozwalającego na organizację różnorodnych wydarzeń: od międzynarodowych kongresów, konferencji, sympozjów oraz spotkań biznesowych, przez wydarzenia kulturalne, aż po spotkania o charakterze społecznym. Projekt współfinansowany był z Działania 5.2. MRPO na lata 2007–2013 (wartość projektu to ponad 350 mln zł, dofinansowanie: blisko 83 mln zł).

Promocja oferty gospodarczej branż przemysłu czasu wolnego oraz wsparcie małopolskich MŚP w ekspansji na rynki zewnętrzne

Nowa perspektywa finansowa 2014–2020 jest ukierunkowana na zwiększanie konkurencyjności gospodarki, zwłaszcza poprzez tworzenie warunków dla bardziej elastycznego funkcjonowania na rynku podmiotów sektora MŚP oraz wzrostu ich znaczenia gospodarczego. Działania zorientowane

na zwiększenie aktywności międzynarodowej małopolskich MŚP z szeroko rozumianego przemysłu kreatywnego i czasu wolnego działających w obszarach turystyki biznesowej, uzdrowiskowej i medycznej oraz turystyki sportowo-rekreacyjnej zostały rozpoczęte w 2016 r. przez Małopolską Organizację Turystyczną w ramach projektu pn. Promocja oferty gospodarczej branż przemysłu czasu wolnego oraz wsparcie małopolskich MŚP w ekspansji na rynki zewnętrzne. Projekt został dofinansowany z Działania 3.3. RPO WM 2014–2020 i będzie realizowany w latach 2016–2019 (budżet projektu: blisko 6,5 mln zł, w tym dofinansowanie w kwocie ok. 5,5 mln zł).

Sport

Wychodząc z założenia, iż każdy funkcjonalny, nowoczesny obiekt sportowy jest składową atrakcyjności wsi, osiedla, dzielnicy, gminy, powiatu, regionu i stwarza możliwość ubiegania się o organizację imprez sportowych najwyższej rangi, które powodują większą rozpoznawalność organizatora (kraju, regionu, miejscowości), budowa **Tauron Areny Kraków**, mieszczącej 22 tys. osób jest tego namacalnym przykładem. Oddanie do użytku hali widowiskowo-sportowej Tauron Arena Kraków w maju 2014 roku wydatnie zwiększyło atrakcyjność regionu pod względem możliwości rozgrywania w Małopolsce halowych imprez sportowych najwyższej rangi. Na przestrzeni ostatnich lat, w Tauron Arenie Kraków odbyły się mistrzostwa świata w piłce siatkowej mężczyzn, mistrzostwa Europy w piłce ręcznej mężczyzn, mistrzostwa świata w hokeju na lodzie i Memoriał Huberta Jerzego Wagnera w piłce siatkowej oraz wiele innych wydarzeń artystycznych, religijnych, kongresów i targów. Od otwarcia TAURON Areny Kraków w maju 2014 roku w wydarzeniach zorganizowanych w obiekcie wzięło udział już ponad 1,7 mln osób. Około 61,3% uczestników imprez to mieszkańcy Krakowa, 38,7% uczestników to osoby spoza Krakowa²⁰.

Wnioski i rekomendacje

Kultura i dziedzictwo kulturowe

W ostatnich latach, w ramach poprzedniej perspektywy finansowej, udało się przygotować i z sukcesem wykonać w Małopolsce wiele oczekiwanych, poważnych oraz ambitnych zadań o charakterze inwestycyjnym. Wśród nich szczególne miejsce zajmuje sektor ochrony dziedzictwa kulturowego i kultury. Efekty tych działań widoczne są w każdym miejscu Małopolski – powstała nowoczesna i bardziej dostępna infrastruktura kultury, zrealizowano wiele wartościowych projektów przyczyniających się do upowszechnienia oraz ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz prezentacji sztuki i działań artystycznych. Kultura obecna jest też w przestrzeni wirtualnej. Wieloaspektowy rozwój zaobserwować można w różnych miejscach Małopolski – nowe obiekty, przestrzenie wystawiennicze, nowe możliwości prezentacji własnych przedsięwzięć oraz spełniania oczekiwań uczestników i odbiorców kultury.

Kluczowe znaczenie w procesie realizacji PS DziPCW mogą mieć wojewódzkie instytucje kultury – ich potencjał oddziaływania określają przedsięwzięcia właściwe dla obszarów działania: muzeów, instytucji artystycznych i instytucji upowszechniania kultury. Projekty wojewódzkich instytucji kultury są włączane do dokumentów strategicznych: Małopolskiego Planu Inwestycyjnego na lata 2015–2023 oraz Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Małopolskiego. Ponadto, 7 projektów wojewódzkich instytucji kultury o szczególnym znaczeniu dla rozwoju kultury w regionie,

20. Tauron Arena Kraków, Raport: *Badanie satysfakcji klienta oraz znaczenia ekonomicznego największej hali sportowo-widowiskowej w Polsce*, Biuro Badań Społecznych Obserwator sp.j., Kraków, styczeń 2017 <http://www.tauronarenakrakow.pl/wp-content/uploads/2017/03/TAURON-Arena-Krakow-Raport-Badanie-satisfakcji-klienta-oraz-znaczenia-ekonomicznego-najwiekszej-hali-sportowo-widowiskowej-w-Polsce.pdf>.

zostało wpisanych do Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Małopolskiego wraz z 6 innymi projektami z regionu (Kraków, Oświęcim, Staniątki).

Duże znaczenie dla realizacji celów mają również przedsięwzięcia wynikające z bieżącej działalności Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, finansowane z budżetu województwa małopolskiego, nie mające bezpośredniego odzwierciedlenia w zapisach PS DziPCW, ale w znaczący sposób przyczyniające się do realizacji jego celów.

Opisując stan na koniec 2016 roku w kontekście nowych przedsięwzięć, należy zwrócić uwagę na początkowy proces uruchamiania dostępnych mechanizmów wsparcia finansowego oraz obiecujące perspektywy przyszłych lat. Realizacja przedsięwzięć ujętych w PS DziPCW uzależniona jest w zdecydowanej mierze od pozyskania na ten cel środków unijnych w ramach dostępnych programów.

W związku z tym realizacja większości projektów, a co za tym idzie wykonanie rzeczowo-finansowe przedsięwzięć, zostały przesunięte w czasie ze względu na późniejsze niż pierwotnie zakładano ogłoszenia, jak i przesuwające się w czasie rozstrzygnięcia naborów wniosków w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

Rekomenduje się przeprowadzenie aktualizacji i weryfikacji PS DziPCW m.in. na podstawie rozstrzygniętych naborów programów unijnych, pojawiających się nowych przedsięwzięć wpisujących się do PS DziPCW (nowe inicjatywy projektowe lub przedsięwzięcia oparte na wcześniejszych założeniach, jednak w znacznym stopniu zmodyfikowane, planowane do realizacji w nowo wypracowanych formułach partnerstwa, założenia rzeczowo-finansowe).

Turystyka

Przemysł turystyczny zajmuje niezwykle ważne miejsce w gospodarce większości miast i regionów. Rozwój turystyki ma zasadniczy wpływ na aktywizację lokalnego rynku, zwłaszcza w kontekście potencjału generowania dochodów dla budżetu oraz powstawania nowych miejsc pracy. Powoduje to silną konkurencję wśród miast i regionów. Dlatego ogromnym wyzwaniem dla władz samorządowych jest zaproponowanie niepowtarzalnej i atrakcyjnej oferty turystycznej oraz zdecydowane wyróżnienie jej na rynku krajowym i zagranicznym.

Małopolskę odwiedziło w 2016 roku 14,9 mln osób, co stanowi wzrost o 6,9% w stosunku do roku poprzedniego, szacowana kwota wydatków wyniosła 12,99 mld zł. Wyniki badań ruchu turystycznego dowodzą, że obrany przez samorząd województwa kierunek, uznający turystykę za jedno z podstawowych działań prorozwojowych, przynosi rezultaty. Jednak pomimo utrzymującej się od 2008 roku tendencji wzrostowej, najwięcej turystów w dalszym ciągu trafia do Krakowa – stolicy regionu oraz do głównych centrów turystycznych Małopolski. Dlatego istotne jest dążenie do dywersyfikacji ruchu turystycznego poprzez stworzenie atrakcyjnej i całorocznej oferty poza głównymi ośrodkami turystycznymi, opartej m.in. na walorach i tradycji danego miejsca, a przez to autentycznej i niepowtarzalnej, będącej alternatywną ofertą dla turystyki masowej. Niezmiennie od 2012 roku rośnie również zainteresowanie odwiedzających turystyką aktywną. Stąd samorząd województwa, w celu rozwoju infrastruktury rowerowej, wspierać będzie budowę zintegrowanej sieci ok. 700 km głównych tras rowerowych VeloMałopolska przebiegających przez całe województwo.

Badania ruchu turystycznego wykazują, iż Internet to dla odwiedzających główne źródło informacji o Małopolsce i jej atrakcjach turystycznych. Według GUS w latach 2010–2015 liczba Polaków regularnie korzystających z Internetu systematycznie wzrasta, a internauci ciągle oczekują nowych rozwiązań z wykorzystaniem technologii ICT. Stale wzrastająca liczba korzystających z urządzeń mobilnych wymusza konieczność dostosowania Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej do tego typu sprzętu. Prezentacja zasobów dziedzictwa Małopolski przy użyciu technologii cyfrowych będzie zatem nie tylko odpowiedzią na wzrastające zapotrzebowanie na e-usługi i e-treści, ale umożliwi także pozyskanie informacji przez osoby, dla których dotarcie do tych zasobów inną drogą jest utrudnione.

W następnych latach konieczna jest kontynuacja działań na rzecz tworzenia i rozwijania innowacyjnej i atrakcyjnej oferty turystycznej Małopolski oraz zwiększenia jej dostępności z wykorzystaniem nowych technologii cyfrowych i informatycznych. Takie działania pozwolą na skuteczne i zrównoważone wykorzystanie potencjału kulturowego i przyrodniczego Małopolski w sektorze usług czasu wolnego.

Sport

Jedną z podstawowych misji samorządów województw jest wspieranie społeczności regionu prawie w każdym aspekcie ich życia. Wsparcie to jest realizowane w różnorodnym zakresie, poczynając od przedsięwzięć strategicznych dla całego regionu, a kończąc na ich wymiarze lokalnym. Pomiędzy tymi dwoma biegunami jest wiele innych dziedzin w których samorząd województwa małopolskiego zaznacza swoją obecność, między innymi w sferze sportu. Tym bardziej satysfakcjonujące jest umieszczenie szeroko pojętej kultury fizycznej w PS DziPCW.

Obecnie sport, oprócz okazji do rywalizacji, pozytywnego wpływu na poprawę zdrowia i wzmacniania kontaktów międzyludzkich, pełni funkcje ekonomiczne i promocyjne. Przy umiejętnym zarządzaniu rynkiem sportowym strategia marketingowa regionu może mieć charakter długofalowy, nie związany już z poszczególnymi wydarzeniami stricte sportowymi. Sport ma w sobie duży potencjał i umiejętnie „podany” ma pozytywny wpływ na wiele branż z pozoru z nim nie związanych.

Poszczególne działania ujęte w programie w zdecydowanej większości odpowiadają na aktualne zapotrzebowania w sferze sportu wyczynowego oraz rekreacji. Realizowane programy i projekty zapewniają szeroką ofertę dla dzieci i młodzieży, osób starszych chcących uprawiać różnorodne dyscypliny sportowe bez względu na poziom zaawansowania. Bazą do tego rodzaju przedsięwzięć jest dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa, która dzięki rokrocznym nakładom finansowym z budżetu województwa małopolskiego, z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i funduszom europejskim stanowi spory kapitał w przedmiotowej kwestii.

O ile w perspektywie kolejnych lat realizacja programów i projektów „miękkich” nie powinna stanowić jakiegokolwiek problemu natury finansowej, o tyle sfera poprawy infrastruktury sportowej budzi pewne obawy. Od 2017 roku Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego przestał funkcjonować w jego dotychczasowej formie, skutkiem czego samorząd województwa utracił wpływ na kwalifikację zadań do dofinansowania, a obecna perspektywa finansowa środków z UE nie przewiduje wspierania budowy obiektów sportowych. Wobec tego może należałoby rozważyć większe niż dotychczas zaangażowanie finansowe województwa małopolskiego w poprawę bazy sportowej, tej ogólnodostępnej, rekreacyjnej, np. w unifikację nawierzchni boisk sportowych – będących w gestii samorządów – polegającą na wymianie nawierzchni urazogennych na nawierzchnię bezpieczną oraz modernizację boisk piłkarskich z nawierzchnią naturalną (wraz z zapleczem sanitarno-szatniowym).

OPRACOWANIE: AGNIESZKA CHMIEL, MAŁGORZATA CZAPLA, PIOTR CYPRYAŃSKI, KRZYSZTOF KĘPA

PROGRAM STRATEGICZNY OCHRONA ŚRODOWISKA

Cele i siatka priorytetów

Program Strategiczny Ochrona Środowiska (dalej: PSOŚ) prezentuje działania przewidziane do realizacji w latach 2014–2020, w tym także te, które nie wynikają z bezpośrednich kompetencji samorządu województwa małopolskiego. Jest więc dokumentem kompleksowo traktującym zadania z zakresu ochrony środowiska poprzez określone priorytety i najistotniejsze kierunki działań.

Program Strategiczny Ochrona Środowiska definiuje przedsięwzięcia strategiczne niezbędne dla zapewnienia dobrego stanu środowiska województwa małopolskiego.

Głównym celem określonym w PSOŚ jest „Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrona zasobów środowiska dla rozwoju Małopolski”, który jest realizowany poprzez następujące priorytety:

1. Poprawa jakości powietrza, ochrona przed hałasem oraz zapewnienie informacji o źródłach pól elektromagnetycznych;
2. Ochrona zasobów wodnych;
3. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami;
4. Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych;
5. Regionalna polityka energetyczna;
6. Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego;
7. Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym;
8. Edukacja ekologiczna, kształtowanie i promocja postaw w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego oraz usprawnienie mechanizmów administracyjno-prawnych i ekonomicznych.

Analizując uwarunkowania zewnętrzne jak i wewnętrzne, w tym stan środowiska, wśród przedsięwzięć mających istotny wpływ na poprawę stanu środowiska przyjęto następujące priorytety ekologiczne na najbliższe lata:

- poprawa stanu powietrza;
- poprawa stanu wód i racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi oraz ochrona przed powodzią;
- uporządkowanie gospodarki odpadami.

Priorytety te realizują kierunek polityki rozwoju wynikający ze Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (Obszar 6 – Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne) i są kluczowymi działaniami w zakresie poprawy bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystania ekologii dla rozwoju Małopolski.

Diagnoza

Stan jakości powietrza na obszarze Małopolski nie jest zadowalający. W wyniku prowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie oceny jakości powietrza na obszarze województwa małopolskiego corocznie odnotowywane są przekroczenia norm stężeń zanieczyszczeń. W styczniu 2017 roku przyjęta została aktualizacja Programu ochrony powietrza dla

województwa małopolskiego. Celem dokumentu jest osiągnięcie w całej Małopolsce do 2023 roku dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń pyłu PM₁₀, PM_{2,5}, benzo(a)pirenu, dwutlenku azotu i ozonu. Głównymi kierunkami działań w zakresie poprawy jakości powietrza, wyznaczonymi w programie jest m.in.: wprowadzenie ograniczeń eksploatacji urządzeń grzewczych na paliwa stałe, eliminacja niskosprawnych urządzeń na paliwa stałe, rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczych i sieci gazowych zapewniająca podłączenie nowych użytkowników, termomodernizacja budynków, wspieranie budownictwa energooszczędnego.

Samorząd województwa małopolskiego tworzy warunki dla poprawy jakości powietrza w regionie. W styczniu 2016 roku Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął uchwałę w sprawie wprowadzenia na obszarze Gminy Miejskiej Kraków ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw. Uchwała wprowadziła całkowity zakaz stosowania paliw stałych w piecach, kotłach i kominkach na obszarze Krakowa od 1 września 2019 roku. Dopuszcza się stosowanie paliwa gazowego oraz lekkiego oleju opałowego. 24 kwietnia 2017 roku przyjęta została przejściowa uchwała antysmogowa dla miasta Krakowa, która zakazuje stosowania do ogrzewania paliw niskiej jakości (miałów, mułów i flotów, węgla o niskiej kaloryczności, wysokiej zawartości popiołu i siarki oraz zawilgoconej biomasy). Przepisy obowiązują od 1 lipca 2017 roku do końca sierpnia 2019 roku, do czasu wejścia w życie uchwały całkowicie zakazującej używania paliw stałych do ogrzewania domów.

W styczniu 2017 roku Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął uchwałę Nr XXXII/452/17 w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa małopolskiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw. Uchwała nie zakazuje stosowania paliw stałych za wyjątkiem paliw złej jakości (muły i floty węglowe) oraz zobowiązuje mieszkańców do stosowania urządzeń grzewczych spełniających wymogi ekoprojektu.

Zgodnie z wynikami analiz, wykonanymi w latach 2013 oraz 2016 ograniczenia te są konieczne do uzyskania znacznej redukcji emisji, a tym samym zapewnienia mieszkańcom możliwości życia w zdrowym i czystym środowisku.

30 września 2013 roku Sejmik Województwa Małopolskiego uchwałą nr XLII/663/13 przyjął aktualizację Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego. W 2015 roku dokonano uzupełnienia ww. programu o przekazane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie mapy akustyczne dla dodatkowych odcinków dróg.

Program ochrony środowiska przed hałasem obejmuje ponad 875 km dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 mln pojazdów rocznie oraz ponad 130 km linii kolejowych. Przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu występują wzdłuż dróg o łącznej długości ok. 558 km. Jako podstawowe działania naprawcze wskazano w perspektywie do roku 2033 celowość zastosowania ok. 427 km nawierzchni o obniżonej hałaśliwości oraz konieczność budowy ok. 40,8 km ekranów akustycznych, w celu poprawy klimatu akustycznego na terenach najbardziej narażonych na ponadnormatywny hałas. W czwartym kwartale 2017 roku dokonana zostanie aktualizacja Programu ochrony środowiska przed hałasem.

Większa część obszaru województwa małopolskiego leży w dorzeczu górnej Wisły (prawie 98%), jedynie zlewnia rzeki Czarnej Orawy należy do dorzecza Dunaju, dopływu Morza Czarnego oraz Środkowej i Małej Wisły. Małopolska jest regionem o największej zmienności przepływów, częściowo złagodzonej zabudową hydrotechniczną rzek (duże zbiorniki zaporowe na Dunajcu i Raby). Obszar województwa cechują słabe i średnio korzystne warunki infiltracji oraz retencyjności zlewni, stąd też większość zbiorników wód podziemnych charakteryzuje się niską i średnią odnawialnością zasobów. Rozmieszczenie zasobów wód w województwie jest nierównomierne i uwarunkowane zróżnicowaniem budowy geologicznej. Znaczące zasoby wód podziemnych rozmieszczone są na południu i w części północno-zachodniej Małopolski. Województwo małopolskie w 2015 roku znalazło się na 5. miejscu w kraju pod względem ilości pobieranej wody. Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę są ujęcia powierzchniowe. Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych

w województwie małopolskim jest gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń jaki odprowadza do odbiorników. Od kilku lat obserwuje się tendencję wzrostową w tym zakresie, również z powodu ciągłej rozbudowy sieci kanalizacyjnej. W 2015 roku odnotowano 6,5-proc. wzrost ilości odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej ścieków w stosunku do roku poprzedniego. W 2015 roku dobry stan jednolitych części wód powierzchniowych stwierdzono w 28,7%, natomiast stan zły w 71,3% badanych jcw.

W 2015 roku na terenie województwa małopolskiego zebrano ok. 795 tys. Mg odpadów komunalnych. Od 2013 roku utrzymuje się tendencja wzrostowa w ilości zebranych odpadów komunalnych. Cały czas systematycznie wzrasta ilość odpadów zebranych selektywnie. Poziom odzysku surowców wtórnych w roku 2015 wyniósł w województwie małopolskim 23,9%. Należy również zwrócić uwagę, że największy strumień wytwarzanych odpadów stanowią odpady inne niż niebezpieczne. W 2015 roku w województwie małopolskim w wyniku prowadzonych działalności gospodarczych wytworzono 10 mln Mg odpadów przemysłowych. W 2015 roku ok. 8,9 mln Mg odpadów przemysłowych zostało przekazanych do odzysku.

Województwo małopolskie pokrywają różne obszarowe formy ochrony. System ochrony przyrody tworzy: 6 parków narodowych oraz 11 parków krajobrazowych wraz z ich otulinami, 85 rezerwatów przyrody, 99 obszarów Natura 2000, 10 obszarów chronionego krajobrazu. Pozostałe formy ochrony przyrody w województwie małopolskim to: 2 213 pomników przyrody, 43 użytki ekologiczne, 80 stanowisk dokumentacyjnych, 6 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Obecnie opracowywane są plany ochrony dla parków krajobrazowych oraz plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, które uwzględniają m.in. cele ochrony przyrody, identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych i ich skutków oraz określają działania ochronne. Cztery parki krajobrazowe województwa małopolskiego tj.: Dłubniański, Rudniański, Tenczyński oraz Wiśnicko-Lipnicki mają już ustanowione plany ochrony.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

W Programie Strategicznym Ochrona Środowiska zapisanych jest 8 priorytetów.

Priorytet 1. Poprawa jakości powietrza, ochrona przed hałasem oraz zapewnienie informacji o źródłach pól elektromagnetycznych.

W ramach działania 1.1 Sukcesywna redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza pochodzących z systemów indywidualnego ogrzewania mieszkań w latach 2014–2016 zlikwidowano 14 879 sztuk starych, niskosprawnych urządzeń grzewczych na paliwa stałe, z docelowych 154 649 sztuk (9,6%), przyrost długości sieci ciepłowniczej i gazowej wyniósł 201,74 km (dane dot. tylko roku 2016 roku) z docelowych 20 235 km. Redukcja emisji zanieczyszczeń z transportu nastąpiła poprzez budowę parkingów Park & Ride oraz rozszerzenie stref ograniczonego ruchu. Na obszarze Małopolski działa łącznie 11 parkingów typu Park & Ride (dane na 2016 rok) rozlokowanych w 6 gminach: Kraków (2 parkingi), Tarnów, Wieliczka, Zabierzów, Słomniki (5 parkingów), Gdów – z docelowych 14 parkingów Park & Ride (78,6%).

Priorytet 2. Ochrona zasobów wodnych.

W ramach realizacji przedsięwzięcia **Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej** na terenach aglomeracji w latach 2014–2016 wybudowano 2 696,5 km sieci kanalizacyjnej, co stanowi 179,5% sieci założonej do wybudowania w celu skanalizowania wszystkich aglomeracji (stan na koniec 2016 roku – 15 096 km). Na realizację inwestycji w zakresie gospodarki ściekowej w ramach Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (dalej: KPOŚK) poniesiono nakłady w wysokości 1 924 366 000 zł. Z istniejącej sieci kanalizacyjnej na koniec 2016 roku korzystało 2 156 533

mieszkańców aglomeracji, co stanowi ok. 83% zakładanej liczby mieszkańców planowanych do podłączenia. Nowo wybudowana kanalizacja obsłużyła dodatkowo 146 402 mieszkańców aglomeracji. Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej znacznie przerosła założenia w Programie Strategicznym Ochrona Środowiska, gdzie założono budowę 1 502 km sieci kanalizacyjnej dla podłączenia 177,1 tys. osób do końca 2020 roku. Pomimo tak dużego przyrostu sieci kanalizacyjnej, pozostało jeszcze do podłączenia ok. 17% mieszkańców aglomeracji. Powyższe wskazuje na konieczność dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej w celu skanalizowania pozostałego obszaru aglomeracji. Należy również pamiętać, iż w 2014 roku przeprowadzono weryfikację wszystkich obszarów aglomeracji pod kątem planów inwestycyjnych dotyczących budowy sieci kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków. W wyniku powyższego nastąpiły znaczne zmiany zasięgu poszczególnych aglomeracji, a tym samym zmieniły się plany inwestycyjne.

Priorytet 3. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami.

W ramach realizacji Priorytetu 3. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami 3 przedsięwzięcia nie są rozpoczęte, 3 są w realizacji oraz 1 zakończone (instalacja termicznego przekształcania odpadów w Krakowie, która została oddana do użytku w grudniu 2015 roku). Rozwój systemu gospodarki odpadami realizowany był przez tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Ponadto wprowadzony został Małopolski program zapobiegania powstawaniu odpadów.

Priorytet 4. Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych.

W odniesieniu do Priorytetu 4. realizacja przedsięwzięcia „Dokończenie budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba” w latach 2014–2016 Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (dalej: RZGW) realizował zadania, gdzie w ramach przyznaných limitów prowadzone były prace, tj.: przebudowa dróg, linii kolejowej, przygotowanie zbiornika do zalewu, modernizacja geodezyjnej sieci odniesienia zapory, przeprowadzenie badań kontrolnych korpusu zapory, dokończenie ogrodzenia obiektów przekroju piętrzenia z kablem sterującym i zasilającym do bram, wykonanie elementów małej architektury zapory; ławki, bramki, maszty dla kamer, wykonanie doszczelnienia betonów sztolni żrutowej, podjęcie renowacji powierzchni betonów wież oraz powierzchni kładki służbowej na wieże. Ponadto w ramach wyposażenia mechanicznego przelewu powierzchniowego wykonano schodnię do bystrza, zakończono zagospodarowanie dolnego stanowiska zapory oraz przeprowadzono remont mostku na potoku Wyszulec, wykonano ubezpieczenie brzegów oraz stabilizację progową koryta Skawy poniżej zapory, wykonano przyłączenie obiektu zapory do sieci energetycznej wraz ze stacją transformatorową. Następnie wykonano zagospodarowanie terenu elektrowni z ogrodzeniem oraz wykonano linię SN energetyczną wyprowadzenia mocy z elektrowni do sieci Tauron. W roku 2016 RZGW realizował zadania na kwotę 31 040 886,45 zł. Łącznie w latach 2014–2016 na realizację przedsięwzięcia wydatkowano ponad 321 mln zł. W dniu 24.11.2016 roku rozpoczęto procedurę pierwszego napełniania zbiornika. Zgodnie z Instrukcją proces ten będzie trwał minimum 203 dni.

W roku 2014 Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (dalej: MZMiUW) w Krakowie zakończył realizację budowy Zbiornika Skrzyszów wydatkując kwotę 6 887 753,25 zł (całkowity koszt inwestycji ponad 21 mln zł) oraz budowę Zbiornika Biezanów, na ten cel w latach 2014–2015 poniesiono nakłady w wysokości ponad 14 mln zł.

Priorytet 5. Regionalna polityka energetyczna.

W ramach Priorytetu 5. realizowane były projekty: Program Energooszczędna Małopolska, Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej województwa małopolskiego, Realizacja inwestycji w zakresie energetyki rozproszonej (hydroenergetyka, biogazownie, energia wiatru, farmy słoneczne itp.).

Priorytet 6. Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego.

W priorytet wpisują się przedsięwzięcia: Parki krajobrazowe na TAK – edukacja ekologiczna i ochrona bioróżnorodności na terenie parków krajobrazowych Małopolski, Budowa ścieżki w koronach drzew wraz z wieżą widokową oraz Ośrodka Rehabilitacji Zwierząt Chronionych i Dzikich, Opracowanie projektów planów ochrony dla trzech parków krajobrazowych: Bielańsko-Tynieckiego, Dolinki Krakowskie i Orlich Gniazd wraz z uruchomieniem publicznego systemu informacji przestrzennej.

Priorytet 7. Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym.

W ramach przedsięwzięcia Poprawa efektywności działań służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i ratownictwo w województwie realizowane są m.in. zadania: Małopolskie Remizy, Bezpieczna Małopolska.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

W ramach Priorytetu 1. Województwo Małopolskie realizuje projekt zintegrowany LIFE pn. **Wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze**. Projekt wdrażany jest od października 2015 roku i będzie prowadzony do końca 2023 roku. Projekt LIFE koordynowany przez województwo małopolskie angażuje łącznie 62 partnerów, a jego celem jest przyspieszenie wdrażania działań służących poprawie jakości powietrza, które zostały zaplanowane w ramach Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego. Wartość projektu to 16 621 790 euro (ok. 70 mln zł). Dofinansowanie z Unii Europejskiej wynosi 9 914 871 euro (ok. 42 mln zł), wkład beneficjenta koordynującego to 905 883 euro, wkład współbeneficjentów to 4 193 658 euro, a dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: WFOŚiGW) wynosi 1 607 378 euro. W 2016 roku wydatkowano łącznie: 4 914 175 zł. W tym z 3 151 677 z UE, 31 839 zł z wkładu beneficjenta koordynującego i 1 730 659 zł z WFOŚiGW. Z programu LIFE finansowane są innowacyjne projekty w zakresie ochrony środowiska w Europie, a projekty zintegrowane są nowym szstandarowym instrumentem wspierania realizacji strategii poprawy jakości środowiska na dużym obszarze. Główne działania projektu to: sieć eko-doradców w gminach w Małopolsce, którzy wspierają wdrażanie Programu ochrony powietrza, pozyskują środki zewnętrzne na działania ograniczające emisję zanieczyszczeń oraz mobilizują mieszkańców do włączenia się w te działania; doradztwo dla mieszkańców Małopolski w zakresie najbardziej efektywnych sposobów ograniczenia emisji i źródeł finansowania, w tym zapobieganie ubóstwu energetycznemu poprzez działania służące oszczędności kosztów energii, Centrum Kompetencji na poziomie regionalnym, obejmujące szkolenia i bazę wiedzy dla wszystkich samorządów lokalnych, aby wspomóc gminy w realizacji prowadzonych działań; wzmocnienie doradztwa i obsługi administracyjnej dla mieszkańców Krakowa w zakresie likwidacji starych pieców i kotłów na paliwa stałe, w tym uruchomienie punktów informacyjnych, w których udzielana jest pomoc osobom zainteresowanym ubieganiem się o dofinansowanie przedsięwzięć oszczędzających energię; przygotowanie narzędzia do modelowania w wysokiej rozdzielczości rozkładu zanieczyszczeń w Krakowie oraz międzyregionalnej bazy źródeł emisji dla Małopolski, Czech i Słowacji wraz z modelowaniem jakości powietrza.

W zakresie gospodarki odpadami, w 2015 roku przystąpiono do prac nad **aktualizacją Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego** na lata 2016–2022 wraz z opracowaniem Planu Inwestycyjnego. Przedmiotowy dokument określa cele i kierunki działań w zakresie gospodarowania odpadami. Celem nadrzędnym jest rozwijanie na terenie województwa systemu gospodarki

odpadami opartego na zapobieganiu powstawania odpadów, przygotowywaniu ich do ponownego użytku, recyklingu oraz innych metodach odzysku i unieszkodliwiania. Plan wskazuje region gospodarki odpadami – Małopolski i określa regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych służące do jego obsługi. Jednocześnie wraz z planem opracowany został Plan Inwestycyjny w którym określona została potrzebna infrastruktura dotycząca odpadów komunalnych, w tym odpadów budowlanych i rozbiórkowych wraz z mocami przerobowymi, służąca zapobieganiu powstawania tych odpadów oraz gospodarowania tymi odpadami, a zapewniająca osiągnięcie wyznaczonych przez Komisję Europejską wskaźników. Minister Środowiska jest organem, który opiniuje wojewódzki plan gospodarki odpadami, natomiast w przypadku Planu inwestycyjnego, jest organem zatwierdzającym.

Kolejnym z realizowanych projektów była budowa **Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów ZTPO**, zlokalizowanego przy ulicy Giedroycia w Krakowie, który rozpoczął swoją działalność 3 grudnia 2015 roku. Od 23 maja 2016 roku ma status Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (dalej: RIPOK). W Zakładzie zastosowana została nowoczesna instalacja spełniająca wymagania BAT (najlepszych dostępnych technik), gwarantująca zachowanie najwyższych standardów ochrony środowiska. Ekospalarnia ma dwie linie technologiczne wykorzystujące technologię spalania odpadów w piecu z paleniskiem rusztowym. Ich łączna, roczna wydajności wynosi 220 tys. ton odpadów. Do spalarni trafiają niesegregowane odpady komunalne z terenu miasta Krakowa oraz odpady z mechanicznej obróbki. Zakład umożliwia odzysk energii zawartej w odpadach i jej produkcję w kogeneracji, tj. zarówno energii elektrycznej, jak i ciepłej. W ciągu roku, w wyniku termicznego przekształcenia 220 tys. ton odpadów komunalnych, wyprodukowanych zostaje około 65 000 MWh energii elektrycznej oraz około 280 000 MWh energii ciepłej. Instalacja zapewnia również oczyszczanie spalin powstałych w procesie spalania, jak również zestalenie powstałych w procesie spalania popiołów i pozostałości z procesu oczyszczania spalin.

Ponadto w latach 2014–2016 tworzone **punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych** (dalej: PSZOK). PSZOK to miejsce na terenie gminy, w którym mieszkańcy pozostawiać mogą odpady komunalne zebrane w sposób selektywny. Jego utworzenie jest obowiązkowym zadaniem własnym każdej gminy wynikającym z zapisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Punkt ma umożliwiać przyjmowanie co najmniej takich odpadów komunalnych, jak:

- przeterminowane leki i chemikalia;
- zużyte baterie i akumulatory;
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny;
- meble i inne odpady wielkogabarytowe;
- zużyte opony;
- odpady zielone;
- odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne.

Liczba gmin, które utworzyły na swoim terenie PSZOK systematycznie wzrasta. Zgodnie ze stanem na koniec 2014 roku spośród wszystkich małopolskich gmin 115 miało PSZOK, a w 2016 roku liczba ta wyniosła 122 punkty. Spośród gmin mających PSZOK aż 21 prowadzi dwa tego typu obiekty.

W ramach Małopolskiego Programu Zapobiegania Powstawaniu Odpadów zostały przeprowadzone kampanie informacyjne zachęcające do ponownego wykorzystania produktu oraz promujące sens hierarchii postępowania z odpadami, jak również konkursy dla „małoodpadowych” gmin i miast. W 2015 roku samorząd województwa małopolskiego przeprowadził akcję informacyjną dotyczącą zapobiegania powstawaniu odpadów oraz efektywnej selektywnej zbiórki odpadów na antenie Radia Kraków gdzie zostały zaprezentowane m.in. szkoły, przedszkole, biblioteka, punkty napraw oraz punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, do których można bezpłatnie oddawać odpady zbierane selektywnie (tj. papier, szkło, plastik, metal, opakowania wielomateriałowe),

zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odpady niebezpieczne, stare meble i inne odpady wielkogabarytowe. Jednocześnie w Radio Kraków pojawiły się audycje dotyczące zapobiegania powstawaniu odpadów oraz efektywnej selektywnej zbiórki odpadów. W 2016 roku została przeprowadzona „Kampania ekologiczna promująca sens hierarchii postępowania z odpadami – recykling/upcycling, promowanie sieci napraw i ponownego użycia”. W rozgłośni radiowej emitowana była kampania nt. zapobiegania powstawania odpadów, gdzie promowano zasady postępowania z odpadami poprzez upcycling oraz zachęcano do ograniczania wytwarzania odpadów m.in. przez świadome zakupy, korzystanie z punktów napraw oraz wszelkiego rodzaju akcje wymiany. Kampania wsparta była spotami, które w humorystyczny sposób inspirowały do zapobiegania powstawaniu odpadów w codziennych czynnościach. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego przeznaczył materiały do recyklingu typu baner na uszycie toreb ekologicznych wielokrotnego użytku, które zostały przekazane m.in. słuchaczom podczas emisji kampanii. Na realizację powyższych zadań środki finansowe zostały pozyskane z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie.

W ramach Działania 4.2 Zwiększenie retencyjności zlewni oraz efektywności urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego, w tym realizacja innych dokumentów planistycznych w zakresie gospodarki wodnej w latach 2014–2016 RZGW w Krakowie wydatkował łącznie 42 315 944,48 zł. W ramach działania eksploatowano Zbiornik Wodny Dobczyce, Zbiornik Wodny Klimkówka, prowadzono prace utrzymaniowe i remontowe związane z prawidłowym funkcjonowaniem zbiorników oraz prowadzono prace remontowe i utrzymaniowe na rzekach i potokach będących w administracji RZGW.

MZMiUW w Krakowie na realizację zadań w ramach przedmiotowego działania w latach 2014–2016 wydatkował środki w łącznej kwocie ponad 195,1 mln zł.

Zrealizowano m.in.:

- zadania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 – wartość poniesionych nakładów – 60,1 mln zł;
- zadania w ramach Programu Ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły – wartość poniesionych nakładów – 43,6 mln zł;
- zadania z zakresu usuwania szkód powodziowych – 25,8 mln zł;
- w ramach MRPO zakończono realizację zbiorników Skrzyszów i Biechanów;
- analizę zagrożenia powodziowego i programu inwestycyjnego w zlewni Nidzicy;
- wielowariantowy program inwestycyjny wraz z opracowaniem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla rzeki Uszwicy wraz z dopływami na terenie gm. Szczurowa, Borzęcin, Brzesko, Gnojnik, Lipnica Murowana;
- wielowariantowy program inwestycyjny wraz z opracowaniem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla cieków aglomeracji krakowskiej z wyłączeniem rzeki Wisły.

W ramach Działania 4.3. Współdziałanie z administracją rządową i sąsiednimi samorządami w celu realizacji kompleksowego systemu ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły, w latach 2014–2016 Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie, zrealizował zadania na łączną kwotę 6 345 071,18 zł. RZGW w Krakowie poniósł nakłady finansowe w wysokości 8 463 912,20 zł. Opracowane przez MZMiUW i RZGW Analizy Programów Inwestycyjnych (API) w ramach Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły wskazały w poszczególnych zlewniach tereny zagrożone powodzią oraz wyłoniły optymalne działania techniczne i nietechniczne niezbędne dla ochrony przeciwpowodziowej tych terenów.

Przedsięwzięcie **Parki krajobrazowe na TAK – edukacja ekologiczna i ochrona bioróżnorodności na terenie parków krajobrazowych Małopolski** jest realizowane w ramach Osi Priorytetowej 6. Dziedzictwo regionalne, Działania 6.2 Ochrona różnorodności biologicznej Typ A Ochrona ekosystemów, siedlisk i gatunków roślin, zwierząt i grzybów Regionalnego Programu Operacyjnego

Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Do końca 2016 roku zakupiono sprzęt niezbędny do przeprowadzenia inwentaryzacji przyrodniczej oraz czynnej ochrony; zakupiono materiały eksploatacyjne w celu zapewnienia prawidłowego wykonania zadania; prowadzono działania edukacyjno-promocyjne oraz zapewniono obsługę merytoryczną projektu. Wykonane wydatki na dzień 31.12.2016 roku: 182 748,65 PLN (5%).

W zakresie wsparcia systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym, od 2009 roku realizowane jest zadanie pn. Małopolskie Remizy, w ramach którego małopolskie gminy otrzymują pomoc finansową na realizację prac budowlano-remontowych w wybranych remizach strażackich. W latach 2014–2016 w ramach zadania przekazano ponad 9 mln zł przeznaczonych na remonty remiz OSP z terenu województwa małopolskiego. Natomiast od roku 2015 samorząd województwa małopolskiego realizuje zadanie Bezpieczna Małopolska, w ramach którego małopolskie gminy otrzymują pomoc finansową na zapewnienie gotowości bojowej jednostkom OSP z terenu województwa małopolskiego, które nie należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. W latach 2015–2016 przekazano 213 Jednostkom OSP dotację na kwotę 1,19 mln.

Ponadto zostały przekazane środki na Wojewódzki Fundusz Wsparcia PSP w Krakowie i Wojewódzki Fundusz Wsparcia Policji w Krakowie z przeznaczeniem na zakup sprzętu; wsparcie finansowe gmin z przeznaczeniem na doposażenie i utrzymanie grup poszukiwawczo-ratowniczych ochotniczych straży pożarnych; ufundowanie nagród w konkursie „Najlepsza Jednostka OSP Województwa Małopolskiego”; udzielenie dotacji grupom Jurajskiej, Krynickiej i Podhalańskiej GOPR, Gorlickie WOPR, Tarnowskie WOPR, Krakowskie WOPR, Sądeckie WOPR oraz Stowarzyszeniu Rozwoju Sportu i Kultury Fizycznej / Wodne Pogotowie Ratunkowe na realizację zadań polegających na utrzymaniu gotowości ratowniczej, prowadzeniu działań ratowniczych, organizowaniu i prowadzeniu szkoleń ratowników górskich i wodnych oraz psów ratowniczych.

W 2015 roku rozpoczęto realizację projektu **Bezpieczna Małopolska – samochody strażackie**. Przedmiotem projektu jest zakup dwóch rodzajów środków trwałych: nowych samochodów ratowniczo-gaśniczych w liczbie 34 sztuki oraz 34 sztuki detektorów wielogazowych dla jednostek ochotniczych straży pożarnych (OSP) z obszaru województwa małopolskiego. Projekt realizowany będzie w latach 2015–2017 (zakup i odbiór wozów strażackich nastąpił w 2017 roku).

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

W zakresie dotyczącym Właściwego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią i suszą hydrologiczną z uwzględnieniem wymagań dotyczących oceny zagrożenia i ryzyka powodziowego, w latach 2014–2016 MZMiUW w Krakowie zrealizował zadania:

- Utrzymanie i konserwacja urządzeń melioracji wodnych podstawowych i wód istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa – wartość poniesionych nakładów – 47 627 394,01 zł;
- Utrzymanie i eksploatacja tzw. cieków pozostałych – wartość poniesionych nakładów – 3 360 248,2 zł;
- Utrzymanie magazynów przeciwpowodziowych będących w administracji MZMiUW w Krakowie – wartość poniesionych nakładów – 1 032 999 zł;
- Projekt „Zielona Praca” realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – wartość poniesionych nakładów – 4 186 015,02 zł.
- W latach 2014–2016 RZGW w Krakowie realizował zadania:
- Opracowanie planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych w obszarach działania RZGW w Krakowie realizowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – wartość poniesionych nakładów – 350 550 zł.

- Przywrócenie drożności korytarza ekologicznego doliny rz. Biała Tarnowska – realizowane ze środków Unii Europejskiej Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Oś priorytetowa V, Działanie 5.2 – wartość poniesionych nakładów – 1 569 549,34 zł.

Wnioski i rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonej analizy stopnia wykonania najważniejszych wskaźników określonych w PSOŚ w latach 2014–2016, zaleca się kontynuację działań w nim zawartych. Wynika to z faktu, iż działania w PSOŚ są działaniami, które nadal są wdrażane na terenie całego kraju, często z uwagi na ich charakter, ale również z uwagi na opóźnienia w realizacji, bądź na ich rozpiętość w czasie. Poprawiający się stan środowiska wskazuje na efekty wdrażania poszczególnych działań, zatem ich kontynuacja w kolejnych latach pozwoli zapewne osiągnąć jeszcze lepsze wyniki.

Obserwuje się roczny wzrost intensywności działań związanych z: likwidacją niskosprawnych palenisk na paliwa stałe, przyrostem długości sieci gazowej i ciepłowniczej, powstawaniem parkingów Park & Ride, liczbą opracowywanych gminnych dokumentów energetycznych oraz z liczbą zakupywanych autobusów elektrycznych i tramwajów. Działania te są jednak niewystarczające dla osiągnięcia wartości docelowych.

W odniesieniu do środowiska przyrodniczego konieczne jest dofinansowanie działań związanych z ochroną przyrody (w tym opracowanie i ustanowienie planów ochrony przyrody) ze środków WFOŚiGW. Problemem jest duże obciążenie obszarów chronionych ruchem rekreacyjno-turystycznym, w tym motoryzacyjnym, co prowadzi do nadmiernego niepokojenia dziko żyjących zwierząt oraz zaśmiecania terenu parków i zanieczyszczanie środowiska przez obiekty związane z obsługą turystów.

Pomimo wybudowanej sieci kanalizacyjnej, która znacznie przerosła założenia programu, konieczna jest dalsza jej rozbudowa. Wskazuje na to liczba mieszkańców aglomeracji pozostałych do podłączenia (ok. 17%).

Na terenie województwa małopolskiego systematycznie wzrasta ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie „u źródła” w relacji do ogółem zebranych odpadów komunalnych.

Zgodnie z przedstawionym przez Komisję Europejską pakietem o gospodarce w obiegu zamkniętym, system gospodarki na terenie województwa docelowo winien rozwijać się zgodnie z hierarchią postępowania odpadami, gdzie najbardziej pożądanymi działaniami jest zapobieganie powstawaniu odpadów, recykling, powtórne ich wykorzystanie i odzysk, a najmniej pożądanym jest ich unieszkodliwianie.

OPRACOWANIE: MARTA DĘBOWSKA, KINGA DUDEK-PRZEPIÓRKA, MAGDALENA JASIŃSKA,
PAULINA KULEWSKA, AGNIESZKA PIĄTEK, MAŁGORZATA WYWIĄŁ

PROGRAM STRATEGICZNY MARKETING TERYTORIALNY

Cele i siatka priorytetów

Program Strategiczny Marketing Terytorialny jest dokumentem wykonawczym do Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (dalej: SRWM) i stanowi wytyczne w zakresie rozwoju marki Małopolska i jej promocji w perspektywie do roku 2020. Inicjatywa wypracowania programu strategicznego Marketing Terytorialny wynikała przede wszystkim z przyjęcia w SRWM, szczególnie w zakresie działania w ramach Obszaru 7. Zarządzanie rozwojem województwa, kierunku polityki rozwoju polegającego na budowie i promocji marki Małopolska na arenie krajowej oraz międzynarodowej. Zadanie to, obok trzech innych (sprawnego systemu zarządzania strategicznego województwem, kształtowania i rozwoju aktywności obywatelskiej oraz wzmacniania kapitału społecznego, rozwoju współpracy terytorialnej) ma służyć osiągnięciu celu strategicznego, jakim jest efektywne zarządzanie województwem, którego rozwój oparty jest na współpracy i mobilizowaniu zasobów. Marketing Terytorialny to program nie tylko działań merytorycznych budujących markę Małopolska, ale także program służący wzrostowi kompetencji partnerskiego zarządzania tą marką.

Program strategiczny Marketing Terytorialny ma realizować priorytet zdefiniowany w SRWM 2011–2020 jako Działanie 7.4.1, tj.: Sprawny i skuteczny marketing regionalny w wymiarze krajowym i zagranicznym oparty na jednolicie zidentyfikowanej marce Małopolska.

Celem głównym programu strategicznego Marketing Terytorialny jest: silna – skutecznie i efektywnie zarządzana marka Małopolska – oparta na innowacyjnym potencjale regionu jako narzędzia służącego podniesieniu konkurencyjności i możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego Małopolski.

W skład programu wchodzi dwa priorytety:

Priorytet nr 1. Rozwój marki Małopolska, którego celem jest mocna i sprawnie zarządzana marka Małopolska oparta na innowacyjnym potencjale regionu, jako narzędzie służące podniesieniu konkurencyjności i możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego Małopolski, z utrwalonym pozytywnym wizerunkiem w kraju i za granicą oraz stabilną pozycją na rynku marek regionalnych. Celem szczegółowym priorytetu jest rebranding, koordynacja i uspołnienie komunikacji nowoczesnej marki Małopolska, opartych na nowym systemie komunikacji marketingowej regionu.

Priorytet 2. Silna marka Małopolska rozpoznawalna na rynkach zewnętrznym i wewnętrznym, którego celem jest skoordynowana i spójna promocja konkurencyjnego wizerunku województwa małopolskiego w kraju i za granicą, a także wspieranie inicjatyw wpisujących się w tożsamość marki i synergicznie ją wzmacniających. Celem szczegółowym w priorytecie nr 2 jest nowoczesny wizerunek samorządu województwa jako gospodarza marki Małopolska, budowany skutecznie poprzez kampanie promocyjne przeznaczone dla krajowych i zagranicznych docelowych grup odbiorców marki Małopolska: mieszkańców, przedsiębiorców, partnerów instytucjonalnych, potencjalnych wnioskodawców oraz beneficjentów funduszy europejskich.

Diagnoza

Małopolska niezmiennie ma duży potencjał marketingowy i możliwość zbudowania silnej marki do roku 2020. Zarówno położenie, jak i zróżnicowanie terenu Małopolski, stwarzające doskonałe warunki do rozwoju wszelkich form turystyki i sportu, jak również bogate dziedzictwo kulturowe, wysoki

poziom usług, ale przede wszystkim mocne zaplecze naukowo-techniczne oraz prężnie rozwijający się sektor nowych technologii, stanowią o wysokim potencjale Małopolski do budowania mocnej marki regionalnej. O sile regionu decyduje przede wszystkim wewnętrzny potencjał wzrostu i rozwoju gospodarczego oraz konsekwentnie realizowana strategia jego wzmacniania, oparta na trzech fundamentach: wspieraniu przedsiębiorczości w dziedzinach kluczowych dla specjalizacji regionalnej, dziedzictwie naturalnym i kulturowym Małopolski oraz na potencjale mieszkańców regionu.

Małopolska nieustannie zajmuje wysokie miejsca w krajowych i zagranicznych rankingach innowacyjności i atrakcyjności regionów. W rankingu Indeksów Konkurencyjności Regionalnej RCI w 2017 roku, przeprowadzanym rokrocznie przez Komisję Europejską, pozycja Małopolski wzrosła w stosunku do zeszłego roku aż o 13 miejsc – na 263 regiony zajęliśmy 171. miejsce, lepsze niż m.in. Podkarpackie (RCI – 204.), Wielkopolskie (190.), Świętokrzyskie (194.) czy Łódzkie (181.). Także na Regionalnej Tablicy Wyników Innowacyjności 2016 (Regional Innovation Scoreboard 2016) Małopolska utrzymuje nadal swoją pozycję Moderate Innovator (tzw. umiarkowanego innowatora). W rankingu innowacyjności przeprowadzonym w 2016 roku przez analityków Banku Millenium, Małopolska zajęła drugie miejsce po Mazowszu pod względem potencjału innowacyjności regionów. Małopolska wraz z Krakowem nadal lokują się wysoko w zestawieniach i rankingach miejsc, w których warto inwestować. W rankingu firmy Tholons Tholons Top 100 Outsourcing Destinations Kraków nadal zajmował w 2016 roku 1. miejsce w Europie (a 9. na świecie) wśród ośrodków rekomendowanych jako najlepsze miejsca dla inwestycji outsourcingowych, zyskując w rankingu 2 punkty procentowe od roku 2015. Z kolei w badaniach przeprowadzonych w 2016 roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową pt. Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016 Małopolska plasuje się w ścisłej czołówce województw Polski pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności high-tech oraz usługowej. Zaslugi naszego regionu na polu przedsiębiorczości zostały docenione także przez Komitet Regionów, nadając Małopolsce tytuł Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości 2016 za najbardziej przyszłościowe w Europie wizje rozwoju przedsiębiorczości.

Także pod względem turystycznym Małopolska zyskuje na popularności. W 2016 roku – wg badań prowadzonych przez Pracownię Analiz Społecznych IPSYLON Iwona Żuk oraz Pracownię Badawczą BOSQO Hubert Kawalec, Małopolskę odwiedziło 14,9 mln osób, o milion więcej niż w roku 2015, umacniając w ten sposób trend zwiększającego się nieprzerwanie od 8 lat napływu turystów do Małopolski. Oczywiście nadal główną destynacją turystyczną w Małopolsce jest Kraków, mający atrakcyjny wizerunek, co stanowi poważny atut miasta, co potwierdzają liczne rankingi wizerunku miast sporządzanych rokrocznie przez firmy badawcze. W rankingu Travel + Leisure World Best Awards w 2016 roku, Kraków znalazł się na 7. pozycji najciekawszych do zobaczenia miast na świecie.

Biorąc ponadto pod uwagę nadal silne poczucie tożsamości regionalnej wśród mieszkańców Małopolski, a także prowadzone intensywne działania promocyjne, oparte na potencjale regionu i marketingu wartości, można przypuszczać, iż Małopolska, mając duży potencjał oraz dobrą pozycję wizerunkową, zdecydowanie predestynuje region do zajęcia mocnej pozycji na mapie marek terytorialnych.

Realizacja programu strategicznego w latach 2014–2016

Program strategiczny Marketing Terytorialny realizowany jest poprzez dwa priorytety, które swoim zakresem obejmują 10 przedsięwzięć na łączną kwotę 59 mln zł. **Priorytet 1. Rozwój marki Małopolska** obejmuje 4 przedsięwzięcia na łączną kwotę: 4,3 mln zł, natomiast **Priorytet 2. Silna marka Małopolska rozpoznawalna na rynkach zewnętrznym i wewnętrznym** obejmuje 6 przedsięwzięć na łączną kwotę 54,6 mln zł. Planowany udział środków Unii Europejskiej w budżecie wynosił 10,5 mln zł, co stanowiło 17,80% całkowitego budżetu programu strategicznego, jednak ze względu na modyfikację planów działań programu strategicznego, ten udział uległ zmniejszeniu.

Zgodnie z harmonogramem do końca 2016 roku zostało zrealizowane 1 przedsięwzięcie, 5 jest w realizacji, natomiast 4 nie zostały jeszcze rozpoczęte, są w fazie analiz i wstępnych przygotowań. Na koniec roku 2016 łącznie zostało wykonane 8,71% planowanego budżetu programu strategicznego.

Do projektów zamkniętych należy zrealizowane w 2015 roku zadanie rebrandingu marki Małopolska, w tym przyjęcie nowego logo województwa małopolskiego oraz Systemu Identyfikacji Wizualnej. Zadanie zostało zrealizowane w roku 2015 ze środków budżetu województwa na łączną kwotę 108 800 zł, co stanowi 18,1% planowanego budżetu na to zadanie. Zadanie realizowane było w ramach Priorytetu 1. Rozwój marki Małopolska.

Na koniec roku 2016 w trakcie realizacji było 5 zadań, w tym 1 należące do Priorytetu nr 1, a pozostałe 4 do Priorytetu nr 2 i były to:

- System identyfikacji i zarządzania marką, zadanie realizowane w ramach Przedsięwzięcia 1.2.1. Wspólna marka Małopolska – system zarządzania marką;
- Realizacja wewnętrznych kampanii wizerunkowych w ramach Przedsięwzięcia 2.1.1. Kampania komunikacyjna skierowana do wewnętrznych grup docelowych;
- Realizacja krajowej kampanii promocyjnej w ramach Przedsięwzięcia 2.1.2. Kampania promocyjna krajowa;
- Realizacja przedsięwzięć o dużym potencjale promocyjnym, wpisujących się w ideę marki Małopolska w ramach Przedsięwzięcia 2.2.1. Motory wspólnej marki Małopolska;
- Wykonanie elementów identyfikacyjnych Małopolski w przestrzeni publicznej w ramach Przedsięwzięcia 2.2.2. Zarządzanie wizerunkiem marki Małopolska w przestrzeni publicznej.

Wszystkie zadania realizowane były ze środków budżetu województwa, zgodnie z harmonogramem przyjętym w programie strategicznym. Jedynym wyjątkiem była modyfikacja Przedsięwzięcia 2.2.1 Motory wspólnej marki Małopolska, polegająca na rezygnacji z realizowania projektu pn. Małopolski Business Smak, z wykorzystaniem środków unijnych, ze względu na trudności w pozyskaniu partnerów do projektu i osiągnięciu założonych wskaźników projektu.

Planowana wartość realizowanych przedsięwzięć wahała się od 150 000 zł do 34 500 000 zł, przy czym najwyższe kwoty były powiązane z planowanym wykorzystaniem środków Unii Europejskiej.

Wśród zadań planowanych do realizacji w latach kolejnych pozostają:

- w ramach Priorytetu nr 1 Rozwój marki Małopolska:
 - Konsorcjum Marki Małopolska – Przedsięwzięcie nr 1.2.2;
 - Kongres Marki Małopolska – Przedsięwzięcie nr 1.2.3.
- w ramach Priorytetu nr 2 Silna marka Małopolska rozpoznawalna na rynkach zewnętrznym i wewnętrznym:
 - Kampania promocyjna zagraniczna – Przedsięwzięcie nr 2.1.3.
 - Kampania promocyjna krajowa – Przedsięwzięcie 2.1.2 (w zakresie ujętym w MPI).

Zadania te pod koniec roku 2016 były na etapie przygotowania merytorycznego oraz analizy możliwości realizacji technicznych. Okres ich realizacji zaplanowany został na lata 2016–2020. Wszystkie działania realizowane do końca 2016 roku zostały sfinansowane ze środków budżetu województwa małopolskiego.

Najważniejsze projekty realizowane w ramach programu strategicznego w latach 2014–2016

Najważniejsze działania promocyjne prowadzone przez województwo małopolskie w latach 2014–2016 koncentrowały się głównie na wykreowaniu silnej marki Małopolska oraz jej promocji w kraju oraz za granicą.

Istotnym działaniem mającym na celu wzmocnienie marki było wypracowanie nowej identyfikacji wizualnej województwa małopolskiego. W roku 2015 województwo małopolskie przeprowadziło **rebranding marki Małopolska**, przyjmując nowe logo oraz System Identyfikacji Wizualnej, w odpowiedzi na potrzebę unowocześnienia wizerunku regionu i zwiększenia potencjału komunikacyjnego znaku graficznego. Zadaniem nowego Systemu Identyfikacji Wizualnej jest wzmocnienie i ujednolicenie przekazu promocyjnego stosowanego w regionie w działaniach marketingowych oraz na różnych płaszczyznach: tożsamości lokalnej, promocji kultury, turystyki, nauki, sportu, gospodarki i in., kreowanych zarówno przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Wojewódzkie Samorządowe Jednostki Organizacyjne, jak i inne podmioty, pełniące istotną rolę w tworzeniu marki Małopolska.

Istotnym krokiem w celu koordynacji działań i uspołnienienia komunikacji marki Małopolska było przyjęcie przez Zarząd Województwa Małopolskiego **Systemu Koordynacji Marki Małopolska**, regulującego zasady planowania i prowadzenia działań marketingowych, realizowanych przez Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkie Samorządowe Jednostki Organizacyjne, wybrane wojewódzkie osoby prawne, spółki kapitałowe oraz stowarzyszenia, które pełnią istotną rolę w kreowaniu marki Małopolska. Wdrożenie spójnych procedur komunikacji spowoduje lepsze skoordynowanie działań marketingowych, a tym samym wpłynie na wzrost skuteczności marketingu regionalnego Małopolski, co jest warunkiem koniecznym do stworzenia silnej marki Małopolska i uczynienia z niej narzędzia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. W latach 2015–2016 wdrożono **11 zasad zarządzania marką**, służących koordynacji działań marketingowych w województwie, w tym m.in. opracowano politykę tworzenia rocznych planów działań marketingowych województwa realizowanych przez departamenty UMWM oraz instytucje WM, przygotowano nowy portal internetowy, opracowano i wdrożono procedurę zakupu i dystrybucji materiałów promocyjnych. Istotną zmianą z punktu widzenia zarządzania marką było także opracowanie spójnej polityki ekspozycji marki Małopolska poprzez właściwe stosowanie logo województwa oraz odpowiednią ekspozycję systemu wystawienniczego województwa.

Ważnym aspektem działań promocyjnych prowadzonych przez województwo małopolskie jest budowanie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców regionu. Wśród najważniejszych **wewnętrznych kampanii promocyjnych**, zrealizowanych w latach 2014–2016, wymienić należy:

- **Kampania „Ja, Małopolska”** – zrealizowana w 2015 roku wpisała się w obchody 25-lecia istnienia samorządu terytorialnego. Celem kampanii było m.in. budowanie i wzmocnienie poczucia wspólnoty mieszkańców Małopolski poprzez popularyzowanie informacji na temat regionu w ramach wspólnej zabawy.
- **Kampania „Duch Świąt pochodzi z Małopolski”** – towarzysząca Wigilijnemu Małopolskiemu Smakowi, została zrealizowana w grudniu 2015 roku z wykorzystaniem działań CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu) i miała na celu wykreowanie „mody” na dobroczynność i pomaganie potrzebującym, w tym przypadku podopiecznym domów dziecka. Województwo małopolskie we współpracy z partnerami kampanii, tj. Termami Bukovina, 4F, Teekanne, Onetem, Sekretem Smaku, Bistro 11, zapewniło dzieciom z domów dziecka zwiedzanie atrakcji turystycznych regionu, wspólne ubieranie choinki, wspólną wigilię oraz świąteczne upominki. Twarzą kampanii został Piotr Cyrwus, który zagrał główną rolę w świątecznych spotach promujących tradycje i zwyczaje świąteczne, emitowanych na oficjalnym fanpagu fb.com/lubiemaalopolske.
- **Akcja świąteczna „Małopolska – tu mieszka szczęście. Poczuj ducha świąt”** – w okresie poprzedzającym święta Bożego Narodzenia w 2016 roku województwo małopolskie zrealizowało cykl eksperymentów społecznych, stanowiących innowacyjną formę lokowania marki Małopolska w kontekście wartości społecznych. To nowatorskie działanie pozwoliło na promowanie Małopolski jako regionu wyróżniającego się niezwykłą atmosferą

święteczną, pełną miłych niespodzianek. Do najciekawszych eksperymentów należało rozdawanie prezentów świątecznych przez małopolskiego Mikołaja wśród podróżnych w Kolejach Małopolskich, zaproszenie przechodniów Małopolski do uśmiechu czy spontanicznego śpiewu kołęd. Filmy dokumentujące przeprowadzone eksperymenty społeczne zostały zamieszczone w Internecie, zyskując duże zainteresowanie i sympatię odbiorców.

- **Akcja edukacyjna „My, Małopolska” (2016)** – polegająca na organizacji quizu wiedzy o Małopolsce im. Marka Nawary – pierwszego marszałka województwa małopolskiego, w którym przygotowano ponad 200 zagadek dotyczących samorządu terytorialnego, unikatowego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz naturalnego województwa małopolskiego.
- **Święto Małopolski** (corocznie) – ustanowione przez województwo małopolskie w celu budowania małopolskiej wspólnoty, promocji walorów regionu, stanowiące okazję do uhonorowania zasłużonych Małopolan Medalami Honorowymi za zasługi dla Województwa Małopolskiego oraz Odznakami Honorowymi Województwa Małopolskiego.

W związku z obchodami Światowych Dni Młodzieży Kraków 2016, została zrealizowana niecodzienna, crossmediowa, krajowa kampania promocyjna pod hasłem „Młodość to stan ducha”, z wykorzystaniem szerokiego wachlarza kanałów i narzędzi komunikacji, a także działań prowadzonych we współpracy z SDM Sp. z o.o. oraz Gminą Miejską Kraków. Twórcy kampanii położyli nacisk na budowanie wspólnoty wartości, pokazali Małopolskę jako miejsce doskonałe do nauki, pracy oraz odpoczynku, gdzie młodym jest się przez całe życie. Twarzą kampanii był 86-letni benedyktyn, ojciec Leon Knabit, który wystąpił w małopolskich czerwonych koralach i koszulce KEEP CALM. „Podróż za jeden uśmiech” to akcja specjalna, w trakcie której można było odbyć podróż taksówką po Krakowie w towarzystwie ojca Leona. Na oficjalnym fanpage'u Małopolski zamieszczane były posty z najlepszymi cytatami ojca Leona w 9 językach. Spot promocyjny Małopolski, emitowany w TVN, TVP oraz w Internecie obejrzało ok. 35 mln osób. Kampania była bardzo widoczna również w przestrzeni miejskiej – komunikaty reklamowe zamieszczone zostały m.in. na billboardach, citylightach, tramwajach i autobusach. Koncepcję kampanii docenili eksperci, przyznając jej tytuł najlepszej kreatywnej kampanii promocyjnej w 2016 roku i nagrodę Grand Prix Kryształów PR-u.

Kolejnym ważnym wydarzeniem promocyjnym była realizacja cyklicznego wydarzenia promującego unikatowe dziedzictwo kulinarne regionu – **Małopolski Festiwal Smaku**. W latach 2014–2015 Małopolski Festiwal Smaku stanowił swoistą letnią podróż, poczynając od krakowskiego Wielkanocnego Małopolskiego Smaku w Krakowie, poprzez prezentację produktów w Wieliczce, Wadowicach, Oświęcimiu, Tarnowie, Miechowie, Nowym Targu i Starym Sączu, zakończoną wielkim finałem na krakowskim Kazimierzu na placu Wolnica. Ważnym elementem festiwalu była prezentacja umiejętności restauratorów, blogerów kulinarnych oraz włodarzy Małopolski. Wydarzenie obsługiwane było przez ogólnopolską stację telewizyjną – TVN (program „Wyjazdowa Prognoza Pogody” emitowany w programach TVN24 i TVN Meteo), w promocję wydarzenia włączono również stacje radiowe – RMF MAXXX i RMF FM. Festiwal odbywał się z udziałem Partnera Strategicznego – Delikatesów Alma, który aktywnie włączył się w promocję Małopolskiego Festiwalu Smaku. W festiwalu każdego roku brało udział ok. 150 małopolskich producentów żywności, odwiedzało go około 500 tys. mieszkańców regionu i turystów z kraju i zagranicy.

Edycja 2016 Małopolskiego Festiwalu Smaku zmieniła nieco charakter i odbyła się pod hasłem: **Małopolski Festiwal Smaku „Zjedz na Polu”**. W okresie letnim, w siedmiu miastach Małopolski – Krakowie, Skawinie, Miechowie, Nowym Targu, Krzeszowicach, Tarnowie i Wadowicach odwiedzający goście odkrywali regionalne produkty w zupełnie nowej odsłonie. Motyw przewodni kampanii oparto na idei street foods, czyli „ulicznego jedzenia”, wprost ze stoisk mobilnych kuchni tzw. food trucków. Niecodzienna konwencja pozwoliła na zaskakujące połączenie lokalnych produktów zarówno z tradycyjnymi przepisami, jak i przysmakami kuchni świata. Dużą popularnością cieszyły się pokazy kulinarne prowadzone przez utytułowanych szefów kuchni oraz blogerów.

Finał kampanii odbył się w krakowskim Hotelu Forum Przestrzenie, gdzie Małopolski Smak połączył swoje siły z Najedzonymi Fest pod wspólnym hasłem „Najedzeni Fest Małopolskim Smakiem”. Przez cały okres trwania kampanii województwo małopolskie, zgodnie z założeniami marketingu wartości, wspierało podopiecznych Stowarzyszenia SIEMACHA umożliwiając organizację i przeprowadzenie zbiórek publicznych. Partnerem kampanii były sieć handlowa MAKRO oraz Hotel Dośłońce. Małopolski Festiwal Smaku „Zjedz na Polu” cieszył się dużym zainteresowaniem mediów i internautów. Imprezy odwiedziło 50 tys. gości, zaprezentowało się 85 wystawców, wydano 9 tys. porcji degustacyjnych.

Uznany wydarzeniem w skali europejskiej jest odbywające się rokrocznie **Forum Ekonomiczne w Krynicy-Zdroju**, gromadzące ok. 2,5 tys. liderów życia politycznego, gospodarczego i społecznego reprezentujących około 60 krajów Europy, Ameryki i Azji. Województwo małopolskie ma tytuł Głównego Partnera Forum Ekonomicznego, Forum Regionów oraz Forum Inwestycyjnego. Mottem XXIV Forum w 2014 roku było: „Pokryzysowy świat – czas nowych liderów” i nawiązywało do przemian ekonomicznych, społecznych i politycznych, które przyniósł światowy kryzys gospodarczy. Małopolska prezentowała swoją ofertę jako region atrakcyjny gospodarczo i turystycznie, pod hasłem „Małopolska & Kraków Unlimited Possibilities”. Jubileuszowe, XXV Forum Ekonomiczne w 2015 roku zgromadziło ok. 3 tys. osób. Motto spotkania w Krynicy-Zdroju brzmiało „Jak zbudować silną Europę? Strategie dla przyszłości” i nawiązywało do przemian ekonomicznych, społecznych i politycznych zachodzących w Europie i w świecie. Małopolska prezentowała swoją ofertę jako region atrakcyjny gospodarczo i turystycznie, otwarty na innowacje oraz dynamicznie rozwijający się. Kolejna, XXVI edycja Forum Ekonomicznego w 2016 roku zgromadziła rekordową liczbę 3,5 tys. uczestników oraz 200 dziennikarzy z redakcji krajowych i zagranicznych. Zorganizowanych zostało kilka sesji plenarnych, ponad 150 paneli dyskusyjnych i wydarzeń specjalnych z udziałem ponad 900 panelistów.

Małopolska. I wszystko gra! to projekt partnerski o dużej skali, polegający na budowaniu silnej marki Małopolska podczas odbywających się w regionie renomowanych imprez. Ideą projektu jest wyselekcjonowanie najbardziej rozpoznawalnych, mających miejsce na obszarze województwa, kojarzących się z Małopolską wydarzeń artystycznych i sportowych, m.in. Puchar Świata w Skokach Narciarskich w Zakopanem, Góralski Karnawał w Bukowinie Tatrzańskiej, Life Festival Oświęcim, Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, Summer Music Festival w Wieliczce, Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju, Sabałowe Bajania, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej „Muzyka Na Szczytach”, Grupa Azoty Jazz Contest – Tarnów, Tour de Pologne, Małopolski Wyścig Górski, mistrzostwa świata w hokeju na lodzie, Festiwal Biegowy Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju. Dzięki akcji promocyjnej projektu oraz emisji spotów na antenie w TVP Regionalna Kraków oraz promocji w Internecie przekaz medialny o projekcie i wydarzeniach dotarł do ok. 100 mln osób.

W trosce o **estetykę przestrzeni publicznej**, jako jednej z płaszczyzn kreowania pozytywnego wizerunku regionu na etapie pierwszego kontaktu użytkownika z marką regionu, w 2016 roku zostały zrealizowane następujące inicjatywy służące poprawie i spójności wizerunku Małopolski:

- wykonanie **plakatów tzw. witaczy** w przestrzeni publicznej – projekt polegający na wykonaniu oznaczeń przestrzeni publicznej, identyfikujących dane miejsce z województwem małopolskim, wykonanych w formie plakatów będących formą powitania klientów, przeznaczonych dla Wojewódzkich Samorządowych Jednostek Organizacyjnych WM, wojewódzkich osób prawnych oraz spółek, w których województwo posiada udziały;
- wykonanie **ekspozytorów**, prezentujących materiały poligraficzne zawierające informacje nt. projektów, wydarzeń i innych przedsięwzięć realizowanych przez województwo małopolskie.

Realizacja projektów w ramach bieżącej działalności

Pozostałe działania promocyjne realizowane w latach 2014–2016, realizowane były w ramach budżetu departamentu i należą do nich m.in.:

- **Dożynki Województwa Małopolskiego** (corocznie) – tradycyjna uroczystość „Święta pól” z udziałem władz województwa, gromadząca rokrocznie tysiące uczestników, której towarzyszy przemarsz korowodu dożynkowego i konkurs wieńców dożynkowych;
- **Małopolskie Spotkanie Oplątkowe** (corocznie) – tradycyjne spotkanie świąteczne przedstawicieli władz samorządowych, administracji, uczelni wyższych oraz świata kultury województwa małopolskiego, którego gospodarzami są marszałek województwa oraz wojewoda małopolski.
- **Projekt „Młodzież pamięta”** (corocznie) – akcja promująca wśród młodych Małopolan idee nowoczesnego patriotyzmu podczas przedsięwzięć realizowanych przez województwo małopolskie w rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja;
- **Program „Filmoteka Małopolska”** (2014) – projekt mający na celu wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców województwa małopolskiego oraz budowanie marki Małopolska, poprzez wsparcie realizacji oryginalnych produkcji filmowych dokumentujących wydarzenia, miejsca oraz ludzi związane jednoznacznie z Małopolską.
- **Projekt „Małopolska Nasz Region, Nasza Szansa”** (2014) – projekt mający na celu wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców województwa oraz budowanie silnej marki Małopolska, wspierający realizację przedsięwzięć promocyjnych odbywających się na terenie województwa małopolskiego w kraju oraz poza jego granicami.
- **Akcja świąteczna „Wielkanoc jest w Małopolsce”** (2016) – akcja promująca tradycje i zwyczaje świąteczne Małopolan związane z obchodami Świąt Wielkanocnych oraz zasady *savoir-vivre* obowiązujące przy świątecznym stole;
- Projekt realizowany w ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego (2016) – **„Stojaki na rowery (inspirowane pismem S. Wyspiańskiego)”**, którego celem była aranżacja przestrzeni miejskiej poprzez wykonanie 9 artystycznych stojaków na rowery, których projekty bazowały na piśmie S. Wyspiańskiego, dla uczczenia 110. rocznicy jego śmierci;
- Opracowanie i dystrybucja materiałów promocyjnych oraz wypożyczanie systemu wystawienniczego (działania stałe);
- Działania związane z budową marki online – komunikacja poprzez oficjalny fanpage województwa małopolskiego, Instagram oraz YouTube (działania stałe).

Wnioski i rekomendacje

Realizacja zadań z zakresu promocji wizerunkowej województwa małopolskiego w okresie 2014–2016 wynikała z zapisów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 w zakresie rozwoju marki Małopolska i jej promocji. Zadania te były także spójne z wytycznymi przyjętymi w programie strategicznym Marketing Terytorialny, jednak ze względu na fakt, iż program został przyjęty przez Zarząd Województwa Małopolskiego w dniu 22 października 2015 roku, tylko część z nich znajduje pokrycie w planach uwzględnionych w programie. Niniejszy raport uwzględnia wszystkie najważniejsze działania zrealizowane przez Departament Marki Małopolska, a przed jego utworzeniem 2 kwietnia 2016 roku – przez Zespół ds. Marketingu Regionu w Departamencie Turystyki, Sportu i Promocji.

Na szczególną uwagę zasługują wyniki analizy danych stanowiących o uwarunkowaniach potencjału Małopolski dla rozwoju jej marki, które wyraźnie wskazują, iż pozycja Małopolski na tle regionów Polski oraz Europy – mimo zawirowań na rynku gospodarczym i politycznym – nie pogorszyła się, a w niektórych rankingach nawet wzrosła. Z pewnością duży wpływ na tę sytuację miały odbywające się w Krakowie w 2016 roku Światowe Dni Młodzieży, przyciągające do Małopolski miliony turystów i media z całego świata. Przekaz promocyjny, jaki powstał podczas spotkania młodzieży oraz doskonałe opinie na temat jego przygotowania i realizacji pokazały Polskę, Kraków oraz nasz region w najlepszym świetle, prezentując je potencjalnym inwestorom jako partnerów godnych zaufania, sprawnych i odpowiedzialnych, a dla turystów i młodzieży – atrakcyjnego miejsca do spędzania czasu wolnego oraz podjęcia studiów.

Zadania promocyjne realizowane przez województwo małopolskie w omawianym okresie były zgodne z definicją marki Małopolska, określającą nasz region jako silny mentalnie i mądry, pełen inwencji, który zapewnia harmonię i poczucie sensu.

Wymiernym efektem tak zdefiniowanej marki regionu było przeprowadzenie w roku 2015 rebrandingu marki Małopolska, w efekcie czego zostało przyjęte nowe logo oraz System Identyfikacji Wizualnej. Nowe logo Małopolski jest uniwersalną, nowoczesną i abstrakcyjną formą nawiązującą do charakterystycznych wyróżników regionu: szczytów górskich, wież kościołów oraz aspiracji mieszkańców i kojarzy się jednocześnie z wijącą się rzeką, ciągłością, harmonią, dynamiką, kreatywnością i odwagą. Przyjęcie nowego systemu identyfikacji z kolei stało się przyczynkiem do wprowadzenia systemu zarządzania marką, umożliwiającego stworzenie jednolitych zasad oraz wdrożenia współpracy z podmiotami angażującymi się w umacnianie i rozwój marki Małopolska z terenu Małopolski.

Kampanie wizerunkowe realizowane w omawianym okresie oparte były na najnowszych trendach europejskich, tzw. Marketingu 3.0, wychodząc poza obszar, w którym skupiamy się na produkcie, na rzecz obszaru, w którym koncentrujemy się na konsumencie, otwierając drogę holistycznego podejścia do klienta jako wielowymiarowego, wyznającego wartości człowieka, który staje się współpracującym z nami partnerem. Do najważniejszych kampanii realizowanych w latach 2014–2016 należy z pewnością kampania „Młodość to stan ducha” realizowana podczas Światowych Dni Młodzieży. Pomysł kampanii opierał się na założeniach wynikających z „Tożsamości marki Małopolska”. Ideą było przedstawienie Małopolski jako regionu będącego połączeniem harmonii, mądrości i fantazji. Uosobieniem tych wartości jest postać, osobowość oraz sposób podejścia do otaczającego świata przez ojca Leona Knabita, znanego benedyktyna z Tyńca, Małopolanina, autorytetu ludzi młodych. Kampania bazowała na stylu komunikacji, będącym połączeniem inteligentnego humoru i mądrości. Wartością dodaną kampanii był niezwykle szeroki horyzont jej oddziaływania, bo mimo iż zrealizowana była głównie na rynku krajowym, to dzięki randze wydarzenia, szerokiemu przekazowi medialnemu wszystkich największych światowych mediów, oraz tzw. promocji szeptanej uczestników, po zakończeniu wydarzenia, pozwoliły na dotarcie z przekazem promocyjnym w najodleglejsze zakątki świata.

Drugą kampanią zasługującą na uwagę była nowa odsłona cyklicznie realizowanego Małopolskiego Festiwalu Smaku „Zjedz na Polu”. Kampania poza promowaniem tradycyjnych małopolskich produktów i producentów dała także okazję do pomocy innym poprzez wsparcie Stowarzyszenia SIEMACHA, umożliwiając przeprowadzenie zbiórki publicznej na rzecz jego wychowanków.

Wszystkie działania promocyjne realizowane przez województwo małopolskie w latach 2014–2016 pozwoliły na systematyczną i konsekwentną realizację planów strategicznych, przyjętych w Programie Strategicznym Marketing Terytorialny, zmierzających do budowy mocnej i sprawnie zarządzanej marki Małopolska oraz promocji konkurencyjnego i nowoczesnego wizerunku Małopolski w kraju oraz za granicą.

OPRACOWANIE: BOGNA STONAWSKA.

WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA

Program Strategiczny Polska Południowa

Wstęp

Strategia Rozwoju Polski Południowej 2020 (SRPP) przyjęta przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 roku to dokument strategiczny o ponadregionalnym charakterze, mający umacniać współpracę województw małopolskiego i śląskiego.

Za cel główny dokumentu postawiono uczynienie z **Polski Południowej nowoczesnego i atrakcyjnego regionu Europy**. Realizację celu głównego wspomóc mają trzy cele strategiczne:

- Cel 1: Europol górnośląsko-krakowski obszarem koncentracji innowacji i kreatywności, wyznaczającym trendy rozwojowe i wpisującym się w sieć najdynamiczniej rozwijających się metropolii europejskich;
- Cel 2: Polska Południowa przestrzenią partnerskiej współpracy na rzecz efektywnego wykorzystania możliwości rozwojowych;
- Cel 3: Polska Południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu.

Powyższe cele szczegółowe mają integrować obszar wewnętrznie, łącząc aktywności podmiotów makroregionu oraz wzmacniać rangę i konkurencyjność Polski Południowej w otoczeniu. Strategia koncentruje się na problemach o charakterze ponadregionalnym oraz międzyregionalnym, których rozwiązanie nie jest możliwe w granicach jednego województwa, a specyfika problemu nie pozwala na nadanie mu uniwersalnej rangi krajowej.

Realizacja w latach 2014–2016

Zidentyfikowano następujące przedsięwzięcia, które zrealizowano w latach 2014–2016, a które służyły realizacji strategii:

- **Powstanie Domu Polski Południowej w Brukseli (DPP)** – 28 maja 2014 roku podpisano list intencyjny pomiędzy województwami małopolskim, śląskim oraz opolskim w sprawie powstania Domu Polski Południowej w Brukseli. Celem jednostki jest budowanie marki Polski Południowej w obliczu innych instytucji UE, jako silnego makroregionu, który potrafi wykorzystać swoje atuty i szanse rozwojowe, jednocześnie zwalczając słabe strony i zagrożenia. Powyższy cel realizowany jest poprzez współuczestniczenie w projektach unijnych oraz wydarzeniach tzw. Agendy Instytucji Unii Europejskiej, prowadzenie strony internetowej DPP oraz organizację wspólnej promocji regionów poprzez: wydanie ulotki informacyjno-promocyjnej, prezentowanie atrakcyjności gospodarczej województw oraz organizację licznych spotkań o różnorodnej tematyce.
- **Zawarcie kontraktów terytorialnych** – wskutek współpracy urzędów marszałkowskich województw małopolskiego i śląskiego przygotowano listę projektów, które podczas negocjacji kontraktów terytorialnych w 2014 roku przedstawione zostały, jako istotne dla rozwoju makroregionu Polski Południowej. Kontrakty ostatecznie podpisano we wrześniu i listopadzie 2014 roku, a w ich skład weszło 14 projektów ponadregionalnych, po 7 w każdym województwie (w tym 6 projektów infrastrukturalnych i 1 dotyczący agend naukowo-badawczych). Dodatkowo na liście projektów warunkowych znalazło się 8 tego typu projektów (5 dla województw

twa małopolskiego, 3 dla województwa śląskiego), które przyczyniają się do realizacji celów strategii. Do projektów wpisanych do Kontraktu Terytorialnego Województwa Małopolskiego należą: modernizacja linii kolejowej Katowice–Kraków (szybsze połączenie), która częściowo należy do projektów warunkowych wpisanych dla województwa śląskiego. Budowa drogi S1 od Węzła Kosztowy II w Mysłowicach do Węzła Suchy Potok w Bielsku Białej w wariantcie przebiegu przez powiat oświęcimski została wpisana do KT obu województw. Podobnie stało się z grupą projektów dotyczących opracowania i wdrożenia programu ograniczenia niskiej emisji w Polsce Południowej. Wśród istotnych projektów warunkowych dla obu województw wskazać można: budowę Beskidzkiej Drogi Integracyjnej o parametrach drogi ekspresowej (DK 52), podniesienie standardów DK 94 do parametrów drogi ekspresowej lub drogi głównej ruchu przyspieszonego (Kraków–Olkusz–Sławków–Dąbrowa Górnicza–Bytom).

- **Forum Nowej Gospodarki** – cykliczna konferencja organizowana przy współpracy samorządów regionalnych małopolskiego i śląskiego, ośrodków naukowych i badawczych oraz przedsiębiorców odbywająca się przemiennie na terenie obu województw. W latach 2014–2016 odbyło się 5 spotkań FNG. Podczas Forum mają miejsce spotkania **Klubu Nowej Gospodarki**, który zrzesza ekspertów z różnych dziedzin, wojewodów, przedstawicieli środowiska naukowego, prezesów największych firm w regionach, a także szefów izb gospodarczych.
- **Inicjatywa Awangarda** – porozumienie regionów zainicjowane w listopadzie 2013 roku, do którego w styczniu 2014 roku przystąpiły, jako jedyne z Polski, województwa: śląskie i małopolskie. Celem Inicjatywy jest wsparcie współpracy regionów w odrodzeniu przemysłu w Unii Europejskiej przy zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań w przemyśle i udziale inteligentnych specjalizacji.
- **Architektura Małopolski i Śląska. Dziesięć lat Polski w Unii Europejskiej** – w dniu 1 maja 2014 roku na Rynku Głównym w Krakowie otwarto wystawę prezentującą obiekty architektoniczne Polski Południowej, które powstały lub zostały odnowione dzięki funduszom unijnym. Znalazły się tam także obiekty, które zajmują szczególne miejsce w przestrzeni publicznej obu województw. Wystawę zaprezentowano także 2–4 września 2014 roku w Krynicy-Zdroju podczas XXIV Forum Ekonomicznego oraz 8 października 2014 roku podczas inauguracji Domu Polski Południowej w Brukseli. Wystawa towarzyszyła również spotkaniom z cyklu Open Days 2014.
- **Europejski Kongres Małych i Średnich Przedsiębiorstw** – regularnie odbywające się spotkanie przedstawicieli środowiska naukowego, polityki oraz gospodarki. Dodatkowo uczestnikami są delegacje zagraniczne z kilkudziesięciu krajów. W okresie 2014–2016 w Katowicach odbyły się 3 tego typu spotkania. Kongres współorganizowany jest przez samorządy województw małopolskiego oraz śląskiego. W trakcie konferencji organizowane są sesje panelowe, warsztaty oraz spotkania z ekspertami, które mają przybliżyć możliwości rozwoju i wyzwania, które stoją przed przedsiębiorcami.
- **Wspólna sesja sejmików Małopolski i Śląska** – 1 lutego 2016 roku z okazji drugiej rocznicy przyjęcia SRPP 2020 miała miejsce wspólna sesja sejmików województw małopolskiego i śląskiego. Obrady miały charakter podsumowania dotychczasowej współpracy oraz dyskusji na temat planów na przyszłość. Omawiano głównie postępy w realizacji dokumentu strategicznego w okresie od kwietnia 2013 do lutego 2016.

Spotkanie informacyjne poświęcone programom i inicjatywom europejskim – potencjalnym źródłom finansowania strategii ponadregionalnych – 1 czerwca 2016 roku odbyło się spotkanie, którego celem było zaprezentowanie potencjalnych źródeł finansowania projektów ponadregionalnych oraz zachęcenie do szerszego spojrzenia na planowanie przedsięwzięć o partnerskim charakterze. Konferencję w Krakowie zorganizował Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego wspólnie z Krajowym Punktem Kontaktowym ds. Instrumentów Finansowych

Programów Unii Europejskiej oraz Krajowym Punktem URBACT. Spotkanie zgromadziło przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, uczelni wyższych i instytucji kultury. Analogiczne spotkanie miało również miejsce w województwie śląskim w dniu 31 maja 2016 roku.

Podsumowanie

Początek współpracy obu regionów oparty był przede wszystkim na promocji samego dokumentu, później podjęto inicjatywy w zakresie przyjmowania wspólnych stanowisk. Nie można pominąć współpracy makroregionów w zakresie kultury. Organizowano imprezy o charakterze kulturalnym, realizowano prace badawcze oraz inicjowano współpracę między instytucjami kultury.

Należy wspomnieć, że czynnikiem utrudniającym realizację zapisów Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 jest brak instrumentarium wspierającego wdrażanie zapisanych w niej działań. Główny problem stanowi brak dedykowanej puli środków (np. w postaci programu operacyjnego, jak ma to miejsce w przypadku Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej), która miałaby służyć realizacji projektów ponadregionalnych. Również przyznanie preferencji w postaci zaledwie jednego punktu dla projektów ponadregionalnych w ramach konkursów organizowanych w krajowych programach operacyjnych (np. POIiŚ 2014–2020) stanowi niewielką zachętę dla beneficjentów do podjęcia trudu przygotowania i wdrożenia partnerskiego i ponadregionalnego projektu.

OPRACOWANIE: BERNADETTA JARZĄBEK

Subregionalny Program Rozwoju

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR), przyjęty na mocy Uchwały Nr 1810/15 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 29 grudnia 2015 roku, jest dokumentem programowym o charakterze wykonawczym w stosunku do Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 i komplementarnym wobec Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego. Jednocześnie SPR jest jednym z trzech instrumentów terytorialnych, obok ZIT oraz programów rewitalizacji miast i obszarów wiejskich, poprzez który wdrażany będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 (RPO WM).

SPR jest instrumentem służącym wdrażaniu zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. SPR określa zatem politykę województwa małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych. Tym samym SPR stanowi ofertę samorządu województwa małopolskiego dla partnerów z sektora samorządowego, gospodarczego i społecznego mającą na celu uruchomienie oddolnych inicjatyw w celu wykorzystania wewnętrznych potencjałów dla zbudowania specjalizacji poszczególnych subregionów.

Subregiony to obszary strategicznej interwencji w województwie małopolskim, wyodrębnione w celu optymalnego wykorzystania zróżnicowanych przestrzennie potencjałów, wzmacniania czynników decydujących o atrakcyjności lokalizacyjnej, ale również niwelowania barier rozwojowych w wymiarze regionalnym. W Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 wprowadzony został podział na 5 subregionów funkcjonalnych:

- **Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM)**²¹: miasto Kraków oraz powiaty: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki,

21. W systemie finansowania ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego (RPO WM), z KOM zostały wyodrębnione dwa obszary: miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny (metropolia krakowska), na terenie którego realizowane będą projekty w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). Pozostałe gminy otaczające metropolię krakowską tworzą subregion Krakowski Obszar Metropolitalny. Interwencja podejmowana w ramach ZIT oraz subregionów będzie rozłączna, tj. metropolia krakowska nie bierze udziału w podziale środków w obszarach dedykowanych pozostałym subregionom, natomiast subregiony nie uczestniczą w podziale środków dedykowanych metropolii krakowskiej.

- Subregion tarnowski: miasto Tarnów oraz powiaty: brzeski, dąbrowski, tarnowski,
- Subregion sądecki: miasto Nowy Sącz oraz powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki,
- Subregion podhalański: powiaty: nowotarski, suski, tatrzański,
- Małopolska Zachodnia: powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki

SRP w poddziałaniach RPO WM

Specjalny mechanizm oparty na ścieżce subregionalnej jest stosowany w 15 Poddziałaniach w ramach realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020:

- a) 3 poddziały finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego:
 - Poddziałanie 9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – SPR,
 - Poddziałanie 10.1.2 Wychowanie przedszkolne – SPR,
 - Poddziałanie 10.2.2 Kształcenie zawodowe uczniów – SPR,
- b) 12 poddziałów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego:
 - Poddziałanie 3.1.2 Strefy aktywności gospodarczej – SPR,
 - Poddziałanie 4.3.2 Głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej – SPR,
 - Poddziałanie 4.4.2 Obniżenie poziomu niskiej emisji – SPR,
 - Poddziałanie 4.4.3 Obniżenie poziomu niskiej emisji (paliwa stałe) – SPR,
 - Poddziałanie 4.5.2 Niskoemisyjny transport miejski – SPR,
 - Poddziałanie 5.2.2 Gospodarka odpadami – SPR,
 - Poddziałanie 5.3.2 Gospodarka wodno-kanalizacyjna – SPR,
 - Poddziałanie 6.1.4 Lokalne trasy turystyczne – SPR,
 - Poddziałanie 6.3.1 Rozwój lokalnych zasobów subregionów – SPR,
 - Poddziałanie 7.1.3 Drogi subregionalne – SPR,
 - Poddziałanie 7.2.4 Infrastruktura dla obsługi podróżnych – SPR,
 - Poddziałanie 12.1.3 Infrastruktura ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym – SPR,

Łączna kwota alokacji UE w ramach ww. poddziałów objętych mechanizmem subregionalnym wynosi 496 584 362,00 euro.

W przypadku poddziałów **finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego** mechanizm oparty na ścieżce subregionalnej różni się od „standardowej” procedury konkursowej tym, że:

- kryteria wyboru projektu są konsultowane w ramach forów subregionalnych,
- konkurs organizowany jest w podziale na subregiony, tj. została wyodrębniona alokacja na każdy subregion i w wyniku wyboru powstaje 5 rozdzielnych list rankingowych.

W przypadku poddziałów **finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego** mechanizm subregionalny polega na tym, że:

- kryteria wyboru projektu są konsultowane w ramach forów subregionalnych;
- przeprowadzany jest etap przedkonkursowy²², polegający na ogłoszeniu przez Instytucję Zarządzającą RPO WM naboru kart projektów subregionalnych. Następnie ma miejsce kwalifikacja formalna dokonywana przez IZ oraz kwalifikacja merytoryczna przeprowadzana przez fora subregionalne. Celem kwalifikacji merytorycznej jest uzgodnienie wykazów projektów subregionalnych, które następnie będą uprawnione w sposób wyłączny do ubiegania się o dofinansowanie na właściwym etapie konkursowym**. Wykazy te zawierają projekty, których suma wnioskowanej wartości dofinansowania ze środków EFRR

22. W ramach poddziałania 5.2.2 nie przeprowadzono etapu przedkonkursowego.

w ramach RPO WM wynosi do 200% alokacji przeznaczonej na dany nabór – dla danego subregionu w ramach danego poddziałania (wyjątkiem jest poddziałanie 5.3.2, w ramach którego fora subregionalne uzgadniają wykaz projektów, których suma wnioskowanej wartości dofinansowania wynosi do 300% alokacji przeznaczonej na dany nabór – dla danego subregionu);

- konkurs organizowany jest w podziale na subregiony, tj. została wyodrębniona alokacja na każdy subregion i w wyniku wyboru powstaje 5 rozdzielnich list rankingowych.

Ścieżka subregionalna

W wymiarze organizacyjnym proces przygotowania i wdrażania zapisów Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020 opierał się na dwóch wiodących elementach, tj. **konferencji i forum subregionalnym**.

5 forów subregionalnych zostało powołanych na mocy uchwał Zarządu Województwa Małopolskiego:

- Forum Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego: Uchwała Nr 540/13 z dnia 7 maja 2013 roku,
- Forum Subregionu Tarnowskiego: Uchwała Nr 499/13 z dnia 23 kwietnia 2013 roku,
- Forum Subregionu Sądeckiego: Uchwała Nr 540/13 z dnia 7 maja 2013 roku, – Forum Subregionu Podhalańskiego: Uchwała Nr 540/13 z dnia 7 maja 2013 roku, – Forum Małopolski Zachodniej: Uchwała Nr 537/13 z dnia 30 kwietnia 2013 roku.

Forum subregionalne to gremium składające się z przedstawicieli samorządów terytorialnych, jednostek naukowych, przedsiębiorców, organizacji przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, lokalnych grup działania i innych instytucji z terenu danego subregionu. Forum subregionalne ma status gremium o charakterze opiniodawczo-doradczym w zakresie spraw dotyczących rozwoju danego subregionu, szczególnie w pracach nad przygotowaniem oraz realizacją Subregionalnego Programu Rozwoju.

Dokumentem regulującym strukturę i budowę wewnętrzną forów subregionalnych są **Zasady organizacji Forów Subregionalnych** przyjęte na mocy uchwały Zarządu Województwa Małopolskiego. Fora działają na podstawie **Regulaminów**, których wzór został przyjęty na mocy uchwały Zarządu Województwa Małopolskiego (następnie wszystkie fora subregionalne przyjęły regulaminy wynikające z niniejszego wzorca).

Konferencja subregionalna ma status gremium o charakterze inicjującym w zakresie debaty na temat polityki rozwoju subregionu i stanowi płaszczyznę konsultacji w zakresie spraw związanych z rozwojem danego subregionu, w szczególności w pracach nad przygotowaniem oraz realizacją Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020. W składzie konferencji subregionalnych reprezentowane są środowiska i instytucje uczestniczące w pracach forów.

Harmonogram naborów w ramach ścieżki subregionalnej

W okresie 1.01.2014 – 31.12.2016 zorganizowano 6 edycji posiedzeń forów subregionalnych oraz 1 edycję konferencji subregionalnych:

- II edycja forów subregionalnych: kwiecień – maj 2014;
- III edycja forów subregionalnych: wrzesień 2015;
- IV edycja forów subregionalnych: styczeń – luty 2016;
- V edycja forów subregionalnych: maj 2016;
- VI edycja forów subregionalnych: czerwiec – lipiec 2016;
- VII edycja forów subregionalnych: październik 2016;
- III edycja konferencji subregionalnych: marzec – kwiecień 2015.

W okresie 1.01.2014 – 31.12.2016 skonsultowano z forami subregionalnymi projekt Subregionalnego Programu Rozwoju do roku 2020 oraz propozycje kryteriów wyboru projektów w następujących poddziałaniach:

- poddziałania finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego: Poddziałanie 9.2.3, Poddziałanie 10.1.2, Poddziałanie 10.2.2.
- poddziałania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego: Poddziałanie 3.1.2, Poddziałanie 4.3.2, Poddziałanie 4.4.2, Poddziałanie 4.4.3, Poddziałanie 4.5.2, Poddziałanie 5.2.2, Poddziałanie 5.3.2, Poddziałanie 6.1.4, Poddziałanie 6.3.1, Poddziałanie 7.1.3, Poddziałanie 7.2.4, Poddziałanie 12.1.3.

W okresie 1.01.2014 – 31.12.2016 przeprowadzono nabór kart projektów subregionalnych, kwalifikację formalną oraz kwalifikację merytoryczną w ramach etapu przedkonkursowego w ramach następujących poddziałań:

- Poddziałanie 3.1.2, Poddziałanie 4.3.2, Poddziałanie 4.4.2, Poddziałanie 4.4.3, Poddziałanie 4.5.2, Poddziałanie 5.3.2, Poddziałanie 6.1.4, Poddziałanie 6.3.1, Poddziałanie 7.1.3, Poddziałanie 7.2.4
- oraz przeprowadzono nabór kart projektów subregionalnych i rozpoczęto kwalifikację formalną w ramach etapu przedkonkursowego w ramach Poddziałania 12.1.3.

W ramach ww. naborów kart projektów subregionalnych złożono łącznie 975 kart projektów²³, na łączną sumę wnioskowanych dofinansowań ponad 3,1 mld zł. Kwalifikację formalną pozytywnie przeszło 801 kart projektów²⁴, z których 706 zostało zakwalifikowanych przez fora subregionalne do etapu konkursowego, na łączną sumę wnioskowanych dofinansowań ponad 2,2 mld zł²⁵.

W okresie 1.01.2014 – 31.12.2016 uruchomiono właściwe konkursy w ramach następujących poddziałań:

- poddziałania finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego: Poddziałanie 9.2.3, Poddziałanie 10.1.2, Poddziałanie 10.2.2.
- poddziałania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego: Poddziałanie 3.1.2, Poddziałanie 4.3.2, Poddziałanie 4.4.2, Poddziałanie 4.4.3, Poddziałanie 4.5.2, Poddziałanie 5.3.2, Poddziałanie 6.1.4, Poddziałanie 6.3.1, Poddziałanie 7.1.3, Poddziałanie 7.2.4.

Na dzień 31.12.2016 nie rozstrzygnięto żadnego z ww. konkursów.

OPRACOWANIE: MARCIN MARCZAK

Europejska Współpraca Terytorialna

Programy i projekty europejskiej współpracy terytorialnej / INTERREG

Wdrażane w ramach programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT) w Małopolsce projekty wpisują się w cel 7.3 Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 Rozwój współpracy terytorialnej (Działanie 7.3.3. Rozwój europejskiej współpracy terytorialnej w wymiarze transgranicznym ze Słowacją oraz w wymiarze transnarodowym i międzyregionalnym). Programy EWT mają tematycznie charakter przekrojowy i są ściśle powiązane z celem „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” poprzez te same cele tematyczne i priorytety inwestycyjne oraz koncentrację tematyczną. Projekty wspierają polityki regionalne i krajowe budując zaplecze dla prowadzonych przez regiony przedsięwzięć, w tym także inwestycyjnych (np. kierunki rozwoju transportu, planowanie przestrzenne, rozwój energetyki, demografia, innowacje, środowisko, zasoby).

23. Łącznie z naborem kart projektów w ramach Poddziałania 12.1.3.

24. Bez ocen w ramach Poddziałania 12.1.3, które zostało przeprowadzone po 31.12.2016.

25. Bez ocen w ramach Poddziałania 12.1.3, które zostało przeprowadzone po 31.12.2016.

W okresie 2014–2016 w fazie finalnej wdrażane były projekty z perspektywy 2007–2013²⁶, jednocześnie przygotowywano i aplikowano do programów perspektywy 2014–2020 (Program Interreg Europa, Program Interreg Europa Środkowa). Proces przygotowania obejmował budowanie partnerstw międzynarodowych oraz określanie szczegółowego zakresu tematycznego projektu. Większość projektów wdrażanych jest w latach 2016/2017 do 2020/2021.

Małopolska uczestniczy także w programowaniu, wdrażaniu i monitorowaniu Programu Współpracy Transgranicznej Interreg VA Polska–Słowacja 2014–2020, który wspiera wspólne polsko-słowackie projekty dotyczące dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego, transportu oraz edukacji zawodowej.

Projekty w ramach Programów EWT / Interreg z udziałem samorządu województwa małopolskiego, których wdrażanie rozpoczęło się w latach 2016–2017²⁷

InnoBridge (Zmniejszenie różnic w poziomie innowacyjności dzięki efektywnemu przekształcaniu wyników prac B+R w sukces komercyjny) – Program Interreg Europa

Cel projektu: wzmocnienie inteligentnego rozwoju regionów partnerskich dzięki poprawie transferu innowacji. W praktyce projekt koncentruje się na udoskonaleniu regionalnej polityki innowacyjnej w zakresie komercjalizacji i transferu wiedzy w obszarach inteligentnych specjalizacji. Projekt ma pomóc w bardziej efektywnym i sprawnym wykorzystywaniu prywatnych i publicznych wyników prac B+R.

STOB Regions (Sukcesja i Transfer Firm w Regionach) – Program Interreg Europa

Cel projektu: usprawnienie procesu sukcesji w małych i średnich przedsiębiorstwach dzięki zwiększeniu świadomości na temat prawidłowego przebiegu procesu transferu w biznesie wśród przedsiębiorców. Projekt koncentruje się na wymianie doświadczeń w ramach międzyregionalnego partnerstwa oraz tworzeniu rozwiązań wyznaczających najbardziej efektywne kierunki działań instytucji otoczenia biznesu oraz podmiotów publicznych w zakresie sukcesji.

SYMBI (Symbioza przemysłowa na rzecz zrównoważonego rozwoju regionalnego i efektywnego gospodarowania zasobami w gospodarce o obiegu zamkniętym) – Program Interreg Europa

Celem projektu jest wspieranie polityk publicznych w regionach dążących do modelu gospodarki o obiegu zamkniętym (tzw. *circular economy*) poprzez zwiększoną efektywność wykorzystania zasobów i zmniejszoną emisję gazów cieplarnianych. W grudniu 2015 roku Komisja Europejska przedstawiła plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym. Wnioski dotyczące odpadów ustanawiają jasną, ambitną i długoterminową strategię postępowania na wszystkich etapach: od produkcji przez konsumpcję, naprawę i regenerację po gospodarowanie odpadami i uzyskanie surowców wtórnych, które są ponownie wprowadzane do obiegu w gospodarce.

UGB (Inteligentne zintegrowane modele zrównoważonego zarządzania miejskimi terenami zielonymi dla stworzenia bardziej zdrowego i przyjaznego do życia środowiska miejskiego) – Program Interreg Europa Środkowa

Celem nadrzędnym projektu jest stworzenie inteligentnego modelu dla skutecznego i zrównoważonego systemu zarządzania miejskimi terenami zielonymi w powiązaniu z strategiami na poziomie regionalnym. Działania w ramach projektu mają na celu opracowanie efektywnego modelu zarządzania terenami zielonymi oraz przełożenie tej koncepcji do strategii regionalnej w powiązaniu ze strategią ochrony powietrza.

26. Projekt ADAPT2DC (Adaptacje do zmian demograficznych) w ramach Programu Europa Środkowa wdrażany w latach 2011–2014 oraz projekt CLUE (Zerowa emisja gazów cieplarnianych w obszarach miejskich) w ramach Programu Współpracy Międzyregionalnej Interreg IVC wdrażany w latach 2012–2014.

27. Szczegółowa baza z wszystkimi projektami dostępna jest pod adresem <https://www.interregeurope.eu/discover-projects/>

CRinMA (Zasoby kulturowe w obszarach górskich) – Program Interreg Europa

Celem projektu jest zapewnienie skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarach górskich zarówno w materialnym, jak i niematerialnym wymiarze, m.in. poprzez wymianę doświadczeń w trakcie wizyt studyjnych, a także wypracowanie dobrych praktyk w powyższym zakresie. Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach górskich jest bardzo istotna ze względu na zapewnienie różnorodności kulturowej Europy oraz zachowanie oryginalnych elementów krajobrazu kulturowego, lokalnych tradycji i zwyczajów dla przyszłych pokoleń. Województwo małopolskie jest partnerem wiodącym (liderem) w tym projekcie.

ITHACA (Innowacje w zdrowiu i opiece dla wszystkich) – Program Interreg Europa

Celem projektu jest wypracowanie rekomendacji, które usprawnią polityki publiczne w regionach partnerskich w zakresie innowacji w opiece społecznej i zdrowotnej. Partnerzy chcą wesprzeć budowanie i rozwijanie ekosystemów działających na rzecz aktywnego i zdrowego starzenia się. System kompleksowego wsparcia i opieki dla osób w wieku senioralnym, ale także innych grup wiekowych, jest istotnym warunkiem zachowania zrównoważonego rozwoju społeczeństw europejskich. Zgodnie ze wskazaniem Komisji Europejskiej osiągnięcie innowacyjnych reform w obszarze usług społecznych jest możliwe tylko dzięki wzmocnieniu partnerstw między podmiotami publicznymi, prywatnymi i społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi.

Małopolska w Programie Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska–Słowacja 2014–2020

12 lutego 2015 roku Komisja Europejska zaakceptowała Program Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska–Słowacja. Jest to pierwszy program współpracy transgranicznej planowany do realizacji na polskich granicach w latach 2014–2020, który uzyskał aprobatę Komisji Europejskiej. Program odpowiada na kluczowe wyzwania polsko-słowackiego pogranicza i będzie wspierał projekty w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, rozwoju transportu oraz poprawy jakości edukacji zawodowej.

Na realizację przedsięwzięć zostanie przeznaczony ok. 155 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Najwięcej, bo aż połowa środków programu (tj. około 77,5 mln euro), zostanie zainwestowane w ochronę, promowanie i rozwój zasobów środowiska i dziedzictwa kulturowego. Prawie 56 mln euro wesprze rozwój infrastruktury drogowej usprawniającej komunikację między Polską a Słowacją oraz poprawiającą połączenia z Transeuropejską Siecią Transportową. W dziedzinie edukacji dofinansowane zostaną wspólne transgraniczne przedsięwzięcia dotyczące kształcenia zawodowego, mające na celu dostosowanie edukacji zawodowej do wymogów transgranicznego rynku pracy oraz do oczekiwań pracodawców działających na obszarze objętym wsparciem programu. Na ten cel przeznaczone zostanie 12 mln euro.

W okresie sprawozdawczym w Małopolsce rozpoczęto realizację dwóch projektów z zakresu infrastruktury drogowej (1. Modernizacja połączenia drogowego Prešov–Bardejov–Gorlice; 2. Poprawa dostępu do sieci TEN-T poprzez modernizację dróg obszaru Podhala i powiatu Tvrdošín) oraz trzech projektów flagowych z zakresu turystyki (1. Uzdrowiska pogranicza polsko-słowackiego jako rozpoznawalne w skali Europy obszary realizacji turystyki zdrowotnej – etap I – budowa pętli rowowej łączącej miejscowości uzdrowiskowe Doliny Popradu, 2. Szlak Maryjny „Światło ze Wschodu” oraz 3. Historyczno-kulturowo-przyrodniczy szlak wokół Tatr – etap II).

W roku 2016 trwały także nabory na projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz edukacji zawodowej. Realizacja większości projektów przypada na okres 2017–2020.

WYKAZ SKRÓTÓW

BW – budżet województwa
CKZ – Centra Kształcenia Zawodowego
CTW – Centra Transferu Wiedzy
FNG – Forum Nowej Gospodarki
FNP – Fundacja Nauki Polskiej
JST – jednostka/jednostki samorządu terytorialnego
KNHP – Kraków Nowa Huta Przyszłości
KPT – Krakowski Parki Technologiczny
MFI – Małopolski Festiwal Innowacji
MNiSW – Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MNN – Małopolska Noc Naukowców
MSIT – Małopolski System Informacji Turystycznej
MSUES – Małopolskie Standardy Usług Edukacyjno-Szkoleniowych
MZMiUW – Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych
NCBiR – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NCN – Narodowe Centrum Nauki
NSSU – Nowa Siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków - Prokocim
OOP – Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży
PMDiB – Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej
POIR – Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020
POKL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
POPC – Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020
POWER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
PPO – proces przedsiębiorczego odkrywania
PS – program strategiczny
PS DziPCW – Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego
PS KiiRP – Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy
PS OŚ – Program Strategiczny Ochrona Środowiska
PS OW – Program Strategiczny Obszary Wiejskie
PSZOK – punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych
RIPOK – Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RPO WM – Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020
RSI – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2020
RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SPR – Subregionalny Program Rozwoju
SRPP – Strategia Rozwoju Polski Południowej
SRWM – Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020
ŚDM – Światowe Dni Młodzieży
ŚTP – Światowy Tydzień Przedsiębiorczości

MAŁOPOLSKA

MAŁOPOLSKA 2020

Nieograniczone możliwości

ISBN 978-83-65325-37-2